

TÜRK İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 43

OCAK - ŞUBAT 1972

Sayı:334

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TETKİKLER:

- 3 Mahalli İdarelerde Kamulaştırma **Mustafa ARIKAN**
- 22 Köylerle Belediyelerin Ortak sınırlarının Tesbit
ve Onay İşlemleriyle Belediyeler ve
Belediyelerle Köyler Arasındaki Sınır
Anlaşmazlıklarının Çözümü **Osman
GÜMRÜKÇÜOĞLU**
- 34 Mülki İdare Amirlerinin Son Durumu (İç İşlerini
Yöneten Başların Son Durumu) **Adnan KIZILDAĞLI**
- 43 Belediyeleri İlgilendiren Önemli İçtihadı
Birleştirme Kararı **İhsan OLGUN**
- 54 Program Bütçe ve İçişleri Bakanlığına
Uygulanması **Metin ÖZKINAY**
- 71 Amerikan Ceza Adaleti ve İnfaz sistemi Üzerine
Notlar **Dr. Jur.
Mustafa T. YÜCEL**

ÇEVİRİLER:

- 81 Turizm Gelirleri **Rıza AKDEMİR**
- Fransız Kamu Yönetiminin Geleneksel ve
Yenilikçi Yönü **İstemihan TALAY**

İDARİ COĞRAFYA:

- 110 Lapseki İlçesi İdarî Coğrafyası **Fahri YÜCEL**
- 126 HABERLER **Yiğit KIZILCAN**

TETKİKLER

MAHALLİ İDARELERDE KAMULAŞTIRMA

Hazırlayan: Mustafa ARIKAN

YAZININ PLANI

I — GİRİŞ

II — KAMULAŞTIRMANIN KOŞULLARI

- 1 — İdare tarafından yapılması
- 2 — Kamu yararı bulunması
- 3 — Özel kişilerin elinde bulunan mallara uygulanması
- 4 — Taşınmaz mal ve kaynaklara uygulanması
- 5 — Mülkiyetin devri ya da irtifak tesisi suretiyle uygulanan sürekli bir işlem olması

III — KAMULAŞTIRMA İŞLEMLERİ

A — İlk işlemler

- 1) Kamu yararı kararı verilmesi
- 2) Kamu yararı kararının onanması
- 3) Kamulaştırma dosyası teşkili
- 4) Değer pahanın tesbiti
- 5) Kamulaştırma ve tebliğ

B — İtiraz ve dava

C — İdare adına tescil

- 1) Tapulu mallarda
- 2) Tapusuz mallarda

Ç — Boşaltma ve elkoyma

- 1) Olağan olarak
- 2) İvedi hallerde
- 3) İvedi kamulaştırma

D — Kamulaştırmadan vazgeçme

- 1) idarenin tek yanlı olarak vazgeçmesi
- 2) Yanların anlaşması suretiyle vazgeçme
- 3) Mal sahibinin geri alma hakkı

IV — BAZI ÖZEL KAMULAŞTIRMA BİÇİMLERİ

- 1) Satınalma usulü
- 2) Değiş - tokuş usulü
- 3) Zorla satma, ya da sattırma ve hamur usulü
- 4) Bir idarenin taşınmaz malının öteki idareye verilmesi
- 5) Bedelsiz bırakmalar
- 6) Bedelsiz yararlanma
- 7) Taşınmaz malın üzerindeki tesis bedellerinin ödenmesi
- 8) Geçici olarak el koyma
- 8) Mahalli idarelere ait taşınmaz bir malın kamulaştırılması
- 10) Arsa Ofisi aracılığı ile taşınmaz mal sağlama

V — MASRAFLAR,, YASAKLAR VE CEZALAR

VI — SONUÇ

I — GİRİŞ:

Kamulaştırma mülkiyet hakkının bir istisnasını teşkil eder ve Anayasamızın 38. Maddesindeki koşullar ve sınırlamalarla uygulanabilir.

Anayasamızın bu maddesine göre : «Devlet veya kamu tüzelkişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların, kanunda gösterilen esas ve usullere göre, tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya veya bunlar üzerinde İdarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.»

Kamulaştırma iş ve işlemleri 1956 tarihli ve 6830 sayılı «üstümlâk Kanunu» na göre yürütölmektedir. Bu Yasanın 10, 11, 14, 15, 17, 19, 30, geçici 1, geçici 2. maddeleri 4/11/1960 gün ve 122 sayılı Yasa ile değişikliğe uğramıştır; 9. Maddesi bu Yasa ile, 27. Maddeye 29/6/1957 gün ve 7036 sayılı Yasa ile eklenen ek fıkra 31/10/1966 gün ve 122/39 sayılı Anayasa Mahkemesi kararıyle, 32 Maddesinin (C) bendi 8/6/1963 gün ve 268/53 sayılı Anayasa Mahkemesi kararıyle kaldırılmış ve iptal edilmişlerdir.

Mahallî İdareler kamulaştırmaları da bu Yasaya göre yürütülür (Yasanın 35. Maddesiyle Belediye ve Köylerin kamulaştırılmalarıyla ilgili özel yasa ve hükümler kaldırılmıştır.)

II — KAMULAŞTIRMA KOŞULLARI :

Kamulaştırmanın koşulları, Anayasanın 38. ve istimlâk Kanununun 1, 3 ve 4. Maddelerinde tesbit edilmiştir. Şunlardır:

- 1) Kamulaştırma Devlet ya da kamu tüzel kişileri tarafından yapılabilir.
- 2) Kamulaştırma, kamu yararının gerektirdiği hallerde uygulanabilir.
- 3) Gerçek pahanın peşinen ödenmesi şarttır.
- 4) Kamulaştırma ancak özel mülkiyette bulunan taşınmaz mallara ve kaynaklara uygulanabilir.
- 5) Kamulaştırma taşınmaz malın ya da kaynağın mülkiyetinin devri ya da bunlar üzerinde irtifak kurulması suretiyle uygulanır.

Bu koşulların açıklanması:

1 — Mahallî İdarelerle ilgili kamulaştırmalar ancak bu idareler (İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köyler) tarafından yapılabilir.

Burada «lehe kamulaştırma yapma» deyimine de dokunmalıyız. Mahallî İdare kamulaştırmalarında, yukarıda değindiğimiz Mahallî İdareler (İl Özel İdaresi, Belediye, Köy tüzel kişilikleri) lehine kamulaştırma yapılabileceği gibi; «kamu yararı için gerekli işlere tahsis edilmek üzere», «özel yasalarında gerekli görülmek şartıyla», «özel kişiler lehine» de yapılabilir, ancak bu takdirde dahi kamu yararı kararı verilmesi Mahallî İdare tarafından yapılır (1).

(1) Gerçek ya da tüzel özel kişiler lehine kamulaştırma yapılabilmesi için, «bunlarla ilgili özel yasada böyle bir kamulaştırmaya cevaz verilmiş olması gerekir. Yasasında ise bu yolda bir hüküm mevcut olmaması muvacehesinde Ticaret ve Sanayi Odaları (ya da Sanayi Kooperatifleri) lehine bu kabil işler için (sanayi sitesi kurulması için) (Belediyece) kamulaştırma yapılması mümkün değildir.» Danıştay Gn. K. nun 3/11/1966 gün ve 258/263 sayılı kararıyla onaylanan 3. D. nin 5/10/1966 gün ve 369/384 sayılı istişari kararı (Maliye Bak. ca Bursa V. ne yazılan 29/1/1968 gün ve M- Emi. 3264/1495/1726 sayılı yazıdan).

Bununla birlikte sanayi tesisleri için Arsa Ofisi aracılığı ile arsa sağlanması 10/5/969 dan itibaren olanaklı hale gelmiştir. İleride gelecek.

Mahallî İdare Birlikleri ile Mahallî İdarelerin İktisadî teşebbüsleri[^] nin kamulaştırma yapıp yapamayacakları ve bunlar lehine kamulaştırma yapıp yapılamıyacağı soru konusu olabilir. Bu konularda Yasada tam bir açıklık yoksa da Belediye Kanununun 138. Maddesi gereğince «Birlikler tüzel kişiliği haiz kamu müesseseleri» oldukları ve «görevlerini yaptıkları Mahallî İdarelerin bu görevleri yapma hususunda haiz oldukları hak ve yetkileri haiz bulundukları» cihetle lehlerine kamulaştırma yapılabileceği düşünülebilir... Yine 6830 sayılı Yasanın 3. Maddesindeki «Kamulaştırma, ancak bunu yapacak idarenin kanunen ifasına memur bulunduğu kamu hizmetinin ya da teşebbüsünün yürütülmesine gerekli» deyiminden, öteki koşulları yerine getirilmiş olmak şartıyla, Mahallî idare Teşebbüsleri lehine de kamulaştırma yapılabileceği sonucu çıkarılabilir. Ayrıca, söz gelimi İstanbul Elektrik, Tramvay ve tünel idaresi hakkındaki 3645 Sayılı Yasanın 13., Ankara Elektrik ve Havagazı ve Adana Elektrik Müesseseleri! hakkındaki 4325 sayılı Yasanın 20., Ankara Su Tesisatının Belediyeye Devri Hakkındaki 5363 sayılı Yasanın (4325 sayılı Yasaya gönderme yapmak suretiyle) 3. maddeleri gereğince bu teşebbüsler için gerekli taşınmaz malların kamulaştırılması belediye kamulaştırılmaları gibi yapılır.

2 — Kamulaştırma yapılabilmesi için kamu yararı şarttır. 6830 sayılı Yasanın 3. maddesi bunu, «bunu yapacak idarenin yasal olarak yapmakla görevli bulunduğu kamu hizmetinin ya da teşebbüsünün yürütülmesine gerekli biçiminde deyimlendirmiştir.

Buna göre Mahallî İdarelerde kamulaştırma yapılabilmesi için bu idarelere, ya da bunların teşebbüslerine bunların ana kuruluş yasalarıyla (İl Özel İdaresi, Belediye, Köy Kanunları ve yukarıda sözü edilen 3645, 4325, 5363 v.b. Yasalar), ya da öteki yasalarla verilmiş olan görevlerin yapımı için bu kamulaştırmaya zorunluluk bulunmalıdır. İl Özel İdarelerine verilen başlıca görevler İdareî Hususiyeyi Vilâyet Kanununun 78., Belediyelere verilen başlıca görevler Belediye Kanununun 15., Köylere verilen başlıca görevler Köy Kanununun 12, 13 ve 14. maddelerinde sayılmıştır.

Bu idarelere verilen görevler ihtiyarî ise, bu görevin yapımı amacıyla kamulaştırma yapılabilmesi için, kuşkusuz, önce görevin yasalarındaki usule göre mecburî işler arasına alınmış olması gerekir.

Bu ana kuruluş yasaları dışında, Mahallî İdarelere görev veren yasa olarak 831 sayılı Sular Hakkındaki Kanun ve buna ek 2659 sayılı Yasayı, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununu, 6785 sayılı İmar Kanununu, 775 sayılı Gecekondu Kanununu sayabiliriz.

Burada gözönünde tutulacak öteki hususlar şunlardır :

— Hizmet için gerekli olmayan 'taşınmaz mal ya da kaynaklar kamulaştırılmaz. Bir taşınmaz malın hizmet için yalnız bir kısmı gerekli ise yalnız o kısmın kamulaştırılması ile yetinilir (2). Hatta hizmetin yürütülmesi için yetecekse, taşınmaz malın mülkiyetinin kamulaştırılması yerine, o taşınmaz malın belli bir kısmı ya da yüksekliği ya da o taşınmaz maldan çıkan kaynaklar üzerinde yalnızca «irtifak» kurulmakla kalınır (3).

— Kamulaştırma yapılarak sağlanacak taşınmaz malın tahsis edileceği hizmet o mahallî idareye ait olmalıdır. Görülmesi başka bir Mahallî İdareye, ya da merkezî bir idare kuruluşuna ait bir hizmet için kamulaştırma yapılamaz. Söz gelimi Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne ait stadyum yapımı için Belediye kamulaştırma yapamaz, kamulaştırma yapıp bu idareye devredemez. Köy okulu yapımı için de ancak köy idaresince kamulaştırma yapılabilir (İl Özel İdaresince yapılamaz) (4).

— Mahallî İdareler ,kamu hizmetiyle müterafik dahi olsa akar mefhumuna girecek konularda kamulaştırma yapamazlar (5).

— İmar plânı olan yerlerde, kamulaştırmanın imar plânına uygun olması gerekir. Hatta plâna uygunluğu sağlamak için yasa ile öngörülmüş olmak şartıyla özel kamulaştırma biçimlerine de gidilebilir (6).

— Kamulaştırma, onu yapacak mahallî idarenin sınırlarıyla kayıtlı değildir, yeter ki o mahallî idare lehine kamu yararı bulunsun (7).

3 — Kamulaştırma yapılırken gerçek pahanın peşinen ödenmesi şarttır. Veresi kamulaştırma yapılamaz. Hatta mahkemede bedelin arttırılması davası açılmış ve bedel de arttırılmışsa, bu artan bedelin de derhal ödenmesi gerekir. Nakit yetersizliği mazeret sayılamaz.

Kuşkusuz, mal sahibinin rızasıyla bedelin tamamı, ya da bir kısmı sonradan ödenebilir. Ancak bunun için kendisine kamulaştırma bedeli ödenecek kişinin buna rıza ve muvafakati şarttır.

(2) 6830/Md. 12 son fıkrada ve 6785 sayılı İmar Kanununun 32. Maddesinde öngörülen istisna mal sahibi lehine konulmuştur ve onun istemiyle uygulanır.

(3) 6830/Md. 4, 6785/Md. 34.

(4) 222/Md. 63.

(5) Danıştay D. D. Gn. K. kararı 937/124.

(6) 6785/Md. 41, 42, 43, 44.

(7) 2659/Md. 1, 2, 6785/Md. 47, 775/Md. 35.

Değer pahanın peşin ödenebilmesi için, kuşkusuz, kamulaştırma yapacak Mahallî İdarenin o yıl bütçesinin ilgili tertibinde yeteri kadar ödenek konulmuş olmasıyla birlikte bu miktar paranın da fiilen mevcut olması gerekir. 6830 sayılı Yasanın 26. maddesi gereğince, mal sahibinin muvafakati şartıyla, kamulaştırma bedeli yerine, idarenin özel emlakından bu bedele kısmen ya da tamamen denk gelecek bir miktarın temliki de caizdir (8).

Kamulaştırma bedeli kaynağı olarak, Mahallî İdareler her şeyden önce kendi bütçe ve malî olanaklarına başvurmalıdırlar. Başka bir kaynak ta, az başvuru bir yol olmakla birlikte, istikraz, ya da tahvil veya bono çıkarma yoludur. (9). Bazı özel kamulaştırmalar için bu maksatla kurulmuş özel fonlardan yararlanılabilir (bk. 775/Md. 12, 14.). Şartlı bağışlardan da yararlanmak mümkündür. (bk. 6785/Md. 59).

4 — Kamulaştırmanın, özel kişilerin mülkiyetinde (ya da zilyedliğinde) bulunan taşınmaz mal ve kaynaklara uygulanması gerekir.

Resmî Dairelerin (Kamu tüzel kişilerinin ve kumrularının) ellerinde bulunan mallar için cebri kamulaştırma — kamulaştırma aslında rıza hilâfına yapılan cebri bir işlemdir — yapılamaz. Resmî Daireler birbirlerine karşı eşit gücü haizdirler ve taşınmaz malın her iki idare için de kamu yararı bahis konusu olabilir. Bu nedenle bunlardan birisinin elinde bulunan taşınmaz mal başka bir idareye gerekli görüldüğünde işi anlaşma yoluyla çözerler; çözemelerse Danıştay hakem olur ve kesin karar verir (10).

5 — Kamulaştırma, ancak taşınmaz mallar ve kaynaklar üzerinde, bunların mülkiyetinin devri ya da üzerlerinde irtifak kurulması suretiyle uygulanan, aslında, sürekli bir işlemdir.

— Taşınmaz mallara geçici olarak elkoyma kamulaştırma sayılmaz (11).

— Ancak özel yasalar gereğince ve özel hallerde uygulanabilen, taşınır mallara el koyma da (buna istimval de denir) kamulaştırma değildir (12).

(8) 6830/Md. 26, 6785/Md. 41, 42.

(9) 1580/Md. 19-10, 6785/Md. 44, 55, 56.

(10) 6830/Md. 30.

(11) 1580/150 sayılı Yasa ile eklenen ek Md. 1, 775/Md. 21.

(12) Millî Savunma yükümlülüğü, doğal afetler ve orman yangınları dolayısıyla muhtelif mercilere tanınan bu yetki Mahallî İdarelere tanınmamıştır.

— İntifa da bir irtifak hakkı olduğuna göre, mülkiyetten bağımsız olarak kamulaştırma konusu olabilir (13).

III — KAMULAŞTIRMA İŞLEMLERİ

Kamulaştırma işlemleri; ilk işlemler, itiraz ve dava, idare adına tescil, boşaltma ve el koyma, kamulaştırmadan vazgeçme aşamalarından ibarettir.

A — İLK İŞLEMLER :

İlk işlemler aşaması; kamu yararı kararı verilmesinden kamulaştırılmanın ilgililere duyurulmasına değin geçen aşamadır.

Bu aşama; kamu yararı kararı verilmesi, kararın onanması, kamulaştırma dosyası teşkili, değer pahanın tesbiti, kamulaştırma ve tebliğ işlemlerini kapsar.

1) Kamu yararı kararı verilmesi :

Mahallî İdare kamulaştırmalarından kamu yararı kararının verilmesi, lehine kamulaştırma yapılan Mahallî İdareye göre aşağıdaki mercilerden biridir (14) :

- a) İl Özel İdare lehine kamulaştırmalarda İl Daimî Encümeni,
- b) Belediye lehine kamulaştırmalarda Belediye Encümeni,
- c) Köy lehine kamulaştırmalarda Köy İhtiyar Kurulu,
- ç) Aynı ilçe içinde müteaddit köyler ve belediyeler lehine kamulaştırmalarda İlçe İdare Kurulu,
- d) Bir il içindeki müteaddit ilçelere bağlı köyler ve belediyeler lehine kamulaştırmalarda İl İdare Kurulu,
- e) Aynı illere bağlı müteaddit kamu tüzel kişileri lehine kamulaştırmalarda Bakanlar Kurulu,

(13) «Belediye sının dışında sahipsiz bir kaynaktan çıkıp bazı değirmen ve tarla sahiplerinin yararlanmakta oldukları bir suyu belediye ancak bunların intifa haklarını kamulaştırmak suretiyle alabilir.» (İçiş. Bk. Hukuk Müşavirliğinin 8/3/1968 gün ve 81—106/408 sayılı mütalâası).

Bununla birlikte köy mer'alarının kamulaştırılmasında mer'a üzerindeki köy intifanın yitirilmesi dolayısıyla köye bir kamulaştırma bedeli verilip verilmeyeceği tam olarak çözümlenmiş değildir (ileride gelecek).

(14) 6830/Md. 5.

- f) Gerçek kişiler lehine kamulaştırmalarda bu kişilerin Yönetim kurullarının baş vurmaları üzerine, gördükleri özel tüzelkişiler lehine kamulaştırmalarda bunların hizmet bakımından denetimine tabi oldukları idarenin (İl Özel İdaresi, belediye, köy) kamu yararı vermeye yetkili organı.

— Mahallî İdarelere bağlı İktisadî işletmeler lehine kamulaştırmalarda, yetkili merciün bunların bağlı bulundukları Mahallî İdarenin yetkili organı olması gerekir.

— Mahallî İdare Birlikleri lehine kamulaştırmalarda bir açıklık yoksa da; yukarıda sayılan hallerden ç, d, e bendlerinden birine göre işlem yapılması gerekir, kanısındayız.

— Onamalı imâr plânına, ya da ilgili bakanlıklarca onamalı özel plân ve projesine göre yapılacak inşaat ve tesisler için ayrıca kamu yararı kararı alınmasına gereklilik yoktur.

2) Kamu yararı kararının onanması:

Kamu yararı kararları onayla kesinleşirler. Yani burada da bir İdarî vesayet var demektir. Onay mercileri Yasanın 6. maddesinde açıklanmıştır.

- a) Köy İhtiyar Kurulu ve Belediye Encümeni kararları Kaymakamın,

b) Bunların dışındakiler (İl Daimî Encümeni, İlçe İdare Kurulu, İl İdare Kurulu kararları) Valinin onayı ile kesinleşirler.

— Bakanlar Kurulunca alınan kamu yararı kararları ayrıca onamaya tabi tutulmazlar; kendiliğinden yürürlüğe girerler.

— Yine yukarıda sözü edilen ve ayrıca kamu yararı kararı alınmasına gereklilik olmadığı bildirilen, onaylı imâr plânına ya da ilgili Bakanlıklarca onaylı özel plân ve projesine göre yapılacak inşaat ve tesisler için de onamaya gereklilik yoktur (15).

3) Kamulaştırma dosyası teşkili:

Kamu yararı kararının kesinleşmesinden sonra, kamulaştırılması

(15) Çünkü imar plânları aslında belediye meclislerince kabul ve İmar ve İskân Bakanlığınca onandıktan sonra bir ay süre ile ilân edilerek kesinleşmiş bulunmaktadır (6785/Md. 29).

yapılacak taşınmaz malın nitelikleri ve sahipleri (malik ya da zilyedleri) tesbit edilir (16).

— Bu yerin yetkili kimselerce ölçekli plân ve krokisi düzenlenir. Malın cinsi, sınırları, yüz ölçümü belirtilir.

— Her kamulaştırma için özel bir dosya tertip edilir. Bu dosyaya taşınmaz malın çapı, tapu kayıt örneği, tesbit edilen sahiplerinin adları konur.

4) Değer pahanın tesbiti :

Değer paha, Yasanın 10. maddesi uyarınca teşkil edilen (Değer Takdir Komisyonları) nca 11. ve 12. maddelerde öngörülen esaslara uyularak takdir olunur.

— Değer Takdir Komisyonu 5 kişiden kuruludur. Bunun 3'ü İlçe İdare Kurulunca Mal Müdürlüğünden, Tarım Teknisyenliğinden, Fen elemanları arasından, öteki 2 si de Belediye Encümenince mülk sahipleri arasından her yıl Ocak Ayının ilk haftasında seçilir. Asiller sayısı kadar da yedek üye seçilir. Üyeler Sulh Mahkemesinde yemin ederler. Hizmet süreleri bir yıldır. Komisyon kamulaştırmayı yapan idarenin çağrısı üzerine eksiksiz toplanır. Üyede eksiklik olursa yedeklerden tamamlanır. Komisyon başkanını kendisi seçer. Kararlar çoğunlukla verilir. Komisyon ilçe sınırları itibarıyla görevlidir. Yani köy kamulaştırmalarında da aynı komisyon görevlidir.

— Değer takdiri : Kamulaştırmayı yapan idare, değer pahanın tesbit edileceği günü tayin ve Komisyon üyelerine ve öteki ilgililere tebliğ, ya da ilân eder. Tesbit edilen günde mahalline giden komisyon, ilgilileri dinledikten sonra; taşınmaz malın cinsini, yüz ölçümünü, değere etki yapabilecek bütün etkenleri ve etki derecelerini, taşınmaz malın şimdiki durumuna göre kullanılması halinde getireceği geliri, yapılarda inşaatın maliyetini, taşınmaz malın emsalinin o tarihteki (gelecekteki değil) alım - satım rayicini esas tutarak kamulaştırma bedelini takdir eder (17). İrtifak kurulmasında, kurulacak irtifakın sebep olacağı değer düşüklüğü belirtilir.

Kısmi kamulaştırmada değer pahanın tesbitinde bazı özellikler vardır. Şöyle ki : Kamulaştırmaya tabi olmayan kısmın değerinde kamu-

(16) 6830/,Md. 7.

(17) Anayasanın 38. Md. sinin 20/9/1971 gün ve 1488 sayılı Kanunla değişik ikinci fıkrasına göre bu miktarla vergi değeri arasında bir ilişki kurulmaya çalışılmaktadır.

laştırma sebebiyle bir değışiklik hasıl olmamiş ise, değeri paha, yalnız kamulaştırılan kısmın değeri; kalan kısmın değeri de düşüklük hasıl olmuşsa, değeri paha, düşüklük miktarı ile kamulaştırılan kısmın değeri toplamıdır; kalan kısmın değeri de artma hasıl olmuşsa değeri paha, artış miktarının kamulaştırılan kısmın değeri de (kamulaştırma bedelinin % 50 sini aşmamak şartıyla) düşülmeli suretiyle bulunan miktardır... Eğer kalan kısım artık yararlanılamayacak bir duruma gelmişse, mal sahibinin en geç kamulaştırma kararının tebliğinden itibaren bir ay içinde yazılı olarak başvurması üzerine kalan kısmın dahi kamulaştırılması zorunludur (18). Anlaşmazlık halinde hukuk mahkemesine tesbit davası açılabilir (19).

5) Kamulaştırma ve tebliğ:

Kamulaştırma yapan idare tarafından, kamulaştırılması kararlaştırılan yerlerin tapu, vergi kayıtları ve ayrıca dışarıdan yapılacak soruştırma ile tesbit edilecek mal sahibi, zilyed, ya da öteki ilgililerden (itiraz ve dava haki olanlardan) (20) ikametgâhı tesbit edilmiş olanlara; kamulaştırılacak taşınmaz malın plân ve ölçekli krokisi, kamulaştırma (kamu yararı) kararı, takdir olunan değeri, kamulaştırmanın hangi idare lehine yapıldığı ve açılacak davalarda husumetin kime yöneltileceğı 15 gün içinde noter aracılığı ile Hukuk Muhakemeleri Usulü Yasasındaki esaslar dairesinde tebliğ edilir. Köy lehine kamulaştırmalarda, tebliğ ihtiyar kurulu huzurunda kişiye yapılabilir. Belgelendirilen tebliğ geçerlidir. Bu, doğrudan doğruya tebliğdir.

Bundan başka ayrıca, yukarıdaki hususlar ilân da edilir. İlân, kamulaştırılması kararlaştırılan yerin kamuya mahsus bir yerine ve yerine göre belediye dairesi ya da köy konağına 15 gün süre ile asılmak suretiyle ; ayrıca gazete çıkan yerlerde bu gazetelerden birinde evrak özetlerinin 15 gün ara ile en az iki kez yayımlanması suretiyle yapılır. Köy lehine kamulaştırmalarda yalnız askı suretiyle ilân yapıp, gazete ile yapılmak gerekli değıldir.

Tebliğ ve ilândan itibaren kamulaştırma işlemi hukuken işlemeye başlamış olur. Tebliğle birlikte itiraz ve dava açma süreleri de işlemeye başlar. Yine bu andan başlayarak, mal sahibinin kamulaştırılması ka-

(18) Ayrıca bk. 6785/Md. 32

(19) Yargıtay 5. H. D. 10/10/1962 gün ve 4234/3781 sayılı karar.

(20) İştirak halinde mülkiyette mümkün olduğı takdirde iştirakçilerden her birine (6830/Md. 14 fk. 3).

rarlaştırılan mal üzerinde yeni inşaat yapma ya da mevcut inşaatda değişiklik ve ekler meydana getirme ya da yeni ekim ve dikim yapma hakin kalkar, (yalnız hu kayıtlama bir yıl için geçerli olup bir yıl geçince durum değişir) (21).

B — İTİRAZ VE DAVA:

Kamulaştırmaya karşı itiraz ilki suretle olur : Biri kamulaştırma işlemine karşı, öteki bedele karşı...

Kamulaştırma işlemine idare itiraz edemeyip yalnız mal sahibi ve öteki ilgililer itiraz edebilirler. Bu itiraz; kamu yararı bulunmadığına, taşınmaz malın yeterinden fazlasının kamulaştırıldığına, kalan kısmın da isteme rağmen kamulaştırılmamış olduğuna ve 24/2/1964 gün 521 sayılı Danıştay Kanununun 30. maddesinde sözü edilen nedenlerin varlığına dair olabilir. Kamulaştırma işlemine karşı itiraz mercii Danıştay olup, yalnız kalan kısmın da isteme rağmen kamulaştırılmamış olduğuna dair itiraz mercii hukuk mahkemesidir. (6830/Md. 12 son Fk.). İtiraz süresi tebliğden başlayarak 15 gün; tebliği yapılmamışsa son ilân gününden başlayarak 30 gündür (Danıştay Kanununun 67. maddesindeki 90 günlük süre burada yürümez.)

Kamu yararı kararı alınmasına ve onanmasına gereklilik olmayan hususlardan dolayı Danıştaya dava açılamaz (22).

Kamulaştırma bedeline ve maddî hatalara karşı hem kamulaştırmayı yapan idare, hem de mal sahibi ve öteki ilgililer itirazla dava açabilirler. (İştirak halindeki mülkiyette iştirakçi kendi payı hakkında itirazda bulunabilir). İtiraz, taşınmaz malın bulunduğu yer Asliye Hukuk Mahkemesine dava açmak suretiyle yapılır. Bu itiraz süresi de tebliğden itibaren 15, tebliğ yapılmamışsa son ilân gününden itibaren 30 gündür. Ancak, eğer kamulaştırma işlemi hakkında Danıştaya itiraz edilmişse, Mahkemeye başvurma süresi Danıştay karar mmm kesinleştiği (karar düzeltilmesi istenmişse bu istemin reddine dair ilâmın tebliğ edildiği) tarihten itibaren işlemeye başlar.

(21) 6830/Md. 25.

(22) 6830/Md. 14 ün bu ikinci fıkrasının iptali için Anayasa Mahkemesine dava açılmışsa da bu hüküm Millî Birlik Hükümeti zamanında 4/11/1960 gün ve 122 sayılı Yasa ile getirilmiş olduğundan iptâl edilememiştir. (Anayasa Mahkemesi kararı : 15/2/1966 gün ve E. 1963/69, K. 1966/8. Resmî Gazete 12282/25.4.1966).

Kamulaştırma davalarının öncelikle ve basit yargılama usulü ile görüleceği Yasanın 14. maddesinin son fıkrası gereğidir. Mahkemece yapılacak işlem, esas itibarıyla, kamulaştırma bedelinin yeniden takdiridir. Bu da Bilirkişi Kurulu yordamıyla yapılır. Bilirkişilerin nasıl seçileceği ve nasıl görev yapacağı Yasanın 15. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre, her yıl Ocak ayı içinde Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği her İl için 5 ilâ 15 kişi, İlçe İdare Kurulları da İlçe sınırları içindeki mülk sahiplerinden 15 bilirkişi seçerek ad ve adreslerini Valiliklere bildirirler. Valilikçe onaylanan listeler İlçelerdeki Asliye Hukuk Mahkemelerine gönderilir. Hakim, her dava için odalar listelerinden 2 ve mülk sahipleri listesinden 1 kişi almak suretiyle, mümkün olursa yanların anlaşmasıyla anlaşamazlarsa resen 3 kişilik Bilirkişi Kurulunu teşkil eder ve bilirkişilere yemin ettirir. Bilirkişi Kurulu kamulaştırılan taşınmaz malın değerini, Yasanın koyduğu değer takdir esasları dairesinde yeniden takdir eder ve 8 gün içinde bir raporla mahkemeye bildirir. Değer Takdir Komisyonunun takdir ettiği değerle bir değişiklik yapılmış ise, bunun nedenlerinin raporda ayrıca belirtilmesi gerekir.

Hangi hısımların Bilirkişi Kuruluna girmeyecekleri, bilirkişilerin eksikliği halinde nasıl tamamlanacağı, bilirkişilerin değer takdirinde açık bir isabetsizlik görülmesi ya da Değer Takdir Komisyonunun takdir ettiği değerle Bilirkişi Kurulunun takdir ettiği değer arasında açık bir fark bulunması halinde nasıl davranılacağı, değer takdirinde hangi tarihteki değer esas tutulacağı ile ilgili ayrıntılar Yasanın ilgili maddesinde açıklanmıştır.

C — İDARE ADINA TESCİL:

1) Tapulu mallarda:

Kamulaştırma kesinleşip bedele itiraz edilmediği, ya da itiraz edilip te hüküm kesinleştiği halde

— Ya taşınmaz malın sahibi rızasıyla ferağ verir;

— Ya da, ferağ vermezse, idarece takdir edilen değer tamamı millî bankalardan birine (bulunmayan yerlerde Malsandığına) yatırılıp makbuzla ilgili evrak örnekleri Mahkemeye tevdi edilerek taşınmaz malın idare adına tescili istenir. Mahkeme, iki yanı derhal çağırıp (gelirlerse yüzlerine karşı gelmezlerse gıyaplarında) evrakı inceler ve kamulaştırma usulünce tamamlanmışsa taşınmaz malın idare adına tescilini (sicile geçmeyecek türdense kaydının silinmesini) tapu dairesine

tezkere ile bildirir; tapu dairesi de bu tezkere üzerine gereken işlemi yapar (6830/Md. 17).

2) Tapuda kayıtlı olmayan mallarda :

İdare önce taşınmaz malın zilyedini tesbit ederek, yukarıda tarif edilen usulle taşınmaz malı lehine tescil ettirir (6830/19). Zilyedin mülkiyet iddiası, ya da taşınmaz malın aynının ihtilaflı olması, malın idare adına tescilini geciktirmez. Ancak, zilyedin bedel hakkındaki iddiası, ayrıca, kendisi izlemek şartiyle, mahkemece Maddedeki usule göre incelenip karara bağlanır.

Taşınmaz malın aynı ile ilgili anlaşmazlıklarda, kamulaştırmayı yapan idare hasım olarak gösterilemez (6830/Md. 18).

Ç — BOŞALTMA VE EL KOYMA:

1) Olağan olarak:

Yukarıdaki işlemler bittikten, yani kamulaştırma kesinleşip taşınmaz mal idare adına tapuya tescil edildikten sonra, taşınmaz mal artık idarenin malı olmuş olur ve sahibinin ya da zilyedinin (şagilinin) kendi rızasıyla boşaltıp idareye teslim etmesi gerekir. Bunu yapmadığı takdirde idarenin istemi üzerine taşınmaz mal icra dairesince 15 gün içinde boşalttırılıp idareye teslim edilir (6830/Md. 20). İtiraz ve şikâyet boşaltmayı durdurmaz ve mahkemece ihtiyatî tedbir kararı verilemez. İdareden ya da (şagil başka ise) mal sahibinden tazminat istenemez.

2) İvedi hallerde el koyma (6830/Md. 16)

Kamulaştırma kararı ilgililere tebliğ edilmiş ve ilgililer itiraz etmişlerse, iş de itiraz sonucunu beklemiyecek derecede ivedi ise ve itiraz sonucunu beklemeden taşınmaz mala hemen el konulmasına idarece zorunluluk görülüyorsa bu takdirde taşınmaz malın Değer Takdir Komisyonunca takdir edilen değeri millî bankalardan birine (bulunmayan yerlerde Malsandığına) yatırılarak makbuzu öteki ilgili evrak örnekleriyle birlikte mahkemeye tevdi edilip delil tesbiti istenir. Mahkeme 8 gün içinde taşınmaz mal sahibini çağırıp (gelmezse gıyabında) 5 gün içinde taşınmaz malın değer takdirine esas olabilecek bütün niteliklerini tesbit ettirerek o taşınmaz malın siciline şerh ve idare adına tescil edilmesini :tapu dairesine bildirir. Bundan sonra da yukarıdaki gibi taşınmaz mal icra dairesince boşalttırılıp idareye teslim edilir.

İvedi el koyma zorunluğunu tayin ve takdiri idareye aittir.

3) İvedi kamulaştırma:

6830 Sayılı Yasanın 27. maddesinin öngördüğü olağanüstü hallerde (İvediliği Bakanlar Kurulunca karar altına alınma, ya da özel yasada öngörülmüş olma hallerinde) uygulanabilecek bir usuldür. Bu maddenin uygulanabilmesi için maddedeki koşullardan birinin gerçekleşmiş olması şarttır. Bu takdirde, maddede öngörüldüğü biçimde, taşınmaz malın kamulaştırılması ile ilgili (değer takdiri dışındaki) işlemler sonradan tamamlanmak üzere, ilgili idarenin istemi üzerine mahkemece 7 gün içinde usulüne göre tesbit edilecek değer pahası mal sahibi adına millî bir bankaya (yoksa Malsandığına) yatırılmak suretiyle taşınmaz mala el konabilir.

D — KAMULAŞTIRMADAN VAZGEÇME:

Bu, ya idarece tek yanlı olarak uygulanır; ya yanların anlaşması suretiyle uygulanır; ya da mal sahibi tek yanlı olarak geri alma hakkını kullanmak suretiyle uygulanır.

1) İdarenin tek yanlı olarak vazgeçmesi:

İdare, kamulaştırmanın her aşamasında, tek yanlı olarak kamulaştırmadan tamamen ya da kısmen vazgeçebilir. Ancak, dava sırasında vazgeçme halinde, dava masrafları ile sarfedilen emek ve mahkemece takdir olunacak avukatlık ücreti idareye yükletilir. (6830/Md. 21).

2) Yanların anlaşması suretiyle:

Kamulaştırma tamamlanıp bittikten sonra, taşınmaz malın kamulaştırma amacına gerekliliği kalmaması halinde durum 13. maddedeki usulle mal sahibine duyurulur; mal sahibi (ya da mirasçısı) 3 ay içinde bedelini ödeyerek malını geri alabilir. (6830/Md. 22).

3) Mal sahibinin geri alma hakkını kullanması :

İdarece 5 yıl içinde kamulaştırma amacına uygun tesis yapılmaz da taşınmaz mal olduğu gibi bırakılırsa, mal sahibi (ya da mirasçısı) kamulaştırma bedelini ödeyerek taşınmaz malı geri alabilir. Ancak doğmasından itibaren bir yıl içinde kullanılmayan geri alma hakkı düşer ve idare taşınmaz malı dilediği gibi tasarruf eder (6830/Md. 23). Ancak 775 sayılı Gecekondu Kanununa göre kamulaştırılan taşınmaz mallar hakkında bu hüküm uygulanamaz (fok. 775/Md. 40).

— Yukarıdaki bentlere göre uygulanan geri almalarda, geri alınan taşınmaz mal üzerinde bina, sabit tesisler ve ekili, dikili şeyler, yıkıl-

mak, sökülme ya da harabolme suretiyle taşınmaz malın değerinde eksiklikler hasıl olmuşsa; mal sahibi (ya da mirasçısı) değer farkının, geri ödeyeceği kamulaştırma bedelinden düşülmesini isteyebilir (6830/Md. 24).

— Kamulaştırılan malın geri alınmasından doğan bütün anlaşmazlıklar adli mahkemelerce çözümlenir (6830/Md. 24).

IV — BAZI ÖZEL KAMULAŞTIRMA BİÇİMLERİ

1) Satınalma usulü :

Kamulaştırmanın her aşamasında idare, kendi satınalma komisyonu (ihtiyar kurulu, encümen) yordamıyla tesbit ettireceği bedel üzerinden mal sahibi ile anlaşarak taşınmaz malı, kaynağı, ya da bunlar üzerinde kuracağı irtifak hakkını, kuşkusuz tapuya tescilli olmak şartıyla, satın alabilir. Bu suretle satın alınan taşınmaz mal (kaynak, ya da irtifak hakkı) kamulaştırma ile alınmış sayılır (6830/Md. 8).

2) Değiş - tokuş usulü:

Kamulaştırılan taşınmaz mal yerine, mal sahibinin muvafakatiyle, idareye ait bir malın verilmesi biçimidir ki yukarıda değindik.

3) Zorla satma, sattırma ve hamur usulü:

Taşınmaz malın, şüyuun izalesi suretiyle idarece zorla sattırılması, ya da komşularının taşınmazlarıyla hamur yapıp yeniden dağıtılması usulü olup ancak belirli hallerde ve yasalarca öngörülen durumlarda uygulanabilir (6785/Md. 41, 42).

4) Bir idaredeki taşınmaz malın öteki idareye verilmesi:

Yukarıda da açıklandığı üzere kamulaştırma, idarece (resmî dairelerce), özel kişilerin sahip oldukları taşınmaz mallara uygulanan cebri bir işlemdir. Resmî daireler ise kendi aralarında güç eşitliğini haiz oldukları cihetle bunlardan birinin öteki aleyhine kamulaştırma işlemine girişmesi hukuken mümkün değildir. Ancak bunlardan birinin elinde bulunan taşınmaz mal öteki bir idareye gerekli olduğunda, işi anlaşma yoluyla çözümlerler. Anlaşamadıkları takdirde, başvurma üzerine, iş Danıştay İdarî dairelerince 2 ay içinde kesin karara bağlanır.

İdareler bedelde anlaşamadıkları takdirde ,değer takdir komisyonuna değer takdir ettirilir. Buna razı olmayan taraf, 3533 Sayılı Yasa-

ya bağı kalmaksızın yani hakeme başvurmaksızın, mahallî adlî mahkemeye başvurur ve anlaşmazlık orada çözümlenir (23, 24).

5) Bedelsiz bırakmalar

Bu bir kamulaştırma olmamakla birlikte, mahallî idare hizmetleri, özellikle imar hizmetleri için yararlı ve masrafsız bir taşınmaz mal edinme yoludur. Kuşkusuz, yasalarda öngörülen özel hallere mahsurdur. Genellikle Hâzineye, Özel İdareye ait arsalar hakkında uygulanır ve özel bir usule tabidir. 6785 sayılı Yasanın 31. maddesinde öngörülen durum bir örnektir. Yine 775 sayılı Yasanın 3. maddesinde öngörülen durum da aynı niteliktedir.

Devredilme zorunluluğunun bedelli olarak yapıldığı durumlar da vardır (775/Md. 4 ve 31 ve 29/4/1969 gün ve 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunu Md. 7 ve 12).

6) 6830 Sayılı Yasanın 28. maddesinde bazı idareler için bedelsiz kullanma yetkisinden söz edilmişse de Mahallî İdareler için -böyle bir yetki öngörülmemiştir.

7) Taşınmaz malın üzerindeki bina ve benzeri tesisler ve ekili, dikili şeylerin ödenmesi.

Bilindiği üzere mülkiyet, onun tamamlayıcı parçalarını, yani üstündeki ve altındaki tesisleri de kapsar. Bu nedenle gerek Değer Takdir Komisyonunca gerek Bilirkişiler Kurulunca, gerekse herhangi bir suretle kamulaştırma bedeli tesbit edilirken taşınmaz malın üstündeki ve altındaki tesisler ve ekili, dikili şeyler de gözönünde bulundurulur.

(23) İki kamu idaresi arasındaki anlaşmazlık kamulaştırmadan doğma ise Danıştay, müdahalenin men'i ve tazminat isteminden doğmuşsa genel mahkemeler (ya da hakem) görevlidir (Uyuşmazlık Mahkemesi kararı 14/5/1966 gün ve 1966/18—14 sayılı. Resmî Gazete 12317/8.6.1966).

(24) Bir belediye sınırları içinde bulunan ve fakat mülkiyeti bir başka belediyeye ait olan plâj tesislerinin devri istemi üzerine, Danıştay 3. D. since verilen 1/6/1965 gün ve 1965/194- 176 sayılı karar özeti : «Her ne kadar Belediye Kanununun sözü edilen hükümleri (1580/Md. 15/56) karşısında deniz hamamları yapmak belediyeler için mecburî vazifelerden -ise de, bu hükümler belde halkının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere belediyelerin tesisler meydana getirmesi amacını gütmekte olup bu ihtiyacın giderilmesi için mevcut plâj tesislerinin mülkiyetinin belediyeye ait olmasının şart olmadığı açıktır. Bu sebeple isteğin reddine... Çoğunlukla karar verildi.»

Ancak taşınmaz malın mülkiyeti ile hunun üst ve altındaki tesisler ve ekili, dikili şeyler başka başka kişilere ait olduğunda durum değişir. Bu, özellikle sahipsiz ve zilyedi tarafından iktisap edilmemiş yerlerin kamulaştırılmasında önemi haizdir. Bu taktirde, kamulaştırma bedelinin mülkiyetle ilgili kısmı bankada ilgisine ödeninceye kadar bekletilmekle birlikte, yapı, tesis ve ekili, dikili şeylerle ilgili kısmı (kuşkusuz mahkeme kararıyla) zilyedine ödenir. (6830/Md. 19 fk. 10) (25).

8) Taşınmaz bir mala geçici olarak el koyma :

Kuşkusuz bu da kamulaştırma değildir. Ancak özel yasaların öngördüğü olağanüstü ve geçici hallerde uygulanır; ve belli bir süre ile sınırlıdır. 1580 sayılı Belediye Kanununa 150 sayılı Yasa ile eklenen ek md. 1 gereğince fırın, değirmen ve soğuk hava depolarına el konulması gibi...

9) Mahallî İdareye ait bir taşınmaz malın kamulaştırılması :

Kuşkusuz 6830 sayılı Yasanın 30. maddesindeki koşullar ve usul ile mümkündür. Ancak burada mer'alar bakımından önemli bir noktaya işaret etmek gerekir. Bilindiği gibi 1580 sayılı Belediye Kanununun 159. maddesi gereğince belediye sınırı içindeki sahipsiz arazi durumundaki mesirelik, harman yeri, çayır, mer'a v.s. ve eski kale ve kulelerin arsa ve enkazının mülkiyeti belediyelere aittir.

Bunlardan bir kısmı başka bir idare tarafından alınırsa bedelinin ilgili belediyeye ödenmesi gerekir (26).

Köylerde ise mer'aların çıplak mülkiyeti (rakabesi) Hâzineye ait olup, bunlardan yalnız yararlanma köye aittir. Ancak mer'alar kamulaştırma konusu yapılabileceği gibi, bunların üzerinde kamulaştırma yeliyle irtifak (geçit v.s.) hakkı tesisi de mümkündür. Bununla birlikte mer'anın -kamulaştırılmasına karşı köyün itiraz edebilip edemeyeceği tartışılabilir. Aynı suretle kamulaştırma üzerine köyün bir bedel iste-

(25) Gecekondu kanunu bu hususta binalar için bir hak tanımamakta, ancak bina sahibinin binasını yıkıp enkazını almasına müsaade etmekte; buna karşılık ekili, dikili şeyler için bir tazminat öngörmektedir. (775/Md. 21/b, 23 ve geç. 2.).

(26) Danıştay Gn. K. nun 13/1/1966 gün ve 6/16 sayılı kararıyla onanan 3. D. nin 23/12/1965 gün ve 1965/468-466 sayılı istişari kararı.

yemeyeceği, ancak elinden giden yararlanma hakkına karşılık yeni mer'a tahsis isteminde bulunabileceği ileri sürülmüştür. (27) (28).

10) Arsa Ofisi Kanunu yordamiyle taşınmaz mal edinme :

özellikle belediyeler için büyük güçlük ve ağırlık gösteren arsa sağlama işlemine çözüm yolu getirmek amacıyla çıkarılmış bulunan ve 10/5/1969 tarihinde yayımlanmak suretiyle yürürlüğe giren 29/4/1969 gün ve 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanununa da biraz değinmek isteriz. Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü; arsa düzenleme alış ve satışları yapmak ve konut, sanayi ve turizm bölgelerine ve kamu tesislerine arsa ve arazi sağlamak amacıyla kurulmuş, İmar ve İskân Bakanlığına bağlı döner sermayeli bir kamu tüzelkişisidir. Arsaları Hâzineden, belediyeden, özel idare ve vakıflardan ve özel kişilerden sağlar. İmar ve İskân Bakanlığı aracılığı ile kamulaştırma da yapabilir. Kamu tüzelkişiliğini haiz kuruluşlarla, kamu kurumları (bu arada Mahalli İdareler) arsa ihtiyaçlarını (kendi ellerinde bulunanlar dışındaki) Ofis aracılığı ile karşılarlar. Ofis özel kişilere de arsa satabilir. Ofis arsa satışlarını şartlı olarak yapar. Ofis gerekli gördüğü yerlerde bu Kanunun uygulanması için, İmar ve İskân Bakanlığının muvafakatiyle, belediyelerle ortaklık kurabilir. Ortaklık esasları ve ilgili öteki hususlar Yönetmelikte gösterilir.

V — MASRAFLAR, YASAKLAR VE CEZALAR

1) Masraflar:

6830 Sayılı Yasanın 29. maddesi gereğince Değer Takdir Komisyonunun değeri takdir edilen her bir taşınmaz mal başına kamulaştırmayı yapan idare tarafından takdir edilecek ücretleriyle gerçek yol masrafları, tapu harçları, bu Yasanın gerektirdiği öteki masraflar idarece ödenir.

Burada dikkati çeken nokta, Değer Takdir Komisyonu üyelerinin istihkaklarıdır : a) Bunlar ücret sayılmıştır, b) Bu ücretler kamulaştırmayı yapan idare tarafından kamulaştırılması yapılacak her bir taşınmaz mal başına takdir edilir, c) Gerçek yol masrafları ayrıca ödenir.

2) Yasaklar ve cezalar :

Bunlarla ilgili hükümler Yasanın 31, 32, 33 ve 34. maddelerinde belirtilmiştir.

(27) Bk. Ali Arcak, Tevfik İmsel : Mer'a ve Yayla Davaları, S. 81-86 ve 386-390.

(28) 1164/Md. 7, 8, 7269/Md. 6 ve değişik 21, 4753/Md. 8/a.

— Kamulaştırma ile görevli memur olmayan kişiler suç işledikleri takdirde memurlar gibi ve memurlara verilen cezanın iki katı ile cezalandırılırlar.

Yasak işlem ve eylemler : Değer Takdir Komisyonu üyeleriyle bilirkişilerin kendilerine resmen takdir edilen ücret dışında bir menfaat sağlamaları ile avukatlara (dava vekillerine) yasak olan bazı işlem ve eylemlerdir.

VI — SONUÇ

Kamulaştırma Yasasını, Mahallî İdareler açısından, bazı uygulamalar ve ilgili öteki yasalardan da yararlanmak suretiyle genel çizgileriyle incelemeye çalıştık. Bu inceleme sonucunda, genellikle Mahallî İdareler özellikle Belediyeler açısından sanayi çarşısı gibi gayri sıhhi müesseseler için şehir imar plânında ayrılmış arsaların özel kişiler (söz gelimi sanayi kooperatifleri) lehine kamulaştırma imkânsızlığının ve yine gelir kaynakları kısırlığının yarattığı şehir imar plânı uygulama güçlüğüünün son çıkan Arsa Ofisi Kanununun yarattığı olanaklarla giderilmesi umulabilir.

Bunun yanında Yasanın 14. maddesindeki Danıştaya başvuramama ile ilgili hükmün kaldırılması ve yine bazı inşaat vb. için geçici olarak işgal ve yararlanma hakkının Mahallî İdarelere de tanınması yolunda bir düzenleme değişikliğinin getirilmesinin uygun olacağı düşüncesindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA

- 1 — **Orhan AKBAY** : İstimlâk İşleri, Belediyeler El Kitabı TODAİE yayını No. 63, Ankara 1963, s. 173, Makale.
- 2 — **A. Şerif MOCAOĞLU** : Devlet Şurası ve Uyuşmazlık Mahkemesi Karar Hulâsaları, 1955, Ankara.
- 3 — **İlhan ÇELİKKAYA** : 6830 Sayılı İstimlâk Kanunu ile ilgili içtihat, tevhidî içtihat, Devlet Şurasından çıkmış bazı önemli kararların tedkiki, İller ve Belediyeler Dergisi, 1 Ağustos 1970, sayı 298, s. 343, makale.
- 4 — **Ali ARCAK, Tevfik İMSEL** : Mer'a ve Yayla Davaları, Ankara 1970 kitap.

**KÖYLERLE BELEDİYELERİN ORTAK SINIRLARININ TESBİT
VE ONAY İŞLEMLERİYLE BELEDİYELER VE BELEDİYELERLE
KÖYLER ARASINDAKİ SINIR ANLAŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMÜ**

Osman GÜMRÜKÇÜOĞLU
İçişleri Bakanlığı Mahallî
İdareler, 3. Daire Başkanı

Memleketimizde ötedenberi çoğunlukla köyler arasında ve belediyelerimizin sayısı hızlı bir tempo ile arttıkça son yıllarda belediyelerle köyler arasındaki sınır tesbit ,onay ve anlaşmazlıklarıyla bunların çözülmesi gittikçe önemli bir sorun olmaktadır. Bu sınır anlaşmazlıkları birçok yerlerde uzun yıllar köy ve belediye idarelerini meşgul eden bir huzursuzluk konusudur. İlgili belediyeler ve köyler ahalisi ile belediye ve köy idarelerinin çabalarının israfına ve ayrıca bu idarelerin bütçelerinden önemli harcamalara yol açan adı geçen sınır anlaşmazlığı olaylarını sürüncemede bırakmadan kısa ve sade yoldan çözümlmek idarede önemli bir hizmeti yerine getirmektedir.

Köylerimizde nüfusun gittikçe artmasıyla yurdumuzda pek çok sayıdaki köyün nüfusunun 2000'i geçmesi bu köylerin bir çoğunun belediye örgütü kurmak heves ve arzusunu doğurmaktadır. Böylece, yeniden belediye olan köylerle onlara komşu bulunan köyler arasındaki sınır anlaşmazlıkları eskiden iki köy arasındaki sınır anlaşmazlığı iken bu defa bir belediye ile bir köy arasındaki sınır anlaşmazlığı durumunu almaktadır. Bunun gibi, eskiden köyken sonradan belediye olan bir yerin eskiden komşu bir belediye ile olan sınır anlaşmazlığı da bu defa iki belediye arasındaki bir sınır anlaşmazlığı olmaktadır. Böylece belediyelerle köyler veya belediyelerle belediyeler arasındaki sınırların tesbiti ve onayı ile sınır anlaşmazlıkları olayları gittikçe artış göstermektedir. Buna bir de eskidenberi devam edegelen ve halen işlemden bulunan bu çeşit sınır anlaşmazlıklarını katarsak sonuç olarak belediyeler ve belediyelerle köyler arasındaki sınır anlaşmazlığı olaylarının memleketimizde önemli bir sayıya vardığı ve bu oranda da yine önemli bir idari sorun teşkil ettiği sonucuna varmış oluruz. Bu nedenle de belediyelerle köyler arasındaki sınır tesbit, onay ve özellikle anlaşmazlıklarının çözülmesini

üzerinde incelemeye değer bir konu olarak gördük. Konumuzda önce köy ve belediyelerin sınır tesbit ve onayı işlemlerinin ve sonra da belediyeler ve belediyelerle köyler arasındaki sınır anlaşmazlıklarının çözümüne ait yürürlükteki mevzuat hükümlerinin incelenmesini yapacak, bunun yanında ayrıca yürürlükteki bu hükümlerin bu günkü ihtiyaçlar karşısındaki bazı aksaklık ve boşluklarına değineceğiz.

1 — Köy sınırlarının tesbiti ve onaylanması :

Bir köyün sınırının çizilmesi 442 sayılı köy kanununun 4 üncü maddesi ve iki köy arasındaki uyuşmazlık sınırların çizilmesi ise aynı kanunun 5 inci maddesine göre yerine getirilir. 4 üncü maddeye göre köy sınırının tesbiti hukukî yönden başlıca iki karakter taşır : 1 — Çizilen köy sınırının içinde kalan köy yerleri.

2 — Köy sınırı dışında bırakılmakla beraber köyün sınır kâğıdına kaydedilen veya ayrı bir sınır kâğıdıyla eklenen köy yerleri.

4. maddenin 1. 3. 4. 5. bentleri köy sınırlarının birinci karakteristiğini aşağıdaki şekilde göstermektedir.

Köy Kanununa göre bir köy sınırı baştan çizilirken o köye ait olduğu bilinen, o köyün olan tarla, çayır, bağ, bahçe, zeytinlik, palamutluk, baltalık gibi arazi ve yerler o köyün sınırları içinde gösterilip, köyün sınırı dereler, tepeler, yollar gibi değişmeyen belirli işaret olabilecek yerlerden geçirilerek bu yerlerin ötedenberi köyce bilinen adları köy sınır kâğıdına yazılır. Sınırlar için böyle belirli yerler bulunmuyorsa köyün sınırı düz çizilerek yerinden taşınamayacak büyüklükte ve ağır taşlarla işaretlenir. Köy sınırlarının tesbiti işleminde bir köy sınırı içinde kalan her türlü arazi ve yerlerin sahiplerinin nerede, hangi köyde bulunduğu hesaba katılmadan bu arazi ve yerler bu köy sınırları içinde gösterilir.

Bunun gibi, aynı maddenin, 2. 6. 7. inci bentlerinde ise köy sınırlarının ikinci hukukî karakteristiğini bulmaktayız : Köy sınırları çizilirken bir arazi parçası üzerinde dağınık durumda olan tarla, mer'a ve evler parça parça olarak bunlara en yakın olan köye bağlı sayılırlar; fakat bunlar köy sınırı dışında bırakılarak yalnız adları sınır kâğıdına yazılır. Köylerin sınırlarının mutlaka birbirine bitştirilmesi zorunlu olmayıp, ötedenberi hiçbir köyün sınırı içinde bulunmayan dağlar, ormanlar, yaylalar ve bunlar gibi boş arazi köyün sınırlarının dışında bırakılmakla beraber köye ait yaylaların, köy ihtiyar meclisi tarafından ayrıca sınır kâğıdı düzenlenip bu sınır köyün asıl sınır kâğıdına eklenir.

Köy sınırlarının bu iki kanunî statüsü, köyle ilgili yerlerin bir kısmının doğrudan doğruya köy sınırları içindeki yerler, bir kısım yerlerin

ise köy sınırları içinde gösterilmemekle beraber bunların köyün istifadesine ait yerlerden ibaret olduğunu göstermektedir.

Gerçekten 5. maddenin özellikle 6. bendinde işaret edilen yerler bir köyün sınırı içinde köye ait yerler olmamakla beraber tatbikatta köy bu yerlerden ihtiyaçları için başka köylerle ortaklaşa da olsa yararlanmakta, bunun gibi 7. bentde işaret edilen yerlerden ise doğrudan doğruya ve yalnızca yararlanmaktadır. Onun için birinci kategorideki köy sınırları içindeki yerlere köyün sahip olduğu, köy hükmü şahsiyetine ait yerler dersek, ikinci kategorideki yerlere köyün yalnız faydalanma yerleri, ortaklık yerleri dememiz yerinde olur. Köy sınırları ve bunların tesbiti konusunda yukarıdaki iki esas kadar belki onlardan daha önemli bir nokta da Köy Kanununun 6 inci maddesi hükmüdür ki, bu da köy sınırları konusunda üçüncü karakteristiği teşkil eder. 6. inci madde hükmüne göre, eskidenberi bir kaç köyün ortaklaşa faydalandıkları mer'a pınar, baltalık, yaylak gibi yerler hangi köyün sınırları içindeyse o köyün malı olarak kabul edilirse de diğer köylerin bu yerlerden ortaklaşa yararlanmaları yine devam eder.

Bu madde hükmünün uygulanması köy hayatında köyler arasında yurdumuzda bir hayli ve sık sık uyuşmazlıklara yol açmaktadır. Bir köyün sınırı içinde kalıp da, komşu köyünde bu yerlerden sıvat, sulak, pınar, mer'a baltalık, yaylak olarak faydalanması iki köy arasında ekseriye bitmek tükenmek bilmeyen anlaşmazlıklar çıkarmaktadır.

Bu ya da buna benzer diğer nedenlerle yalnızca köyler arası sınır anlaşmazlıklarını giderip uyuşmazlı köyler sınırlarının çizilmesi işi köy kanununun 5. maddesine göre önce sınırları uyuşmazlı köylerin ihtiyar meclislerine bırakılmıştır. Sınırları anlaşmazlı köylerin ihtiyar meclisleri yukarıdaki 5. maddenin hükmüne göre aralarında anlaşılırsa anlaşmazlı sınırı çizerler; anlaşamadıkları takdirde ilçe idare kurulu en geç 6 ay içinde anlaşmazlı sınırı doğrudan doğruya ve nihai olarak çizer ve çizilen bu köy sınırı 5 yıldan önce değiştirilemez. Bu duruma göre, köy kanununun 3. ve 5. maddeleri gereğince, anlaşmazlı olmıyan köy sınırlarının ilk tesbit işlemi köy ihtiyar meclisince, onay işlemi ise ilçe idare kurullarınca yapılmakta, anlaşmazlık olan köy sınırlarında uyuşmazlık yine önce köy ihtiyar meclislerince, bu olmadığı takdirde uyuşmazlık nihai olarak idare kurullarınca çözülmekte, bunun onay işlemi de yine idare kurullarınca yapılmaktadır. Bu konuda özellikle dikkat edilmesi gereken nokta köy sınırlarının tesbit ve onayı ve sınır kâğıdının tapuda kayda geçirilmiş olması bu sınırların her çevrelediği yerlerin o köye bir

mülkiyet veya bundan gayri bir ayni hak bahşedemeyeceği, sonuç olarak tapuya kayıt işleminin de bir mülkiyet tescili olmadığıdır.

2 — Belediye sınırlarının tesbit ve onaylanması,

A — Sınırları tesbiti :

Belediye sınırları, 1580 sayılı belediye kanununun 4 üncü maddesine göre tesbit olunur. 1580 sayılı kanunun 4 üncü maddesine göre köy sınırlarında olduğu gibi aynı şekilde belediye sınırlarının tesbiti işleminde de eskidenberi belediyenin malı diye bilinen bütün tarlalar, bağlar, bahçeler, mer'alar, çayırılar, otlak, zeytinlikler ve palamutluklar belediye sınırı içine alınarak, sınır belirli işaretli yerlerden geçirilmeğe çalışılır; eğer bunlar yoksa düz çizilmekle birlikte sınır taşınmaz büyük taşlarla belli edilir. Başka bir belde ya da bir köyün sınırları içinde arazisi bulunan kişilerin mülkleri sahiplerinin değil bu mülklerin bulundukları belde veya köy sınırı içinde gösterilir.

Bir belediye sınırı dışında bulunup fakat o belediye içindeki çayır, yayla, koru, kaynak ve mer'alardan eskidenberi ortaklaşa yararlanan diğer belde veya köylerin bu hakları eskiden olduğu şekilde devam edeceği gibi bu durum belediye sınır kâğıdına da geçirilir.

Köy sınırları için yapılmayan fakat belediye sınırlarının tesbitinde, belediye sınırlarını gösteren bir harita da düzenlenir.

Belediye sınırlarının düzenlenmesi sırasında bir belediyenin komşu belediye veya köylerle sınır anlaşmazlığı olursa bu anlaşmazlığın, belediye meclisi sınır tesbiti kararıyla anlaşmazlı belediye veya köye bildirilmesi tarihinden itibaren, 31 gün içinde bunların bildirecekleri görüşleri alındıktan sonra belde sınır anlaşmazlığı bu sınırı onaya yetkili makam tarafından çözümlenir. Bundan ayrı, bir belediyenin, komşusu diğer bir belediye veya köyle eskidenberi bir sınır anlaşmazlığı varsa bu da sınır haritasına işaret edilmekle birlikte sınır kâğıdına da yazılır. Bütün bu işlemlerden sonra sınır kâğıt ve haritaları 4 nüsha olarak düzenlenip onay için yetkili üst makamlara verilerek buralarda onaylandıktan sonra birer benzerleri İçişleri Bakanlığına ve mahallî tapu dairesine verilip bir benzeri de onay makamında alıkonur.

Belediye ısımr kâğıtlarının onaylandıktan sonra bir benzerinin tapu dairesine verilmesinin gerektiğine yukarıda değinmiştik. Bu konuda hemen söylenmesi gereken nokta, sınır kâğıdının tapu dairesine verilmesi köy sınırlarında olduğu gibi bu sınırların da bir mülkiyet tescili anlamı-

na gelmeyip, belediye lebine mülkiyet ya da buna benzer bir aynı hak tesisi olmadığıdır.

Bir belediyenin sınırı içinde kalıp da komşu belediye veya köyün de belediye kanununun 4 üncü maddesinin D fıkrasına göre ötedenberi ortaklaşa olarak faydalandıkları çayır, mer'a, yayla, koru, memba gibi yerlerden faydalanma, konusu, yukarıda kısaca değindiğimiz gibi, köyler arasında olduğu gibi. Belediyeler ve belediyelerle köyler arasında çoğu zaman bitmek, tükenmek bilmeyen anlaşmazlıklar doğurmaktadır. Bir belediyeye komşu bulunan başka bir belediye veya köyün o belediye sınırları içindeki yukarıda adı geçen faydalanma hakları bu belediyenin sınır kâğıdında yazılmış olmasına rağmen bu belediye idaresi veya belediye halkınca çok zaman buna riayet edilmemekte veya bu haklar sık sık baltalanmaktadır. Halbuki tesbit edilmiş ve tapu dairesine de bir nüshası verilmiş olan belediye sınırlarının belediyeye bir mülkiyet veya mülkiyetin gayri aynı bir hak sağlamayacağı açıktır. Gerçek böyle iken, sınırların tapuya geçirilmesi işlemi ile mülkiyet durumu birbirine karıştırılmakta, sınır kâğıdının tapuya verilmesi belediyeler ve köy idareleri ve bunların ahalisi tarafından bazen yanlış anlaşılacak bir mülkiyet tescili gibi kabul edilmekle varılan bu yanlış anlayış uygulamada yine birçok yanlışlığa sebep olmaktadır. Bu da belediyeler ve belediyelerle köyler arasındaki sınır anlaşmazlıklarının kaynaklarından birini teşkil etmektedir. Bir beldenin veya belde ahalisinin o belediyenin sınırları içindeki arazi ve diğer yerleri üzerinde belediyenin mülkiyeti iddiasında bulunarak belediye sınırları içindeki ortaklaşa faydalanılacak yerlerden, bu hakka sahip komşu belediye veya köyleri bundan faydalandırmamak, veya bu faydalanmayı kısıtlamak ve zorlaştırmak istemesi belediyelerle köyleri veya belediyeleri birbirleri aleyhine düşürmektedir. Faydalanma hakkının kullanılmasında, bu hakkın ancak bir belde veya köyün sınırları içindeki arazi ve yerlere ait olabileceği düşüncesine kapılan belediye veya köyler, komşu belediye ve köylerden ötedenberi faydalanma hakkına sahip oldukları yerleri kendi sınırları içine almak istiyerek böylece komşu belediye ve köylerle sınır anlaşmazlığına düşmektedirler.

Belediye sınırlarının tesbitinin, belediyenin hangi organınca karara bağlanacağı belediye kanununun 4 üncü maddesinde gösterilmemişse de aynı kanunun 5 inci maddesine göre belediye sınırları; nüfusu 80 binden az belediyelerde sınırlara ait, belediye meclislerinin kararının mahallî idare kurulunun mütalâası alınarak il idare kurulunun onayı ve diğer belediyeler için de İçişleri Bakanlığının inhası üzerine bakanlar kurulunun onayı ile kesinleşir. Bundan, maddenin belediye sınırlarını

her şeyden önce belediye meclisinin kararına bağladığını görmekteyiz ki, bundan sınır tesbit olayının belediye meclislerince karara bağlanacağı sonucunu çıkarıyoruz.

B — Belediye sınırlarının onaylanması :

Belediye kanununun 5 inci maddesi belediye sınırlarının nasıl onaylanacağını göstermektedir. Bu hükme göre nüfusu seksen binden az olan belediyelerin sınırı, Mahalli İdare kurulunun (İl veya İlçe idare kurulunun) mütalâası alınarak il idare kurulunca onaylanır. Yalnız, il merkezi belediyelerinde mütalâayı verecek olan kurul da aynı il idare kurulu olacağından aynı il idare kurulunun tekrar bir mütalâasına şüphesiz lüzum olmayıp idare kurulunun sınırı sadece onaylaması kâfi görülecektir.

Nüfusu seksen binden fazla olan belediyelerin sınırı ise, mahallî İdare kurullarının (il, ilçe) muvafakati ve İçişleri Bakanlığının inhası ile bakanlar kurulu kararı ile onaylanır. Burada da dikkatimizi çeken nokta, sınır onaylanmasında nüfusu 80.000 den az olan belediyeler için idare kurullarının yalnız (mütalâasının) alınmasına karşılık nüfusu 80.000 den fazla olan belediyelerde idare kurulunun mütalâasının değil, muvafakatinin alınacağıdır.

Belediye sınırlarının enayi konusunda karşımıza çıkan ilginç bir nokta, belediyelerin sınırlarını onaylarken onaylanan belediye sınırı ile ortak olan bir köy sınırının da aynı zamanda onaylanmış sayılıp sayılmıyacağıdır.

Belediye sınırlarının onayının bu sınırların daha önce yapılacak tesbitinden sonra olacağı bellidir. Tesbit işlemi sırasında belediyenin komşu bir belediye ve köyle sınır tesbitinde bir anlaşmazlığı görülürse bu anlaşmazlık belediye kanununun 4 üncü maddesinin G fıkrası ve bunun delâletiyle biraz ilerde görüleceği şekilde aynı kanunun 6 ncı ve 5442 sayılı kanunun 2 nci maddesi gereğince çözümleneceğine göre veya o anda bu çözümleme mümkün veya pek lüzumlu görülmiyorsa belediye kanununun 4. maddesinin F fıkrası ve köy kanununun 3 üncü maddesi uyarınca sınırdaki uyuşmazlı yerler belediye sınır kâğıdına o şekilde yazılacağından böylece belediye sınırı ortak olduğu komşu belediye veya köy sınırlarıyla anlaşmalı olarak tesbit edilmiş olacak demektir. Bu suretle ilgili belediye veya köyce üzerinde anlaşmaya varılan bir ortak sınırın yalnız belediye kanununa göre de olsa onaylanması bu sınırın artık fiilen köy sınırı olarak da onayı demek olacaktır. Fakat köy kanununda da köy sınırlarının onaylanması ayrıca hükme bağ-

lanmış olduğuna göre belediyece kendi sınırı olarak onaylanmış sınırın aynı zamanda köy sınırı olarak da köy kanununun 3 üncü maddesine göre ayrıca onaylanıp işleme konulmasının gerekeceği şüphesizdir.

Bunun gibi, yeni kurulan bir köyün köy sınırlarının tesbitinde veya eski bir köyün sınırının değiştirilmek istenmesiyle bu sınırın yeniden tesbit edilmesinde bu köylerin sınırları komşu bir belediye sınırları ile ortaklaşa sınırsa, tesbit edilmiş olan köy sınırı komşu belediye için de sınır tesbiti sayılacak mıdır?

Köy Kanununda, köy sınırlarının tesbit, onay ve değiştirilmesinde komşu belediye sınırları ile olabilecek ilişkilere değinilmemişse de belediye kanununda, köylerle ortak olan sınırların tesbiti durumuna değinildiğinden tatbikatta ,komşu belediye sınırları ile ortak olan köy sınırlarının tesbitinde de şüphesiz köylerin belediyelerle anlaşmaya varmaları şarttır. Böylece, bir köyün bir belediye ile ortak olan sınırının tesbitinde bu sınırı köyünkine paralel olarak belediye içinde tesbit edilmiş bir sınır niteliğinde kabul etmek lâzımdır. Şu şartla ki hemen yukarıda değinilen köy sınırının onayı bahsindeki gibi belediyenin de bu şekilde tesbit edilmiş sınırının da belediye kanununun 5 inci maddesine göre onaylanması gerekir.

Belediye sınırlarının tesbitinde karşımıza çıkan önemli başka bir sorun da bu sınırların komşu bir belediye veya köy sınırı ile birleştirilmesinin veya bu sınırlar arasında boşluklar bırakılmasının mümkün olup olmadığıdır.

Köy Kanununun 4 üncü maddesi bir köy sınırının mutlaka diğer bir köyün sınırı ile birleşmesini zorunlu olmadığını, böylece köy sınırları arasında boşluklar kalabileceğini öngörmektedir. Bu esasa bakarak belediyeler veya belediye ile köy sınırları arasında da boşluklar kalabileceği düşünülebilir. Belediye kanununda belediyeler veya belediyelerle köy sınırları arasında boşluklar kalabileceği veya bunun aksine bu sınırların birbirleriyle bitişik olmasının zorunlu olduğuna ait bir hüküm yoktur. İl, İlçe ve bucak sınırı teşkil etmeyen köy sınırları arasında aşağıda açıklanacağı şekilde boşluklar olması bir sakınca teşkil etmez. Fakat il, ilçe, bucak sınırı teşkil eden köy sınırları arasında bu kabil boşluklar bırakılması tatbikatta idari ve adli mercileri ötedenberi idari veya adli yetki bakımından çoğu zaman zor durumda bırakmaktadır. Bu nedenle, dİ ilçe, bucak sınırı teşkil eden köy sınırlarının tesbitinde bunlar arasında boşluk bırakılmaması, öteden beri bu köylerden hiçbirisine ait olmadığı bilinen dağ, orman, yaylak, boş arazi gibi yer-

ler varsa bunların mutlaka bir köy sınırı içine alınması bu günkü sınır tesbiti işlemlerinde göz önünde tutulan bir esastır. Bunun gibi, belediyelerle köyler veya belediyeler arasındaki il, ilçe ve bucak sınırı teşkil eden sınırların tesbit ve onayında da yukarıda değinilen idâri ve adli yetkinin tâyin ve tespiti nedeniyle bu sınırlar arasında da boşluk bırakılmadan sınırların birbirine bitişik olarak tesbit ve bu şekilde onaylanmasının zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Belediye sınırları anlaşmazlığının çözümlenmesi konusuna geçmeden bu konuyla ve belediye sınırlarının tesbiti ile ilgili önemli bir nokta da bu sınırların belirli bir süre içinde değiştirilip değiştirilemeyeceği konusudur. Köyler arası sınır anlaşmazlıklarının köy kanununun 5 inci maddesine göre çözümünde il veya ilçe idare kurullarının doğrudan doğruya çizdikleri ve beş yıl müddetle değiştirilmeyeceği ifade edilen iki köy arası sınırı, o iki köyden birinin sonradan belediye olması halinde, bu kerre bir köyle bir belediye arası sınır durumuna girmektedir. Şimdi bu halde de sınırın yine 5 yıl değiştirilemeyeceği ileri sürülebilecek midir? Sınırları anlaşmazlı olup bu anlaşmazlıkları çözümlenen iki köyden birinin sonradan belediye olması halinde bu kerre o köyle yeni belediye arasında yeniden bir sınır değişikliğini gerektiren bir durum olursa, köy kanunu 5 yıldan önce böyle bir değişiklik isteği yolunu kapatmışsa da taraflardan birinin belediye olması ve belediye kanununda ise köy kanunundakine benzer bir hükmün bulunmamasıyla meseleyi artık belediye kanununa göre düşünerek belediyece 5 yıldan önce de adı geçen sınırın değiştirilmesi talebinde bulunabileceğini kabul etmemiz gerekecektir. Bu takdirde de yeni sınırın tesbit ve onayı işleminin ise belediye kanununun 4 ve 5 inci maddelerine göre yapılacağı şüphesizdir.

3 — Belediyeler ve Belediyelerle Köyler Arasındaki Sınır Anlaşmazlıklarının Çözümlenmesi :

1580 sayılı Belediye Kanununun 6 inci maddesi Belediyeler ve belediyelerle köyler arasındaki sınır anlaşmazlıklarının çözüm yolunu göstermektedir. Bu hükme göre, sınır anlaşmazlığı, bir ilçenin belediyeleri veya belediyeleriyle köyleri arasında olursa, anlaşmazlık, ilgili belediye veya köylere mahallin en büyük Mülkiye Âmiri tarafından yapılacak bir tebligatla, ilgili ihtiyar ve belediye meclislerinin en çok otuz- bir gün içinde bildirecekleri mütalâalarının ilçe idare kurulunun tetkikinden sonra tâdilen onayı ile çözümlenir.

Eğer uyumsuzluk bir ilin değişik ilçelerine bağlı belediyeler veya belediyelerle köyler arasında ise anlaşmazlık yine, yukarıdaki fıkrada

olduğu gibi ilgili köy ihtiyar ve belediye meclislerinin en çok otuzbir gün içinde bildirecekleri mütalâaları üzerine bunların tetkiki şartıyla il idare kurulunun vereceği karar ve bu kararın il genel meclisinin onayı ile kesin olarak çözümlenir.

Belediye kanunu, iki ayrı ile bağlı belediyeler ve belediyelerle köyler arasında çıkabilecek sınır anlaşmazlıklarının çözümlenmesine ait bir hüküm getirmemiştir. Böylece iki ayrı il arasında sınır teşkil eden belediye veya belediyelerle köyler arası sınırlarındaki uyuşmazlığın il idaresi kanununa göre nasıl çözümleneceğine daha aşağıda değineceğiz.

Belediyeler ve belediyelerle köyler arasındaki sınır uyuşmazlığı bir bucak sınırları içinde ise yukarıda adı geçen belediye kanununun 6 inci maddesinin birinci fıkrası bu anlaşmazlığın çözümlenmesinde doğrudan doğruya ve tereddütsüz kullanılmakta, uyuşmazlık bu esasa göre çözümlenmektedir. Fakat uyuşmazlık iki ayrı bucak veya iki ayrı ilçenin belediyeleri veya belediyeleri ile köyleri arasındaki ise anlaşmazlığın çözümünde durumun belediye kanununun 6 ıncı maddesindekinden ayrı bir özellik gösterdiğini görüyoruz. Zira, il idaresi kanununun 2 nci maddesinin B ve D fıkralarına göre il, ilçe, bucak sınırlarının değiştirilmesi, ilgili iller idare kurullarıyla İl Genel Meclislerinin mütalâaları alındıktan sonra İçişleri Bakanlığının kararı ve Cumhurbaşkanının onayı ile olur.

İl İdaresi kanunun yukarıdaki 2 nci maddesi hükmüne rağmen Danıştayın bazı kararları belediyeler ve belediyelerle köyler arasındaki sınır anlaşmazlıklarının belediye kanununun 6 nci maddesine göre çözümleneceğini öngörmektedir. Örneğin : Danıştay 6 nci dairesinin bir kararında (1) bir ilin iki ayrı ilçesine bağlı bir belediye ile bir köy arasındaki sınır tesbiti anlaşmazlığının çözümünde il idaresi kanununa göre İçişleri Bakanlığınca verilmiş olan sınır tesbiti kararının iptal edilmiş olduğunu görüyoruz. Buna mukabil yine Danıştay m, aynı sınır anlaşmazlıklarına ait başka bazı davalarda ise belediye kanununun 6 nci maddesine göre değil, 5442 Sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre verdiği bazı kararlar da mevcuttur (2). Bunlardan, il, ilçe ve bucak sınırla-

-
- (1) Danıştay 6 inci dairesinin Esas No : 55/1114, Karar No : 58/2750 ve 18/12/1958 günlü kararı,
 - (2) Danıştay 8 inci dairesinin Esas No : 60/7340, Karar No : 60/2007 ve 26/9/1960 günlü kararı,
- Danıştay 9 uncu dairesinin Esas No : 1960/124, Karar No : 1961/1495 ve 25/11/1961 günlü kararı.

rının değiştirilmesinde (bu sınırlar arasındaki anlaşmazlığın çözümünde) Danıştayın 6 ıncı dairesiyle 8 ve 9 uncu dairelerinin birbirine çelişik kararlar vermiş olduğunu görüyoruz. Fakat Danıştayın bu kabil birçok kararlarının tetkikinden sonra durumun bir değerlendirilmesini yaparsak, Danıştayın, bahse konu il, ilçe, bucak sınır değişikliklerinin (dolayısıyla belediyeler veya belediyelerle köyler arası sınır anlaşmazlıklarının) çözümü yolunda vermiş olduğu kararların büyük bir çoğunluğunun (8 inci ve 9 uncu dairelerce) 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 2 nci maddesine göre verilmiş olduğu sonucuna varmış bulunuyoruz.

İl İdaresi Kanununun ikinci maddesi her nekad bir sınır anlaşmazlığının çözümünü değil, lâfzı itibarıyla sınır değişikliklerini halleden bir hüküm olarak görünüyorsa da bu kanunun belediye kanunundan sonra çıkmış bir kanun olmasıyla gerek bu bakımdan, gerekse, il, ilçe, bucak sınırlarının sık sık değiştirilmemesi yönünden il, ilçe, bucak sınırını teşkil eden belediyeler ve belediyelerle köyler arası sınırlarının 5442 Sayılı Kanuna göre İçişleri Bakanlığınca kararname ile değiştirilmesi bu konudaki mevzuatın, özellikle il idaresi kanunun maksat ve ruhuna daha uygun düşmektedir. Aksi halde belediyelerle ve Belediyelerle köyler arasındaki, il, ilçe, bucak sınırı teşkil eden sınırların belediye kanununun 6 ıncı maddesine göre, belediyelerce sık sık değiştirilmeleri yoluna gidilecektir ki, böylece çok zaman rastgele sık sık değiştirilecek adı geçen sınırlar il, ilçe, bucak sınırlarında bir istikrarsızlığa sebep olacak, bundan da şüphesiz bir çok sakıncalar doğacaktır. Bu sınırlarda istikrarın korunması hakkında yine Danıştayın (8 inci Daire) bir kararının (3) bulunuşu yukarıdaki görüşümüzü kuvvetlendirici nitelikte görülmektedir. Ve esasen, il, ilçe, bucak sınırı teşkil eden belediyeler veya belediyelerle köyler arasındaki sınırların değiştirilmesi (bu sınırlar anlaşmazlıklarının çözülmesi) konusunda uygulamada il idaresi kanununun 2 nci maddesinin işlenmekte olduğunu görüyoruz.

Yine bir Danıştay Kararında belirtildiği şekilde, bu sınır anlaşmazlıklarının çözümünde, Danıştayın (9 uncu Daire) bir kararında (4), sınırı çizilen tarafların belde olması halinde belediye kanunundaki esaslar göz önünde tutulmakla beraber yetki ve şekil bakımlarından il idaresi kanunun uygulanması zorunlu görülmektedir. Yalnız, yukarıdaki cümledeki (Belediye Kanunundaki esaslar göz önünde tutulmakla beraber) kısmı üzerinde biraz durmamız gerekmektedir :

(3) Danıştay 8 inci dairesinin Esas No : 1965/660, Karar No : 1965/2685 ve 4/10/1965 günlü kararı,

(4) Danıştay 9 uncu dairesinin Esas No : 1964/454, Karar No : 1964/2037 ve 27/11/1964 günlü kararı.

Gerçekten, belediyeler ve belediyelerle köyler arasındaki sınır anlaşmazlıklarının çözümünde yapılacak kanunî işlemle il idaresi kanunu ile birlikte aynı zamanda belediye kanununun 6 ncı maddesine göre de işlemde bulunulduğunu görmekteyiz.

İl, İlçe, bucak sınırlarının değiştirilmesi konusundaki 5442 il idaresi kanunu daha çok bu konuda uyulacak şekil ve yetkiyi göstermektedir. Bu şekil ve yetkiye göre, bu sınırlar il idaresi kanununa göre nihaî olarak değiştirilecektir. Ve bu değişikliği yapacak son mercide İçişleri Bakanlığı olarak gösterilmektedir. Halbuki işin bu nihaî safhasına gelinceye kadar sınır uyumsuzluğu işleminin başından itibaren anlaşmazlığın çözümü yolundaki teknik işlemin belediye kanununa göre yapılması gereklidir. Böylece, belediyeler veya belediyelerle köyler arasında çıkacak bir sınır anlaşmazlığında, bunun çözümünde adı geçen 6 ncı maddedeki esaslar gözönünde tutularak başlanacaktır. Bu esaslara göre, ilgili belediyeler veya belediyelerle köylerin yetkili organları sınır anlaşmazlığının çözümü yolunda yapacakları işlemlerde bir anlaşmaya varırlarsa sınır anlaşmazlığı çözülmüş olacaktır. Fakat bu çözümü kabul ederek buna göre sınır değişikliğini şekil ve yetki bakımından yapacak olan son merci İçişleri Bakanlığı olacaktır.

Belediyeler veya belediyelerle köyler arasındaki sınır anlaşmazlıklarının çözümünde önceden belediye kanununun 6 ncı maddesindeki esaslar dahilinde hareket edilecek, yani bu esaslar dahilinde, uyumsuzlu sınırlarda bir anlaşmaya varılır da bu anlaşma ilin yetkili onay organları (il idare kurulu, il genel meclisi) tarafından da onaylanırsa buna göre sınır değişikliği kararı İçişleri Bakanlığınca verilecek, lâkin, anlaşmazlığın çözümünde olumlu bir sonuca varılamazsa, bu takdirde durumun İçişleri Bakanlığına bildirilmesiyle sınır anlaşmazlığı bakanlık tarafından ele alınarak bakanlıkça merkezden gönderilecek sınır uyumsuzluğu heyeti tarafından yerinde tetkikle yeni sınır doğrudan doğruya tesbit edilip Bakanlığa bildirilerek Bakanlıkça yukarıda açıklandığı şekilde değişiklik kararı verilecektir.

Sınır anlaşmazlıklarında; ilgili belediye ve köyler, anlaşmazlığın çözümünde 6 ncı maddeye göre kendiliklerinden anlaşmaya vardıkları takdirde, bu anlaşmanın İçişleri Bakanlığınca sınır değişikliği olarak karara bağlanmasında yine il idare kurulu ve il genel meclisinin mütalâaları şüphesiz alınacaktır. Esasen, sınır anlaşmazlığı bir ilin ilçeleri arasında ise varılan anlaşma o ilin il idare kurulunun kararı üzerine il genel meclisi tarafından onaylanacağından bakanlıkça ilden artık ayrıca tekrar il idare kurulu ve il genel meclisi mütalâa kararı istenmesine gerek olma-

yıp yukarıda adı geçen il idare kurulu kararı ve bunun il genel meclisince onay kararı, il idare kurulunun ve il genel meclisinin mütalâaları yerine geçecektir.

Sınır anlaşmazlığı eğer bir ilçeye bağlı belediyeler arasında ise bunlar arasında varılacak anlaşma, ilçe idare kurulunca karara bağlanıp bu karar da il idare kurulu kararıyle onaylanacağından bu takdirde de il idare kurulu karar mevcut demek olup bakanlığa il tarafından artık yalnız il genel meclisinin mütalâası verilecektir.

MÜLKÎ İDARE AMİRLERİNİN SON DURUMU (İç İşlerini Yöneten Başların Son Durumu)

Yazan : Adanan KIZILDAĞLI
Turgutlu Kaymakamı

Plân :

- 1 — Giriş
- 2 — Valiler
- 3 — Vali Muavinleri
- 4 — Kaymakamlar
- 5 — Hukuk İşleri Müdürleri
- 6 — Nüfus Müdürleri
- 7 — Sonuç

GİRİŞ:

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile onu değiştiren 1322 sayılı Kanun; İç İşlerini yöneten Başlara (Mülki İdare Amirlerine) maddi ve manevi yönden en ağır ve haksız acı darbeyi indirmiştir. Memleket idaresinde Hükümetten sonra 1 nci derecede sorumlu ve söz sahibi olan bu icracı elemanlar görev ve etkililikleri de dikkate alınmadan memur ve kâtiplerle birlikte aynı statüye Genel hizmetler sınıfına dahil edilmişlerdir.

Dünyanın hiçbir yerinde yönetenle yönetilen aynı statü içinde düşünülmez, maalesef İç İşlerini yöneten başlar ayrı bir sınıf halinde lâıyk ve hakkı olduğu şekilde düşünülmemiş, müstakil bir sınıf olma hakkı dayanaksız olarak esirgenmiştir. Dört büyük ana sınıf içinde (Teşrii, Askeri, Adli ve idari organdan) tek haksızlığa uğrayan İcra (İdari) organ olmuştur. Bu manevi haksızlık yanında temsil ödeneği gibi yan ödenekte kesilince temelli mağdur edilmiş olundu. Adliye mensupları ile Sağlık ve Teknik elemanlara tanınan yan ödemeler karşısında, onlardan çok daha ağır şartlar ve sorumluluklar altında görev yapan İç İşlerini yöneten başlara hiçbir maddi imkân tanınmaması personel rejimi ana prensiplerine aykırı düştüğü gibi icra organına verilen değer anlayışını da ortaya koymuş, şüphe ve tereddütlerin uyanmasına sebep olmuştur.

Büyük bir huzursuzluğa ve sıkıntıya sebep olan bu durum, çok daha etraflı bir şekilde çeşitli kimselerce kaleme alınmış ve acı hakikatler ortaya konmuş ve ifade edilmiş olduğundan bu gerçekleri burada bir kerre daha tekrarlamak istemiyorum. Ben bu yazımda yukarıda belirttiğim haksızlıklar dışında yeniden yapılan, kambur üstüne kambur teşkil eden, yeni ve son haksızlıklara değinmek istiyorum. Ne kadro, ne derece ve kademe, ne eski ve yeni arasında meydana gelen kıdem haksızlıkları üzerinde durmayacağım. Zira bütün söylenmelere ve yazılmalara, salahiyetli ağızlardan verilen vaatlere rağmen şimdiye kadar hiçbir şeyin yapılmamış olması çabaların faydasızlığını ortaya koymuştur. Bütün memurlar personel Kanunu ile eski maaşlarına göre en az bir misli veya ona yakın, fazla bir maaş almaya başladıkları halde eline geçen para aynı kalan sadece idareciler olmuştur. O günden bu güne ve devalüasyonla meydana gelen pahalılıktan tek müteessir olan ve hayat şartlarına intibak edemeyen yalnızca idarecilerdir. Bu gerçek nedense bir türlü görülmek istenmemekte ve her fırsatta idarecinin durumunu daha da kötüye itmeğe ilgililer, bilhassa Maliye Bakanlığı mensupları, azami gayret sarfetmektedirler. Yazımızdaki ifadeleri ispatlamağa ihtiyaç yok, gerçekler herkesin gözü önündedir. Aşağıda kısımlar halinde yapacağım açıklamalar da yukarıdaki ifadelerimizi doğrulayacak ve son olarak yapılan haksızlıkları ortaya koyacaktır, sanıyorum. Yanıldığımız noktalar varsa Maliye Bakanlığı ve Personel dairesi yetkililerinin mucip sebepleriyle bizi aydınlığa kavuşturmalarını dilerim ve beklerim.

VALİLER :

- 1 — 13/11/1971 tarih ve 7/3434 sayılı Bakanlar Kurulu kararı,
- 2 — 30/11/1971 tarih ve 515 sayılı İç İşleri Bakanlığı Müdürlük encümeni kararı,

7/3434 sayılı Bakanlar Kurulu kararına ekli (1) sayılı cetvelde bütün Valilere 1 nci derece maaşını vermek suretiyle isabetli bir karar alındığı görülmüştür. Devletin ve Hükümetin temsilcisi Valilere 1 nci derece maaşını vermek suretiyle onlara bulundukları İl içinde lâyık oldukları itibar sağlanmıştır. En büyük Devlet memurunun en yüksek maaş alması hakkıdır. Bu şekilde maiyetinden daha aşağı bir seviyede maaş alması önlenmiş otorite kurulmuştur. Aksi halde kendi emrinde olup kendisinden daha yüksek dereceden maaş alan memurlarının kendisi üzerinde manevi ezikliğini duyması kaçınılmazdı. Çok isabetli ve yerinde olan bu tutumu takdirle karşılarız.

Ancak, aynı isabetli tutum aynı Bakanlar Kurulu kararının (11) sayılı cetvelinde gösterilmemiştir. Bütün Valileri 1 nci derece kabul ederken (+) yan ödemeleri verirken Valiler arasında derecelendirmeye gidilmiştir. Bu derecelendirmede kıdeme göre değil yere göre yapılmıştır. Kararın isabetsizliği şuradadır. Adliye mensuplarının 1 nci derece maaşı alanların hepsine (— 200) verilmiş ve vazife gördükleri yere bakılmamıştır. 1 nci derece maaşı alan bir Hakim ister İstanbul'da olsun isterse Çukurca İlçesinde olsun (— 200) zü almıştır. Sayısı pek az olan Devletin ve Hükümetin temsilcisi en büyük Devlet memuru olan Valilerin hepsine de (— 200) verilmesi şart idi. 1 nci derece memur olarak kabul edilen Valilerin (— 200) haklarıdır. Bu isabetsiz karardan en kısa zamanda dönülmesini temenni ederiz. Aksi halde açık bir tezatın mevcudiyeti rahatsızlık verecek ve iş iştahını tıkayabilecektir.

Bu açık yanlış değerlendirme yetmemiş gibi — 200, — 150, — 100, — 50 lerin verilisinde de sayı kıskançlığı mevcuttur. Sadece 5 Valiliğe — 200, 12 Valiliğe — 150, 20 Valiliğe — 100 ve 30 Valiliğe de — 50 verilmesinde de haksızlık ve isabetsizlik mevcuttur. Biz bütün Valiler için (— 200) verilmesi gereğini savunanlardan olduğumuzdan sayı üzerindeki isabetsizliği incelemeğe lüzum görmüyoruz. Verilen (??) ların Bakanlık Encümeni kararı ile yereysel dağıtılışında da ufak tefek yanlışlıklar mevcut ise de, bu mevcudu dağıtmak durumunda kalan Encümenin o anki görüşü neticesi meydana gelmiş kabul edilir. Pek tabii ki sayı daha çok olsa idi bu yanlışlıklar da o nisbette daha az olacaktır. Ancak Bakanlığımızın bunu telâfi için yeterince 200 leri Bakanlar Kurulundan acilen alma yolunda ısrarlı ve süratli çaba harcaması gerektiğine inancımız vardır.

Yeri gelmişken belirtmemiz gerekir ki taşrada sadece Valilere + ların verilmesinde de isabetsiz vardır. Temsil ödeneğinden mahrum edilen Vali Muavinlerine ve Kaymakamlara da bu (+) dan verilmeliydi. Birinci dereceden maaş alanlarla sınıf üstü (A) İlçelerinde vazife gören Kaymakam ve Vali Muavinlerine (+ 200), 2 nci dereceden maaş alan Vali Muavinleriyle sınıf üstü (B) ilçelerinde vazife gören Kaymakamlara (+ 150), 3 ncü dereceden maaş alan Vali Muavinleriyle 1 nci sınıf İlçe Kaymakamlarına (+ 100) ve 4 ncü dereceden maaş alan Vali Muavinleriyle 2 nci sınıf İlçe Kaymakamlarıyla geri kalan İlçelerdeki Kaymakamlara da (+ 50) yan ödeneği verilmesi icap ederdi.

Adalet ve hakkaniyet kaidesi bunu gerektirirdi.

Bu hususun hiç dikkate alınmamış olması İç işlerini yöneten başlan ziyadesiyle hayal kırıklığına uğratmıştır. En kısa zamanda bizlerin bu

eziklikten kurtarılması yollarının aranmasını ve lâayık olduğumuz haklarımıza kavuşturulmamızı g n l den diliyor ve istiyoruz.

VALİ MUAVİNİLİĞİ :

Gene aynı Bakanlar Kurulu kararı ve İçişleri Bakanlığı Müdürler encümeni kararında çıkardığımız neticeye göre 1 - 2 - 3 - 4. derecelerin adedi azlığından ve İllere göre dağıtılışından bu müessesemiz içinde aynı sözleri etmemiz gerekmektedir. Adetlerin azlığı Encümeni bir zorlamaya itmiş ve bu mecburiyetler karşısında da İllerin önem durumlarına göre yeterli derece tevzii yapılamamıştır. Bir  ok Vali Muavinlerinin hakkı müktesep maaşlarının altında bir dereceye girmesi haklı olarak onları tedirgin etmiştir. Bir  st derece kadro aylığı da mevcut olmayacağından onlar için artık kademe ilerlemesi ve imk nsızlaşıyor. Bu ise bulunduğu yerde kaldığı müddet içinde onun terfiinin tamamen kapandığının açık bir ifadesi oluyor. Oysaki Bakanlığımız Vali Muavinliği müessesini bu g nk nden de cazip hale getirmek çabası içindedir. Hal böyle olunca bu günkü cazibesini dahi kaybetmiş oluyor. Bu sebeple 1 ve 2 nci dereceden daha çok kadro temin edilerek Vali Muavinliği müessesesinin l ayık olduğu duruma getirmek gerektiği g r ş ndeeyiz. Aksi halde birçok Vali Muavininin bu görevden ayrılmak isteyecekleri gayet tabiidir. Terfih imkânı kalmayan bir memuriyette durmak ve hele gereğince çalışmak her halde pek düşünülemez sanıyoruz. Her Muavinine vaktinde terfih edebileceği bir üst derece kadro verilmesi imkânları temin edilmelidir. Hele kademe ilerlemesine imkân vermiyecek durumlar asla yaratılmamalıdır. Bunun faydalarını saymayı yersiz bulurum.

KAYMAKAMLIK :

7/3434 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile verilen ve 515 sayılı İçişleri Bakanlığı Müdürler Encümeni kararı ile Kaymakamlıklara (İ celere) dağıtılan 1, 2, 3, 4 nc  derece kadrolar peşinen söyliyelim ki yeterli değildir.

1 nci dereceden verilen 10,2 nci dereceden verilen 20,3 nc  dereceden verilen 50 ve 4 nc  dereceden verilen 70 adet kadro, 751 İ  deki Kaymakamların terfi ve tefeyy zlerini sağlayacak ölçüde değildir ,  niversite mezunu terfih'e hak kazanmış, liyakatlı ve personel kanununa göre 1 nci dereceye kadar yükselmesine mani herhangi bir kanuni engel olmadığı halde sırf adet olarak yükselmesine mani herhangi bir kanuni engel olmadığı halde sırf adet olarak verilen 1-4 üncü derece kadroların azlığı nedeniyle pek çok sayıda Kaymakam'ın terfih'i bu şekilde engel-

lenmiş olmaktadır. Adli teşkilâtta böyle bir engel koyma düşünülmediği halde idareciler için, sayıca da onlara nispetle çok az olduğumuz halde, bu terfi engelini getirilmesi meslekdaşlarımızı, o haklı ve haklı olduğu kadar da gayri adil davranış ve düşünce zihniyetiyle üzmüştür. Hükümetin bu ayırmayı yapmaktaki tutum ve düşüncesi anlaşılamamıştır. Buna tarafımdan bir mana verilmek istenmemiştir. Zira verilecek mana haklı ve mucip sebebi asla gösterilemeyecek bu tutumun belki bir takım mesnetsiz ve özel davranış neticesi böyle olduğunu ortaya koyacaktır. Ve ilgilileri ayrıcalıklar yaratma, bazı sınıfları koruma davranışı içinde düşünmemize sebep olabilecektir. Bu sebeple Hükümetin bu tutumunun eleştirilmesini siyasilere ve basına bırakarak biz kendi açımızdan gördüğümüz aksaklığı ve bunun ne şekilde giderilebileceğini açıklamaya çalışacağız.

A — 1 inci dereceden verilen 10 adet kadronun azlığı gün gibi ortadadır. Hangi kıstas ele alınırsa alınsın yerlere taksimini adil bir şekilde yapmağa asla imkân bulunamamaktadır. Bu günkü durumda her haliyle birbirine denk olan hatta bazı üstün taraflar da bulmak mümkün olduğu halde 29849 nüfuslu Kartal İlçesine 1 nci derece kadro verilirken 362359 nüfuslu Şişli İlçesine 2 nci derece kadro verilmiştir.

1 nci derece kadro verilen 10 ilçe şunlardır. Çankaya (651.681), Altındağ (335.257), Fatih (417.223), Kadıköy (228.751), Beyoğlu (225.741), Bakırköy (14.948), Üsküdar (143.938), Gazi Osman Paşa (114.434), Kartal (29.849), İskenderun (81.639), dır.

Bunun gibi : Eminönü (136.049), Beşiktaş (133.431), Zeytinburnu (117.200), Eyüp (78.122), Beykoz (61.545), Sarıyer (59.633), Yalova (17.662), Adalar (15.244), Karşıyaka (120.205), Bornova (33.046), Yenimahalle (107.224), Kırıkkale (91.694) İlçeleri de hem nüfus ve hem de önem itibariyle 1 nci derece kadro verilen yerlerde daha az önemde sayılamazlar. Esasen Kaymakamlar nakil yönetmeliği de bu ilçeleri diğer 1 nci derece kadro verilen ilçelerden ayırmamakta hepsini de eşit tutup hepsine sınıf üstü (A) ilçesi payesini vermiş bulunmaktadır. Şimdi bu 23 ilçenin hepsi de sınıf üstü (A) ilçesi olduğu halde bunlar, bir kısmı (10) adedi 1 nci dereceden maaş alırlarken diğer bir kısmı (13) adedi 2 nci dereceden maaş alacaklardır. Bu açık bir haksızlık olarak ortadadır. Bunun en kısa zamanda giderilmesi en büyük temennimizdir. Bütün sınıf üstü (A) ilçelerinin 1 nci derece kadroya sahip olması için 13 adet daha 1 nci derece kadro alınmalıdır.

B — 2 nci derece kadroların tevziinde de aynı adaletsizlik, gene adet azlığından meydana gelmiştir. 29178 nüfuslu Bafra İlçesine 2 nci

derece kadro verilirken 47856 nüfuslu Akhisar’a, 40451 nüfuslu Turgutlu’ya ve bunlar gibi Osmaniye, Kilis ilçelerine de 3 ncü derece kadro verilmiştir. Tarsus, Karabük, Z. Ereğlisi, Ceyhan, Nazilli, Bandırma ilçeleri Kaymakamlar nakil Yönetmeliğine göre sınıf üstü B ilçesi olup 2 nci derece kadro alırlarken gene aynı yönetmeliğe göre sınıf üstü B ilçesi oldukları halde, Akhisar, Turgutlu, Salihli, Ödemiş, Tire, Bergama, Osmaniye, İnegöl, Mustafakemal Paşa, Çorlu, Söke, Gölcük, Gebze, Merzifon, Lüleburgaz, Edremit, Ayvalık, Burhaniye, Silivri, Çatalca, Şile gibi ilçelere ise 3 ncü derece kadrolar verilmiştir. Haddi zatında bu ilçelerinde 2 nci derece kadro verilen İlçelerden hiçbir farkı yoktur. Bunlarında eşit mütalâa edilerek 2 nci derece kadro almaları tabii hakları bulunmaktadır. Esasen sınıf üstü (B) ilçe sayısı (33) kadardır. 13 adet 2 nci derece kadro daha alındığında bu eksikte giderilecektir. Temennimiz bu aksaklığında en kısa zamanda kapatılması ve yeterli kadroların alınarak hemen dağıtılmasıdır.

C ve D — 3 ncü derece kadrolariyle 4 ncü derece kadrolar içinde aynı misaller vermek ve aynı tenkitleri yapıp aynı temennide bulunmamız kaçınılmazdır. Sözü uzatmadan diyebiliriz ki 1 nci derece ilçe sayısı kadar 3 ncü derece kadro, 2 nci derece ilçe sayısı kadar 4 ncü derece kadro daha alınmalıdır. Ancak bu günkü durumları itibariyle sınıf üstü (B) ilçesi iken sınıf üstü (A) ilçesi ayarında görülüp mütalâa edilen ilçe sayısı kadar 1 nci derece kadro, 1 nci sınıf ilçe iken bu gün sınıf üstü (B) ilçe arasında görülen ilçe sayısı kadar da 2 nci derece kadro, 2 nci sınıf ilçe iken bu gün için 1 nci sınıf ilçe ayarında görülen ilçe sayısı kadar da 3 ncü derece kadro1, ve gene 3 ncü sınıf ilçe iken 2 nci sınıf ilçe ayarında görülen ilçe sayısı kadar da 4 ncü derece kadro alınarak kadro sayılarına ilâve edilmelidir. Daha doğrusu yıllardan beri değiştirilmesi söz konusu olan Kaymakamlar nakil yönetmeliği bir an önce değiştirilerek ve hakiki bir incelemeye tabi tutularak ilçeler yeniden değerlendirilip sınıflandırılmalı ve son şekline göre sınıf üstü (A) ilçe sayısı kaç olursa o kadar 1 nci derece kadro, sınıf üstü (B) ilçe sayısı kadar 2 nci derece kadro sınıf üstü (C) veya 1 nci sınıf ilçe sayısı kadar da 3 ncü derece kadro ve gene yeterince de 4 ncü derece kaymakamlık kadroları alınarak aynı sınıfta oldukları halde ayrı ayrı derecelerden maaş alınmasının mutlaka önüne geçilmelidir. Aksi halde az sayıda olan üst derece kadrolara gitmek bir takım iltimas ve yorumlara yol açacak ve Bakanlığımız daimi bir tüh met altında kalacaktır. Yapılacak nakil ve tayinler daima şüphe ile karşılanarak ve hiç bir zaman hiç kimseyi memnun etmeyecektir. Büyük sakıncalar olacak.

Vali Muavinlerinin durumu incelenirken belirttiğimiz gibi kaymakamlara da — 200, — 150, — 100, — 50 ek göstergesinin mutlak ve sür'atle uygulanması gerektiğini söylemiştik. Hükümetin ilçedeki bu temsilcilerine hiç olmazsa 1, 2, 3 ve 4 ncu dereceye ulaşmışlarına Adli teşkilâtın esirgenmeyen bu (—) ek ödemeler yapılmalıdır. Yeni çıkmış bir Hâkim muavini veya Savcı Muavini daha işe başlar başlamaz (—) ek ödeneği alırken yıllarını memleket hizmetine vererek bu derecelere yükselmiş Kaymakamları, gördükleri hizmetler de dikkate alınarak, bundan mahrum etmek hakkaniyete asla uymaz kanaatindeyiz. Yazda, Kışta iyi ve kötü günlerde ve Yurdun dört bucağında çeşitli mahrumiyet ve müşküller içinde vatandaşlarla daima beraber, toplum kalkınmasını, alt yapı hizmetlerinin yerine getirilmesinde en önde yatırımların gerçekleştirilmesi çabasında sorumlu mevkiye bulunan, kendisini vatana adanmış gerçek ülkücü ve Atatürkçü Kaymakamlara ve bütün idarecilere lâyık oldukları maddi ve manevi değer çekinilmeden verilmelidir. Memleketin kalkınmasında, halkın güven ve huzurunun sağlanmasında her işte akla ilk gelen insan olarak, her şeyden önce ona başvurulun bir kimse olarak, bulunduğu yerde en büyük derece memuru, temsilci ve yegane muhatap olan Kaymakam ve bütün idarecilerin durumları mutlaka göz önünde bulundurulmalı, onlara özel ve ayrı bir sınıf olma hakkı da tanınarak maddi refahları da sağlanmalıdır. Türk idarecisi ön plânda Devlet ve Hükümetin itibarıyla birlik görülmelidir. Zira Halk Hükümeti idarecinin şahsında görmeye asırlardan beri alışmıştır. Onu Devlet bakabilir. Ona dert yanar ve ondan medet umar, Devlet ve Hükümetin temsilcisi de her an bir Devlet baba, hüviyet ve görünümünde olmak mecburiyetindedir. Bu asla unutulmamalıdır.

Hakiki bir Devlet baba görünümünde olmak ise maddi imkânlarla bağlıdır. Şimdilik, gelecek ümidiyle var gücümüzle maddi fedakârlıklara da katlanarak kendimizi, halkın görmeyi arzuladığı şekilde Devlet Baba görünümünde göstermeye devam ediyoruz. Bu daha ne kadar devam eder bilinmez. Zira Personel Kanunundan sonra eline geçen para aynı kalan sadece Türk idarecileridir. Herkes zam aldı. Bizlere birşeyler yok. Üstelikte hayat pahalılığı her gün % 100 artıyor. İdarecinin maaşı ise hep aynı yerde sayıyor.

Türk basınının, idarecilerin bu durumlarını dile getirmekteki gecikmesini de anlamak imkânsız. Basın ve Siyasiler hala neden susarlar anlayamıyoruz. Hakkın ve Adaletin savunucusu kalem erbabı neredesin ? Sesinizi duymak ve efkârı umumiyyede (bırakacağınız tesirleri görmek istiyoruz.

HUKUK İŞLERİ MÜDÜRLERİ :

Vali Muavinleri ve Kaymakamlara adet olarak verilen 1,2,3,4 ncü derece kadroların azlığı hakkında ve dağılışı şeklindeki yetersizlikler üzerine söylediklerimizi Hukuk İşleri Müdürleri içinde tekrarlamamız gereksizdir. Hukuk İşleri Müdürlüklerine de gerekli önem verilerek onların da terfihleri sağlanmalıdır. İlerleme imkânları kısıtlanmayacak şekilde yeterli sayıda üst derece kadroları alınmalı hu meslek de cazip hale getirilmelidir. Hukuk İşleri Müdürlükleri pasif ve bir geri hizmet, adeta bir ceza yeri olmaktan çıkarılmalı ve gündün güne artan mevzuat karşısında İl'in ve İlçelerin hukuki müşküllerini halledecek bir makam haline getirilmeli ve fonksiyonlarını tam manasiyle ifa edebilecekleri salahiyyetlerle teçhiz edilmelidirler. Onlara bu ortam yaratılmalı ve hukuki bilgilerini arttıracak imkânlar sağlanmalıdır.

NÜFUS İŞLERİ MÜDÜRLERİ :

Bu güne kadar gerekli önem verilmemiş müesseselerimizden birisi olan Nüfus Müdürlüklerinin bundan böyle önem kesbeden birer yer olmaya başlayacağı anlaşılıyor. İl Nüfus Müdürlüklerine bundan sonra Üniversite mezunu kimseler ve idarede hizmet etmiş menşei Kaymakam olan idareciler de atanabilecektir. Bunda büyük bir isabet olduğunu kaydetmek isterim. Ahvali şahsiye işleri ciddi önemli hususlardır. Hele yeni nüfus Kanunu tadilinden sonra bu işler daha da önem kazanacaktır. Kişilerin özel durumlarının aksaksız ve doğru olarak zamanında ve muntazaman kaydı hukuk açısından çok büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple yeni tutumu olumlu karşıyoruz. Ancak, verilen bu önemle birlikte Nüfus Müdürleri için tefrik edilmiş bulunan dereceyi yeterli bulmamaktayız. Terfih ve yükselme imkânları kapalı bir sahaya gönüllü olarak ayrılacak kimselerin çıkaracağını düşünmek olanaksızdır. Nüfus Müdürlüklerini cazip hale getirebilirsek ancak o sahaya istekli kimseler bulunabilir. Aksi halde gene kendi yağı ile kavrulmaya kendi içinden Müdür yetiştirmeye terk edilmiş olacaktır. Bu sebeple Nüfus Müdürleri için de 1,2 ve 3 ncü dereceden yeterli sayıda kadro alınarak önemli illerimize dağıtılmalıdır. Başlangıç için tutumu iyimser karşıyoruz.

SONUÇ :

Buraya kadarki izahatımla Bakanlar Kurulu'nun 7/3434 sayılı kararını eleştirecek Türk idarecilerinin nasıl bir haksızlığa kurban gitmiş olduklarını ve telâfisi için neler yapılabileceğini çok kısa olarak izaha çalıştık. Diğer Bakanlıklar personeline nazaran pek az sayıda olan Mülki idare amirlerine sosyal maddi refahı sağlamakta da bütçeye büyük

ve aşırı bir yük yüklenmeyeceği açıkça ortadadır. Bir ilçede en az 5 — 6 tane Hâkim ve Savcı var iken o ilçede bilinmelidir ki bir tane kaymakam bulunmaktadır. Bu sebeple Adli personel için katlanılan fedakârlık yanında idareciler için yapılacak fedakârlık en az 1/6 oranında daha az olacaktır. Bu sebeple buna fedakârlık bile denilemez. Bu sadece normal ve gecikmiş bir hakkın iadesidir. Bunu bu şekilde kabul etmek gerekir.

Devlet Memurları Kanununun ana prensiplerinden biri de «eşit işe eşit ücret» prensibini koymuştur. Son tutum bu ana prensibi bir kerre daha çiğnemiş bulunmaktadır. Aynı statüdeki eş değer Kaymakamları ve diğer idarecileri değişik derecelere sokulmak suretiyle eşit işe eşit ücret prensibi zedelenmiştir. Hatta öyle ki çok daha aşağıdaki bir ilçe ile aynı dereceye getirilmiştir. Misâl olarak göstermek icabederse bir kısım sınıf üstü (B) ilçelerine 2 nci derece kadro verilirken geri kalan sınıf üstü (B) ilçelerine 3 ncü derece kadrosu verilmiştir. Bunun yanında bir kısım 1 nci sınıf ilçeye de gene 3 ncü derece kadro verilmiştir. Bu tutum çok açık olarak gösteriyor ki, eşitlik mefhumu diye artık bir şey yoktur. Elde mevcut ve halen yürürlükte olan Kaymakamlar nakil yönetmeliği de bir mana ifade etmemektedir. Peki Bakanlığımızı bu tutuma iten etken nedir?

Yukarıda da açıkça belirtmiş olduğumuz gibi Bakanlar Kurulunun sınıflandırılmış ilçelere ve her sınıf ilçe sayısına göre derece kadrosu vermemiş olmasıdır. Bakanlar Kurulu Personel Kanunu ile yaratılmış olan ve idareciler aleyhinde bulunan çeşitli haksızlıkları ve vesile ile kısmen de olsa gidermesi gerekirken yeniden bir kısım haksızlıkların doğmasına sebebiyet vermiştir.

Personel Kanunundaki büyük ve temelli aksaklıklar giderilinceye kadar hiç olmazsa Bakanlar Kurulu bu son aksaklığı gidersin. Bu bir Kanun mevzuu da değildir . Bakanlar Kurulunun kendi elinde olan bir şeydir. Ek bir Bakanlar Kurulu kararı ile her sınıf için yeterince 1 — 4 derece kadroların verilmesinde hiçbir sakınca olmasa gerektir. Bu haksızlık kısa yoldan ancak bu yolla giderilebilir. Tabii ki bu haksızlık giderilmek isteniyorsa?

Şu kısa incelememle sadece 7/3434 sayılı Bakanlar Kurulu kararına ve 515 sayılı İç İşleri Bakanlığı Müdürlükler Encümeni kararına değinmek istedim. Oysa Personel Kanunu ele alındıkta söylenecek çok söz var. Hele idare sınıfı için yapılan haksızlıkları dile getirmek istesek saymakla bitiremeyiz.

Gayemiz son durumun, haklı nedenler karşısında bir kerre daha yeniden gözden geçirilmesini ve bu haksızlığın en kısa yoldan ve bir an önce giderilmesini istemekten ibaret olduğunu dilemek ve belirtmektir.

BELEDİYELERİ İLGİLENDİREN ÖNEMLİ İÇTİHADİ BİRLEŞTİRME KARARI

Yazan : İhsan OLGUN
Danıştay 10. Daire Başkanı

ÖZET : Adana Belediyesi Elektrik İşletme Müdürlüğüne ait taşıtların motorlu kara taşıtları vergisine tabi tutulacağına dair 4. Daire kararı ile bu işletmeye ve İzmir Belediyesi Elektrik, su, havagazı, otobüs ve trolleybüs işletmeleri (ESHOT) Genel Müdürlüğüne ait taşıtların bu vergiden muaf olduğu yolundaki 4. ve 11. Daireler kararları arasındaki aykırılığın içtihadların birleştirilmesi suretiyle giderilmesi Hk.

Adana Belediyesi Elektrik İşletme Müdürlüğüne ait taşıt sebebiyle bu müdürlük adına salınan motorlu kara taşıtları vergisini terkin eden temyiz komisyonu kararının bozulması isteğiyle Adana 2 numaralı Vergi Dairesi Müdürlüğüne açılan dava sonucunda verilmiş olan Danıştay 4. Dairesinin 8/12/1964 gün ve Esas : 964/2887, Karar : 64/5436 sayılı kararı ile adı geçen müdürlüğe ve İzmir Belediyesi ESHOT Genel Müdürlüğüne ait taşıtlar sebebiyle bu müesseseler adına salınan motorlu kara taşıtları vergisini terkin eden temyiz komisyonu kararlarının bozulması isteğiyle Adana 2 numaralı Vergi Dairesi ve İzmir Gider Vergileri Vergi Dairesi Müdürlükleri tarafından açılan dâvalar üzerine verilmiş olan Danıştay 4. Dairesinin 26/12/1964 gün ve Esas : 64/2799, Karar : 64/6015, 11. Dairesinin 20/10/1965 gün ve Esas : 65/391, Karar : 65/275, 29/3/1966 gün ve Esas : 965/1433, Karar : 66/780 sayılı ve diğer kararları arasında aykırılık bulunduğundan bahisle Maliye Bakanlığı, Adana 2 numaralı Vergi Dairesi ve İzmir Gider Vergileri Vergi Dairesi Müdürlükleri tarafından İçtihadın Birleştirilmesi isteğiyle Danıştay Başkanlığına yapılan başvurular üzerine dosyalar ve ilgili mevzuat incelendi :

A — İlgili kararlar ;

1 — 4. Dairesinin 8/12/1964 gün ve Esas : 64/2887, Karar : 64/5436 sayılı kararı : Sahibi bulunduğu taşıttan doyalı Adana Belediyesi Elektrik İşletme Müdürlüğü adına salınan motorlu kara taşıtları vergisini terkin eden itiraz komisyonu kararına karşı Adana 2 numaralı Vergi Dairesi Müdürlüğünce yapılan itiraz, 4197 sayılı kanunun 4. maddesinde, Devlete, katma bütçeli idarelere, belediyelere, il özel idarelerine ve köy tüzel kişilerine ait vasıtalar bu vergiden istisna edilmiş olup, adı geçen işletmenin Adana Belediyesine bağlı bir teşekkül olduğu ihtilaflı olmamasına ve evvelce de bu vasıtalar hakkındaki hususi oto vergisi ihtilâflarının itiraz mercilerince tetkikinde 6936 sayılı kanunun aynı mahiyetteki istisnai hükümlerinden istifade ettirildiğinin anlaşılmasına mebni komisyonca yazılı sebeple tarhiyatın terkinine karar verilmesinde kanuna aykırı bir cihet görülmediği gerekçesiyle reddederek itiraz komisyonu kararını onayan Temyiz Komisyonu kararının bozulması isteğiyle vergi dairesi müdürlüğünce açılan dava üzerine; 197 sayılı motorlu kara taşıtları vergisi kanununun 1 ve 3 üncü maddeleriyle trafik şube ve bürolarında kayıtlı taşıtlar vergi mevzuuna alınarak bu vergiyi adlarına motorlu taşıt kayıtlı gerçek ve tüzel kişilerin ödeyeceği hükme bağlanmış ve vergiden istisna edilen motorlu vasıtalar da kanunun 4. maddesinde, devlete, katma bütçeli idarelere, belediyelere, il özel idarelerine ve köy tüzel kişiliklerine ait vasıtalar olarak tadadı bir şekilde gösterilmiştir.

Davalı müessese, 3460 sayılı kanuna tabi iktisadi bir devlet teşekkülü değilse de, 1580 sayılı kanunla kurulmuş ve hususi hukuk hükümlerine göre idare olunan ve ticari bir mahiyet arzeden bir müessese olduğuna göre vasıtalarının zikri geçen 4. maddedeki istisna hükümlerinden faydalandırılmasına imkân bulunmadığı» gerekçesiyle davâ konusu temyiz komisyonu kararının bozulmasına ilişkindir.

2 — 11. Dairenin 20/10/1965 gün ve Esas : 65/391, Karar : 65/275 sayılı kararı : (Vergi dairesinin karar düzeltilmesi isteği reddedilmek suretiyle kesinleşmiştir. Adana Belediyesi Elektrik İşletme Müdürlüğüne ait taşıttan dolayı salınan vergiyi terkin eden Temyiz Komisyonu Kararının (Bu kararın gerekçesi de 4. Daire kararı ile bozulan Temyiz Komisyonu kararı gerekçesinin aynıdır.) bozulması isteğiyle Adana 2 numaralı Vergi Dairesince açılan davâ; «197 sayılı Motorlu Kara Taşıtları Vergisi Kanununun 4. maddesinin (a) fıkrası Devlete, Katma Bütçeli İdarelere, Belediyelere, İl Özel İdarelerine ve Köy Tüzel Kişiliklerine ait taşıtların vergiden müstesna olacağı hükmünü koymuştur.

Dâvâlı Müessesenin idare ve işletilmesi hakkındaki 4325 sayılı kanuna göre hernekadar Adana Elektrik İşletme Müessesesi ayrı bir tüzel kişiliği haiz olmak üzere kurulmuş ise de, adı geçen kanunun 1. maddesinde müessesenin Belediyeye bağlı olacağı zikredildiğine, kâr ve zararının netice itibariyle belediye 'bütçesine intikal edeceği kanunun diğer hükümlerinden anlaşıldığına göre, taşıtlarının belediye taşıtı sayılması gerekmekte olup Motorlu Kara Taşıtları Vergisinden müstesna tutulması lâzımgeldiği yolundaki kararda kanuna aykırı bir cihet görülmemiştir.» Gerekçesiyle reddedilmiştir.

Adana 2 numaralı Vergi Dairesi Müdürlüğünün içtihatların birleştirilmesine ilişkin dilekçelerinde 4. Dairenin yukarda açıklanan kararı ile aralarında çelişme olduğu bildirilen 11. Dairesinin diğer kararları da aynı mahiyette olup, bu kararlar, yapılmış olan karar düzeltilmesi istekleri reddedilmek suretiyle kesinleşmiştir. Yukarda açıklanan kararına aykırı olduğu ileri sürülen 4. Dairenin 26/12/1964 gün ve Esas : 64/2799, Karar: 64/6015 sayılı kararı da, Adana Belediyesi Elektrik İşletmesi adına salınan motorlu kara taşıtları vergisini terkin eden temyiz komisyonu kararının bozulması isteğiyle açılan davanın reddine ilişkin olup vergi dairesinin düzeltme isteği reddedilmek suretiyle kesinleşmiştir.)

3 — 11. Dairenin 29/3/1966 gün ve Esas : 965/1433, Karar : 966/780 sayılı kararı : (Vergi Dairesinin karar düzeltilmesi isteği reddedilmek suretiyle kesinleşmiştir.) İzmir Belediyesi ESHOT Genel Müdürlüğüne ait taşıttan dolayı adına salınan motorlu kara taşıtları vergisini terkin eden itiraz komisyonu kararına karşı İzmir Gider Vergileri Vergi Dairesi Müdürlüğünce yapılan itirazı; «197 sayılı Motorlu Kara Taşıtları Vergisi Kanununun 4. maddesinin (a) fıkrası gereğince Devlete, katma bütçeli, idarelere, belediyelere, il özel idarelerine ve köy tüzel kişiliklerine ait taşıtların vergiden müstesna olacağı hükmünü koyduğuna, dâvâlı müessesenin işletilmesi hakkındaki 4483 sayılı kanunun 5 ve 4583 sayılı kanunun 4 ve 6 maddelerinde ise, müessesenin İzmir Belediyesine bağlı olduğu ve mülhak bütçe ile idare edileceği yazılı bulunduğu ve kâr ve zararının netice itibariyle belediye bütçesine intikal edeceği anlaşıldığına göre, taşıtlarının Motorlu Kara Taşıtları Vergisinden müstesna tu-

tulması lâzım geldiği yolundaki kararda kanuna aykırı bir cihet görülmemiştir.» Gereğesiyle reddedilmiştir. İçtihadın birleştirilmesi isteğiyle İzmir Gider Vergileri Vergi Dairesi Müdürlüğüne verilmiş dilekçelerde. 4. Daire kararı ile aralarında aykırılık olduğu belirtilen 11. Dairenin diğer kararları da aynı mahiyettedir.)

C — İnceleme :

1 — 521 sayılı Danıştay Kanunu ile kurulmuş ve motorlu kara taşıtları vergisine ilişkin davaları çözümlemekle görevlendirilmiş olan 11. Dairenin göreve başladığı tarihten bu yana vermiş olduğu kararlarla, Adana Belediyesi Elektrik İşletmesi ile İzmir Belediyesi ESHOT Genel Müdürlüğüne ait taşıtların motorlu kara taşıtları vergisinden muaf olduğu içtihatlarında bulunmak suretiyle bu kararlarda müstakar bir içtihat teessüs etmiştir. Kaldığı. 11. Daire kararları ile arasında aykırılık olduğu belirtilen 4. Daire kararının verdiği 8/12/1964 tarihinden sonra aynı Dairece verilen 26/12/1964 gün ve Esas : 64/2799, Karar : 64/6015 sayılı karar ile de; sahibi bulunduğu taşıttan dolayı Adana Belediyesi Elektrik İşletmesi adına salınan vergiyi, mezkûr işletmeye ait araçların vergiden muaf olduğu gerekçesiyle terkin eden Temyiz Komisyonu kararının bozulması isteğiyle Adana 2 numaralı Vergi Dairesince açılan dava, temyiz komisyonu kararı yerinde görülerek reddedilmiş bulunmaktadır.

Bu duruma göre, gerek içtihatların birleştirilmesi müessesesinin, içtihatlarda istikrar sağlamak amacı, gerekse Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun «sonradan içtihatların istikrar bulmuş olması halinde içtihadın birleştirilmesine yer olmadığı» yolundaki görüşü uyarınca Adana Belediyesi Elektrik İşletmesi ile İzmir Belediyesi ESHOT Genel Müdürlüğüne ait taşıtların motorlu kara taşıtları vergisinden muafiyeti hususunda , içtihadın birleştirilmesine mahal olmadığı kanısına varmış bulunmaktayım.

a) Konu ile ilgili kanun hükümleri :

1/Mart/1963 tarihinde yürürlüğe giren 197 sayılı Motorlu Kara Taşıtları Vergisi Kanununun ilgili maddeleri :

Madde 3 — Motorlu kara taşıtları vergisini; adlarına motorlu taşıt veya lastik tekerlekli traktör kayıt ve tescil edilmiş olan gerçek veya tüzel kişiler ödemekle mükelleftir.

Madde 4 — Aşağıda yazılı motorlu taşıtlar vergiden müstesnadır.

a) Devlete, katma bütçeli idarelere, belediyelere ,il özel idarelerine ve köy tüzel kişiliklerine ait taşınlar ;

1580 sayılı Belediye Kanununun 19. maddesi :

Madde 19 — Belediyelerin hakları, sâlâhiyet ve imtiyazları şunlardır :

4 — Müktesep haklara hâlel gelmemek üzere belediye sınırı dahilinde :

A — Doğrudan doğruya yapılmak ve işletmek şartıyla su, havagazı, elektrik, tramvay tesisatı kurmak ve işletmek belediyelerin hakkıdır. (Ancak Belediyeler bu işlerin tesisi veya işletilmesi için müddeti kırk seneyi tecavüz etmemek ve şeraiti devletçe müttehaz kaidelere muvafık olmak üzere imtiyaz da verebilirler.)

3688 sayılı Ankara Elektrik, Ankara Havagazı, ve Adana Elektrik Türk Anonim Şirketleri hisse senetleriyle hak ve vecibelerinin satın alınmasına dair mukavelelerin tasdikine ve bu şirketlerin muvakkat işletmeleriyle satın alma bedellerinin tasviye tarzına dair kanun,

Madde 3 — Satın alınan hisse senetleriyle makbuzlar bütün hak ve vecibeleriyle ait olduğu belediyelere devrolunur.

Belediyeler, hisseleri kendilerine devredilen şirketleri bu kanunun neşrinden itibaren (bir sene zarfında tasfiyeye başlarlar.

Tasfiyeye kadar geçecek müddet zarfında bu şirketlerin işletmesine şirket usul ve esasları dairesinde eskisi gibi devam edilir.

Yukarda yazılı bir sene müddetin hitamında bu müesseselerin işletilmesi şekilleri bir kanunla tayin olunur.

Madde 4 — Mukavelenamede takarrür ettirilen ve ilişik liste mucibince Ankara ve Adana Belediyelerince tevzi edilmiş olan satın alma bedelleri bağlı mukavelenamede muayyen şartlar dairesinde ve vadelerinde alâkadarına ödenmek üzere Hazine namına adı geçen belediyelerce Ankara'da Cumhuriyet Merkez Bankasına yatırılır.

1/Ocak/1942 tarihinde yürürlüğe giren 4325 sayılı Ankara Elektrik ve Havagazı ve Adana Elektrik Müesseselerinin idare ve işletmeleri hakkında kanun :

Madde 1 — (12/6/1957 tarih ve 7004 sayılı kanunla değişik şekli) Ankara Elektrik ve Havagazı ve Adana elektrik hizmetlerini görmek

üzere bu şehirler belediyelerince (Ankara Elektrik ve Havagazı İşletme Müessesesi) ve (Adana Elektrik İşletme Müessesesi) adlarıyla birer müessese kurulur.

Bu müesseseler, hükmü şahsiyeti haiz olmak ve adı geçen belediyelere bağlı bulunmak üzere umum müdürlük veya müdürlük tarafından bu kanunda yazılı esaslara ve hususi hukuk hükümlerine göre idare edilir.

Adana Belediyesi; Adana Elektrik İşletmesi Müessesesinin yapmakta olduğu işlerini ve selâhiyetleri ini 1580 sayılı Belediye Kanununun 19. maddesi mucibince imtiyaz vermek suretiyle ve bütün hak ve vecibeleri ile bir Türk Anonim Şirketine devredilebilir.

Bu takdirde mezkûr şirket işletmeyi; devir ve imtiyaz mukavele ve şartnamesi ile hususi hukuk hükümleri dairesinde yürütür.

Madde 2 — Ankara Elektrik ve Havagazı ve Adana Elektrik Şirketlerine ait olup 3689 sayılı kanunla Ankara ve Adana Belediyelerine geçmiş bulunan menkul ve gayrimenkul mallarla alacaklar ve hisse senetleri ,bütün hak ve vecibeleriyle birlikte ait oldukları işletme müesseselerine devredilmiştir.

3688 sayılı kanunun 4. maddesinde belediyelerce ifa edileceği yazılı vecibeler, bu madde hükümleri dairesinde müesseseler tarafından ayrı ayrı yerine getirilir.

Madde 5 — Umum Müdürler veya Müdürler bütün idare ve muamelelerinden belediyelere karşı mesul olup müesseseleri harice karşı temsil ederler.

Madde 12 — İşletme müesseselerinin gelir kaynakları :

- A) İşletmede hasıl olan her türlü gelirler;
- B) İşletme mevcutlarının getireceği faizler ve gelirler.
- C) Belediye bütçelerinden yapılacak yardımlar;

Madde 13 — Müessesenin elde edecekleri gelirlerden sırasıyla :

- E) Gayri safi gelir üzerinden ayrılacak olan belediye hissesi;

C) Yakardaki fıkralarda yazılı masraflar, karşılıklar ve hisseler çıkarılıp geri kalacak safi gelirlerden genişletme ihtiyatı lüzumlu paralar da ayrıldıktan sonra kalan belediyeler bütçelerine irat kaydolunur.

27 Temmuz 1943 tarihinde yürürlüğe giren 4483 sayılı İzmir Tramvay ve Elektrik Türk Anonim şirketi imtiyazıyla tesisatının satın alınmasına dair mukavelenin tasdiki ve bu müesseselerin işletmesi hakkında kanun :

Madde 5 — Muvakkat idare -uhdesinde bulundurduğu bütün tesisatı, emval vesaireyi bütün hak ve vecibeleriyle birlikte 1/1/1945 tarihinde İzmir Belediyesine devreder. Ancak Hükümet lüzum gördüğü takdirde devir bu tarihten evvel de yapılabilir.

İzmir Belediyesi bu hizmete ait işleri, bu kabil müesseseler için umumi bir işletme kanunu çıkıncaya kadar mülhak bütçeli bir müessese halinde idare eder. Şu kadar ki bu müessesenin abonelerle olan münasebetlerine, hizmetlerin ifasına, tarifelerin tesbitine, tesislerin tevsi ve tadil ve temdidine ve işletmeyle ilgili sair hususlara dair olup şirketçe tatbik edilmiş olan usul ve esaslar Nafia Vekilliğince tadil ve yenilerinin vazına kadar mer'i ve muteberdir.

14/6/1944 tarihinde yürürlüğe giren 4583 sayılı İzmir Suları Türk Anonim Şirketinin satın alınmasına ve devrine dair kanun;

Madde 4 — Satın alınan tesisat ve envai ve saire, satınalma mukavelesinden münbais ve Hükümete ait haklar ve borçlar da dahil olduğu halde bilcümle hukuk ve vعاibi ile birlikte, Hükümetçe İzmir Belediyesine devredilir.

Bu tesisat ve envalin 1944 takvim yılı başına kadar idare ve işletilmesi için İzmir Belediyesince kendisine bağlı, hükmî şahsiyeti haiz ve hususi hukuk hükümlerine tabi muvakkat bir idare kurulur...

Madde 6 — Muvakkat idare işletmeyi, işletmeden mütevellit bütün hak ve vecibeleriyle birlikte 1/1/1945 tarihinde İzmir Belediyesine devreder. Belediye bu hizmete ait işleri ve lüzum gördüğü takdirde uhdesinde bulunan diğer su tesislerini bu kabil müesseseler için umumi bir işletme kanunu çıkıncaya kadar mülhak bütçeli bir müessese veya hesapları ayrı tutulmak şartıyla diğer amme hizmetleriyle birleştirilerek mülhak bütçeli müşterek bir müessese halinde idare eder.

Muvakkat idarenin ve mülhak bütçeli müessesenin abonelerle olan münasebetlerine, hizmetlerin ifasına, tarifelerin tesbitine, tesislerin tevsi, tadil ve temdidine ve işletme ile ilgili sair hususlara dair olup şirketçe tatbik edilmiş olan usul ve esaslar, Nafia Vekilliğince tadil ve yenilerinin vazına kadar mer'i ve muteberdir.

b — Tartışma :

Birbirlerine aykırı olan 4. Daire kararı ile 11. Daire kararlarının konusunu; Adana Belediyesi Elektrik ve İzmir Belediyesi ESHOT İşletmelerine ait vasıtalarından dolayı bu işletmeler adına salınan motorlu kara taşıtları vergisi, bunların belediyelere bağlı birer işletme olduğu ve bu sebeple 197 sayılı kanunun 4. maddesindeki istisna hükümlerinden faydalandırılması icabedeceği gerekçesiyle terkin eden temyiz komisyonu kararları teşkil etmektedir. 197 sayılı kanunun 4. maddesinin (a) bendinde, belediyelere ait taşıtların motorlu kara taşıtları vergisinden müstesna olduğu hükmüne bağlanmış bulunması sebebiyle Adana Belediyesi Elektrik ve İzmir Belediyesi ESHOT İşletmeleri taşıtlarının bu vergiden muaf olup olmayacağı sorusunun, bu müesseselerin yapılarının ve bağlı bulundukları belediyelerle aralarındaki ilişkilerin incelenmesi suretiyle çözümlenmesi gerekir.

Devrin hükümetlerinin, amme hizmeti gören imtiyazlı yabancı şirketlerin satın alınması suretiyle millileştirilmesi prensibinin uygulanması sonucu kurulmuş bulunan bu işletmelerin kuruluşlarında, görecekleri hizmetlerin 1580 sayılı kanunun 19. maddesinin 4/A bendi gereğince Belediyelerin hak ve salahiyetleri içinde olduğu ve özelliklerine uygun olarak işletilebilmeleri düşünceleri hakim olmuş ve kuruluş kanunları da bu esaslara göre düzenlenmiştir. Bu müesseselerin kuruluşlarına ait 4325, 4483 ve 4583 sayılı kanunların ve gerekçelerinin incelenmesinden; kanun koyucu tarafından bu işletmelere tüzel kişilik ve katma bütçeli idare niteliği verilmiş olmasıyla güdülen amacın, kurulmaları ve işletilmeleri belediyelere ait bulunan hizmetleri ve bu hizmetlerle ilgili malları onların elinden almak olmayıp, bu hizmetlerin özelliklerinin gereği olarak Devlet ve Belediye mevzuatı ile işletilmelerinin doğuracağı sakıncaları ortadan kaldırmak olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim 4325 sayılı kanun tasarısının işletme müesseselerinin gözcülerine ilişkin 3. maddesinin A bendinin belediye sınırları içinde ve bu sınırlar yakınındaki elektrik tesislerinin tamirine dair hükmünün T.B.M.M. Genel Kurulunda görüşülmesi sırasında bir milletvekilinin, belediye sınırları yakınındaki şebekelerin kime ait olduğunu, Belediyelerin kendi mallarını mı tamir edeceğini sorması üzerine İçişleri Komisyonu sözcüsünün vermiş olduğu müsbet cevap da bu hususu teyit etmektedir.

Bu itibarla, imtiyaz verilmiş olan yabancı şirketlerden satın alınarak belediyelere devredilmiş olan ve söz konusu zararları belediyeler bütçesine aktarılan Adana Belediyesi Elektrik ve İzmir Belediyesi ESHOT işletmelerince kullanılan taşıtların belediyelere aidiyetinin ka-

bulü zorunlu bulunduğu cihetle 197 sayılı kanunun 4. maddesi hükmü ile belediye taşıtlarına tanınan muafiyetten bunlarında istifade ettirilmeleri icabeder.

Bu sebeplerle, müessesenin hususi hukuk hükümlerine göre idare olunduğu ve ticari mahiyet arzettiği gerekçesine dayanan yüksek Dördüncü Daire Kararının ve sayın Başkamin sözcüsünün, işletmelerin tüzel kişiliğe sahip olmasına ve Devlet ile iktisadi Devlet Teşekkülleri arasındaki ilişkiye dayandığı görüşlerine katılmak mümkün olmadığı gibi, yine işletmelerin tüzel kişiliğini esas alan Maliye Bakanlığı, Adana 2 numaralı ve İzmir Gider Vergileri Vergi Dairelerinin iddiaları da yerinde görülmemiştir.

Bu konuda Danıştay Başkanun sözcüsü de düşüncesini belirtmiştir.

Şöyleki; Motorlu Kara Taşıtları Vergisi hakkındaki 197 sayılı kanun bu vergiden müstesna olan motorlu kara taşıtlarının 4 ncü maddesinde birer birer saymış bulunmaktadır.

Bu hükümlere göre Devlete, katma bütçeli idarelere, belediyelere, il özel idarelerine ve köy tüzel kişilerine ait taşıtlar istisnalar arasında yer almıştır. Bu itibarla belediyelere bağlı olarak kurulmuş bulunsalar bile sınaî ve ticarî nitelikteki kamu hizmetlerini belli bir tarife ve ücret karşılığında yürütmekle görevli, İdarî ve malî muhtariyete ve hükmî şahsiyete sahip idareler, bağlı bulundukları idarelerden ayrı hukuki birer varlık olduklarından bağlı bulundukları idarelerin haiz oldukları muafiyet ve müstesnalık bunlara sair ve şamil olamaz. Bunlar, özel hukuk hükümlerine tabi ayrı gelir ve giderleri bulunan ve sınaî ve ticarî nitelikteki hizmetleri ücret karşılığında gören ayrı kuruluşlar ve tüzel kişilerdir. Nitekim Devlete ait taşıtlar, motorlu kara taşıtları vergisinden müstesna oldukları halde devlet tarafından kurulan ve devlete bağlı olan ve fakat devletten ayrı tüzel kişiliği bulunan ve ticarî ve sınaî nitelikteki hizmet ve işler görmekle yükümlü olan Devlet İktisadî Müessese ve teşekkülleri müstesnalar arasında yer almamış bulunmalarına göre, bu nitelikteki kuramların motorlu kara taşıtlarının vergi mevzuuna girdiğinde şüphe edilemez ve devlete ait muafiyet bunlara sari ve şamil olamaz. Zaten madde metni; müstesnaları sayarken «Devlet» sözcüğünden sonra «katma bütçeli idareler» diye saymaya devam etmekte olmasına göre buradaki «Devlet» mefhumıyla «genel bütçeye dahil idareleri» kastettiği de pek açık olarak anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan kanun; vergiye tâbi olan motorlu kara taşıtlarını; vergileme ölçü ve nisbetleri bakımından ikiye ayırmıştır. Bunlardan bi-

rincisi özel ve tüzel kişilerin özel hizmetlerinde kullanılan motorlu kara taşıtlarından ibaret olup (1) sayılı tarifeye tabidirler. İkincisi de taksimetre, tarife veya pazarlıkla tesbit olunan bir ücret karşılığında yolcu taşıyan umuma mahsus motorlu kara taşıtlarıdır ki bunlar (2) sayılı tarifeye tabidirler.

Adı geçen müessesenin olayda bahis konusu olan motorlu kara taşıtının ise belli bir ücretle umuma mahsus yolcu taşımaya özgülenmiş olmamasına ve esasen bu konuda hilâfına bir iddia da mevcut bulunmamasına göre olayda bahis konusu edilen motorlu kara taşıtının kanunun 6 ncı maddesine ekli (2) sayılı tarifeye göre değil, 5. maddeye bağlı (1) sayılı tarifeye göre vergilendirilmesi gerekir.

Bu itibarla vergi mükellefi kurum hakkında yapılan İdarî işlem ve uygulamada kanuna aykırılık yoktur. Nitekim 2226, 3645, 4325, 4483 ve 4583 sayılı kanunlarda da bu esasları ihlâl edebilecek nitelikte hiçbir hüküm mevcut değildir.

Bir de 197 sayılı kanunun 4. maddesinde sözü geçen «katma bütçeli idarelerden» maksat bütçeleri T. B. M. Meclisinden geçen idarelerdir. Yukarda numaraları sayılı kanunlardaki bütçe tabiri ile bağlı oldukları bütçesinden ayrı bir müstakil bir bütçe demektir. Yoksa Muhasebe! Umumiyyet Kanununda sözü edilen ve T. B. M. Meclisinden çıkan katma bütçe (mülhâk bütçe) değildir.

Bu sebeplerle biz içtihadın sağlam hiçbir hukuki mesnede dayanmayan 11. Daire kararı dairesinde değil 4. Dairenin kararı istikametinde birleştirilmesi gerektiğini mütalâa etmekteyiz.

Bu konu Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunca da etraflıca incelenmiş, uzun tartışmalardan sonra neticei imtiyaz verilmiş olan yabancı şirketlerden satın alınarak Belediyelere devredilmiş olan, zararları Belediyeler bütçesine aktarılan Adana Belediyesi elektrik ve İzmir Belediyesi (ESHOT) İşletmelerince kullanılan taşıtların Belediyelere aidiyetinin kabulü zorunluğunda bulunduğu cihetle 197 sayılı kanunun (4) maddesi hükmü ile belediye taşıtlarına tanınan muafiyetten bunlarında istifade ettirilmeleri icabeder. Bu sebeplerle, müessesenin hususi hukuk hükümlerine göre idare olunduğu ve ticari mahiyet arzettiği gerekçesine dayanan dördüncü Daire Kararı ve Başkanun sözcüsünün, işletmelerin tüzel kişiliğe sahip olmasına ve devlet ile İktisadî Devlet Teşekkülleri arasındaki ilişkiye dayandığı görüşlerine içtihadı Birleştirme Kurulu katılmamış ve bu görüşler kabul etmeyerek içtihadın 11 inci dairenin görüşü veçhile birleştirilmesini uygun görmüştür.

Davalı müessesenin idare ve işletmesi hakkındaki 4325 sayılı kanuna göre her ne kadar Adana Elektrik İşletme Müessesesi si Ayrı bir tüzel kişiliğe haiz olmak üzere (kurulmuşsa da adı geçen kanunun 1 inci maddesinde müessesenin Belediyeye bağlı olacağı zikredildiğini kâr ve zararın netice itibariyle Belediye bütçesin intikal edeceği kanunun diğer hükümlerinden anlaşıldığına göre taşıtlarının belediye taşıtı sayılması gerekmekte olup motorlu kara taşıtları vergisinden müstesna tutulması lâzım geldiği kanısı İçtihadı Birleştirme Kurulunca benimsenmiştir.

PROGRAM BÜTÇE VE İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA UYGULANMASI

Metin ÖZKINAY

İmroz Kaymakamı

- I — KONUYA GİRİŞ
- II — PROGRAM BÜTÇENİN ABD’deki GELİŞİMİ
 - 1 — 1920 -1949 arası
 - 2 — Performance bütçe dairesi
 - 3 — Program Bütçe
- III — TÜRKİYE’DE PROGRAM - BÜTÇE TATBİKATI
- IV — PROGRAM BÜTÇE NEDİR
 - 1 — Faide prensibi
 - 2 — Hizmet verim prensibi
- V — PROGRAM - BÜTÇENİN ŞEKİL PRENSİPLERİ
- VI — PROGRAM - BÜTÇENİN İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA
UYGULANMASI
 - A) Ana Prensiplerin uygulanması
 - B) Şekil Prensiplerinin uygulaması
- VII —SONUÇ

I — KONUYA GİRİŞ :

Program - Bütçe nedir sorusuna konunun daha iyi takib edilebilmesi için burada kısaca değineceğim. İlerde daha geniş izah edilecektir. Program - Bütçe, bütçe yapma sistem ve tekniğinde bir aşamadır. Bu aşama aşağıda da bahsedeceğim gibi A. B. D. lerinde ortaya çıkarılmış ve tatbik edilmeğe başlanmıştır. Kaynakları izafi olarak zengin bir ülkede bu bütçe sisteminin tatbikinin mümkün olabilmesi normal karşılamak gerekir. Daha iyisini daha ucuza elde etmek için program yapma elde mevcut kaynakları da dikkate alarak hedefleri tespit etme zorunluğu vardır. Bu-

gün program yapma başlı başına bir teknik olup sosyal ve tatbiki ilimlerin bulgularından istifade etmek suretiyle gerçekleştirilir. Geniş çapta araştırma tekniğini kullanır. Bu mutlaka çok zor teknik ve malî imkân isteyen bir iştir. Geri kalmış ülke neden ağır sanayi'ye geçemiyor sorusuna verilecek cevapların kuvvetli bir yanı neden program yapılamıyor sorusuna cevap teşkil eder. Sözü uzatıp mevzuu dağıtmadan program - bütçenin ne olduğu sorusuna cevap verelim. Bir hizmetin daha verimli, daha kaliteli ve daha ucuza yapılması için takib edilecek usuldür. Verilen ad önemli değildir. Buna bugün Türkiye'de Program - Bütçe denmektedir. kimi performance bütçe, kimi plân bütçe, kimi PPBS demektedir. Biz PPBS'ten nüans farkları olduğu için program - bütçe diyeceğiz. Program - bütçenin daha iyi anlaşılabilmesi için konunun kaynağından, doğduğu ülke olan ABD deki gelişiminden bahsedeceğim.

Sorumluluk ve salahiyetin dengeli bir tarzda nizamlanmasına yardımcı olabilecek bu eşitliği sağlayabilecek bir metod olan Program - bütçenin Türkiye'deki tatbikatını kısaca izledikten sonra Program - Bütçenin iki ana prensibini inceleyecek ve işleri Bakanlığı bütçesine tatbiki Türkiye'deki tatbikatını kısaca izledikten sonra program - bütçenin olanaklarını münakaşa edeceğim. Yaptığım bu kısa çalışma bu konuda bir tartışma zemini yaratacağı için önemlidir. Bir çok noksanlıkları olduğunu ve bunların zamanla giderileceğini bilmekteyim. Noksanlıkların tamamlanmasını beklemenin konunun tartışılmağa bağlamasını geciktireceği için mahzurlu gördüm.

Program - Bütçe, arkasına gizlenilip ahkâm yürütülecek bir sistem değildir. Anlaşılması kolay basit kaideleri olan bir sistemdir, idareye verimli çalışması için geniş serbesti ve yürütücüsüne geniş sâlâhiyet veren aksine verimli çalışmayan birimleri de gayet kolay bulup çıkaran ve teşhir edebilen bir sistemdir.

Program - Bütçe istifade ettiği bilim dallarının, usul ve tekniklerin gereği şekilde uygulanmamasından dolayı anlaşılması güç bir usul gibi görülmektedir. Güçlük malî, teknolojik veya kültürel noksanlıklar sebebiyle bilimde kullanılan son yenilikler ve değişikliklerin tatbik edilememesidir. Güçlük yenilik ve değişikliklerin zamanla eskiyerek yerlerini yenilere ve daha değişik usullere terk edebileceği gerçeğinin anlaşılacak istenmemesindedir. Tekamül nazariyesinin gereği şekilde kabul edilip tatbik edileme meşindedir. Program - Bütçenin kendisi usul olarak anlaşılması ve tatbiki kolay bir usuldür.

II — PROGRAM BÜTÇENİN AMERİKA BİRLEŞİP DEVLETLERİNDEKİ TARİHİ GELİŞİMİ : (1)

Bugün Türkiye’de tatbik edilmeye başlanması düşünülen PROGRAM BÜTÇE çalışmaları. ABD de gelişim safhalarını tamamlamış ve Federal hükümetin bütün faaliyetlerine tatbika başlanmış bir usuldür.

ABD. de bizim anladığımız manada ilk klasik bütçe 1921 senesinde «Budget and accounting Act if 1921» ile tatbik edilmeye başlandı. 1800 - 1921 arası her daire kendi bütçesini kongreye götürüyordu. Başkanının bu bütçenin hazırlanmasında her hangi bir tasarruf hakkı yoktu. 1921 den sonra Maliye Bakanlığına bağlı Bütçe Bürosu kuruldu. Başkan bütçe tekliflerini Kongreye sunmaya başladı. Bu tarihten itibaren bu günkü bütçe anlayışına kadar geçen zaman zarfında bütçe ile ilgili literatürde yapılan tartışmalar ve ilgili gelişimleri üç safhada izah etmek mümkündür.

Dikkat edilmesi gereken en önemli husus ABD nin ekonomik sosyal ve kültürel yapısının verimlilik ve fayda felsefesi üzerine oturtulmuş olmasıdır. Bu prensipler özel teşebbüs sahasında olduğu kadar âmmeye faaliyetleri sahasında da tatbik edilmektedir. Bu prensip bütün cemiyet hayatına dinamizm kazandırmıştır. Bütçe ile çalışmaları da bu açıdan tetkik etmek yerinde olur. Daima daha verimli, daha faydalı ve az masrafla fazla hasıla elde etmek yolları aranmış ve bu sayede bugünkü noktaya ulaşılmıştır.

Öz olarak; Amerika bu günkü PROGRAM BÜTÇE dediğimiz safhaya hemen gelmemiş, bir takım gelişmeler sonucunda vasıl olmuştur. Burada da tekâmül nazariyesinin hâkimiyetini görmemiz mümkündür. Ayırmağa çalıştığımız üç safhayı birbirinden kesin çizgilerle ayırmamıza imkân yoktur. Şimdi bütçe ile ilgili üç safhayı kısaca izah etmeye çalışalım.

1 — 1920 -1949 arası KLASİK BÜTÇE DİYEBİLECEĞİMİZ

DEVRE :

Performance bütçe prensiplerini hazırlayan fikirler bu devrede ortaya atılmış ve gelişmesi sağlanmıştır. Bu cümleden olmak üzere iş prog-

(1) PPB A systems Approach to Management, Freymant J. Lynden ve Ernest G. Millerden istifade edilerek yazılmıştır.

ramları ve masraf konularına göre sınıflandırma yapma gerektiği; kontrol muhasebesi yerine görev muhasebesi fikirlerinin ortaya atılması bu devreye rastlar.

1934 senesinde Wylie Kilpatrick «Masrafların en esaslı temellerinden birinin GÖREV OLDUĞUNDA ISRAR ETTİ».

Tedrici değişiklikler bütçeyi yönetim gayeli hale getirmeye hazırlıyordu. Güvenilir muhasebe sistemi yerleştirildi. Personel ve satınalma reformları yapıldı. Bütçe yapma usullerine yapılan masrafları sadece kontrol etme durumundan kurtardılar. Hükümetin masraflarının ve faaliyetlerinin artması merkezi örgütlerin bütçedeki konuları takip etmeleri çok masraflı ve güç hale geldi. Bütçedeki fasıllar ve maddeler özelliklerini kaybeder hale geldiler. Amme masraflarının sosyal değerlerine çok az önem veriliyordu. Faaliyetlerin ve masrafların bu şekilde artması bütçe sisteminde köklü değişiklikler yapılması gereğini ortaya koydu. Bütçenin ana vazifesi sarfiyatların usulüne uygun yapıp yapılmadığını kontrol etmek oluyordu bu fikir yavaş yavaş değişti.

Dairelerin çalışma ve iş bitirmeleri FAYDA yönünden mütalâa edilir hale geldi. Bütçenin görevi; FAYDA elde etmek için mali ve bünyesel kaynakları gözden geçirmek oldu.

1937 senesinde İdari yönetimi tetkik için kurulmuş Bakanlık Komisyonu yeknesak kontrol düşünceli bütçe bürosunu tenkit ile federal faaliyetlerin Başkanın önderliğinde nizama sokulmasını sağlık verdi. Bunun neticesi 1937 de bütçe yapma İşi Maliye Bakanlığından Başkanlık İcra Dairesine verildi. Bu daire Federal Hükümetin önde gelen yönetim kurulu oldu. Bu büroda çalışan personel muhasebeciden ziyade amme idaresi sahasında yetişmiş olanlardan teşekkül etti. Böylece YÖNETİM KARAKTERLİ oldu.

Bu daire Başkana : Hükümet Dairelerinde faaliyetlerin gelişmesini teklif edilmiş çalışma programları; tamamlanmış çalışmaları; Hükümet Dairelerinin bir çoğu arasındaki çalışma mukayeselerini; Kongre tarafından tahsis edilen paraların ekonomik bir şekilde sarfı için Hükümet Daireleri arasında işbirliği sağlanması ile ilgili malûmatı verir. Kısacası Bütçeyi idari tatbikatın gelişmesinde vasıta olarak kullandı. Sistemleri değerlendirmek, idarenin yönetimini kolaylaştırmak ve yapılan işleri ölçmek için bir çok incelemeler yapıldı. Herbert Simon'un «Beledi Hizmetleri Ölçme : İdarî faaliyetlerin verimliliğini arttırmak için teklif edilmiş kriter hakkında bir araştırma» sı en iyi bir örnektir. Yapılan bu gayretlerle Performance Bütçe fikrine girilmiş oldu.

2 — PERFORMANS BÜTÇE :

Yapılan masrafların ekonomik yapıp yapılmadığı araştırma konusu oldu.

1949 Hoover Komisyonu; bütçe sınıflandırma esaslarını yönetim karekterli olarak değiştirilmesini istedi. Federal Hükümetin bütün bütçe fikrini GÖREVLER, FAALİYETLER ve PROJELER üzerine oturtulmuş bir bütçe uygulaması olarak gözden geçirilmesini teklif etti.

Performans bütçe : Fonksiyonel veya faaliyet bütçesidir. (1) Bütçe kategorilerini fonksiyonel terimlere göre düzenlemek ve (2) tasvir edilmiş faaliyetlerin tatbikatını kolaylaştırmak için iş - maliyet ölçülerini temin ile çalışan birimlerin çalışma verimlerini artırmakta idarecilere yardımcı olmuştur. Performans bütçeye göre bütçe yapma yönetimin vasıtasıdır. Bütçe ise çalışma programıdır. İşin muamelesi ile meşgul olur. Faaliyetleri sınıflandırır. Bütçe dokümanlarına tatbikat ve program izahları eklenir.

3 — PROGRAM BÜTÇE :

1954 te Davit Novick of RAND Corporation askeri masraflara tesirli bir şekilde tatbik edilebilecek yeni bir teknik ortaya attı. Yeni bütçe yapma usulleri boyunca hükümette İKTİSADİLİK VE VERİMLİLİK adlı incelemesinde ortaya attığı Program - Bütçe Metodudur. Ve bunu Savunma Bakanlığına tavsiye etti.

Bundan ayrı olarak ekonomik gelişme komisyonu 1954 senesinde Federal hükümetin masraflarının kontrolü olarak adlandırılan bir sistem teklif etti. Bütün federal bütçenin «Program» hatları boyunca yeniden düzenlenmesini savundu. Bu program terimi bütçe dairesi tarafından bilâhare kullanıldı. Faaliyetlerin bir araya getirilmesi olarak tarif edildi. RAND Savunma Bakanlığı için bir çalışma yaptı. Burada program terimi bir çok müstakil faaliyetler için nihai gaye manasına kullanıldı.

McNamara Savunma Bakanlığında yeni göreve başlamış Charles Hirsch'ten 1963 Mali yılında ana programlar ve silâh semineri için Program bütçenin formüle edilmesini istedi. Program Bütçe çalışmaları Savunma Bakanlığında başarıya ulaşınca Davit Novick RAND'ın program Bütçesini memleket çapında tatbik kabiliyeti üzerinde bir araştırmayı yönetmesini tavsiye etti. 1965 de Lyndon Johnson ihtilâl yaratan bu sistemin kurulmasını emretti.

1966 da Birleşik Amerika Hükümetinin ipek çok dairesi 14 ay sonra başlayacak mali yıl için masraf taslaklarını Bütçe dairesine sunmakla ilk defa olarak PPBS'i kullanmağa başladılar.

- a) Amaç ne olursa olsun tesbit edilmiş bir paranın sarf olması,
- b) Maliyet ne olursa olsun tesbit edilmiş amaçları yerine getirmek gibi kaidelerden uzaklaştıran bu emir bazı daireleri ilk defa ciddi olarak gayelerinin ne olduğunu düşünmeye sevk etti. Hangi daire güçlükle karşılaşmaksızın amaçlarının ne olduğunu açıklayabilir.

Bu sitemin çeşitli gayeleri :

- 1) Dairelerin amaçları ve gayelerinin açık ve dikkatli bir şekilde belirtilmesidir.
- 2) Bu gayelerini masraflara karşı elde edeceği faydayı da karşılaştırarak her programın değerlendirilmesidir.
- 3) Amaçları temin için gerekli vasıtaların tetkik edilmesidir.
- 4) Uzun vadeli programlar ve mali plânlardır.

Böylece bu sistemle birlikte program analizi; Maliyet fayda analizi; Maliyet araştırması; Maliyet analizleri gibi tekniklerde bütçecilikte kullanılmaya başlandı.

Özetliyecek olursak : Performans Bütçe görüldüğü gibi görev'in mutlaka bir nihai hasılası olması gereğini ortaya atmış ve bu fikri geliştirmiştir. Bu fikre göre elde edilecek nihai hasılanın yapılan masraflara oranının birden büyük olması gereklidir. Nihai gayenin daha ucuza elde edilmesi için gerekli çaba Performans bütçe fikrine uygundur. Az masraf çok verim kaidedir.

Program Bütçe ise Performans Bütçenin sahip olduğu Prensipler üzerine oturmuş olup değişkenler arasında mukayese fikrini getirmektedir. Gayeye ulaşmak için en ekonomik yolu seçme yanında gayenin değerlendirilmesi de yapılmaktadır. Gayeye ulaşmak için vasıta olarak seçilmiş alternatifler arasında bir seçim yapmak, ve bu seçimi fayda-masraf analizleri ışığında değerlendirmek gerekmektedir. Program bütçe daima daha iyi ve ucuz yol bulunup bulunmayacağı sorusu ile kafaları meşgul etmek istemektedir.

Bütçe tekniğinde yeni araştırma usullerinin kullanılması mutlaka malî, teknik ve kültürel imkânlarla mümkündür. Bu imkânları bulmakta güç-

lük çekmeyen ABD’de Program-Bütçe sisteminin tatbiki mümkün olabilmektedir. Şimdi bu bütçe sisteminin Türkiye’deki tatbik seyrine bakalım.

III — TÜRKİYE’DE PROGRAM - BÜTÇE TATBİKATI :

Türkiye’de Program bütçe çalışmalarına 1968 Haziranında Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğünde düzenlenen seminerlerle başlanmış ve seminerler sonunda Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ve Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü de Program - Bütçe yapımına girişmiştir. Bu tatbikat 1970 yılında prova mahiyetinde bütün Bakanlık ve kuruluşlara tatbik edilmiştir. 1971 yılında klâsik bütçeye paralel olarak son bir provası yapılmaktadır. 1973 yılında tatbikata geçileceği ifade edilmektedir.

Bugüne kadar yapılan çalışmaların sadece bazı şekil değişikliklerinden ileri gitmediği Program-Bütçe tatbiki için gerekli araştırma teknik ve usuller ile ilgili hiç bir ciddi gayret gözükmemektedir. Bu da program- bütçe, klâsik bütçe ayrımı arasındaki farkı son derece azaltmaktadır. Yapılan ; gerekçe yazımlarında değişiklik ve bazısı yüzleri bulan madde sayılarını azaltmaktan ve gruplara toplamaktan ileri gitmeyen çalışmadır. Bu bakımdan henüz bir reform havası yoktur. Bu düşünceye nasıl varıldığını izah için Program-Bütçenin ana prensiplerini incelememem gerekmektedir.

IV — PROGRAM BÜTÇE NEDİR?

Program Bütçe daha ziyade A.B.D. Tatbikatında izah edildiği gibi asgari masrafla âzami randıman elde etmek için tatbik edilen bir usûldür. Körü körüne başvuru bir tasarruf felsefesi değildir. Hizmetin ifası için fedakârlıktan kaçınmama felsefesidir. Hizmetin amacına uygun olarak sarfetme felsefesidir. Konunun anlaşılabilmesi için şu misallerin verilmesi yerinde olur. İstanbul - Ankara arasında seyahat edecek şahsın karşılaşılabileceği alternatifleri ele alalım. Bu alternatifleri şahsın gelir durumu, seyahat sebebi, sağlık sebebi gibi durumlara değerlendiririz. Zengin bir iş adamının iş seyahati için uçak ile seyahat etmesini tavsiye ederken bir öğrenciye tenzilatlı tarifieden istifade ederek tren ile gitmesini tavsiye etmemiz program bütçe prensipleri icabıdır. İş gücünün pahalı olduğu memleketlerde yüksek bedellerle satın alınan otomatik makinelerin israf değil aksine tasarruf olduğu gerçektir. Yapılan masraftan ziyade elde edilecek hasılat önemlidir. Fayda oranı yüksek olacaksa bundan kaçınılmaz. İzahatımızın daha anlaşılabilir olması için genel bir misal da-

ha verelim : Hırsızlık olayları ve bunlara karşı alınacak tedbirlerin maliyetleri mukayeseli ve % oranı ile hesaplanır. Hırsızlık % de yüz önlenebilir, bunun için yapılacak fedakârlık ne olacaktır? Yapılan fedakârlığa karşı elde edilecek hasıla nisbetinin en yüksek olduğu nokta program bütçe prensiplerine göre kabul edilecek noktadır.

Şimdi Program bütçenin iki ana prensibini inceliyelim.

1 — Faide prensibi :

Bir hizmete ihtiyaç olup olmadığı araştırılır. Hizmet tamamen relâtif bir mefhumdur. Sosyal karakterlidir. Bir Cemiyet için değer ifade eden bir hizmet, diğer bir cemiyet için değer ifade etmiyebilir. Özel Uçaklar için Hava Alanı inşa etmek Türkiye için şimdilik düşünülmiyecek bir hizmettir. A.B.D.'nde ise ciddi bir hizmettir. İlk Plânda hizmetlerin cemiyete fayda yönünden değerlendirmesini yapmaktır. Faide oranına göre hizmetler tasnif edilir. Bu kolay olmayacak ciddi gayret isteyen bir iştir. Türkiye'de D.P.T. Ana hedeflerin tesbiti ile genel olarak bunu yapmaktadır. 5 yıllık kalkınma plânları ve yıllık icra plânları hangi hizmetlere ne derece önem verileceğini genel olarak ifade etmektedir.

DPT'inca tesbit edilen genel esasların ışığı altında birimler hizmetlerinin cemiyete faydeli olup olmadığını düşünme; hizmetlerinin muhasebesini yapma, program bütçenin birinci esasıdır. Yani program bütçenin bir ayağı faide kaidesine basmaktadır. «Faydeli bir hizmet yani hasıla verebilecek bir hizmet için tahsisat verme» ana kaidedir. Birimler tahsisat alabilmek için her şeyden önce hizmetlerinin faydeli olduğunu kabul ettirmek mecburiyetindedirler. Bu idareye ilk anda büyük bir dinamizm getirecektir. Her birim, her şahıs aldığı karşılığında bir şey verip vermediğini nihai hasılanın ne olduğunu düşünmeye başlayacaktır.

Bunları tesbit edebilecek objektif kıstaslar düğümü çözecektir. Bu kolay bir iş değildir. Masraf - fayda ve iş analizleri teknikleri ile yapılacak bu değerlendirmeler olmadıkça program bütçenin hiç bir değeri olmayacağı açıktır. Muhasebe usullerinde personel Kanununda değişiklikler ve yukarıda zikredilen analizler ve modern araştırma usulleri kullanılmadan program bütçenin tabiki fantaziden ileri gitmiyecektir.

Herkes hizmetinin çok önemli olduğunu iddia edecektir. Objektif ölçüler bulamayacak olursak para toplayan biletçi, veznedar ve gişe memurlarının hizmetlerinin gök önemli olduğu iddialarını kabul etme gibi durumlarla karşılaşabiliriz, veya toplum tarafından değer verilen bazı hizmetleri ifa edenlere hizmeti gereğince ifa edip etmediğine bakmaksızın-

zırt büyük meblâğlar ödenebilir. Sağlık personeline ve Teknik Personele tanınan maddi haklar gibi. Kimse doktorun hastaya gidip gitmediğine, gitse dahi hastanın derdine deva olup olmadığına bakmaz. Sosyalizasyonun tatbikatı buna en canlı misâldir. Hizmet önemli görülmüş ve hiç bir fedakârlıktan kaçırılmamıştır. Program Bütçe ilkelerinden biri olan hizmet kaidesine uygun olarak sarfedilen bu paralar verimli olmuş mudur? Bu araştırılmış mıdır? Sarfedilen para karşılığında rantabl ölçülerde hasta tedavi edilmiş midir? Veya önleyici tedbir alınmış mıdır? Buna Program Bütçesi ikinci ana prensibi ile cevap verelim :

2 — Hizmet verim prensibi :

Hizmet önemlidir, yapılması gereklidir. Fakat nasıl? Hizmetin ifası için gidilecek yollar mutlaka birden fazla olmalıdır. Programın tahakkuku için alternatifler arasında karşılaştırmalar yapmak ve içlerinden birini seçmek suretiyle gidilecek yol tesbit edilmelidir. Hedefe gidilecek çeşitli yollardan hangisinin daha uygun olacağının tesbiti zor; bilgi, ihtisas ve teknik isteyen bir iştir. Sistem analizi olarak adlandırılan ve sür'atle gelişmeye başlayan bir teknik ile mümkündür. Bu program bütçenin bastığı ikinci ana kaidedir.

Halk sağlığı hizmetinin faidesi tartışılmaz. Bu hizmetin ifası için toplumun bünyesine uygun alternatifler tartışılmadan sadece insanlık duygularından hareket edilerek, sosyalizasyon tatbik edilmiştir. Program Bütçenin verimlilik prensibine uygun hareket edilmediği için verimli olamamıştır. Verimlilik prensibine iki yoldan gitmek mümkündür.

a) Hedefler tesbit edilirken % nisbeti ile en verimli nokta tesbit edilmelidir. Sarfedilecek paraya karşılık en yüksek nisbette hasta tedavi oranı hangi noktada olacaksa o nokta tesbit edilmelidir. Bu optimum nokta tesbit edildikten sonra; bu hedefe en ucuz şekilde nasıl varılacağı hususunda alternatifler araştırılmalıdır. Meselâ : 1.000.000 hastanın tedavi edilmesi hedefine en ucuz ve en kaliteli şekilde nasıl ulaşacağı, yolları araştırılmalıdır. Bölge hastahaneleri mi açmalı? Sağlık Ocakları mı açmalı? Doktor ve mütehassıslar hastaları evlerinde ziyaret ederek mi tedavi etmeli? Doktor yetiştirilmesi pahalı ve güç oluyorsa Doktor Sağlık Memuru arası yüksek eğitimi 3-4 yılda tamamlanabilecek Doktor yardımcısı gibi bir çeşit sağlık personeli mi yetiştirmeli Gibi alternatifler ortaya atılarak bunların hesapları yapılarak en rantabl yol tesbit edilmelidir. Görüldüğü gibi Relativite prensibi önemli rol oynamaktadır. Alternatiflerin müzakeresi belli olan usûller olabileceği gibi sistemler ve organizasyonlarda olabilir.

Her şey izafî olduğundan alternatifler birbirlerine göre daha verimlidir veya değildir. Mutlak yoktur. Daimi gelişim mevcuttur.

Bugün soba yerine dairelerde kalorifer kullanılması bir lüks olmayıp daha ekonomik ısıtma vasıtasıdır.

Şehirlerde merkezî ısıtma sitemlerinin kullanılmasının daha da ekonomik olacağı ilmen ispat edilmiş gerçeklerdendir. İlerde daha yeni sistemlerin ortaya çıkacağı kaçınılmaz bir gerçektir. 5000 - 10.000 lira değerinde bir hesap makinası almak, hesap işleriyle meşgul olan daireler için lüks değil tasarruftur.

Devlet memurlarına maaşlarını kompütür ile hesaplanmış çekler ile mi ödemeli, yoksa şimdi kullanılan bordro ve mutemet usulüne aynen devam mı etmeli? Misallerinizi çoğaltmamız mümkündür. Misallerimizde dikkate değer ve önemli husus; daima bir araştırma konusunun ortaya çıkmasıdır.

Yukarda da ifade ettiğimiz gibi daha iyisini daha ucuza elde etme ancak araştırmalar ve analizler yapmak ile mümkün olabilmektedir.

Özetlersek; faideli bir hizmetin gayesine ulaşabilmemiz için gidilecek bir tek yol mevcuttur. Hangi yolun daha ekonomik ve elverişli olduğunu tesbit için maliyet - fayda; iş ve sitem analizleri gibi tekniklerden istifade edilmesi gereklidir. Program - Bütçenin bir ana prensibinin ayağını sağlam zemine basması için bu tekniklerden, istifade şarttır. Aksi mesnetsiz bir usul tatbikinden ileri gitmez buda özenti olur. Görülüyor ki Program-Bütçe anlaşılması son derece kolay bir tekniktir. İstifade etmek mecburiyetinde olduğu teknikler ise cidden ehliyet isteyen konulardır. Program - Bütçenin gelişmiş bir ülke olan A.B.D.'nde tatbik edilme olanağının sebebini burada aramak gerekir. Sosyal İlimlerde araştırma ve analiz metodlarının henüz tecrubî ilimler gibi kat'î neticeler vermemesi Program - Bütçenin A.B.D.'nde dahi tatbikinin münakaşa edilmesine yol açmış, kat'î istikrarlı bir tatbikat halâ mümkün olamamıştır.

Tatbik edilip edilmemesi halâ münakaşa edilen bir sistemin İçişleri Bakanlığınca tatbiki tabiatıyla kolay olmayan bir iştir.

V — PROGRAM BÜTÇENİN ŞEKİL PRENSİPLERİ :

Program Bütçenin iki ana prensibini izah ettikten sonra kısaca şekil esaslarına değinerek, Maliye Bakanlığının uygulamak istediği kaideleri izah etmeğe çalışalım.

Herşeyden önce Maliye Bakanlığı yukarıda zikrettiğimiz araştırma ve analiz tekniklerini kullanma zahmetine katılmadan basit bazı kaidelerle şekil şartlarını standartlaştırma yolunu seçmiştir. Tamamen yatırımcı bir daire ile sosyal cephesi son derece fazla olan bir daire için aynı formu uygulamaya çalışması bunun en canlı örneği olmuştur.

Bu münakaşayı ileriye bırakarak şimdi standartlaştırma yoluna gidilen şekil prensiplerini kısaca izah edelim.

Hizmet önemlerine göre programlara; programlar, alt program ve faaliyetlere bölünebilmektedir. Program ana hizmet grubudur ve esastır. Programların nihaî hasılası olması şarttır. Bu hasıla klâsik bütçe anlayışında olduğu gibi maliyet değildir. Yapılan masraf karşılığında okul, yol hastahane inşa edilmesi ile mesele bitmiş sayılmaz. Yapılan yoldan kaç vasıtanın geçeceği, okul ve hastahaneden kaç kişinin istifade edeceği önemlidir. Yoksa Orta Şarkın en büyük nesnesini yapmak marifet değildir.

Nihaî hasılasını tesbit edemeyeceğimiz veya masrafları birden fazla programa şumullü olacak hizmetleri bu kaidenin bir istisnası olarak Merkezi İdare Programı altında toplayabiliriz. Tali hizmet grupları da alt program olarak ayrılabilir. Masrafları birden fazla faaliyeti kapsayacak olan Alt Programlar Merkezi İdarenin Programına uygun olarak sevk ve idare alt programı veya merkezi idare alt programı olarak adlandırılır. Diğer özellikleri itibarıyla programın aynıdır. Homojen ameliyelere de faaliyet denir. Faaliyet diye adlandırılan ameliyelerin hepsi program veya alt programın hedefini teşkil eden amaca yönelir. Ölçülebilir olması önemlidir.

Program - Bütçenin şekli şartlarından birincisi ve belki de en önemlisi hizmetlerin Program, alt - program ve faaliyetler olarak sınıflandırılmasını yapmaktır. Bu teşkilât şemasına uymayabilir. Kanaatımca zamanla teşkilât şeması bu sınıflandırmaya uymak mecburiyetinde kalacaktır. Teşkilât kanunları da buna göre ayarlanacaktır. Onun için bu sınıflandırma işlemi oldukça önemlidir. Sınıflandırma işi anahtardır. Bundan sonra iş oldukça kolaylaşmıştır. Şimdilik Alt Programlar için gerekçe istenmektedir. Gerekçe Program Bütçenin ana prensiplerini aksettirmesi bakımından önemlidir, önem - gelişim ve hedefler olarak üç kısma bölünmüştür. Kısacası ne iş yaparsın? Bu işi yapmazsan ne olur? Hizmetin seyri nedir? Öneminin arttığı veya azaldığı oldu mu? İleriye metuf bir programınız var mı? Sorularına verilecek cevaplar bu gerekçenin özünü teşkil eder. Hizmetin izah ve öneminin artıp azaldığı ve ileride ne olacağının mümkün olduğu kadar rakamlarla ifade edilmesi isteniyor.

Bundan sonra üçüncü safha gelmektedir. Bu safha maliyetin hesap edilme safhasıdır. Bu sene sadece alt - programlar hesap edileceği için bir problem yoktur. İleride faaliyetlerin de hesap edilmesi istendiğinde bazı güçlükler çıkacaktır. Bir çok faaliyeti bazen bir memurun yapması sık sık karşılaşılan hadiselerdendir. Bir memurun çalışmasının kaçta kaçının hangi faaliyete sarf ettiğinin hesaplanması mümkün olamayacaktır. Bu vaziyette bazı faaliyetler hesaba girmeyecek düşük masrafla hizmetin görüldüğü zehabına düşülecektir. Hesap edilebilme endişesiyle bir çok faaliyet genel tabirler içinde ifade edilemeyecek kısaca hizmetin önemi aksetmeyecektir.

Yukarıda kısaca izah ettiğim şekil şartları her zaman hizmetin karakterine göre değiştirebilir. Şimdi izah etmeğe çalıştığım program bütçenin Bakanlığımıza tatbikini münakaşa edeceğim.

VI — PROGRAM BÜTÇENİN İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA UYGULANMASI :

A) ANA PRENSİPLERLE İLGİLİ UYGULAMA :

Yukarıda program-bütçenin genel prensipleri ve şekil şartlarını anlatmağa çalıştım; görünüşte oldukça cazip bir sistemdir. Faidesine herkesi ikna etmek kolaydır. Şimdi Program Bütçenin ana prensiplerinin İçişleri Bakanlığı hizmetleri ite mukayesesini yapacağım.

a) Faide prensibi ile mukayesesı :

İçişleri Bakanlığının ifa ettiği hizmetler faideli midir? değil midir? Bunun münakaşasının bir bütçe sisteminin tatbik sebebiyle yapmanın doğru olmayacağı açık bir gerçektir. İçişleri Bakanlığına verilen sayısız hizmetler ; kanunlar, karnameler, beş yıllık kalkınma plânları ve yıllık icra plânları ile verilmektedir. İçişleri Bakanlığı hizmetlerinin faideli olduğu peşinen kabul edilmelidir.

Hizmet Bakanlığa verilmişse Bakanlık olarak bu hizmetlerin en ucuza ve en kaliteli şekilde nasıl yapılacağını tesbit ve tatbik etmek olanaklarından başka yapacak bir şey yoktur.

b) Verimlilik prensibi ile mukayesesı :

İçişleri Bakanlığı hizmetleri için alternatif bulma son derece güç bir meseledir.

Verimlilik prensibine uygunluğun sağlanması için geniş çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır. Hizmetin önemli yani faydeli olma prensibi Maliye Bakanlığınca daha cazip bulunmuştur. Verimli olma ilkesi dikkate alınmamıştır. Faydeli olduğu kabul edilen bir hizmetin iktisadi çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın gelişmesine göz yumulmuş buna karşılık İçişleri Bakanlığına kanun ile verilmiş hizmetlerin daha verimli olması için yapılan gayretler küçümsenmiştir. Terslik buradadır. Verimlilik prensibinin kolaylıkla tatbik edilmesi mümkün olan hizmetler buna kulak vermemekte, bu prensibi güç tatbik edilebilecek olan hizmetlerin çalışmaları ise önemsenmemektedir.

Hizmet psikolojik ve diğer sebeplerle önemli sayılmıyorsa ne kadar verimli çalışılırsa çalışılsın çalışılmıyor muş, Devletin sırtına sanki bir yükümüş düşüncesi hakim olur. Analiz tekniği hakim kılınınca belki Tarım Bakanlığının belki Karayollarının, Sağlık Bakanlığının çok yüksek maliyetlerle buna karşılık İçişleri Bakanlığının çok düşük bir maliyetle çalıştığı ortaya çıkacaktır. Maliye Bakanlığı şimdilik bu prensibe kulak vermemektedir.

Seçim kütüklerinin yazımı İçişleri Bakanlığı hizmeti olduğu zaman tahsilat alma imkânsız iken Adliye Bakanlığının hizmeti olduğu için istenen tahsilatın verilmesi zihniyeti program-bütçenin ruhuna aykırıdır. Bu zihniyetin hakim olabileceğine dair emareleri vardır. İçişleri Bakanlığı hizmetleri için araştırma hizmetlerinin önemini yadığayan bütçe sistemi kanaatımızca program-bütçe sistemi olamaz.

Program-Bütçenin ikinci ana kaidesi olan ekonomik çalışma prensibini ölçebilecek tekniklerin tatbik edilmesi ve memleket idaresinde önemli görevler almış kıymetli elemanlardan istifade edilmesi suretiyle İçişleri Bakanlığına tatbik etmek mümkündür. Bugün yurdumuzda yatırımcı dairelerin dahi tatbik etmeyi akıllarından geçirmedikleri bu tekniklerin İçişleri Bakanlığı hizmetleri için alternatifler tesbit etme, mukayese etme ve en verimli yolu seçmek konularında bütün güçlüklerle rağmen uygulanması mümkündür. Bu da bünyesindeki son derece kıymetli elemanlardan istifade yolları araştırmakla mümkün olacaktır. Hizmetlerin ekonomik ve şuurlu bir tarzda yapılması sağlanır ve bu da tanıtılabilirse program-bütçenin tatbik edilmesinden en büyük payı İçişleri Bakanlığının alması normaldir. Artık hizmetler hatır için veya herhangi bir yürütücüsü olmadığı için angarya olarak yapılamayacaktır. Hizmet, varsa karşılığı hesap edilip verilecektir. Kısaca halihazırda Bakanlığın üzerine yüklenmiş büyük yükün ağırlığı ortaya çıkacaktır. Bu gerçeğin tespiti ,ancak bütçe yapım işinin Maliye Bakanlığından alınarak Başbakanlığa bağlı Bütçe

Dairesince yapılması şarttır. Bugünkü şartlarda bu mümkün olamayacağına göre, uygulanacaksa program - bütçenin sadece birinci prensibi uygulanacak demektir. O halde işleri Bakanlığı olarak program-bütçe tekniği için ne gibi tedbir alınmalıdır.

Bu mesele ile meşgul olunması gerekmektedir. Bünyesinde memleketin yetiştirdiği en çalışkan, memleketsever ve değerli evlâtlarını barındıran bir bakanlık olarak bu kıymetlere dinamik hizmet vermenin zevki, vatan için faydeli olabileme düşünce ve enerjisi, bütün maddi ve manevi değerlerini bu yönlerle sevk etme şuurunu vermek ile bu mümkündür.

Program-Bütçe tekniği yönünden bunun gerçekleşmesi ise ancak bir yoldan mümkündür.

Program-Bütçeye göre hizmet önemlidir. O halde Bakanlık olarak sağlık hizmetinden ,bayındırlık hizmetinden daha önde gelebilen mülki idare hizmetini Ön plâna çıkarmak gerekir. Mülki idare hizmeti bütün bakanlık ve kuruluşlara hizmet eder, işleri Bakanlığına sadece kûlfeti kalır.

Program sınıflandırılması yaparken Mülki idare hizmeti olarak bir ana program yapmalıyız. Bütün dikkatleri mülki idare hizmetine çevirmeği başarısak ve merkez kuruluşların da bu ana hizmetin daha verimli, daha ucuza ve daha kaliteli hizmet verebilmesi için saptayabilirsek; klâsik zihniyeti! dahi olsa tatbik edilecek program bütçe sistemi içinde Bakanlık olarak lâyık olduğumuz yeri alacağımıza inanıyorum. Bütün mesele hizmetin takdimi meselesidir. Buna mutlak yön verecek Bakanlığın kurmay heyeti olacaktır. Bu konu üzerinde söylenecek çok şey vardır. Bütün meslek kademlerinde tartışılması herhalde çok faydeli olacaktır. Hizmetin karakterine uygun formları geliştirmeli, özellik arzeden hizmetlerimiz için form hazırlama işi Maliye Bakanlığına bırakılmamalıdır. Program-Bütçe katı kaideler içine sokulmaması gereken bir sistem olduğu için bunun mümkün olabileceği kanısındayım.

Getirilecek her yenilik bakanlığımıza güç kazandıracaktır. Bugüne kadar dış görüşüne aldanarak işleri Bakanlığının ele avuca gelir bir iş yaptığını ben de inanmıyordum. Program-Bütçe hazırlanması sebebiyle yaptığım inceleme sonucunda Bakanlığın sahipsiz birçok hizmeti büyük fedakârlıklarla yapmağa gayret ettiği vakıf oldum. Mesele bu hizmetin tanıtılmasıdır ,

B — PROGRAM-BÜTÇE ŞEKİL PRENSİPLERİNİN İÇİŞLERİ BAKANLIĞI HİZMETLERİNE TATBİKİ :

Gerekçe formunun tatbiki : Maliye Bakanlığı programlar için gerekçe formlarını standartlaşma yoluna gitmiştir. Bu standart forma göre üç ana kısım vardır : Önem - Gelişim - Hedefler...

a) Önem konusunda hizmetin önemi; yani hizmet yapılmazsa ne olur sorusuna cevap verilmesi ile izah edilir. Veremle mücadelede veremli sayısını bildirmekle hizmetin önemi de ifade edilmektedir. İçişleri Bakanlığı hizmetleri için bu şekilde önem tespiti yukarıda da ifade ettiğim gibi çok güçtür. A.P.K.'nın hazırlamış olduğu çalışma ve görevler yönetmeliği, Teşkilât Kanunu, 5 Yıllık Kalkınma Plânları ve Yıllık İcra Plânlarının saptanmış oldukları amaçların şimdilik hizmetlerin önemi olarak kabul edilmesi en pratik yoldur.

b) Gerekçenin gelişim kısmında: Hizmetin öneminin artması veya azalmasının seyri gösterilmelidir. Hizmet bazen önem kazanır, bazen önemini kaybeder. Verilen tahsisat hizmetin önemi ile doğru orantılı olarak artar veya eksilir. Kolera vakasının çıkması sağlık kontrollerinin önemini artırdığı gibi hizmetin değeri ile ilgili seyri rakamlarla ifade edilebilmelidir. İçişleri Bakanlığı hizmetlerinin öneminin artıp, azaldığının zaman içindeki seyrini takip son derece güçtür. Hizmetin önemine bakılmaksızın hizmetler ifa edildiğinden seyrindeki gelişimin tespiti mümkün değildir. Bu güçlükler rağmen hizmetlerin ana başlıklar altında tasnif edilmek suretiyle rakamla ifade edilmesine çalışılmalıdır. Rakam ile ifade etmekte karşımıza yeni bazı güçlükler çıkacağı akla gelebilir. Bir dosya muhtevasına göre bazen birim aylarca meşgul edebilir. Bir günde bir çok dosyanın da çıktığı olabilir. Salt rakamla bunların kemiyetleri ifade edilebilir, fakat keyfiyetleri ifade edilemez denilmektedir. Bu, bugüne kadar tatbik edilen klâsik zihniyeti! bütçe tekniği düşünülecek olursa bu düşünceye hak vermek gerekir. Maliye Bakanlığı baştanberi ifade ettiğim tahlilleri yapmadan Program-Bütçeyi tatbik edecekse bu tarzda düşünenlerin endişeleri yersizdir. Maliye Bakanlığının bu tahlilleri uygulamasını beklemeden içişleri Bakanlığı hizmetlerinin iş tahlillerinin objektif olarak yapmak ve bunu sadece ifade etmek gereklidir. Bir pazarlık konusu dahi yapmamak gerekir. Çünkü hizmeti içişleri Bakanlığına kanunlar yüklemektedir.

c) Gerekçe formunun üçüncü kısmı hedefler kısmıdır. Bu kısımda beşer yıllık hizmet programları gösterilmelidir. Beş Yıllık Kalkınma Plânları gözönünde bulundurulmalı ve bunların kabul ettiği prensipler

hakim olmalıdır. İçişleri Bakanlığı hizmetleri yatırım hizmetleri olmadığından bu şekilde beşer yıllık programlar yapmanın mümkün olmayacağı iddia edilmektedir. İlk bakışta bu iddialara hak vermek gerekir. Hep ifade ettiğim gibi program-bütçe lâf olsun diye tatbik edilecekse bu iddialar yerindedir. Gerçek prensipleri ile tatbik edilecekse bir parça düşünmek gerekir. Düşünecek olursak bütün hizmetler için uzun vadeli programlar yapmanın mümkün olduğunu görebiliriz. İçişleri Bakanlığı için uzun vadeli programlar yapmak mümkündür. Bunun için Merkez Valileri, APK, Tetkik Kurulu, Teftiş Kurulu çalışmaları ile, program sorumlularının meseleye eğilmeleri kâfidir.

d) Gerekenin en sonunda program sorumlusunun imza yeri vardır. Program sorumlusunun merkezi idare programı hariç Genel Müdürlerin bizzat kendileri olacakları açıktır. Merkezi idare programında alt programların program sorumlusu olarak İçişleri Bakanlığı Müsteşarının olması gerekir gibi gözüküyor. Diğer Bakanlıklar için bu kaide tatbik edilebilir. İçişleri Bakanlığının merkezi idare programının özelliği icabı her biri birer program karakterinde olan fakat program-bütçe tekniği yüzünden alt program olan hizmetler için program sorumlusunun birimlerin başında bulunan şahıslar kabul edilmesi gerekir. Dış görünüşüyle bakanlığımıza tatbiki mümkün görülmeyen gerçekçe formunun tatbik edilebileceğini ısrar ederek sözü münakaşa sahasına bırakıyorum.

B) Masraf Formu : Şekil olarak tatbiki kolay olduğundan münakaşa etmiyeceğim. Burada yapılacak münakaşa hizmetin karakteri ile ilgili olmayıp masraf kalemlerinin karakterleri ile ilgilidir. Bu da konumuzu taşıdığından burada zikretmiyeceğim. Şu kadar ifade edeyim ki Maliye Bakanlığı, otoritesinin zayıflayacağı endişesine kapılarak alt rakamlara gitmezse program sorumluları için bir ferahlama olacağına kaniim.

Objektif kıstaslarla tahlil edilmiş hizmetlerin maliyetleri önceden tespit edilebilir... Program sorumlusuna hizmetin gayesine ulaşması için gerekli tahsisat ve salâhiyet verilir. Program bütçecilikte telefon masrafını bu kadar fazla sarf edemezsin, su bedeli artarsa kullanamazsın diye rijid emirler yoktur; olmaması gerekir.

Klâsik bütçede yüzlere varan masraf maddeleri 6 bölüm altında toplanmıştır. Bu bölümler içindeki masraf maddeleri arasında münakale Bakanlığın tasarrufu olarak kabul edilmesi gerekir. Maliye Bakanlığı bu salâhiyeti Bakanlıklara devretmezse klâsik bütçe anlayışından farklı bir tutum olmaz. Bu münakaşalar ileri yıllarda yapılacak münakaşalardır.

VII — SONUÇ:

Program-Bütçe sistemi ana prensipleri olan bir usûldür. Bu ana prensiplerin dayandığı /teknikler ve ilimler vardır. Araştırma tekniklerinden, sistem, maliyet-fayda, iş analizlerinden sosyal ekonomik ve tatbiki ilimlerden istifade etmeden gerçek bir program bütçenin hazırlanması mümkün değildir. Bu şekilde bir bütçe usûlü ise, memleketimizde 5-10 sene içinde tatbik edilemez.

Tatbik edilebilecek olan sadece bir yanı olacaktır. Tek yanlı dahi tatbik edilmesi şüphelidir. Tatbik edilecek olursa İçişleri Bakanlığı olarak gerçek hizmetimiz olan Valilik, Kaymakamlık ve Bucak Müdürlüğü hizmetlerimize ağırlık vermek suretiyle gerçek yerimizi alabiliriz. Merkezi kuruluşların bu hizmetin başarıya ulaşması için yardımcı hizmetler olduğunu kabul etmeleri gereklidir. Denetimi, ceza vermek için değil vali ve kaymakama ıstık tutmak için Araştırma ve Danışma hizmetlerimizi bu hizmetin daha rantabl, daha bilgili ve daha tesirli hizmet etmeleri için yapmamız gereklidir. Bunu temin için program-bütçenin iskeleti olacak olan program sınıflandırmasında mülkî idare hizmetine gerekli yeri vermekle işe başlamalıyız.

Gerekçelerin hazırlanmasında gösterilecek ciddi alâkanın İçişleri Bakanlığını yeni bir atılıma sevk edeceğine inanıyorum. Tabî bütün bu söylediklerim Program-Bütçe uygulanabilirse yerine gelebilir. Şimdiki alâmetler Program-Bütçenin tatbikinin mümkün olmadığını gösteriyor.

AMERİKAN CEZA ADALETİ VE İNFAZI SİSTEMİ ÜZERİNE NOTLAR

Dr. Jur. Mustafa T. YÜCEL

Kuvvetli bir biçimde muhteva değişikliğine değinen Karl Menninger'in Cezalandırma Suçu (Grime of Punishment) adlı eseri Amerikan ceza sisteminin patolojik yönlerini tedaviye yardımcı olabilecek bir reçete niteliğindedir.

Dr. Menninger, adli sistem hakkında,

«Adalet kavramı tatbikat alanında oldukça karanlık, biçimselliğini yitirmiş ve genellikle insan varlığına oldukça ilgisiz; mevcut suç sorunu ile mücadelede yardımcı olmaktan yoksun ve tamamen aksi yönde netice vermektedir - adaletsizlik, herkese yönelen adaletsizlik (s. 11). Avukatlar, yargıçlar, ilim adamları ve editörler... sistemin çürümüş olduğunu ve çalışmadığını bilmektedir (s. 18).»

İnfaz müesseseleri hakkında da,

«Tutuk evleri (jails) ile cezaevleri (prisons) sefil, iğrenilecek fenalık yuvalarıdır, (s. 44). Şehir tutuk evleri ve gayri İnsanî islâhevleri ile sefil cezaevleri sağlıktan yoksun, pis, tehlikeli, gayrî ahlâkî, hayasız, suç doğurtan, fesenat yuvası inler olarak bilinmektedir... Onların bu şekilde olmasını biz istemekteyiz (s. 143) şeklinde yazmıştır.

Kapsam itibariyle oldukça ağır bir suçlama olmakla beraber, Dr. Menninger gibi bilgi ve tecrübe sahibi bir kişi tarafından yapılması karşısında halkın dogmatik mahmurluğundan uyanması, şoke edilmesi normal bir fonksiyon olarak belirmektedir.

Dr. Menninger'in cezaların karşısı olarak ortaya koyduğu cezalandırma deyiimi ile, suçlular için ön görülen cezalar haklı gösterilebilirse de, makul cezalar ötesine yönelen cezalandırmanın haklı olarak nitelendirilmeyeceği tezi savunulmaktadır. Çok az kişi bu teze itiraz etmekle beraber, ayırım sınırının nerede olduğu ve bunun nasıl tayin edilebileceği sorunu ortada kalmaktadır. Profesyonel kişiler arasında yer etmiş olan prensip, hükümlünün cezaevine ceza olarak gönderildiği, yoksa cezalan-

dırılmak için gönderilmediği merkezindedir. Tatbikatta, bu amaca ulaşılmadığı oldukça belirgindir. Hapis cezası, müşahede, problem - çözümü ve (ek olarak) muhafazayı kapsamakta ise de, bu son öge diğerlerini bertaraf ederek hapis cezasını haklı ve mazur görülemeyecek bir niteliğe büründürmektedir.

Dr. Menninger bu konuda haklı olup; rehber prensip olarak «cezalandırılmak için değil, ceza olarak hükümlünün cezaevine gönderilmesi» yeterli olmamaktadır. Ek olarak, Dr. Menninger, müddetsiz hüküm, uygun tretman, salıverme zamanı ve koşullarını tayin edecek teşhis merkezlerinin bulunmasını ön görmektedir. Bugün hüküm öncesi raporlara (pre-sentence reports) verilen önem, bazı eyaletlerde kurulan teşhis merkezleri ve en azından yirmi eyalet infaz sisteminde dışardan çalışma (work - release) ya doğru atılan adımlar, gelişmenin bu doğrultuda olduğunun işaretlerini teşkil etmektedir.

Mevcut ceza adaleti sisteminin «biçimselliğini yitirmiş, ilgisiz ve adaletsizliği» ve tutukevleri ile cezaevlerinin «sağlıktan yoksun, pis, tehlikeli, gayri ahlâki, hayasız, suç doğurtan fesat yuvası inler» olduğu kabul edildiğinde, Dr. Menninger'in tezi, bu şekilde olmasını Amerikan halkının istediği merkezinde olduğudur. Diğer bir deyişle, halk, saldırganlık ihtiyacını suçluyu cezalandırarak tatmin etmekte; suçlu vicdanının kefareti sağlamaktadır. Suçluya verilen cezayı açıklar nitelikteki bu eski ve Freud'cü görüş karşısında, dolaylı yoldan şuur altında örtülü olarak yer alan ve adli polis görevlilerinden bazılarında açık olarak beliren cezalandırma arzusuna rağmen, tüm olarak halkı suçlamak zor görülmekte ve bu neviden toptan suçlamalar bir netice vermemektedir.

— Değişim için Emeklemeler

Suçlu grubunun % 15 veya % 20 si tehlikeli veya islâh edilemeyecek kişiler olduğundan şimdilik cezaevlerinin kaldırılması mümkün olamayacaktır. Bununla beraber, kriminologların ekserisi bugünkü hükümlü mevcudunun en azından yarısının cezaevi dışında trete edilmesinin daha iyi olacağı kanısındadırlar. Cumhurbaşkanı Johnson'ın Suç Komisyonu da cemiyete dayalı İslaha doğru geniş ölçüde değişim yapılmasını savunmuş olup; cezaevi öncesi yer alacak alternatif tedbirlerle kişiyi mümkün olduğu kadar ailesine, işine ve normal hayatına yakın tutmak ve kişinin kendisine olan güvenini yitirmemesi için cezaevi, en son başvurulacak bir çare olarak düşünülmüştür.

İsveç sistemi bu konuda şahane bir model sağlamaktadır. Mahkûm olan suçluların % 80 ninin cezası her yıl ertelenmekte veya gözetimli er-

teleme müessesesinden (probation) yararlandırılmaktadır. Para cezası tatbikatı da günlük para cezası şeklinde geniş bir uygulama alınana kavuşmuştur. Hükmedilen para cezası yüksek bir miktarda da olabiliyor. Filim yapımcısı Ingmar Bergman, iki yıl önce bir eleştiriciye atmış olduğu tokat neticesi kamusal nizam ve huzuru bozma suçundan mahkûm edilerek 1.000 dolar tutarında İsveç Kronu cezaya çarptırılmıştır.

İsveç'te suçlular cezaevlerine gönderildiğinde, müesseseye ekli fabrikalarda çalışarak normal ücret almakta; itimat edilir hükümlüler civardaki okul ve kolejlere gönderilmektedir. Son bir kaç yıldır, müebbet hapse mahkûm hükümlüler onar kişilik gruplar halinde ve iki gardiyanın nezaretinde üç haftalık yaz tatilinden istifade ettirilmektedir.

İsveç'te mevcut cezaevlerinden (90) ekserisinde 120 den az suçlu bulunmaktadır. Suçlu toplamının 1/3'ü cezalarını açık cezaevlerinde çekmektedir. Personel arasında kadınlara geniş yer verilmekte; bazı cezaevlerinde hükümlülerin müstakil odaları olup; oda anahtarları kendilerine verilmektedir. Cezaevlerinden firar nispeti (%8) yüksek olmakla beraber, firariler yakalanmaktadır.

İsveç'te hükmedilen ortalama ceza süresi beş ay olup; mükerrirlik nispeti sadece % 15 dir.

İsveç'te nüfusun homojenliği ve azlığı nedeniyle beliren avantajların ırk çatışmaları olan yoğun nüfuslu Amerikan şehirlerinde tekrarlanması mümkün olmasa da İsveç yönünde emeklemeler görülmektedir.

New York şehrinde ileri bir program Vera Vakfı ile başlatılmış olup; suçlulardan düzenli bir iş hayatı veya aile bağları olduğunu gösterenlerin bihakkin salıverilmesi söz konusu olmaktadır. Şimdiye dek elde edilen neticeler, tutukluların belki de % 50 sinin bu şekilde salıverilebileceğini ve U.S.A. tutukevleri harcamalarının (her yıl 324 milyon dolar) yarı yarıya indirilebileceğine işaret etmektedir.

Kansas, psikiyatrist Kral Menninger'in yukarıda belirtilen Crime of Punishment adlı eserine kulak vererek Topeka'daki Menninger Kliniği yakınında Suçlu Teşhis Merkezini kurdular. Kansas Devleti, cezaevinde cezasını çekecek hükümlüleri, ciddi bir tetkike tâbi tutmak için dört full -time psikiyatrist ile sayısız diğer uzmanların bulunduğu bu merkeze göndermektedir. Netice olarak, bu merkeze gelen hükümlülerin yarısı gözetimli erteleme müessesesinden (probation) yararlandırılmaktadır. Kansas'da probation'dan yararlananlardaki başarısızlık nisbeti % 25'e düşmüş olup; diğer devletlerdeki başarısızlık nispeti ile mukayese edildiğinde oldukça düşük bir nisbet olarak belirmektedir.

Kongre, Kansas benzeri 15 milyonluk bir merkezin federal suçluların tutuklanma sonrası teşhis ve sınıflandırılması için New York'ta kurulmasını onaylamıştır.

Kuzey Carolina, dışarda çalışma (work-release) programını uygulayarak (federal cezaevlerinde uygulanmakta olan program) 1000 kadar hükümlüyü fabrika ve hastane işçisi olarak çalışmak üzere hergün dışarıya göndermektedir. 45 kadar hükümlüde civardaki kolejlerde talebe olarak yer almakta olup; talebelerden birinin gösterdiği başarı neticesi kendisine fakülte üyeliği teklif edilmiştir.

Senatör Mike Mansfield, federal suçların mağdurlarına 2500 dolar kadar tazminat ödemeyi ön gören bir Tasarıyı Kongreye getirmiş olup; tasarıda ödenen tazminatın suçlulardan geri alınması için Adalet Bakanlığına yetki verilmesi önerilmektedir. Devletlerde bu plânı kopye etmek üzere federal tahsislerden yararlanacaktır.

Ceza adaleti ve infaz alanında en büyük zorluk, penolojinin (Latince kelime olan peena ceza anlamına gelmekte) halen gelişmemiş bir sanat olduğu ve 1920 yıllarındaki reformcuların dışların suçluluğa ittiği teorisine dayalı olarak onbinlerce dışın hükümlülerden çekilmesinde olduğu gibi, tahminlerden öteye gidememesidir. Bugün bile, penoloji sosyal bilimcilerin, suçluluğun öğrenilmiş bir hareket tarzı olduğu ve uygun İlmî metodlarla düzeltilebileceği yolundaki buluşlarından yararlanmaya yönelmemiştir.

İyi hareket karşılığı olan mükâfatın hemen gerçekleştirilmesi neticesi, kötü hareket tarzı ceza ile değiştirilebilir. Mükâfatın gözetimli şartlı salıverme örneğinde olduğu gibi uzun süre geciktirilmesi halinde hükümlü kendisine ne için ceza verildiğini unuttur ve tecavüzkâr olabilir. Hiç şüphesiz ekseri U.S. suçluları ve özellikle ilk defa suç işlemiş olanlar için tutuklama ve mahkûmiyetin verdiği utangaçlık tekrar suç işlememeleri için yeterli gösterilmektedir.

Bazı psikologlar, cezanın suç ölçüsünde olmasını önermektedirler. Örneğin, sürat yapan bir sürücünün para cezası ile cezalandırmak yerine vasitanın müsadere edilerek veya ehliyetinin alınarak evine yürümesini zorlamak yerinde bir tedbir olacaktır. Suçlu hareketi değiştirmek için diğer bir olanakta ikrah terapisi. Bir metod yatağını ıslatan çocukların ıslahı için kullanılmakta; çocuğu azarlamak veya okşamak yerine tedavi uzmanı çocuğu içerisinde irtibatsız teller bulunan bir battaniye üzerine (battaniye ve pil, zile irtibatlı) yatırmaktadır. Elektrolitik olan idrar telleri irtibatlıyarak zili harekete geçirmekte ve çocuk uyanarak tualete

girmektedir. Bu metodla girişilen tedavi kısa zaman içerisinde gerçekleştirilmektedir.

Suç genellikle hissi yönden tatminkâr olduğundan, ana sorun suçun verdiği zevk ve heyecanı yok etmektir. Bu hususta önerilen metodlardan biri psikolog Ivar Lovaas'ın kendi kendini yaralayan hissen rahatsız çocuklar üzerinde yapmış olduğu çalışmalarda belirtilmektedir. Çocukların feveran etmesi halinde hemşirenin çocuğa sevgi ile sarılarak şuuraltından çocuğun yıkıcılığı mükâfatlandırılmak yerine, Lovaas, çocuğu elektrikli bir çubukla sarsmakta ve hareketler ekseriya dakikalar veya saatler sonrası durmaktadır.. Psikolog H. J. Eysenck, Suç ve Şahsiyet adlı eserinde bazı müsekkîn veya tahrik edici ilaçların kullanılması ile hastanın anti-sosyal bir fiil işlediğinde kendisini hasta hissedeceği konusunda ilginç bir açıklamaya yer vermektedir. Psikolog Barry F. Singer, «zaman ve kaynaklar elverdiğinde, hareket tedavi programının bir banka soyguncusunu ne zaman bir banka gördüğünde kusturabileceğini; silâhlı gasp soyguncusunu da bir silâh gördüğünde titretebileceğini» eklemektedir.

Bu metodların infaz alanında uygulanması oldukça uzak görünmekte ve bunun nedeni olarak suç-kontrol bütçesinin sadece % 1 gibi ufak bir nisbetinin araştırma ve geliştirme programına ayrılmasıdır. Fikirlerin ekserisi müesseseleştirilmemektedir. 1965 de psikolog J. Douglas ve karısı California hükûmlerinden 18 itiyadî suçluyu (yarısı silâhlı soyguncu) arkadaşlarını nasıl kurtarabilecekleri yolunda bir araştırmaya yönelmiş ve neticede bu suçlular istatistik, mülâkat v.s. hususlarda etkili araştırmacı ortaya çıkmışlardır. Bu suçlulardan sadece bir tanesi tekrar cezaevine dönmüştür. Grant'a göre, bu netice suçluların gösterecekleri çabalarla diğer suçluları iyileştirebileceğini göstermektedir.

Cezaevi personeli, eski hükümlü gruplarının aynı gayesi temin yolundaki çabalarını kabul etmedikleri gibi Grant'ın fikrini de red etmektedir. Kendi kendine yardım esası yerine mükerrirlik nisbeti üzerinde çok az veya hiç bir tesiri görülmeyen ve oldukça masraflı bir vetire olarak beliren eğitilmiş personelin çok az sayıda hükümlü veya gözetimli şartla salıvermişlerle çalışması kabul görmektedir. Bu nedenle bazı kritikler, Federal Hükûmetin 10.2 milyonluk Robert F. Kennedy Gençlik Merkezine (2/3'ü otomobil hırsızları olan 200 genç suçluya 180 personel) şüphe ile bakmaktadır. Bu merkezde yapılan ayrıntılı bir sınıflandırma sonrası kapitalizm benzeri bir duruma sokulmaktadır: Çocuklara yaptıkları ve çalışmalar için puan verilmekte ve para ödenmektedir. Bu paralar oda kirası ve diğer ihtiyaçlar için mahsup edilmekte; puanlar da imtiyaz

kazanmak için esas alınmaktadır. Fikir olarak bu müessese oldukça ilginç olmakla beraber, normal bir müessesede her çocuk için harcanan 6.000 dolara karşılık bu merkezde her çocuk için 9.000 dolar harcanmaktadır. Öteyandan, bu merkezin yararlığı da açık, seçik olarak belirtilmiş değildir.

Kriminolog James Robinson, ceza alanındaki ekseri reform fonlarının bürokratların ücretleri için harcandığını belirtmekte ve ceza adaleti sistemi için harcanan her dolar için 1/4 değerinde suç kontrolü temin edildiğini eklemektedir.

Amerikan infaz sisteminde yer alan suçluların günlük ortalaması 1,3 milyonu ve bir yılda girenlerin sayısı da 2,5 milyonu bulmaktadır. Sistemin yıllık bütçesi 1 milyar dolar üzerinde olup; bu miktarın yarısı yiyecek, giyecek ve yetişkin suçluların ceza ve tevkiflerinde muhafazasına harcanmaktadır. İnfaz sisteminin tesis, program ve personeli oldukça yüklüdür. Mahkemeler ve ceza tayinindeki mevcut temayül devam ettiğinde, siyasetlerin esaslı bir biçimde değiştirilmesi bir gereksinme olarak belirmektedir. Aksi takdirde, sistem daha yoğun baskılar altında kalacaktır.

Tevkifevlerinin ana fonksiyonunu duruşma için bekliyenlerin muhafazası olup; tevkifevleri nüfusunun büyük bir yüzdesini tutuklular meydana getirmektedir. Tutukluların ekserisi, % 40-60 arasında, hüküm giymeksizin salıverilmekte; beraat ederek salıverilenlere ilâve olarak, mahkûm olmalarına rağmen ceza süresi duruşma için tevkifevlerinde kaldıkları süreden az olanlar veya gözetimli erteleme müessesesinden yararlandırılanlar (probation) sayısı da oldukça kabarıktır. Bu sebepten tutuklu bulunanların büyük bir yüzdesi kefalet parasını ödeyemeyenlerdir.

Adalet ve ekonomi ilkeleri, tutukluların bihakkın salıverilmesinde esaslı ölçüde bir artış gerektirmektedir. Tutuklamalar neticesi, İnsanî ezinti ve insan kaynaklarının kaybı neticesi beliren maliyet yanında parasal maliyet'te oldukça fazladır. Tutukluluk durumu, nakdî kefaletle salıverme sistemi kaldırmak suretiyle minimuma indirmeli ve kamu yararı yönünden gerekli tutukluluk durumları dışında kalan tüm sanıklar salıverilmelidir. Bu öneriye, tehlikelilik durumunu tahmine medar olabilecek sıhhatli metodlar geliştirilmemiş olduğundan yargıçların sadece tehlikeli sanıkları tutuklaması yerinde değildir, diye itiraz edilmiştir. Hali hazırda, yargıçlar sanıkların serbest bırakıldığında yeniden suç işleyebilecekleri tehlikesiyle nakti teminatı çok yüksek tutarak sanığın du-

ruşma için cezaevinde beklemesini öngörmekte ve duruşmaya çıkmasını sağlamaktadır. Yargıçlar, duruşmaya sanığın gelmeyeceğini tahmin etme bakımından tehlikelilik durumunu tahminde daha fazla yetenekli değillerse de, tüm kefaletle salıverme, yargıçların bu yetenekleri olduğu temeline dayalı bulunmaktadır. Tutuklama siyasetinde belirecek değişimler cezaevi nüfusunun yersiz yere kabarıp olmasını önleyecektir. Bu bakımdan yukarıdaki metodu pekleştirmek bakımından duruşma öncesi kaçma riskine değin araştırmalara devam edilmeli duruşma için beklerken sanıkların çeşitli suçları işliyebilme ihtimaline ait faktörlerde tesbit edilmelidir.

Kriminolojik literatürde yer alan ve açıklığa kavuşmamış konulardan biri de infaz fonksiyonu sorunudur. Bazı uzmanlar hapis cezasının tesirsiz olduğunu belirtirken, diğerleri, ihtiyatlı agnostik olup; sadece hapis cezasının tesirliliği konusunda bir şey bilmediklerini ifade etmiştir. Herşeyden önce, bu mevcut iyimserlik veya kötümserlik hakkında bir şey söylemek ve ne derece bu görüşlerin haklı olabileceğini veya ne ölçüde abartılmış ümitlerin fiyasko bulması ve ideallerin hayat sükutu ile neticelenmesi sonucu olduğunu belirtmek gerekir. Kötümserliği bir kaynağını bulmak oldukça kolay olmaktadır. İnfazın nihaî amacı, hangi teori çerçevesinde olursa olsun, suç olgusunu azaltarak toplumda huzur ve güveni sağlamaktır. Suç olgularında beliren artış karşısında toplum kendisini güven içerisinde hissetmediğinde nihaî amaca yaklaşılmak yerine bu amaçtan uzaklaşmak söz konusu olmaktadır. Bunun neticesi olarak, bazı kişiler, tüm infaz programlarının başarısızlığa uğradığını belirtmektedir.

Herşeyden önce, suç olgusu sadece cezaî tatbikatın fonksiyonu olarak belirmemektedir. Suç miktarı veya yüzdesinin ceza siyasetine ilişkin olduğu ve infaz programları ve tatbikatındaki değişimlerle farklılıklar gösterdiği yolunda deliller mevcut değildir. Bununla beraber, suç yüzdesinin, nüfus miktarı ve yoğunluğu, yaş, cinsiyet, nüfusun ırksal kompozisyonu ,polis kuvvetinin tesirliliği ve ceza adaletinin ötesinde ve dışında yer alan diğer bir çok faktöre bağlantılı olduğu yolunda yeterli delil vardır. Suç olgusundaki artışı ceza siyasetine bağlamak yağmurdan şemsiyeyi sorumlu tutmak gibidir.

Hiç şüphesiz, cezaevlerinin ana fonksiyonu hükümlülerin tretmanı ve tretmanın amacı da mükerrirliğin önlenmesidir. Bu bakımdan, bir hususta hapis cezasının tesirliliğinden anlamlı olarak konuşmak, mümkündür. Cezaevi sisteminin suç kontrol vasıtası olarak tesirliliği de bir dereceye kadar ölçülebilir. Bu konuda ekseriyetle ve emin bir şekilde

ifade edilen husus, bu konuda da başarısızlığa uğranıldığıdır. John Bartlew Martin, cezaevini terk edenlerin % 60-70'i yeni suçlar işliyerek cezaevine dönmektedir» diyor. Öteyandan, Daniel Glaser, Cezaevi ve Gözetimli Şartlı Salıverme Sisteminin Tesirliliği adlı eserinde «2/3'ün cezaevine döndüğü konusundaki hikâyenin nasıl ortaya çıktığı bilinmediğini, bunun metodolojik bir hatadan ileri gelmiş olabileceğini ileri sürmektedir. Cezaevlerinin ekserisi daha önce cezaevinde bulunan 2/3'leri bünyesinde bulundurmaktadır. Bu sebepten, cezaevlerinin başarısızlık nispetinin % 60-70 arasında olduğunu söylemek kolay ve fakat doğru değildir. Özellikle ilk defa suç işleyenlerin hapis cezasına alternatif tedbirlerden yararlandıkları infaz sistemleri için bu ifade hiçte gerçeği yansıtmıyacaktır.

Salıvermiş hükümlülerin ne nispette cezaevine döndüklerini tayin için lüzumlu ciddi çalışmalar Amerika'da yapılmış değildir. Salıverilmiş suçluların takip edilmesi çerçevesinde yapılan çalışmalar ise 2/3'lerin cezaevine dönmediklerini göstermiştir. Glaser'in yaptığı çalışmanın ana sonuçlarından biri, «bir cezaevi sisteminden salıverilenlerin salıvermel sonrası iki ilâ beş yıl içerisinde sadece 1/3'ü cezaevine dönmektedir.» Glaser'in bulguları cezaevlerini tüm başarısızlıkla kabullenmenin yerinde olmayacağını belirtmektedir. Bununla beraber, cezaevlerinin tesirliliği kesin olarak belirmiş değildir.

Cezaî tedbirlerin tatbiki de ana bir konu olarak belirmektedir. Şimdiye dek yapılan araştırmalar hangi suçluya hangi cezaî tedbirin tatbik edilmesi gereği hususunda kesin sonuçları vermiş değildir. Bu konuda tıp alanında olduğu gibi bir tretman nosolojisinin tayin edilmesi bir gereksinme olarak meydandadır. İngiliz kriminologu Nigel Walker, «cezaî tedbirlerin ikâme edilebileceği ipotezini» ortaya koymuştur. Bu ipoteze göre cezaevinden salıverilmiş olan suçluların ekserisi farklı bir cezaî tedbire tâbi tutulmuş olsalar da yeniden suç işlemeyeceklerdir .Bu ipotez ve diğer bulgular karşısında zamanımızın ana penolojik sorunlarından biri olan fazla kalabalık cezaevleri nüfusu yeterli malzeme ve personel noksanlığı ve ceza müesseselerini muhafaza etmenin sosyal ve ekonomik yönden maliyeti - mükerrerlik sayısında artış olmaksızın sadece çok az sayıda suçluya hapis cezası vermek suretiyle esaslı ölçüde azaltılabilir. Hapis cezasına alternatif tedbirler arasında özellikle erteleme^, gözetimli erteleme müessesesi ev para cezası yer almaktadır. Gözetimli ertelemeden yararlananlarla cezaevi tretmanına tâbi tutulanların mükerrerlik yüzdesi bakımından fark yaratmadığı üzerinde önemle durulması gerekli bir konu olarak belirmektedir.

Kriminoloji ve penoloji alanındaki sınırlı bilgi karşısında mümkün olabilecek akli stratejinin ne olabileceği sorununun cevaplandırılması gereklidir. Leslie Wilkins tarafından geliştirilmiş üç öneri bu konudaki siyaset yapımına doğrudan doğruya rabitalıdır.

1. İnsanî tretman sistemleri (örneğin, gözetimli erteleme müessesesi) mükerrirlik ihtimalini azaltmak bakımından ağır ceza şekillerinden daha az etkili değildir.

2. Yeni tretman sistemleri, parasal yönden tasarruf sağlayacaktır.

3. Ekseri memleketlerde, infaz sistemlerindeki lüzumsuz emniyet tedbirleri ile çok para kaybedilmektedir.

Bu önerileri destekleyici delillerde oldukça yoğundur. Bu cümleden olarak açık ve yarı açık cezaevi müesseseleri kayda değer bir nitelik göstermektedir. Bu müesseselerin cemiyete dayalı ve çalışma esası üzerine kurulu olmaları, suçlularda belirecek ruhsal ezinti ve çöküntüleri önlemekte ve mali portresi de kapalı cezaevleri ile mukayese edilmeyecek ölçüde düşük olmaktadır.

3000 yılı aşkın bir zaman potasında suçlularla mücadelede beliren metodlardan en aşın konservatif bir kişi memnuniyet ifade etmemekle beraber, cezaevleri şimdilik bir ihtiyaç olarakta (belirmektedir. Bazı suçluların işlemiş olduğu suçların tabiatı icabı cezaevine gönderilmesi (cemiyet onların salıverilmesini kabullenemiyecek) daima söz konusu olabilecektir. Hiç şüphesiz cemiyetin korunması gerektirmediğinde hapis cezasına baş vurulmamalıdır. Amerikan Hukuk Enstitüsünün hazırlamış olduğu Model Ceza Kanunu, «Cürüm için bir yıldan az hürriyeti bağlayıcı ceza mahkeme tarafından tayin edilmeyecektir.» Bu normun dayanağı olan teori, eğer mahkeme suç veya suçlunun en az bir yıllık hapis cezasını gerektirmediği düşüncesinde ise ,hapis cezasından gayri bir ceza verilmelidir, merkezindedir. İngiliz ceza adaleti tatbikatı bu norma yaklaşım içerisindedir. İngiltere’de mahkûm olan otuz kişiden biri cezaevine gönderilmekte; cürümler bakımından da her beş hükümlüden biri cezaevi tretmanına tâbi tutulmaktadır. İngiliz İçişleri Bakanlığı tarafından mahkemeler için hazırlanmış bulunan el kitabın da; «Hapis cezası diğer tretman metodları (başarısızlığa uğradığı veya uygun olmadığı düşünüldüğünde başvurulacak bir ceza olabileceği artan ölçüde kabul görmektedir.» denilmiştir. Ekseri memleketler ceza ve infaz siyaseti, hapis cezası tatbikatını asgariye indirme çabasıdır.

Sonuç :

Amerikan infaz sistemi (bakımından memnuniyet verici yön, çok az Amerikalının mevcut sistemi savunduğu noktasındadır. Cumhurbaşkanı Nixon'dan en düşük seviyedeki suçluya kadar herkes suçu kontrol altına alacak İnsanı bir sistemi arzulamaktadır.

Kaynaklar :

Administration of Justice in a Changing Society, Washington D. C. 1970.

H. J. Eysenck. **Crime and Personality**. Routledge and Kegan Pul. London, 1964 M. Lopez-Rey. Crime and Penal System, **Australian and New Zealand Journal of Criminology** (March, 1971) : 4,1.

J. B. Martin. **Break Down The Walls**, Ballantine Books, New York, 1954.

N. Morris and G. Hawkins. **The Honest Politician's Guide to Crime Control**. University of Chicago Press, 1970

R. A. Cloward and L. E. Ohlin. **Delinquency and Opportunity**, The Free Press, New York, 1969

The Shame of Prisons. **Time** Mecmuası (January 18, 1971)

The American Law Institute **Model Penal Code**. 1962 Philadelphia.

The President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice, Washington, 1967

M T. Yücel **Kriminolojik Notlar : Toplum, Suçlu ve Ötesi**, Ankara 1971

M. T. Yücel «İsveç'te Suçluların Islâhı Sistemi», **Adalet Dergisi** 60 (2) 1969

M. T. Yücel. **Suç ve Ceza Sistemi**, Ankara 1971.

ÇEVİRİLER

TURİZM GELİRLERİ

Yazan : Fritz Baade

**Çeviren : Rıza AKDEMİR
Olur Kaymakamı**

Bugün güneşi bol memleketlerin güneşi az memleketlerin halkından bilhassa kışın turist olarak elde ettiği gelirler çeşitli meyva satışından kazanılan parayı fazlası ile aşmış bir durumdadır. İspanya'nın turizmde sağlandığı gelir beş sene evvel 70 milyon dolar civarında iken 1963 yılında 670 milyon dolara balığ olmuştur. Yunanistan'ın turizmde elde ettiği kazanç 45 milyon dolardan 90 milyon dolara yükselmiştir. Yunanistan turizm gelirin 200 milyon dolara, hattâ büyük bir ihtimalle 300 milyon dolara çıkarabilir. Meksika bilhassa turizm'den büyük kazançlar sağlamaktadır. Geçen yıl Meksika'nın turizmde elde ettiği gelir brüt olarak 600 milyon doları aşmakta idi. Bundan, tahsil maksadı ile dış ülkelere giden Meksikalıların seyahat masrafı olarak sarfettikleri döviz çıkarılınca geriye net olarak 300 milyon dolardan fazla bir kazanç kalıyordu.

Kuzey Amerika'da Orta, kuzey ve Batı Avrupa'da meydana gelen İktisadî mucizenin neticesi olarak insanlar gittikçe artan bir şekilde güneşli ülkelere akın etmeğe başlamışlardır. Takriben yirmi sene evvel Akdeniz veya Mısır seyahati yalnız çok zengin olanların imtiyazında bulunuyordu. Bugün, buralarını artık küteller ziyaret etmektedir. Tâ Asuvan'a kadar Mısır, hattâ Sudan, Afrika'nın Batı Sahilleri, Fas dinlenmek isteyen turistler için gittikçe tercih edilen yerler hâline gelmişlerdir.

Yazar, başında bulunduğu enstitü 'de bir araştırma yapmış, Almanya'da millî gelirin artışını ve Akdeniz memleketlerinde dinlenmeğe çıkan Alman turistlerinin masraflarını hesaplayarak önümüzdeki yıllarda Akdeniz ülkelerinin turizmde elde edebileceği geliri tesbite çalışmıştır. Bu araştırma dikkate şayan neticeler vermiş ve Akdeniz memleketlerine seyahat talebi ile federal Almanya'da millî gelirin artışı arasındaki elâstikiyet katsayısının 2,5 olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile millî gelirden yüzde onluk bir artış, Akdeniz seyahatinde turistlerin

yaptığı masrafın yüzde yirmibeş artmasına imkân vermektedir. Eğer turist yollayan Avrupa memleketlerinde gelecek yıllar içinde ortalama millî gelir yüzde dört miktarında bir artış kaydedecek olursa, sekiz yıl içinde, millî gelir yüzde kırk artacaktır, (rakam kümülatif olarak hesaplanmıştır) Bu yüzde kırk elastikiyet kat sayısı olan 2,5 ile çarpılırsa Akdeniz seyahati için sarfedilecek dövizin, bugünküne nisbetle muhtemelen yüzde yüz miktarında artacağı ortaya çıkar. Bunun delâlet ettiği mâna ise ,Akdeniz memleketlerinin turizm'den elde edeceği ve 1982 yılında 1,6 milyar dolar civarında olan gelirin 1970 yılında 3 milyar doların üstüne çıkabileceğidir.

Şüphe yok ki bu netice bir takım şartların vücuduna bağlıdır. Önce gelire bağlı olan Akdeniz memleketlerine seyahat elâstikiyeti diğer Avrupa memleketlerinde de federal Almanya'da olduğu gibi aynı seviyede bulunmalıdır. Akdeniz'e turist gönderen Avrupa memleketleri için müsbet bir tahminde bulunmanın isabetli olduğu rahatlıkla söylenebilir. Çünkü bütün bu memleketlerde yaşayan halkın gittikçe artan bir kısmı Akdeniz ülkelerine seyahat imkânı bahşeden bir gelir artışını idrâk etmektedirler.

İkinci şart ise millî gelirin gelecek sekiz yıl içinde yüzde dört nisbetinde artmasıdır. Eğer Avrupa ciddi bir İktisadî krize veya ağır bir malî buhrana uğramazsa tahminler büyük ölçüde gerçekleşecektir. Millî gelirin şimdiye kadar kaydettiği artışa bakılacak olursa, yılda yüzde dörtlük bir millî gelir artışı realiteye oldukça yakındır. Akdenize büyük ölçüde turist yollayan ülkelerde, yâni Fransız, federal Almanya, İsveç, İngiltere ,Avusturya, İsviçre ve Hollanda'da son yıllar içinde 1953 ten 1959 yılına kadar ve bilhassa 1960 yılında millî gelirin kaydettiği artış seyri, müteakip senelerde de yüzde dörtlük artışın devam edeceğini göstermektedir.

Sosyal hâsılayı uzun müddet hareketsiz bırakacak ağır bir İktisadî buhran ihtimal dahilinde değildir. Çünkü bütün dünyada buhranların artık İktisadî politika tedbirlerinin hatalarından doğduğu anlaşılmıştır. 1929 yılındaki gibi yaygın bir ekonomik krize düşülmesine kat'iyetle manî olunabilir. Batılı bütün milletler tam istihdam politikası, mümkün merteye âhenkli ve sağlam bir millî gelir artışı konusunda ciddi karar sahibidirler. Bu sebeple, sosyal hâsılanın gelecek 8 yıl içinde de yüzde dörtlük bir artış göstereceği ümit edilebilir.

Son olarak bir mesele karşımıza çıkmaktadır. Acaba sosyal hâsılanın artışı ile birlikte Akdeniz memleketlerine seyahat talebinin gittikçe

doyacağı işba haline geleceği ve dolayısıyla 2,5 rakamı ile tesbit ettiğimiz elastikiyet katsayısının önemli bir düşme göstereceği düşünülemez mi?

Böyle bir ihtimal şimdilik imkân dahilinde değildir. Çünkü seyahat ve binlerce kilometre kat'ederek tatil yapma arzusunu ifade eden özel otomobil sayısı süratle artış halindedir. Federal Almanya'da özel otomobil sayısı 1953 yılında 992 bin iken 1963 yılında 7 milyona yükselmiş, yedi mislinden daha fazla artış kaydetmiştir. Fransa'da aynı zaman bölümü içinde otomobil sayısı 2 milyondan 4 milyonun üstüne yükselmiştir. Tahminler, Avrupa'nın endüstri memleketlerinde otomobil sayısının gelecek yıllar içinde muazzam bir artış göstereceği yolundadır.

İngiltere'de 1960 yılında 5,5 milyon olan otomobil sayısı 1970 yılında 13,5 milyona varacaktır. Federal Almanya'da otomobil sayısı 1970 yılında 9,6 milyon olacaktır. Fransa'da bugün 4 milyonun üstünde olan otomobil miktarı 1970 yılında 6 veya 8 milyon Batı Avrupa'nın yalnız bu üç endüstri ülkesinde 16,5 milyon olan otomobil sayısı 1970 yılında 30 milyona varacaktır. Demek oluyor ki artış iki misline yakındır. Otomobil artışına paralel olarak otomobil sahibi olma imkânı da halkın alt tabakalarına doğru süratle yayılmaktadır.

Otomobillerin, gittikçe büyüyen bir yüzdesi bugün memur ve işçilerin elinde bulunmaktadır. Diğer taraftan ücret anlaşmaları ile işçiler, ücretli izin hakkını elde etmeğe başladıklarından, bir bakıma, turizmde demokratize olmaktadır. Endüstri merkezlerinin ve beşerî kesafetin sık olduğu bölgelerin civarındaki güzel manzaralı yerler, bir insan dalgası ile dolup taşıdığından, normal bir tatil seyahatinde göze alınan mesafe büyüyecek, bunun neticesi olarak Akdeniz memleketlerine otomobilleri ile gelen turist akımı devam edecektir.

Bütün bu müsbet sebeplere rağmen yukarıda gösterilen elâstikiyet kat sayısını 2,5 tan daha fazla yükseltmek istemiyoruz. Biraz evvel ifade edilen sebepler ortadan kalkar veya önlenirse o zaman gelecek sekiz, on yıl içinde Akdeniz ülkelerine seyahat talebi azalabilir.

Gelecek sekiz yıl içinde çeşitli Akdeniz memleketlerine turist akınının dağılışının esaslı bir şekilde değişeceğinden şüphe edilmemelidir. Bugün 1,6 milyar dolar olan Turizm gelirinin 900 milyon doları İtalya'ya, 600 milyon doları İspanya'ya, 100 milyon doları ise Doğu Akdeniz memleketlerine, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye'ye düşmektedir. Halbuki Batı Akdeniz memleketlerinin 7000 kilometrelik, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye'nin ise 21598 kilometrelik Akdenizde sahil şeridi vardır. Turizm gelirindeki bu büyük farkın ana sebebi şimdiye kadar Doğu Ak-

deniz memleketlerine seyahatin, Batı Akdeniz memleketlerine nisbetle çok daha zor olması idi. Doğu Akdeniz memleketlerinde turistler için konaklama imkânları da mahdud ve geri bir seviyede bulunuyordu. Bu bölgede gelecek sekiz yıl içinde köklü ve büyük bir değişikliğin başlaması muhakkaktır.

Son yıllar zarfında Doğu Akdeniz memleketlerine uzanan kara yolları esaslı şekilde ıslâh olunmuştur. Eksik olan hususlar bir kaç yıl içinde ikmal olunacaktır. Yugoslavya'dan Yunanistan hudutlarına varan 1000 km. lik yol otobahn (otomobil yolu) olarak inşa edilmiş durumdadır.

İtalya'da iyi evsafılı şoselerinden ayrı olarak, yeniden İsviçre hududundan başlayıp Milano üzerinden, Floransa, Roma, Napoli ve Salerno'ya varan bir otobahn inşa etmiştir. Yeni yol 1964 yazında bitirilmiş, trafiğe açılmıştır. İtalya ayrıca Adriyatik sahilleri boyunca Rimini'den Bari'ye kadar uzanan bir otomobil yolu planlamıştır. Böylece Bari şehri Napoli ile kestirme yoldan irtibat sağlamış olacaktır. Yakında süratli bir otomobille Münih'ten Brindiziye iki gün içinde varmak kabil olacaktır. Brindizi'de Yunanistan'a işleyen feribotlar mevcuttur. Feribotlar bir gece içinde Korfu'ya veya Batı Yunanistan sahillerine ulaşırlar. Yugoslavya hududundan başlayıp Atina'ya kadar uzanan ve hemen hemen bitmek üzere olan otobahn ile Yunanistan'da turizm büyük bir gelişme sağlamıştır. Aynı şekilde otelcilikte Yunanistanda ileri bir durumdadır.

İtalya ve Balkanlardaki karayolu ağının gelişmesinden, şüphesiz Türkiye'de istifade edecektir. Yugoslavya'nın yaptırdığı otobahn'ın Bulgaristan hududuna kadar uzatılması için Bulgaristan gereken yardımı yapmış bulunmaktadır. Türkiye «Londra - Bağdat» karayolunun Bulgaristan hududundan İstanbul'a ve oradan Ankara yoluyla Suriye'ye kadar varan kısmını süratle inşa etmek kararındadır. Bulgaristan'dan geçen yolu tercih etmek istemeyen turistler için, Selanik'ten başlayan ve Makedonya sahillerini takiben Türkiye'ye ulaşan diğer yol mevcuttur. Yunan turizminden ziyade Türk turizmine hizmet etmesine rağmen Yunanistan bu yola büyük ehemmiyet vermiştir. Yunanistan'dan Türkiye'ye ulaşan yol üzerindeki Mariç köprüsü de ikmâl edilmiş ve trafiğe açılmıştır. Türk hükümeti ayrıca bu yola bağlı olarak Truva'ya, Bergama ve İzmir'e uzanan -bir karayolu inşa etmiştir.

Netice olarak, otomobil sahipleri için, Doğu Akdeniz bölgesinin İtalya veya İspanya kadar kolay ulaşılabilir bir hâle geldiği söylenebilir. Üstelik Fransa'dan geçerek İspanya'ya tatile giden turistler çok dar bazı geçitlerde vakit kaybetmektedirler. Evsafılı üstün, standardı yüksek ve

normal zamanlarda trafiği az olan Fransa şoseleri, tatil aylarında öylesine bir turist akımı ile sıkışmaktadır ki, otomobil sürücüsü tahmin ettiğinden çok daha yavaş bir şekilde seyredebilmektedir.

Gelecek sekiz yıl içinde Orta Akdeniz memleketlerinin turizm gelirlerini 1,5 milyar artırabileceklerini, bunun yarısının İspanya ve İspanya'ya diğer yarısının ise Doğu Akdeniz memleketlerinin hissesine düşeceğini kabul etmek yerinde bir tahmin olur.

Orta Akdeniz memleketlerinin turizm gelirleri 8-10 yıl içinde 1,6 milyardan 3 milyarın üstüne çıktığı takdirde bugün 6 milyar seviyesinde olan güneşli memleketlerin turizm kazancının her hangi müşkülâtla karşılaşılmaksam 10 milyar dolara varacağı kabul edilebilir. Haiz olduğu ehemmiyet şimdiye kadar pek takdir edilememiş olan bu gelir, bahis konusu ülkelerin tediye bilançosunun açık vermemesine büyük yardım edecektir. Turizm gelirleri hızla yükselen ve bu artışın devam edeceğini ümit eden memleketlerin gelişme programlarında turizmin ilerlemesi için - özellikle yol yapımı ve otelcilik sektöründe - yatırımlar öncelik kazanmıştır.

Güneşli memleketlerin turizm gelirinin 6 milyardan 10 milyara çıkabileceği zaman fasılası üzerindeki tahminler bunun pek öyle uzun bir zamana bağlı olmadığı noktasındadır. Hedef, en fazla on yılda varılabilecek kadar yakındır.

Burada, dünya iktisadiyanının göstereceği gelişme hakkında bazı fikirler ileri sürmek istiyoruz. İsviçre istatistik ve iktisat derneğinin yüzüncü yıldönümü dolayısıyla yapılan bir toplantıda konuşan St. Gailen Üniversitesi profesörü Jöhr, İktisadî durumun bir tablosunu çizmiş, bugünkü bilgimize dayanarak gelecek yüzyılın çehresini tasvire çalışmıştır. Profesör bu arada - tıpkı yazarın» 2000 yılına koşu» kitabında belirttiği gibi - insanlığın yiyecek ve hammadde ihtiyacının karşılanması için son derece geniş imkânlar bulunacağını, çalışma müddetinin gitgide azaltılabileceğini, buna mukabil fert başına gelirin muazzam bir şekilde artacağını söylemiştir. Profesör Jöhr fert başına gelirden yıllık yüzde 2 bir artış olacağını hesaplamaktadır. 100 yıl içinde net gelir 7 misli bir artış kaydedecektir. Hâlen yılda 10.000 Frank kazanan işçinin geliri 100 yıl içinde iştira gücü düşmemek üzere 70.000 Frank olacaktır. Profesör Jöhr ün kanaatine göre bu artan gelir tamamen sarfolunacaktır. Bugün, halktan yalnız yüksek bir gelire sahip olanların istif ettikleri mal ve hizmetler gittikçe daha geniş halk tabakalarına yayılacaktır. Profesör Jöhr düşük gelire sahip olan sınıfların nisbeten faydalandığı turizm'in, istikbâl-

de dünya çapında bir genişlik kazanacağını ve kütlelere mal olacağını açıkça zikretmektedir. Bir yandan işçinin geliri yükselirken, diğer taraftan çalışma saatleri kısılacak, dolayısıyla tatil müddeti uzamış olacaktır. Eğer yerini helikopter almazsa otomobil gelecekte topluluklara mal olacaktır. Profesör Jöhr bu sebeple «geleceğin ufkunda bir cennet hayalinin» belirlediğini görmekte bu cennette Güney ve kuzey kutbunu, Amazon bölgesini, sahraları, Seylân'ı ve Himalâya dağlarını kütle turizminin en fazla rağbet edeceği yerler olarak vasıflandırmaktadır.

Profesör Jöhr'ün bu kehaneti, yazarın «2000 yılma koşu» kitabında ifade edilen içinde bulunduğumuz yüz yılın sonuna ait tahminleri ile bir intibak hâlinde.

İşgücünün artan randımanı dolayısıyla iş müddeti büyük ölçüde kısaltılabilecektir. Hafta sonunda 2 tatil günü ile haftada 40 saat çalışma bütün dünya işçilerinin artık yaklaştıkları bir hedef olmuştur. İşçiler, şimdilik 2 defa değilse bile, muhakkak surette yılda en az bir defa uzun bir tatil hakkına kavuşacaklardır. Bu arada şunu da ilâve etmek icap eder ki bazı şahıslar yılda 2 defa tatil yapabilmek için, Cumartesi günü izinli olmaktan kendi istekleri ile vazgeçerek çalışacaklardır.

Bu iznin kullanılması için insanların emrinde inanılmayacak imkânlar olacaktır. Uçak yolculuğu o derece ucuzlayacaktır ki her işçi, iznini geçirmek için dünyanın her hangi bir noktasını rahatlıkla tercih edebilecektir. ister kuzey kap, ister Büyük Okyanus'ta bir ada, yahutta Florida veya Kafkas eteklerinde Rus Rivierası olsun...

Bütün bu görüşlere istinaden güneşli memleketlerin 6 milyar dolar olan turizm gelirlerinin 10 milyar dolara varması çok yakın bir merhale sayılabilir.

Meksika'da da görüldüğü gibi Akdeniz memleketlerine turistler gittikçe artan bir sayıda otomobille geldiklerinden ve otomobille turist sayısı yıldan yıla arttığından kara yolu için yapılan yatırımlar geri kalmış memleketler için «dolar getiren» en önemli harcamalar hâline gelmiştir. Akdeniz memleketlerinden geçmekte olan yollar için yapılan çalışma ve plânlamalara yukarda kısmen temas etmiştik.

Yazıya ilâve olunan harita Meksika'nın güney hududundan başlayıp Orta Amerika devletlerini kat'eden ve Panamaya varan karayolu ağını göstermektedir. U.S.A.'dan başlayan ve Meksika hududuna varan otomobil yolu tamamen bitmiş vaziyettedir. Orta Amerika memleketlerinden Panama'ya kadar yakın bir zamanda üstün evsafa bir yol trafiğe açıla-

çaktır. Bundan sonra sıra Panama'dan Güney Amerika'ya kadar olan yola gelmektedir. Bu ardaki yolun yapılması büyük bir öncelik arz etmektedir. Bu suretle keşif bir nüfusa ve yüksek bir iştirat gücüne sahip bulunan Amerika'nın endüstri bölgelerinden geniş yollarla Ekvatora kadar rahatça zahmetsizce yolculuk edilebilecektir.

Profesör Jöhr'ün yüzyıl içinde ortaya çıkacak gelişmelere ait tahminleri Amerika'da, bilhassa otomobille turizm alanında on yıl içinde tahakkuk edecektir.

Meyvâ ihracatından ve turizmden elde edilecek gelirleri nazar-ı itibare alırsak bunların hiçte küçümsenmeyecek bir seviyeye vardığını görürüz. Güneşi bol memleketlerin gelirleri bugün 9 milyar dolar civarındadır. Gelecek 10 yıl içinde bu gelir kolaylıkla 18 milyar dolara çıkarılabilir. Bu meblâğ dış yardım olarak verilmesi plânlanan kredinin çok üstündedir. Fakat yine de geri kalmış memleketlerin kalkınma sahasında üstün bir hâmlle yapmaları için kifâyetsizdir.

Müttefikimiz olan memleketlerin elde etmelerini arzu ettiğimiz bu döviz oldukça mühim bir meblâğdır.

FRANSIZ KAMU YÖNETİMİNİN GELENEKSEL VE YENİLİKÇİ YÖNÜ

Çeviren
İstemihan TALAY
Proje Müdürlüğünde Araştırmacı
(Kırşehir Maiyet Memuru)

Yazan
Alfred DİAMENT
İndiana Üniversitesi
İdare Hukuku Profesörü

ÇEVİRENİN NOTU

Türk kamu yönetiminde Fransız etkisi uzun yıllar önce başlamış durumda. Bu etki bugün için de, belki de her zamandan daha fazla olarak kendisini duyuruyor. Özellikle son yıllardaki Fransız tecrübeleri Türk Yöneticileri arasında da geniş ilgi uyandırmış bulunmakta. Bu kanımız kişisel ilişki ve gözlemlerimizin dışında biraz da, İdarî literatürümüzde ve İçişleri Bakanlığının yayın organı olan Türk İdare Dergisinin sayılarında rastladığımız makale zenginliğine dayanıyor. Durum böyle iken, yani Fransız uygulamalarına aşırı bir yöneliş ve bunun doğal bir sonucu olarak da, okuyucularda bir bıkkınlığın yeralabileceği muhtemelken, bu konuda yeni bir çeviri yapmanın acaba gereği var mıydı?

Meseleye bu açıdan bakınca, çevirinin bazı özelliklerini belirtmekten başka bir yol kalmıyor, benim için. Gerçi bütün bu özellikler yazının içinde mevcut fakat bu durumun savunmasını yapmak için sadece birkaç noktayı belirtmekle yetiniyorum.

İlk olarak yazı kuru bir dokümantasyon niteliğini taşıyor. Ulaştığı sonuçlar bu dokümanların ilginç tahlillerine dayanıyor. Bu tahliller siyasî görüş ve eğilimler de dahil, kişisel özelliklere kadar, aile yapısı gibi, uzanmakta.

İkinci olarak yazar, ulaştığı sonuçlar bakımından, notun ilk başında belirttiğim «hayranlığımıza» karşıt görüşlerle de ortaya çıkıyor. Bununla, yazarla aynı görüşte olduğumu kasdetmemekle birlikte, Fransız uygulamasına sadece bir varsayım olarak değil fakat daha analitik bir açıdan bakmamız gerektiğini ifade etmek istiyorum.

Sonuç olarak şu söylenebilir ki makale analiz tekniği ve değişik bir bakış açısı ve değerlendirme getirmesi bakımından okuyuculara faydalı olacak bir niteliğe sahiptir.

x Comparative political Studies oVurne 1, Number July 1968 den çevrilmiştir.

Fransa üzerinde görüşlerini açıklayan birçok gözlemci, kamu yönetiminin bazı kesimlerinde yenilikçi değişimlerin yüksek bir orana ulaştığını belirtmekle beraber, bazı alanlarda da, kırtasiyeciliğin ve gelenekçiliğin devam ettiğini ileri sürüyorlar. Gözlemcilerin bir kısmı bu değişme eğiliminin özellikle ulusal politikanın ana hedeflerine yöneldiği kanısında, Diğerleri ise idari bünyedeki ve personel politikasındaki yeniliklere ilgi duyuyorlar. Ayrıca, önceleri de oldukça etken bir grup olan kamu yöneticilerinin, bu tedbirlerle, daha da güçlendirildiği görüşündeler.

Bu son yenilikler yüksek kademe yöneticilerinin kamu politikasının çizilmesinde ve şekillenmesinde oynadıkları rolü bir kat daha artırır niteliktedir. Bu açıdan, daha 10 yıl evvel, Brian Chapman çeşitli Avrupa Devletlerinin bürokrasilerini bağımsız topluluklara benzetmişti. Bu durum halâ gerçekliğini muhafaza ediyor. Özellikle Fransa örneğinde, de Gaulle'un kişisel yönetiminin üst kademedeki yöneticileri neredeyse bağımsız bir güç durumuna yükselttiği ve kamu politikasının saptanmasında yaratıcı bir unsur olarak ortaya çıkardığı da ileri sürülebilmektedir. Bütün kişisel yönetimlerde görülebilen «Bürokrasiye dayanma» faktörünün bu sonuçta rolü büyük olsa gerek. Buna karşılık bazı Fransız gözlemcilerde, her ne kadar De Gaulle bürokrasiye dayanmakta ise de, Dördüncü Cumhuriyetten veya önceki diğer rejimlerden daha etkili bir şekilde bürokrasiyi kontrol edebilmektedir, tezini savunmaktalar.

Görüldüğü gibi, Fransız bürokrasisindeki yenilikçe nitelik ve kaynaklar üzerinde çözümlemelere pek kolay ulaşılamıyor. Bununla beraber «Yenilik nedir?», «Yenilikçiler Kimlerdir?» ve «Herhangi bir büyük örgütte yenilikler için gerekli koşullar nelerdir» gibi genel ve öncül sorulara cevap bulmak o kadar zor olmamakta .Yalnız burada karşılaşılan önemli bir problemde bu soyut ve teorik cevapların uygulamaya aktarılabilmesi sorunudur.

Örgütlerdeki yeniliklerle ilgili yüklü bilimsel kaynak ve verilerin varlığı ortada bir gerçek. Fakat bunların tanımlayıcı olmaktan çok bilgi verici ve uygulamayla birarada yürüyücü nitelikte olduklarını da belirtmekte yarar var. Bir başka yerde belirttiğim gibi Herbert Simon yukardaki sorulardan birincisine ilginç bir cevap getirmiş durumda. «Daha önceleri örgütte görülmeyen yeni uygulama programlarının düşünülmesini ve uygulanmasını gerektiren değişimler yeniliktir.»

Chris Argyris ve Burns ve Stalker ikinci ve üçüncü sorulara ilginç cevaplar getiriyorlar. James Wilson ve Victor Thompson diğerleri arasında özellikle üçüncü soruya verdikleri cevapla, Richard La Piere ise her üç soruya önerdikleri çözüm yollarıyla ilgi topluyorlar.

Yukardakilere bir soru daha ilâve edebiliriz : «Ne için yenilik?» Daha önce de belirtildiği gibi Fransız kamu yönetimindeki yenilikler iki ana alanda gözlemlenebilmektedir : Ulusal politika ve İdarî bünye alanlarında. Bazı okurların kolaylıkla belirtebileceği gibi biz burada büyük ölçüde bürokrasinin «güçü» üzerinde duracağız. Fakat yeniliğin alternatif amaçlarına, sonuçlarına, araçlarına, yetki dağıtımın ve buluşçu sürecine de bu arada değinebileceğiz.

Ben yeniliğin nitelik, kaynak ve amaçlarına ilişkin bu sorularını birbirleri üzerinde etkiler yaratan iki örnek olayla açıklamaya çalışacağım. Bütün örnek olaylar gibi bunlarda bilgi vermede kolaylık sağlayacakları gerekçesiyle seçilmişlerdir. Yalnız, Fransız kamu politikasının belirlenme süreciyle ilgilenecek olan okurlar, bunlarda istedikleri miktarda açık veriler bulamayabilirler. Bununla beraber örnekler, kamu görevlilerinin görevlerini yapmalarını ve kamu politikasının çizilmesinde, doğrudan veya dolaylı olarak etkide bulunmalarını belirtebilecek açıklığa sahiptirler.

Son bir açıklamada «gelenek» ve «yenilik» terimlerinin kullanılışı ile ilgili. Bu iki kavram burada belirli bir zaman süresini sınırları içinde ve büyük ölçüde, Dördüncü Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana geçen son yirmi yılı kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Yakın bir geçmişte yayınlanan «Traité de Science Administrative» 'in Fransız «İdarî düşüncesi» ne ayrılan bir bölümünde yazar, konuyu 16. yüzyıldan başlatıyor. Bizimkisi ise, yukarıda belirtildiği gibi, daha mütevazı bir çaba olmakta. Napoleon'un kurduğu müesseseler, Danıştayda dahil olmak üzere, devrine göre yenilik sayılmasına rağmen, burada mevcut İdarî yapının bir parçası olarak ele alınacaktır. Sonuç olarak, gelenekçi ve yenilikçi güçler 1960 lardaki 5. Cumhuriyetin koşulları gözönüne alınarak incelenecektir, diyebiliriz.

I

Örnek olaylara geçmeden evvel şu iki soruya cevap vermeye çalışalım. «Fransız idaresinde yenilikler için gerekli koşullar nelerdir?» ve «Yenilikçiler kimlerdir?» Bunları şöyle de birleştirebiliriz. «Fransız idaresinde yenilikçiliğin kaynakları nelerdir?»

Fransız idaresini bu açıdan incelenmesi bizi şöyle bir durumla karşı karşıya getirmektedir. Fransız bürokrasisi birçok kereler ya kendiliğinden veya dış etkilerle oldukça radikal teşebbüslere girişmiş ve bu yenilikler başka ülkelerde de geniş bir uygulama alanı bulabilmiştir. Fakat bu yeni düşünce ve kurumlar çabukça müesseseseleşip, donarak, yeni gelişmelere engel de teşkil etmişlerdir. Çoğunlukla, bu geleneklerin yıkılması şiddetli kriz şartlarını gerektirmiştir. Bu ise şöyle bir kaniya yol açmıştır : Fransa ve özellikle Fransız bürokrasisi ,örneğin Anglo Saxon ülkelerinden

daha çok değişikliğe karşı çıkmaktadırlar. Crozier ise bu açıdan Fransa'nın diğer ülkelerden hiç de geri olmadığını, «Değişim miktarı» bakımından İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleriyle rahatlıkla kıyaslanabileceğini ileri sürüyor. Esas farkın değişimde değil fakat «değişim şeklinde» olduğu görüşünde. «Fransızlar değişiklikten değil, düzensizlikten, çekişmeden ve kontrolsüz ilişkilerden hoşlanmazlar. Onların korkuları değişiklikten değil; kendilerini koruyan fakat aynı zamanda da kısıtlayan hareketsizliğin ortadan kalkmasıyla, karşılaşabilecekleri risklerden», demektedir.

Fransız idaresinde bugün değişim ve yenilikler hızlı bir gelişim içinde. İnsan ister istemez bu müsait ortamın nasıl yaratıldığını merak ediyor. Crozier'de, yakın bir geçmişte, artık Fransız özel ve kamu örgütlerinin yeniliklere daha açık bir duruma geldiklerin belirtmiş ve bunu şu üç nedene bağlamıştı: daha yapıcı toplu çalışma şekillerinin geliştirilmesi; uzun süredir birbirinden ayrı tutulan gruplar arasında yeni haberleşme olanaklarının ortaya çıkması ve yeni örgütlenme metodlarının başarıya ulaşması.

Crozier'in tahlili Fransız örneğindeki direnme ve değişme paradoksuna da bir çözüm yolu getiriyor. Zaman içinde tekrarlanan ilerlemeler sonra yerlerini, yeni gelişmeleri önleyici gelenek ve kalıplaşmalara terk ediyorlar. Başkalarının gerekli ve hatta gecikme olarak gördükleri bu değişimleri ona en fazla ihtiyaç duyanlar ise bir türlü farkedemiyorlar.

Fransa'da yenilikçi ortamı hazırlayan koşulların dikkat çeken bir yönü de şu Uzun bir süre, Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi, Fransa'da da, İdarî reformun devamlı bir süreç olduğu görüşü ihmal edilmişti. İdarî reform bir kere tam anlamıyla yapılırsa, bunun en azından bir kuşağı idare edeceği sanılırdı. Fransa'da büyük reformlar ikinci Dünya Savaşından hemen sonra gelen devrede başlamıştı. O sıralarda bu yeniliklerin Cumhuriyetin hayatı boyunca yaşayacağı kabul ediliyordu ki bu tahmin aslında gerçekleşti. Ne varki Cumhuriyetin ömrü beklenenden çek kısa olmuştu.

Fakat son yıllarda İdarî reformun sürekliliği bir amaç olarak kabul edildi ve 1963 yılında İdarî reformla görevli Devlet Bakanlığı kuruldu. Eski ve yeni kuruluşlardan faydalanarak, Başkan, İdarî reformla şu veya bu şekilde ilgilenen bir sürü komite ve komisyonu etrafına topladı. Bunların en önemlileri daha önce de görev yapmakta olan «Comite Central D'enqu'te sur le coût et le rendement des Services publics»; ve daha yeni «Mission permanente de la reforme administrative» ile Delegation «gene-

rale à l'aménagement du territoire et à l'action regionale.» İlk iki kuruluş İdarî reform sorunlarıyla, sonuncusu ise, 1964 den beri dikkatleri üzerinde toplayan bölge plânlaması ve idaresi konularıyla ilgilenmektedir. Şurasını belirtmeliyiz ki, yeni araçların ortaya konmuş elması yenilik ve değişimlerin mutlaka gerçekleştirileceği anlamına gelmez. Ne varki İdarî reformun devamlı bir süreç olarak gözlemlendiği konusunda bazı belirtiler de var. Sürekli gözlemin, sürekli bir ilgiyi gerektirdiği ise açık.

Değişimin bu yönünü belirttikten sonra şimdi ikinci soruya geçebiliriz. «Fransız yönetiminde yenilikçiliğin kaynakları, nelerdir?» Son yirmi yılın, ve hatta Napoleon sisteminin ortaya çıkardığı gerçek şudur ki, bürokrasi, değişiklik için gerekli fikir ve plânları ortaya koymakta, fakat bunların gerçekleşmesi ancak siyasi iktidarların önderliğinde olmaktadır. Buna ilâve olarak şunu da söyleyebiliriz. : En başta gelen yenilikçilerin birçoğu devlet memurluğundan gelme kişiler olarak görülmektedir. Örneğin Leon Blum, Michel Debre, Valery Giscard d'Estaing gibi hayata memur olarak atılan kişiler, daha sonra politik alanda parlamadıkları devrede de İdarî sorunlarla çok yakından ilgilendiler. Bugün için, 1936 lardaki ulusal idare okulu plânlamasından başlamak üzere, Debre'nin İdarî yeniliklere olan kaygısını kimse küçümseyemez. Birkaç yıl evvel şöyle bir görüş ileri sürmüştüm. Siyasi iktidarların zayıf bulunduğu durumlarda, çatışan çıkarlardan dolayı, devlet bürokrasinin karar alma yeteneği azalır ve işler gerektiği gibi yürütülemez; o zaman parlamentonun ve hükümetin bu zaafını, yüksek kademedeki yöneticiler, memurlar üzerinde oynayacakları etken rolle ortadan kaldırılabirler. Fakat, yürümeyen bir siyasi sistemin mantikî sonucunun her zaman için, güçlü ve kararlı bir yüksek idareciler gurubu olmadığı sonradan ortaya çıktı. Bu iki olgu arasındaki bir bağlantının bulunmadığı Fransız tecrübesiyle bir kere daha belirlendi. Gerçekten siyasi krizlerde, Fransız yüksek kademe yöneticilerinin (Grands Corps) statüquo'yu ve kendi kişisel çıkarlarını korumanın dışında yönetsel bir faaliyette bulunmadıkları gözlemlendi. Özellikle Dördüncü Cumhuriyet devrinde görüldüğü gibi, söz konusu şartlar içinde idare, günlük tasarrufları yürütmekte fakat köklü yeniliklere el uzatmamaktadır. Bu durum fikirlerin, teklif ve plânların yokluğundan değil, fakat kararlı bir siyasi iradenin yokluğundan ortaya çıkmaktadır.

Bütün bunlar, tabii ki Fransız yönetici sınıfının kamu politikasının şekillenmesinde oynadıkları rolü inkâr anlamında değil. Yüksek kademe yöneticileri bu konuda her zaman için etkili olmuşlardır; ve şüphesiz bundan böyle de olacaklardır. Ne varki günlük yönetimin dışında kalan ve

özellikle geleceğe yönelen yenilikler için Fransız bürokrasinin her zaman kararlı bir siyasetçiye ihtiyaç duyduğu da aşîkârdır.

Fransa'daki yeniliklerin kaynağı sadece idare değil; idare dışı kaynakların başta gelenleri yönetici sınıfla sıkı bir ilişki içinde bulunan gruplar olmakta. Bunlar ise genellikle geleceğin yöneticilerini yetiştiren eğitim ve öğretim kurumları. Fransa'da hukuk fakültelerinin etkisi büyük ve yaygın. Yönetici sınıfla hukuk profesörleri arasındaki ilişkiler ise çok sıkı. Uzun bir süreden beri idare hukuku profesörleri idare üzerinde nerdeyse bir tekel kurmuş bulunuyorlardı. Son yıllarda ise diğer sosyal bilimcilerde bu konuda seslerini duyurabiliyorlar. Bazı değişiklikler görülmesine rağmen, Fransız yöneticilerinin değiştirilmesinde idare hukuku halâ hakim unsur olmakta devam ediyor.

Siyasî gruplar, partiler, parlamento ve politikacılarda Fransız idaresinin yenilikçi kaynaklarından sayılmaktadırlar. Bu kanatta İdarî reformcu olarak görülenlerin birçoğu ise bir zamanların yüksek yöneticileri. Bunun bir nedeni de orta sınıftan gelen gençlerin ekonomik güvenliğe kavuşmasının bundan başka bir yolunun bulunmaması. Fransız yöneticilerinde çoğunlukla görülen bu siyasî - İdarî yönünlük, gözlemcileri Fransız siyasetçilerinin İdarî konulara İngiltere veya Amerika Birleşik Devletlerindeki meslektaşlarından daha ilgili olduklarına dair bir yargıya sevk etmiştir. İncelemeler de göstermektedir ki, yukarıda belirtilen kişiler, gelişme devrelerinin uzun bir bölümünü yönetici olarak geçirmişlerdir. Siyasal kariyere atlamakla, bunların yenilikler yapma imkânları tabii ki artmıştır. Fakat reformla ilgili düşünceleri eski yöneticilik günlerinin kendilerine kazandırdığı bir özellik olarak bilinmektedir.

Özel sektörün ve iş idaresi, organizasyon teorisi gibi, bilimlerin tesiri ise son yıllarda görülen bir gelişme. Yalnız bu demek değildir ki yüksek yöneticiler geçmişte içinden geldikleri sosyal sınıfın tutucu, özel teşebbüscü görüşlerini hiç paylaşmadılar. Conseil d'Etat'nın (Danıştay) 1870 den 1940'a kadar geçen süre içinde, sosyal ve iktisadi konularla ilgili olarak verdiği kararlar geliş güzel bir şekilde incelenecek olursa, «Laissez - faire» ekonomik sistemine tutarlı bir eğilimin varlığı görülecektir. Fakat bir bütün olarak düşünüldüğü zaman, kamu sektörünün metod, bünye ve sürecinin özel sektördeki gelişimlerden çok az bir şekilde etkilenmiş olduğu ileri sürülebilir.

Bu durum 1945 lerden beri köklü bir değişime uğradı. Mukavemetçilerle Vichy yetkilileri savaş yılları içinde Fransız toplumunu yenileştirmenin gerekliliği üzerinde görüş birliğine vardılar. İkinci Dünya Savaşı-

nın hemen sonrasında girilen bir takım millileştirme hareketleri ve; Jean Monnet ve haleflerinin getirdikleri kapsamlı İktisadî plânlama sistemi yoluyla refah devletinin temelleri atıldı. Ekonomik sektördeki kamu - özel ayrımının gittikçe keskinliğini yitirmesinin sonucundadır ki,, bugün için klâsik kamu sektörü idaresi ile özel ekonomi arasında çok yakın ilişkiler görülmektedir. Bir yandan kamu idaresi ve kamu sektörü,, diğer yandan da özel ve yarı özel sektör, İdarî örgütlenme, bütçe ve karar alma şekillerinde birbirlerine doğru gittikçe yaklaşmaktadırlar.

Günlük lisanda, bürokrasi yavaş, ağır, gelenekçi, kırtasiyeci ve bunaltıcı gibi sıfatlarla eş tutulur. Bu açıdan bakılınca bürokrasinin yenilikçi olacağına inanmak elbette imkânsızdır. Fakat İkinci Dünya Savaşından sonraki Fransız tecrübesi bunun hiç de böyle olmadığını isbatlamaktadır. Ama şurasını da belirtmeliyiz ki, güçlü bir siyasal organın desteği olmadan bürokrasinin günlük idarenin boyutlarını aşan teşebbüslere girişmesi belki de imkânsız olurdu. Buna rağmen, daha 1958 lerden önce bile, özellikle ekonomik alanda Fransa'da, dikkat çekici gelişmeler görülebiliyordu. Görüş ve plânların oluştuğu 1958 öncesinde ve özellikle 1958 den sonra, bürokrasi yeni düşüncelerin kaynağı ve yürütücüsü olarak önemli roller oynamıştır. Fransız bürokrasisi gibi kökleşmiş bir kuruluşun kendisinin de parçası olduğu bir düzeni köklü yenilikler yoluyla değiştirmek veya bir anlamda yıkmak istemesi gerçekten ilk bakışta beklenememektedir. Bununla beraber, Fransız bürokrasisi ve özellikle üst kademeler son yıllarda ileri sürdükleri yepyeni görüşlerle bu kanıyı çürütebilmişlerdir.

Yalnız burada üç noktaya dikkat etmek gerekir. İlk olarak yüksek yöneticilerdeki bu yenilikçi eğilim Vichy masalında olduğu gibi hiç de kolay bir şekilde gelişmemektedir. İkinci olarak bu yenilikçi grup, kamu idaresinin üst kademelerindeki küçük bir zümreye inhisar etmektedir. Bu aktivitenin prestij ve maddi sonuçları da gene bu gruba ait olmaktadır.

Başka bir deyişle, sistem o şekilde tutturulmuştur ki, üst kademeler kamu hizmetinin nimetlerinden yararlanırken, alt kademeler tatminsizlik içinde bunalmaktadır.

Son olarak, bugün için, bu yenilikçi ve yaratıcı grubun kamu idaresine ve Fransız toplumuna olan maliyeti nedir şeklinde bir soruya cevap verebilecek durumda değiliz. Bununla beraber özellikle 1958 yılından beri Fransız toplumu istikrar ve refaha ulaşabilmek için her türlü fedakârlığı yapmaya kararlı görünüyor. Kamu politikasının yürütülmesinde bu

bürokratik elite verilen öncülük görevini de bu açıdan mütalâa etmek yerinde olur. Şimdiye değin, 5. Cumhuriyetin kendine özgü plebisitleriyle Fransızlar bu fiyatın çok da yüksek olmadığını onaylamışlardır. Ancak bu tutum 1965 Başkanlık seçimlerinde ve 1967 oylamasında büyük ölçüde değişirken, 1968 Mayıs ve Haziran olaylarında ise gürültülü bir niteliğe bürünmüştür. De Gaulle'ün 1968 Haziran seçimlerinde kazandığı başarı, bazı Fransızların, plebisite dayanan ve elit bürokrasi zümresince de desteklenen bu otokrasi hakkında besledikleri şüpheleri, tamamen ortadan kaldıracıymış değildir.

II

Her ne kadar seçilen örnekler idarenin işleyişini anlatmakta iseler de, ulusal politikanın bazı yönlerine ve gelenekle yeniliğin karşılıklı ilişkilerine de ışık tutabilecek niteliktedirler.

Bunlardan «Bölgesel Yönetim ve Ekonomik Plânlama» adını taşıyan İdarî düzenlemelerin bünyesel ayrıntılarını aşarak, Fransız hayatının İktisadî, sosyal ve ekolojik dengesine ilişkin sorunlara da temas etmektedir. Ayrıca bu inceleme ,gelenekçi ve yenilikçi yöneticiler arasındaki çekişmelerde, «birbiriyle çelişen» «kanun ve düzen» ve «refah» terimlerinin nasıl anlaşıldığını da göstermektedir. Şimdiki rejimde, partilerin ve parlamentonun zayıflığı karşısında sosyo-politik tartışmaların ve kararların yüksek yöneticiler kademesinde görüşülmesi olağan karşılanabilir. Ne var ki, daha önce de belirttiğimiz gibi, artık Fransız toplumu bu tip bir karar - alma sürecinden hoşlanmamağa başlamışa benzemektedir.

İkinci örnek olay «Yüksek Kademenin Personeli» ise, şimdiki ve geleceğin yöneticilerinin siyasal ve sosyal bilemişlerini ve yolla da, Fransız kamu idaresinin şekil ve muhtevasını incelemeye çalışmaktadır. Bu incelemenin terazinin gelenekçi yönünün yenilikçiliğe ağır bastığı yolunda bir sonuca varması biraz da yenilikçi politikanın çok sıkı kayıtlara bağlandığı görüşüne dayanmaktadır. Çünkü politika da köklü değişimler çok nadir olarak statükocu ve statükodan çıkarı olan bir memur zümresi tarafından başarıya ulaştırılabilmektedir. Böylece, açıklanılmaya çalışıldığı gibi, her iki örnekte, Fransız Ulusal politikasının şekillenmesiyle ilgili bazı önemli sorunlara da ışık tutmaya yönelmektedir.

BÖLGESEL YÖNETİM VE EKONOMİK PLÂNLAMA

Bölgesel plânlama ve yönetim konusu yenilikçi İdarî gelişmelerin en belirginini olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü Fransa bugüne değin, merkeziyetçiliğin klâsik örneği olarak gösterilegelmiştir. Savaş sonrası yıllarında da, birkaç istisnanın dışında, merkezî otoritenin yetkilerinde her-

hangi köklü bir değişim görülmemiştir. Bu devrede ordunun İdarî bünyesi birleştirilmiş, yeni görevler için yeni bakanlıklar ve örgütler kurulmuştur. Fakat bütün bunlar ve savaştan sonra girilen bir seri millileştirme tedbirleri, İdarî bünyede radikal yeniliklere yol açamamıştır.

İktisadî kalkınma sorunu 1960 yılı başlarında idarenin ve hükümetin bünyesinin yeniden gözden geçirilmesine sebep oldu. Sovyetler Birliğinin, Mahallî İktisadî Konseyler sistemini denediği bu devrede, Fransa'da, aşırı derecede merkezî bir nitelik taşıyan mevcut İdarî bünyenin, İktisadî kalkınması için bir engel teşkil ettiği kanısına vardı. Çünkü Fransa'nın bazı bölgeleri arasındaki sosyo-ekonomik dengesizliklerin ortadan kaldırılabilmesi ancak kalkınma gayretlerinin ademi - merkeziyetçi veya bölgesel bir yapıya kavuşturulmasıyla mümkün olabilecekti.

Hali hazırdaki düzenlemelerin iki zayıf yönü vardı Bunlardan birincisi, Fransa Metropoleninin doksan ilinin (departement), modern idarenin bütün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak bulunmasıydı. Bu konuyla ilgili bazı tartışmalar ve düzeltme çabaları görülmüşse de, bunlardan sorunu çözümleyici bir sonuç elde edilememiştir. Valilerin, hızla gelişen bakanlık taşra örgütlerinin koordinasyonu ve plânlamasıyla ilgili olarak karşılaştıkları güçlüklerde, ikinci aksak yönü meydana getiriyordu. Değişiklik teklifleri büyük ölçüde İçişleri Bakanlığından ve özellikle genç valilerle, genel plânlama komiserliğinden (commisariat General du plân) geldi. Bu teklifler yeni bir mahallî idare sisteminin kurulması noktasında birleşiyordu. Fakat bu görüşlerin Rousseau'nun küçük bağımsız cumhuriyetleri veya Vichy'nin bölgeci ideolojisiyle bir ilişkisi yoktu. Bu tekliflerdeki esas kavram regionalisme değil fakat regionalisation idi. Bunu kabaca, «bölgesel muhtar idareler değil, fakat merkezî yetkilerin bölgeleştirilmesi» şeklinde tercüme edebiliriz. Burada esas amaç merkezden plânlanacak bir İktisadî kalkınmayı yürütecek mahallî otoriteleri yaratmaktır. Şunu da hemen belirtelim ki, bu düşünce, geçmişte Fransız sağının savunduğu ve özünde antidemokratik ilkelerin bulunduğu bir bölgeci ideolojiden de tamamen ayrılmış değildir.

Bölgesel idareyle ilgili plânların ideolojik yönü bir tarafa bırakılınca şu görülür ki Fransa'nın gelecekteki ekonomik kalkınması birazda şu üç faktörün daha dengeli bir niteliğe kavuşturulmasına bağlanmaktadır. Bunlar Doğu ile Batı; Paris'le ülkenin diğer kesimleri; şehrsel ve kırsal bölgeler arasındaki dengelerdir. Fransız toplumu içindeki bu dengesizliklerin belirtilmesi artık klişelenmiş durumda, Güneybatının süregelen geri kalmışlığı, Paris'in üstünlüğü ve kırsal bölgelerdeki sürekli çöküntü şimdiye değin hep anlatılagelmiştir. Geçmişte gelişmelerden en fazla Paris

bölgesi yararlanmış, Örneğin bugün Paris tüm Fransa nüfusunun % 19 unu ve şehirli nüfusunun da %29 unu barındırmakta. 1850 ile 1939 yılları arasında Paris'in nüfusu % 300 artarken diğer ana yerleşme merkezlerinde bu oran ancak % 14'e ulaşabilmiştir. Fakat 1950 den beri Paris'in nüfus artış oranı, nüfusu 100.000 in üzerindeki şehirler arasında yirmi üçüncü sıraya düşmüş bulunmaktadır. 1960 ların ilginç gelişmeleri ise Rhone - Alpes ve Provence - Cote d'Azure gibi yerlerde görülmektedir.

Şimdi yürürlükte olan Beşinci Plân işte bu dengesizlikleri düzeltmeye yönelmiş bulunmaktadır. Bu amacı şu üç yolla gerçekleştirmeyi ummaktadır. Paris ve ülkenin diğer kesimleri arasında bir denge kurabilmek amacıyla sekiz merkez şehrin kurulmasını teşvik etmek; Doğu - Batı dengesizliğini endüstrinin kuruluş yerlerini tesbit etme yoluyla düzeltmeye çalışmak; ve tarım sektörünü Ortak Pazar çerçevesi içinde yeni bir bünyeye kavuşturmak.

Bu dengeli gelişmeyi sağlamak amacıyla mevcut illeri (departement) için alan ve başlarında bölge valileri bulunan yirmi bölge ile, başkent bölgesinin özel ihtiyaçlarına karşılık verebilecek bir Paris bölge idaresi teşkili yoluna gidilmiş bulunmaktadır. Bu yirmibir bölgenin her birinin başına bir vali getirilmiştir. Bu valilerin özelliği ilk defadır ki, bölgedeki diğer valilere göre sadece «primus inter pres» (eşitler içinde başta gelen) olmakla kalmayıp, bölgenin en yetkili idarecisi durumuna getirilmeleridir.

Plânlama uzmanları (etat — majör regional), bölgedeki valilerden ve daire müdürlerinden oluşan istişari bir organ (conference administrative regionale) ve bölgenin ileri gelenlerinin katıldığı (Comission de developpement economique regional) üç yardımcı birim, bölge valilerine görevlerinde yardımcı olmak amacıyla kurulmuş bulunmaktadır. Bütün bu gelişmeler yanında, mevcut illerin valileri kendi görev alanları içinde gene en yüksek idare âmiri olmakta devam edecekler. Şu ilginç noktayı da belirtmekte yarar var. Resmî bir kaynakta açıkça belirtildiğine göre, bölge valisinin görevi sadece bölge kalkınma ve organizasyonu konularında koordinatörlük yapmak; söz konusu gelişmeler ise hiç bir surette mevcut illerin (departement) ve mahallî idarelerin görev ve yetkilerini kısıtlamaktadır. Yalnız yukardaki satırları okuyunca insan ister istemez şunları sormak zorunda kalıyor. Acaba bu tedbirler mahallî idarelerin durumlarına dokunmadan bölgesel idarede nasıl köklü değişiklikler yaratabileceklerdir?

Bölgesel plânlama ve idare konusunda esas yenilik rasgele yapılan İdarî örgütlenmeden çok, şimdiye değin idareye hakim olan «hukuk ve

düzen» fikrinin «refah ve kalkınma» prensibiyle değiştirilmiş olmasında yatmaktadır.

Geleneksel olarak «kanun ve düzen» görüşü İçişleri Bakanlığında mihraklaşmış bulunuyordu. Bunun nedenleri de bu bakanlığın iç güvenlikten sorumlu olması, polis kuvvetleri üzerindeki kontrolü ve vilâyet sistemine dayanmasıydı. Valiler ise, merkezin temsilcileri olarak düzeni, sadece «kanun ve düzen» anlamı içinde değil fakat siyasi anlamda da sağlamakta görevliyidiler. Çünkü valiler uzun yıllardan beri Paris adına seçimleri de yönetmekteydiler. Valiler aynı zamanda bakanlıkların taşra örgütlerini de denetlemek zorundaydılar. Fakat bu görevin yapılması, bazı dairelerin teknik niteliği ve valilerin bunları anlamakta güçlük çekmeleri nedeniyle gittikçe zorlaştı. Bu durumu gören teknisyenler de, valilerin bu bilgisizliğini istismar ederek onları her zaman için devreden çıkarmaya çalıştılar. Zaman zaman valilerin merkezin en yetkili temsilcileri olduğu yolunda yapılan tekrarlamalar, bu idari çok yönlülüğü veya bazılarının dediği gibi anarşiyi önlemekten uzak kaldı.

Bölgesel plânlama ve idarenin gelişmesiyle birlikte il idaresi sistemine bir alternatif sağlanmış oldu. Professor Debbasch buna «l'administration parallele» adını veriyor. Bu yeni sistem ilk olarak il idaresi sisteminin geleneksel dayanağı olan illeri gölgeleyerek, bunların yerine, esas amacı ekonomik kalkınma olan bölgeleri getiriyor. İkinci olarak, Paris merkezinin kontrolü artık İçişleri Bakanlığından çıkmış ve çeşitli yatırımcı bakanlıkların eline geçmiş durumda. Zaman zaman bünye ve isimleri değişmekle beraber, valilerden çok, artık bu bakanlıklara doğrudan bağlı bulunan, iktisadi plânlama, yatırım ve kalkınma uzmanları etkili duruma gelmiş bulunmaktadır.

Şüphesiz ki bu yeni düzende, valiler sınıfının bazı üyeleri de dahil olmak üzere, bölge valileri önemli bir rol oynamaktadırlar. Bunların kişisel yönleri incelendiği zaman kendilerini «kanun ve düzen» anlayışından kurtarıp «refah ve kalkınma» prensibine yönelmiş oldukları görülür. Bunlar bir anlamda valiler sınıfının «Jön Türkleri» olarak da sayılabilirler. Çünkü kendilerini yenileyenlerle birlikte geleceğin anlayışını temsil etmektedirler. Bütün bu gelişmelerin yanında günlük uygulama için gerekli olanak klasik idare anlayışı da terk edilmiş değil. Fakat iktisadi kalkınma ve refahla ilgili geniş kapsamlı kararların alınması artık yukarda belirtilen ekonomik ve plânlama kuruluşlarına geçmiş durumda. Eğer «kanun ve düzen» ile «refah ve kalkınma» görüşleri bürokratik düzeyde bir savaşa neden olurlarsa, bugün için, Fransız tari-

hinde belki de ilk olarak, «refah ve kalkınma» nin daha ağır basacağı iddia edilebilir.

Paris’de bölge idaresinin kurulması çeşitli zorluklarla karşılaşmıştı. Örneğin sadece mevcut illeri bir bölge haline getirmek yeterli olmuyordu. Çevredeki aşırı nüfus artışı da gözönünde tutulmak zorundaydı. Bu sorun 1961 den başlayan şu üç safhada ele alındı. İlk olarak Paris bölgesel kuruldu. Kuruluşun başına getirilen yetkiliye idari meclis ve iktisat danışmanı yardımcı olarak verildi. İkinci olarak 1964 de çıkarılan kanunla Paris çevresindeki illerin sınırları yeniden çizildi. Son olarak 1966 da Paris bölgesi valisinin makamı kuruldu; ve İçişleri, Maliye ve İktisat bakanlıklarıyla başbakanlığın yetkileri bu makama devredildi. Diğer bölge valileri gibi Paris valisinin görev de bir plânlama, yatırım ve iktisadi kalkınma uzmanına benzer görevler yapmaktı. Burada bile, eğitim alanında olduğu gibi, yenilikçilik, Fransanın bazı büyük İdarî kuruluşlarını kapsamaktan uzak kaldı.

Paris bölgesindeki mevcut uygulama İdarî yenilikle ortaya çıkan durumları ve yeni kuruluşların başarı şansını göstermesi bakımından ilginç bir örnek niteliğini taşıyor. Meselâ Paris polis valiliğiyle birlikte hem belediye ve hem de il görevlerini yürüten eski Seine ilinin bir bölümü üzerinde, yenile Hauts — de — Seine ili kurulmuştur. Ayrıca, eski Seine ili ile bakanlıklar arasındaki ilişki diğer -bütün illerden farklı bulunmaktadır. Çünkü bu ilişki taşra örgütleriyle değil fakat doğrudan doğruya bakanlıkların merkez bürolarıyla sağlanmaktadır. Burada şöyle bir sorun ortaya çıkmaktadır. Seine ili hem Paris şehrini ve hem de taşrayı kapsamaktadır. Gelirlerin, görev ve personelin taşraya, dolayısıyla yeni kurulan Hauts — de — Seine iline dağıtımı nasıl yapılacaktır? Eğer yeni ilin valisi kendi bölgesindeki bakanlık örgütlerinden sorumlu tutulacaksa, bakanlıklar, yeni kurulan bu il’e mevcut taşra örgütlerini ne şekilde taksim edeceklerdir? Şüphesiz ki yeni il sahasında bakanlıklar bu görevleri daha önce de yürütüyorlardı. Fakat buradaki sorun, il idare merkezinin içinde veya çevresinde değil de, Paris’in banliyölerinde kurulmuş bulunan taşra örgütlerinin veya -bakanlık ilgili bürolarının vali ile ilişkilerinin nasıl kurulacağı, sorunudur. Bu durumda yeni kurulan il valisinin, taşra örgütü müdürlerin kendisini «ziyaret» etmeleri için «dâvet» etmekten başka bir çaresi kalmamaktadır. Paris bölgesindeki il valileri, yukarda anlatılmaya çalışıldığı gibi, kendi otoritelerini tesis etmeye çalıştıkları bir sırada, bölge valiliğinin kurulmasıyla bazı ekonomik ve kalkınma konularında ikinci dereceye düşmek durumunda kaldılar.

Bir yeniliği değerlendirmenin en iyi zamanı yenilikçi çabaların halâ devam ettiği süredir. Fakat bu değerlendirmelerin geçici bir nitelik taşıyacağını da her zaman için gözönünde tutmak gerekir. Duruma bu açıdan bakılınca, denilebilir ki, üst kademedeki görev yapan veya daha önce görev yaparak sonra siyasete atılan bir grup adam, bölgesel idare ve plânlama meselelerinde yenilikçi bir bakış açısı getirmiş bulunmaktadırlar. Bunlar yeni kavramlar ortaya atmışlar, uygulamışlar ve bunları yürütmeye çalışmışlardır. Yalnız bütün bu gelişmeler halkın seçilmiş temsilcilerinin onayına dayanmamaktadır. Fakat günümüzde moda olan vicdanlı ve halkçı aydınlarca yönetim gerçeği herhalde meseleye demokratik açıdan bakan bir siyasi bilimciye aykırı gelebilecektir. Şunu belirtelim ki, yeniliğin parlaklığı ve 5. cumhuriyetin daha önceki cumhuriyeti çalıştırmaz hale getiren sorunları çözmedeki başarısı demokratik bir siyasal bilimcinin gözlerini kamaştırmamak. Çünkü bütün bu değişiklikler plebisiter bir tek adamın onayına dayanan bir grup üst kademe yöneticinin eseri olmaktan ileri gidememektedir. Yukarda belirtildiği gibi, bu inceleme bu yeniliklerin ileri sürülen açıdan Fransız demokrasisine neye mal olduğunu hesap etmeye yönelmemektedir. Ancak bu yeniliklere karşı duyduğumuz hayranlığın bir de bu yönünün olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır.

YÜKSEK KADEME PERSONELİ

Fransız kamu idaresinin gelenekleri yenmekteki gücü personel meselelerinde bölgesel idare ve plânlamadaki kadar başarılı olamamıştır. Gözlemciler uzun bir zamandan beri hizmetlerin ve personelin modern devletin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kaldığını; daireden daireye farklılık gösteren yetiştirme sistemleri nedeniyle hizmetin birliğinin kaybolduğunu; hizmet içi eğitim yetersizliğini; yüksek kademedeki aşırı bir uzmanlaşmanın ve bloklaşmanın varlığını, ve hizmete yeni giren genç memurların yeteneklerinin çok altında görevlere atandıklarını belirtiyorlardı. Gerçekte bu görüşler 1945 lerdeki yeni bir idare okulunun ve yüksek idareciler sınıfının kurulması konusundaki tartışmaların birer parçasıydı. Nitekim savaş sonrasında Millî İdarecilik Okulu, (Ecole Nationale d'Administration) ve genel idareciler sınıfı, (administrateurs civils) kuruldu. Yalnız E. N. A. nın kuruluşundan yirmi yıl sonra ve E.N.A. mezunlarının yüksek kademenin alt, orta ve hatta üst kısımlarında görev aldığı bugün bile, grands corps kendisine yeni katılanları bir kalıp içinde eritmek alışkanlığını kaybetmiş değildir. Bu yüzden eski tenkitler bugün de devam etmektedir. Önemli bakanlıklardan birine yüksek yönetici olarak katılan bir mezun, hemen o bakanlık

hayatına kendini alıstırmakta ve genel bir yönetici sınıfına dahil olduğunu hatırına bile getirmemektedir. Hatta bu konuda çok ilginç bir örnek de verebiliriz. Savunma bakanlığı kara, hava ve deniz kuvvetlerindeki üç ayrı yüksek yönetici grubunu bir sınıf altında toplamak istediği zaman bu işi hukuki açıdan yapmak olanağını bulamamıştı. Çünkü hukuken bu ayrı parçalar zaten bir bütün durumundaydılar.

E. N. A. yüksek kademenin tek kaynağı olmaktan öte, yüksek kademenin adaylarının eğitime ve sadece birkaç bakanlığa hizmet eden bir kuruluş durumundadır. 1963 e kadarki 1300 mezundan 99 u Danıştayda, 101'i Sayıştayda, 130'u Dışışleri, 250 si Maliye ve 114'ü de İçişleri Bakanlıklarında çalışmaktadırlar. Bu demektir ki mezunların yarısından fazlası yüksek yönetici sınıfı ve bunun kontrolünde olan bakanlıklar tarafından emilmektedir. Buna karşılık Tarım Bakanlığında 16, kendi yöneticilerini kendi yetiştiren Posta İdaresinde 2, Emeklilik İşlerinde 4 ve Adalet Bakanlığında ise sadece 1 E. N. A. mezunu görev yapmaktadır ki bu sonuncuda Danıştayda görevli bulunmaktadır.

E. N. A. nın yüksek kademenin personel ihtiyaçlarını karşılayış şeklini daha iyi belirtebilmek amacıyla kendinden önceki ve sonraki devrelerden pek farklılık taşımayan 1964 mezunlarının durumuna bir göz atalım. Mezuniyette, bütün öğrenciler derecelerine göre sıralanmakta; bu sırada ise çeşitli kuruluşlara girişte bir ölçü olmaktadır. 1964 mezunları 112 kişi idi. İlk baştaki onbir mezundan altısı Danıştay'a, dördü Maliye Müfettişliğine, biri ise Dışışleri Bakanlığına; ikinci onbirden sekizi Sayıştay'a, diğer üçü ise Danıştay, Maliye Müfettişliği ve Dışışlerine ayrılmışlardır. Son onbir kişi için ise sadece Sosyal Refah, Savunma, Donatım ve Sosyal Güvenlik dallarında yer kalmıştı. Beşinci sıradaki onbir kişi ise Başbakanlık, İktisad ve Maliye ve Dışışlerini cazip bulmuşlardır. Bütün bunlardan ortaya çıkan sonuç, derecelendirme ve tayinde, derecelendirmeye tanınan öncelik, E. N. A. öğretiminin klâsik ve geleneksel bir karakter taşıdığıdır. Bunlara geleceğin yöneticilerinin gayri resmi bir şekilde prestij kademeleri konusunda edindikleri görüşü ve bunu tercih listelerinde açıkça ortaya koydukları gerçeğini de ekleyebiliriz. Bu yolla sadece grands corps ve birkaç prestijli bakanlık en iyi mezunları kendisine çekebilmektedir. Yalnız burada şu sorularda aklı gelmektedir. Acaba E. N. A. yı en iyi derece ile bitiren mezunlar gerçekten yüksek kademenin istediği en iyiler midirler? E. N. A. nın şimdiki sistemi içinde verilen yüksek notlar, üst kademede başarının bir ölçütü olmakta ne derece güvenilir bir faktördür? Gençlerin en başarılıları acaba kamu sektörünü tercih etmekte midirler? E. N. A.

nın seçim, eğitim ve tayin sistemi sadece uygulamacı elemanlarımı, yoksa yenilikçileri mi yaratmaktadır ? Maalesef bu sorular sadece sorulmamakla kalmamakta; bu konuda olumlu ya da olumsuz bir cevap halâ verilememektedir.

Üst kademelerin yetiştirilmesinde herhangi bir güçlkle karşılaşılmasına rağmen, bu sınıfın hemen altındaki kademeler için aynı şey söylenememektedir. Yönetici sınıfın (administrateur civil) altındaki sınıflarda (attache d'administration veya attache de prefecture) üniversite mezuniyeti aranmakla beraber bunların yetiştirilmeleri E.N.A. tarafından yapılmamaktadır. Son on yılın rakamları hiç de memnuniyet verici görülmemektedir.

İlk makam için müracaatçı sayısı 1957 de 217, 1964 de 57; ve 1965 deki tayin sayısı ise sadece 17 dir. Vali muavinliği (Attache de prefecture) makamı için müracaatçı sayısı 1958 de 56 iken 1963 de 4'e düşmüştür. 1963 de yürürlüğe konan yenilikler bütün dairelerin yardımcı (attache) kademesine atanabilmeyi sağlayıcı burs sistemimde getiriyordu.

Daha önce belirttiğim gibi kamu yönetiminde üst kademenin hakimiyeti halâ devam etmektedir. Bu yönden alt kademelerin cazip hale getirilmesine yönelik reformların başarı şansı şüphe ile karşılanmaktadır. Crozier'in bir grup büro personeli üzerinde yaptığı incelemelere dayanarak konuşacak olursak, büro hizmetlileri açısından durum daha da ümitsiz görülmektedir.

Yüksek kademe yöneticilerinin sosyal terkipleri; ve profesör ve öğretmenlerinde dahil olduğu kamu hizmetlilerinin siyasi ve ideolojik inançlarında görülen değişmezlik Fransız personel politikasının gelenekçiliğini ortaya koyan iki ilginç örnektir.

Kamu personelinin orta ve alt tabakalarının sol, üst kademenin de sağ eğilimli olduğu gerçeği halâ devam ediyor. Subay sınıfının sağcı, eğitim bürokrasisinin solcu olduğu şeklindeki ayırım halâ geçerli. Bazan aynı kuruluş içinde de siyasi ayrımlara rastlanmaktadır. Örneğin Halk Sağlığı ve Nüfus Bakanlığında ,halk sağlığı hizmetleri «Mason» nüfusçular ise «Katolik eğilimli» olarak tanınmaktadırlar. Valiler sınıf halinde ortacı veya sağcı olarak nitelendirilmekle birlikte, Eğitim ve işleri bakanlıkları her zaman laik bir tutum içinde bulunmuşlardır. E. N. A. dan yeni mezun kaymakamlar ise bu siyasi farklılaşmanın dışında kalmaya gayret etmektedirler. Söylendiğine göre Quay d'ersay (Dışişleri Bakanlığı) Katolik ve Protestan St. Cyr (Harb Okulu) sağcı;

Ecole Normale Supérieure (Yüksek Öğretmen Okulu) solcu ve Rue d'Ulm (sanatçı ve bilim adamlarının oturduğu sokak) ise Fransız Komünist Partisinin kalelerinden biri olmakta devam etmektedir.

Bu genellemelerin ne derece geçerli olduğunu anlamak için 1962 de Millet Meclisine seçilen çeşitli bürokrat ve öğretmenlerine siyasi eğilimlerine ve son üç meclisteki meslek gruplarının mukayesesine bakmak gerekir. Birinci Tablo, 1956 dan itibaren meclislere seçilen bürokratların sayısında bir artış olduğunu buna karşılık her kademedeki öğretim görevlilerinin sayısının azaldığını ortaya koymaktadır. Bunun açıklaması ise 4. cumhuriyetten itibaren Fransız parlamentosunda sol ve orta - sol partilerin genel olarak geriledikleridir. Öyle görülüyor ki «Profesörlerin Cumhuriyeti» artık «Teknotratların Cumhuriyeti» ne dönüşmüş durumdadır.

TABLO I
1956 — 62 DEVRESİNDE MİLLET MECLİSİNDEKİ MEMURLAR

	1956	1958	1962
İlkokul öğretmenleri	35	10	15
Orta ve Üniversite Öğretmenleri	48	36	28
Yüksek Kademe Yöneticileri	21	37	44

1962 Meclisini gösteren ikinci tablonun incelemesi ise yaklaşık olarak meclisin beşte birinin kamu görevlilerinden oluştuğunu ortaya koymaktadır.

TABLO 2
1962 YILININ MİLLET MECLİSİNDEKİ KAMU GÖREVLİLERİNİN PARTİLER İÇİNDEKİ DAĞILIMI

Siyasi Partilerin isimleri	Yüksek Öğretim Görevli- leri Sayı %	Orta Öğretim Görevlileri Sayı %	İlk Öğretim G. Sayı %	Yüksek dereceli bürokrat lar Sayı %	Diğer bürokrat lar Sayı %
Fransız Komünist Partisi	— —	1 4	7 47	— —	1 7
Sosyalist Parti	— —	9 36	8 53	6 14	5 36
De Gaulle'nin Partisi	3 75	7 28	— —	22 50	7 50
(,Milli Cumhuriyet Birliği)	1 25	7 28	— —	16 36	1 7
Diğerleri	— —	— —	— —	— —	— —
Toplam	4 100	24 100		15 100	14 100

Yukarıdaki dağılım, ilk okul öğretmenlerinin kiliseye karşı ve sol bir tutum içinde bulunduklarını ortaya koymaktadır. Buna karşılık, lise öğretmenleri daha az solda görünmektedirler. 1956 seçimlerinden beri sayıları devamlı olarak azalan üniversite profesörleri ise solcu olarak sayılmayan kimseler tarafından temsil edilmektedirler. 1962 de devlet memurlarının her iki kategorisinin de De Gaulle'ün partisinde toplandıkları ortaya çıkmaktadır. Bunlardan yüksek dereceli bürokratların sola en az yakın grup olduğu da görülmektedir. Çeşitli küçük partilerde yapılan gözlemler, devlet memurlarının orta - sağ gruplardan daha fazla miktarda orta - sol gruplarda temsil edildiklerini ortaya koymaktadır. Bütün bunlar bir yana, öğretmenlerin de dahil olduğu kamu görevlilerinin geleneksel siyasal eğilimleri bugünde, küçük bir değişikliğin dışında, aynen eski durumunu muhafaza etmektedir.

Yüksek kademenin sosyal bileşimini gösteren diğer bir yol da yöneticilerin baba mesleklerinin incelenmesi olmaktadır. 3 numaralı Tablo 1953 - 1963 yılları arasında E.N.A. dan mezun olup da dört ana sınıf da görev yapan kimselerin baba mesleklerini göstermektedir. Bu dağılımın en ilginç yönü, dört grup içinde çok az farkla, şimdiki yüksek yöneticilerin % 40 mm gene memur ailelerden geldiğinin ortaya çıkmasıdır. Ayrıntılara inildiği zaman, bu tip 103 yöneticiden % 90'ının babasının da gene yüksek yönetici olduğu görülmektedir. Buna göre memur ailelerinde yukarı doğru hareketlilik çok azdır. Diğer bir deyişle, orta veya alt kademelerde görev yapan bir ailenin çocuklarının yüksek kademeli yönetici olma şansı yok denecek kadar azdır. Eğitim imkânlarındaki eşitsizliğin etkisi bir tarafa bırakılınca, bu durum yüksek kademe ile diğer kademeler arasında korkunç bir uçurumun varlığını ifade etmez mi? Ki, bu uçurum aslında, alt ve orta kademe hizmetlilerinin çocuklarının hayatları boyunca aşamıyacakları kadar derin durumdadır. Yüksek kademe yöneticilerinin aile gruplarına dayanma oranından anlaşılmaktadır ki, memur ailelerinin ikinci en yüksek kategoriye olan oranı % 50 nin üzerindedir. Bu durum ise Brian Chapman'm «Avrupa elit bürokrasisi kendine özgü yaşantısı olan muhtar bir kuruluştur» şeklindeki görüşüne kuvvet kazandırmaktadır. Bu yaşantı Chapman tarafından «oğulun babayı diğer meslek imkânlarını hiç düşünmeden takip etmesi» şeklinde tarif edilmektedir.

Bu dağılımın diğer yönleri de gene yüksek kademe için söz konusu olan yargıyı teyid eder niteliktedir. İşçi çocukları gene bu zümrenin önemsiz bir bölümünü teşkil etmekte; tarım, endüstri ve ticaretle uğraşan ailelerin çocukları ise biraz daha yüksek oranda temsil edilmektedir. Göş-

tergede en zayıf olarak yer alanlardan biri de endüstriyel müteşebbislerin çocukları. Fakat bu tip ailelerin genel nüfus içindeki oranına bakarak düşünersek bu temsili pek de önemsiz olmadığı ortaya çıkar. Ticarî ve endüstriyel yöneticilerin çocukları, her ne kadar memur çocuklarının yarısından az iseler de, incelenen grubun beşte birini teşkil etmektedirler. Yüksek kademe yöneticilerinin çocuklarının aşırı bir oranda temsil edildikleri gerçeğini bir yana bırakırsak tablonun ortaya koyduğu bir başka gerçek de şudur. Sosyal grupların seviyesiyle birlikte bu grupların yüksek kademe içindeki temsili oranı da düşmektedir.

Bununla beraber, diğer kaynaklara dayanarak konuşursak, bazı değişikliklerin de yer aldığını belirtmemiz gerekir. Meselâ, ilk okul öğretmenliği artık kadınların tekeline geçmiş durumda. Eski Seine ilindeki ilkökul öğretmenlerinin dörtte üçü kadınlardan meydana geliyor ki bu durum 1906 daki % 50 ve 1954 deki % 66 oranına göre önemli bir artış sayılabilir. Yalnız bu değişiklik şöyle bir sonuca da yol açıyor. İlkokul öğretmenlerinin dine karşı olma özelliklerinde de farklılaşma ortaya çıkıyor. Son yıllarda yapılan bir anketde erkeklerin % 23 ünün tanrıya inanmadıklarını, buna karşılık bu oranın kadınlarda sadece % 9'a ulaştığını gösteriyor.

Yüksek kademelerden biri olan Maliye Müfettişliği dalında da, sosyal köken bakımından bazı ilginç değişiklikler olduğu belirtiliyor. E.N.A. mezunu olan ve olmayan iki grup müfettiş arasında yapılan bir mukayesede, E.N.A.'nın, amacı çevresinde, az da olsa, bir demokratlaştırmayı başarabildiği görülebilmektedir. En alt sınıfların çocuklarının halâ müfettişliğe erişememelerine mukabil, orta - alt sınıfın, artık devlet memuriyetini prestijli bulan en üst sınıfın aleyhine olarak, büyük ilerlemeler kaydettiği izlenebilmektedir.

TABLO : 3

4 ANA SINIFTA HİZMET GÖREN 1953 - 1963 E.N.A. MEZUNLARININ AİLE DURUMLARI :

Babanın Mes- leği	Danıştay		Maliye Müfet- tişliği	Sayıştay		Dışişleri Bakanlığı	Toplam			
	S.	%		S.	%			S.	%	
Memurlar	23	40	31	38	26	43	23	42	103	41
Sanatkâr, Tüccar	6	11	12	14	5	9	4	8	27	11

Endüstriyel											
Müşahhahlar	—	—	5	6	6	10		5	10	16	6
Ticaret ve Sanayi											
Yöneticileri	13	23	14	17	11	18		10	19	48	19
Endüstri ve Ticaret											
İşçisi	2	4	3	4	1	2		3	6	9	4
Serbest Meslekler	9	16	9	11	11	18		7	13	36	14
İşsiz	1	2	1	1	—	—	R	—	—	2	1
Çiftçiler	1	2	6	7	1	2		2	4	10	4
Vasıfsız işçiler	2	4	—	—	—	—		—	—	2	1
Toplam	57	—	81	X	51	X		54	X	253	X

(X) Yaklaştırma nedeniyle 100 rakamına eşit değildir.

Yüksek kamu yöneticilerinin sosyo-politik durumlarında görülen diğer bir değişiklik de bu kademedekilerin yaşantısında önemli bir rol oynayan bazı kulüplerle ilgili olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. Her ne kadar parlamentodaki memurların temsil oranı son 10 yılda büyük ölçüde artmışsa da, yüksek kademe yöneticilerinin günlük politikanın üzerinde kaldıkları ve daha çok teokratik eylem ve düşüncenin merkezi niteliğindeki Jean Moulin tipi kulüplere yöneldikleri de delillerle sabittir. Fakat son yıllarda bu durumda da bir değişiklik görülmektedir. Meselâ bu kulüp, sendikalist bir hüviyet içinde daha fazla sayıda doktor ve mühendisi kendisine çekerken, yüksek kademe yöneticilerinin katılma sayısında eskisine oranla bir azalma olmaktadır. Katolik eğilimli genç yöneticiler için şimdi l'association Jennes Cardres ilginç bir hüviyettir. Bu ve buna benzer kulüplerin anlamı iki açıdan önem kazanmaktadır. İlk olarak bu durum, yüksek yöneticilerle özel sektör arasındaki meslekî ilişkileri yüksek bir düzeye ulaştırmaktadır. İkincisi de, özellikle kamu sektöründeki genç E.N.A. mezunlarının parti politikalarına karşı gittikçe ilgisizleştiğini yansıtmaktadır. Bu iki özellik, yani özel ve kamu sektörünün sınırlarının belirsizleşmesi ve partizan politikadan uzaklaşma eğilimi bugünkü Fransız yüksek kademe yöneticisinin karakteristik yönlerini teşkil etmektedir.

Son olarak, pantouflage - memurların kariyerlerinin ortasında kamu sektöründen özel sektöre geçmesi - olayıyla yüksek kademenin sosyal bileşiminde ve statüsünde de değişiklikler görülmektedir. Henüz bu konuda kesin delillere ulaşılamamakla birlikte, yaygın bir kanaata göre, yüksek kademe, kaliteli elemanlar çekememenin yanında, bir de elindeki en iyileri kaybetme sorunuyla yüzyüze bulunmaktadır.

Lalumiere'nin maliye müfettişliği örgütü üzerinde yaptığı araştırma, bu konuda bazı sonuçları ortaya koymaktadır. Maliye Müfettişliği açısından pantouflage yeni bir fenomen olarak görülmemektedir. Özellikle ekonomik şartlara bağlı olarak 1870 lerden beri bu olgunun varlığı gözlemlenebilmektedir. İktisadi krizlerde herhangi bir ayrılma olmamasına rağmen; refah devrelerinde kamu sektöründen büyük ölçüde akım görülmektedir. Pantouflage iktisadi şartların dışında bazı özel nedenlere de dayanabilmektedir. Lalumiere'e göre «kariyer» şartları bunlardan birini teşkil etmektedir. Örneğin, Maliye Müfettişliği dalında, on, onbeş yıllık bir hizmetten sonra üst kademeye geçip geçemeyeceği konusunda bir kimse, gerçekçi tahminlerde bulunabilme imkânına sahip olabilmektedir. Bu imkânı görememe, ayrılma için bir neden olmaktadır. Lalumiere, mesleğin ortasında ayrılanların küçük bir bölümünün de zengin sınıflardan geldiklerini, eğitim ve tecrübelerini kendi özel işlerinde kullanmak amacıyla, meslekten ayrıldıklarını belirtmektedir.

Şüphesiz ki özel bir durum olan Maliye Müfettişliğinden bütün yüksek kademe için genellemelere gitmek yanlış sonuçlar doğurabilir. Fakat bu verilerden şu anlamlar çıkmaktadır, a) Pantouflage nitelik ve genişlik itibarıyla yeni bir olgu değildir, b) Tamamen iktisadi nedenlere dayanmaktadır. c) Katı bir kariyer sistemine dayanan ve yatay geçişleri tamamen önleyen Fransız sisteminde, yatay geçişler, pantouflage yoluyla kamu sektöründen özel sektöre doğru olabilmektedir.

Bu durumun ışığı altında, görevsel ve yersel organizasyonun yenileştirilmesi tekliflerinin bünyesiyle orantılı ne gibi değişiklik önerileri ileri sürülmüştür. Bu konudaki teklifler yüksek kademenin bünyesinde köklü değişiklikler getirmekten uzak görülmektedir. Son yıllarda girilen reform çalışmalarının hedefi yüksek yönetici sınıfı birleştirmeye yönelmişti. Şimdi ise, bunları doğrudan doğruya Başbakanlığa bağlamak ve her yöneticiyi en az iki yıl kendi branşının dışında görevlerde çalıştırarak belirli bir esneklik sağlamak yolunda, çabalar görülmektedir. Bu seneler kendi dairesinin taşra örgütünde, teknik yardım işlerinde, mahallî idarelerde, bir kamu teşebbüsünde ve hatta milletlerarası kuruluşlarda değerlendirilebilecektir.

Valilerle ilgili mevzuatta yapılan düzenlemeler genel olarak ana hedeflere yönelmekten uzaktır. Bu arada «vali» ünvanı taşıyanların sayısında bir kısıntı yapmak amacıyla bu ünvanın sadece makama bağlı olması konusunda bir çaba görülmektedir. Ayrıca yaş hadleri ortadan kaldırılmış ve «yabancıların» valiliğe atanması, konusunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bugün için de hükümet bu yetkiyi çok az olarak kullan-

makta ve sınıf dışından atadığı valiler genellikle diğer kuruluşların yüksek yöneticileri arasından seçilmektedir. Sonuç olarak, bölge idaresi ve plânlama konusunda ileri sürülen yenilikçi ruh burada da kendisini duyuramamaktadır.

III

Yazının başlangıcında, organizasyonların genel niteliği, kaynakları ve yenilikler için gerekli ortama ilişkin bazı sorular yöneltmiştir. Acaba Fransız İdarî reform çalışmaları bu sorulara anlamlı çözüm yolları getirmek bakımından ne gibi katkılarda bulunmuştur ?

March ve Simon'un «Yenilik nedir?» sorusuna getirdikleri kesin cevaba, Fransız uygulamasının ışığı altında bakıldığı zaman, çok dogmatik bir nitelikte olduğu ve karşılaştığımız durumlara kolayca tatbik edilemediği ortaya çıkmaktadır .Dikkatli bir araştırma, herhalde şunu belirtecektir ki, 1954 den beri yapılan yeniliklerin büyük çoğunluğu «Örgütün repertuarına» dahildir. (Buradaki «örküt» kelimesi bütün Fransız kamu idaresini kapsar bir şekilde kullanılmıştır.) Ancak soruna, «dikkatin» dışında bir de sağduyu ile bakmak daha olumlu sonuçlar verebilir. Çünkü böyle bir yaklaşım bizi eski uygulama ve düşüncelerden her örnekte ne gibi köklü ayrılmaların olduğunu incelemeye götürecektir. Bu yolda, bize, bu değişikliklerin başarıyla yürütülüp yürütülemeyeceği konusunda bir fikir verebilecektir. Bu açıdan şunu söyleyebiliriz. Bölgesel idare ve plânlama konusunda oldukça fazla İdarî yenilikler yer almasına rağmen, personel sistemi ve Fransız yönetici sınıfının bünyesiyle ilgili meselelerde aynı başarı gösterilememiştir.

«Yenilikçiler kimlerdir?» sorusunun cevabı ise oldukça kolaylıkla verilebilmektedir. İdarî yenilikçiler genellikle yüksek kademedен çıkmaktadırlar. Bunların büyük çoğunluğu gençlerdir ve «refah ve kalkınma» sloganlarının savunucularıdır. Bu gruba bir de kariyere devlet hizmetinde başlayıp daha sonra siyasete atılarak İdarî reform çalışmalarını destekleyen bir kısım siyasetçileri de eklemek yerinde olacaktır.

«Herhangi bir örgütte yenilikler için gerekli koşullar nelerdir?» sorusunun cevabı ise daha güç bir şekilde verilebilmektedir. İlk olarak La alombara'nın bu konudaki görüşünü verelim. «İdarecilerin yetki, mevki, maaş ve sembollerini tehdit veya tahrip eden hiç bir İdarî yenilik çabası başarıya ulaşamaz.» Fransız uygulaması şüpheyi yer bırakmıyacak şekilde göstermektedir ki, personel politikası alanındaki reformlar güdük kalmışlardır. Bunun nedenlerini ise La Palombara'nın görüşlerinde bulmak mümkündür. İkinci olarak, yeni ihtiyaçları karşılamak amacıyla kurulan yeni kuruluşlarda, reformların daha kolaylıkla tatbik edilebileceğini

gösteren örnekler mevcuttur. Bir İdarî kuruluşun hayat devresindeki ana safhaları inceleyen Anthony Dawns şu sonuca varmaktadır. Buna göre bir kuruluş yaşamının ilk başlarında yeniliklere arzuludur. Geç safhada yeniliğe karşı bir direnç ve en son devresinde de bir çözülme ve görevlerini yerine getirememe durumu görülür. Bölgesel plânlama ve idarede reform örneği bu şartlara bir bölümüyle uymaktadır. Üçüncü olarak, Fransız idaresinde yenilik için elverişli ortam, kamu oyunu ve siyasi partileri bu yönde harekete getirebilecek bir siyasi lidere de ihtiyaç duymaklardır. Öyle görülmektedir ki, Fransız idaresinin, hiçbir siyasi gücün olumlu ya da olumsuz etkisine tabi elmadan, kendi seçtiği hedeflere bizzat kendisinin yöneldiği konusunda Fransız bürokrasisi tarafından çizilen tablo, pek de gerçeklere uygun düşmemektedir.

Son olarak, «Ne için yenilik?» sorusuna bu yazı çerçevesi içinde olumlu bir cevap getirebilmek mümkün görülmemektedir. Başlangıç kısmında açıklandığı gibi, reformların çok yönlü amaçları olabilir ve burada bütün yenilik amaçlarının üzerinde durulmak yoluna gidilmemiştir. Her iki örneğimiz de, sadece yenilik politikasını değil fakat kamu yöneticilerinin karar alma sürecine katılmasını sağlayan yenilikçi düzenlemeleri de kapsamaktadır. Her ne kadar yöneticiler kamu sektöründeki statükoyu bozucu yenilikleri kabullenmekte çekimser davranmışlarsa da, hizmetin «Jön Türkleri» tarafından savunulan bölge idaresi ve plânlama reformu, gerçekte, bürokratik statükoda bazı değişiklikler de ortaya koymuştur.

Bu kadar sınırlı verilere dayanarak yenilik üzerinde herhangi bir genellemeye varmak elbette ki imkânsızdır. Ben burada kabaca, Fransızların iki örneğiyle ,yenilikçi sürecin ana yönlerinin nasıl yürütüldüğünü göstermeye çalıştım. Eğer ben bunlardan bir sonuç çıkaracak olsam, bunları şu üç başlık altında toplardım : (1) Fransız kamu yöneticileri ihtiyatlı yenilikçilerdir. Bu özelliği diğer birçok ulusların yöneticilerinde de görmek mümkün. (2) Bu ihtiyatlılığın en önemli nedenleri hizmetin gelenekleri ve sosyal kökendir. (3) Başarılı bir reform, Crozieri'n dediği gibi, sadece kriz şartlarına değil fakat (geniş anlamda) bir siyasî liderin himayesine de muhtaçtır. Kişisel bir rejimde, bugünkü Fransa'da olduğu gibi, yüksek yöneticiler ve teknokratlar önemli roller yüklenir görünürler.

Fakat bu «parlaklık» gerçekte «kişisel» yöneticinin bir yansımasından başka bir şey değildir. Çünkü lidersizlik, bunların varlığını aşırı derecede sınırlandırmış olacaktır. Fransız yöneticileri 4. Cumhuriyet devrindeki gibi uzun bir süre İdarî yeniliklerin takipçisi olabilirlerdi; fakat başarılı yenilikçiler sıfatını kazanmaları ancak istikrarlı bir siyasi iradenin varlığıyla söz konusu olabilirdi.

İDARÎ COĞRAFYA

LAPSEKİ İLÇESİ İDARÎ COĞRAFYASI

Fahri YÜCEL
Lapseki Kaymakamı

PLÂN

I.COĞRAFÎ DURUM

- A. Konumu
- B. Arazi şekilleri
- C. İklim
- D. Bitki Örtüsü

II. TARİHÇE

III. İDARÎ BOLÜNÜM ve NÜFUS

IV. İSKÂN DURUMU

V. İLÇE TEŞKİLÂTI

- A. Merkezi İdare Teşkilâtı
- B. Mahalli İdareler Teşkilâtı
- C. İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Bankalar

VI.MALÎ DURUM

- A. Devlet Gelir ve Giderleri
- B. Mahalli Gelir ve Giderleri
 - 1. Özel İdare gelirleri
 - 2. Belediye gelirleri
 - 3. Köy gelirleri

VII. EĞİTİM DURUMU

VIII.EKONOMİK DURUM

- A. Tarım
- B. Sanayi ve El Sanatları
- C. Ticaret

IX. SOSYAL DURUM

X. SAĞLIK DURUMU

XI. BAYINDIRLIK DURUMU

A. Yollar

B. İçme Suları

C. Resmî Yapılar

XII. TURİZM DURUMU

XIII. LAPSEKİ'NİN ÖNEMLİ PROBLEMLERİ ve KALKINMA

YOLLARI

I. COĞRAFİ DURUM

A. Konumu : Lapseki, Marmara Bölgesinde Çanakkale İline bağlı bir ilçedir. İl merkezine 39 Km. uzaklıktadır. Toprakları kuzeyde Çanakkale Boğazı, güneyde Merkez ve Çan ilçeleri, doğuda Biga ve batıda yine Merkez ilçesi ile çevrilmiştir. Yüzölçümü 955 Km², dir. Kasaba merkezinin rakımı 10 Mt. dir.

B. Arazi şekilleri : Arazi genellikle engebelerdir. Bu engebe denizden içlere doğru dalgalı bir yükselme şeklindedir. İlçenin en yüksek noktası Ağı dağı'dır. İlçenin Çanakkale Boğazına dökülen akarsuları Umurbey çayı, Bayramdere, Alpagut deresi, Susamalan deresi, Güreci deresi, Kirazlı dere, Kocadere ve Eçialan deresidir.

C. İklim : Lapseki'nin iklimi, Marmara Bölgesi iklimine tabi olmakla beraber Boğazın tam kıyısında olması sebebiyle farklılık arzeder. Yazlar sıcak ve kuraktır. Ancak Boğazın devamlı cereyanına maruz kaldığından sık sık poyraz rüzgârı esen ilçede, yaz sıcaklığı etkisini kaybetmekte, yaz akşamları serin olmaktadır. Kışlar şiddetli değildir, ilkbahar kısadır. Sonbahar ilkbahardan daha ılık ve bir hayli uzundur.

D. Bitki Örtüsü : İlçe bitki örtüsü bakımından da Marmara Bölgesinin özelliğini taşır. Arazinin % 49 unu ormanlar kaplar. Ancak bunlar kerestelik evsafında olmayıp, genellikle baltalık ormanı mahiyetindedir. Orman haricindeki arazinin % 27 si tarım bitkileri, % 24 ü meralar ve % 016 çayırlardır.

II. TARİHÇE

Lapseki'nin köklü bir tarihi vardır. Şarl Texie'nin «Küçük Asya» adlı kitabından derlenen bilgiye göre şehir M. Ö. 6000 yıllarında kurulmuş

olup bugüne kadar üç isim değiştirmiştir. İlk ismi (Ptiyasa) — Kaynaklar şehri idi. Şehrin ilk kralı Mandron'dur. Kral Mandron, Paryum'da ikamet eden Febüs ve Blpüs isimli berberist iki kardeşin kendisine yaptığı değerli hizmetlerden dolayı memleketine Rum muhacirleri gelmelerini kabul etti. Ancak bir süre sonra Rum muhacirlerin ihanetine uğradı. Bu ihanet ve saldırıyı kızı Lamsasa'nın olağanüstü gayretiyle defeden kral ve krala muti Rumlar, kral kızının ismine izafeten şehrin adını (Lâmpsak) olarak değiştirdiler. Türkler'in Rumeli'ye geçişlerine kadar (M. S. 1354) Bizanslılar'da kalan Lâmpsak, 2. Osmanlı padişahı Orhan Gazi'nin büyük oğlu Karesi valisi Gazi Süleyman Paşa tarafından Bizanslı'lardan alındı. Sonradan halk dilinde değişikliğe uğrayan şehir (Lapseki) adını aldı. Lapseki'nin ilçe oluş tarihi kesinlikle bilinmemektedir. İçişleri Bakanlığınca 1968 de yayımlanan «Mülki İdare Bölümleri» adlı kitaptan Lapseki'nin Cumhuriyetten önce ilçe olduğu anlaşılmakta, ancak kesin tarihi bilinmemektedir. Bununla beraber Lapseki'nin tahminen yüz sene önceleri ilçe olduğuna kuvvetle ihtimal verilmektedir.

III. İDARİ BOLÜNÜM ve NÜFUS

Lapseki; Merkez, Umurbey ve Beyçayırı isimli üç bucağa bölünmüş olup, bu bucaklara bağlı 3 kasaba ve 40 köy olmak üzere 43 yerleşme ünitesine sahip bir ilçedir.

İlçenin 1945 yılından itibaren yapılan Nüfus sayımlarındaki Nüfus miktarları ile, nüfusun artış oranları (Türkiye yıllık artış oranı ile mukayeseli olarak) aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Nüfus

sayımı yıllar	Şehir Nüfusu	Köyler Nüfusu	İlçe Nüfusu Toplam N.	Türkiye nüfusu Yıllık Artışı	İlçe nüfusu Yıllık Artışı
1945	3384	17269	20653	10.5 (binde)	— (binde)
1950	2387	18359	20726	22.9	0.7
1955	2563	19065	21628	28.9	8
1960	3129	20119	23248	29.3	15
1965	3264	20242	23505	24.9	2

Görüldüğü gibi ilçe nüfusunda 20 yıllık bir devre içinde Türkiye yıllık nüfus artışının çok altında bir artma olmuştur. Şöyle ki Türkiye nüfusu 1945 - 1965 devresinde yılda ortalama % 026 artarken Lâpseki ilçesi nüfusu % 06,5 artmıştır.

IV. İSKÂN DURUMU

Lapseki ilçesinde kasaba ve köyler genel olarak toplu durumda kurulmuştur. Ancak 8 köyün (Oba) tabir edilen 10 mahallesi vardır. Köylerin ortalama nüfusu 500 civarındadır. Nüfus yoğunluğu Türkiye ortalamasının yarısı civarında olup km² ye 24 kişi düşer. Kasaba ve köylerin yerleşim alanları iyidir. Yalnız Yukarı Adatepe ve Subaşı köylerinde heyelan tesbit edildiğinden buralar Bakanlıkça inşaat sahasından çıkarılarak, 1959 da Subaşı köyünün tamamı ve 1964 de Adatepe köyünün yarısı yeni yerleşim sahalarına iskân edilmişlerdir.

Kasaba ve köylerde evler genellikle ahşap, kârgir, kerpiç ve kısmen betonarmedir. Evlerin üzerleri tamamen çatılıdır.

V. İLÇE TEŞKİLÂTI

A. Merkezi İdare Teşkilâtı :

1. Başbakanlık ve Devlet Bakanlıkları :

a — Tapu Sicil Muhafızlığı : 1 Muhafız, 1 Muh. Muavini, 1 Fen Me., 1 Sicil Kâtibi, 1 Odacı.

b — Müftülük : 1 Müftü, 1 Memur, 1 Vaiz, 2 Kur-ân Kurs Öğr., 23 kadrolu imam, 4 kadrolu Müezzîn, 1 Odacı.

2. Adalet Bakanlığı : 1 Savcı, 2 Hâkim, 1 İcra Me., 1 Başkâtip, 4 Kâtip, 1 Mübaşir, 2 Gardiyan, 1 Odacı.

3. İçişleri Bakanlığı : 1 Kaymakam, 1 Bucak Md., 1 Tahrirat Kâtibi, 1 Nüfus Me., 1 Em. Komiseri, 2 Ast. Sb., 1 Nüfus Kâtibi, 5 Polis Me., 35 Er, 7 Bekçi, 1 Şoför, 3 Odacı.

4. Millî Savunma Bakanlığı : 1 As. Şb. Bşk. Dz. Alb., 1 Bnb., 1 Sivil Me., 4 Er.

5. Maliye Bakanlığı : 1 Mal Md., 1 Muh. Me., 1 Veznedar, 3 Vergi Me. 2 Tahsildar, 1 Odacı.

6. Millî Eğitim Bakanlığı :

a — İlk Öğretim : 1 Müfettiş, 1 İlk Öğ. Md., 98 Asil, 3 Muvakkat, 9 Vekil Öğr., 5 Eğitimci, 1 Kâtip, 8 Odacı.

b — Orta Öğretim: 3 Orta Okul Md., 1 Md. Yard., 12 Öğretmen, 3 Kâtip, 5 Odacı.

c — Halk Eğitim : 1 Merkez Md., 1 Kütüphane Me., 1 Odacı.

7. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı : 1 Hük. Tb., 1 Sağlık Merk. Tb., 3 Gezici Sağlık Me., 1 Bucak Sağlık Me., 6 Köy Ebesi, 2 Belediye Ebesi, 2 Hemşire, 1 Kâtip, 1 Şoför, 4 Hademe.

8. Tarım Bakanlığı : 1 Tarım Tek., 1 Tarım Öğr., 1 Ev Ekonomisi, 2 Orman Bölge Şefi, 1 Hayvan Sağlık Me., 11 Muhafaza Me., 2 Meteoroloji Me., 1 Sellektör Makinisti, 2 Kâtip, 3 Şoför, 2 Seyis, 1 Odacı, 1 Bekçi.

9. Gümrük ve Tekel Bakanlığı : 1 Tekel Me., 1 Odacı.

B. Mahallî İdareler Teşkilâtı :

1. Özel İdare Memurluğu : Özel İd. Me., 1 Gelir Me., 1 Tahsil Me., 2 Tahsildar, 1 Odacı.

2. Belediyeler : İlçenin Merkez, Umurbey ve Çardak kasabalarında belediye teşkilâtı olup 3 belediyenin ceman 30 kadar personeli mevcuttur.

C. İktisadî Devlet Teşekkülleri ve Bankalar :

1. P.T.T. Lapseki, Çardak ve Umurbey'de teşkilâtı vardır. Toplam kadroları : 1 Md., 3 Me., 7 Dağıtıcı, 1 Hat Bakıcı.

2. T.C. Ziraat Bankası : 1 Md., 1 Muhasebeci, 1 Şef Mua., 1 Veznedar, 2 Takip Me., 1 Gişe Me. 1 Daktilograf, 2 Odacı.

VI. MALÎ DURUM :

Lâpseki Mal müdürlüğünce son üç yıl içinde haliyeden tahakkuk ve tahsil olunan devlet gelirleri ile tahsilât oranları aşağıda gösterilmiştir :

GELİR					
Yıllar		Tahakkuk Tahsilat		Tahlisat oranı	GİDER
1967	Haliye	211.343	204.487	% 96	2.936.349
1968	»	261.038	257.552	98	3.327.757
1969	»	431.069	428.916	99.5	3.282.250

Son üç yıldanberi Devlet gelirlerinin tahakkukunda ve tahsilât oranlarında artma olduğu görülmektedir. Ancak ilçede tahsil edilen gelirler yapılan giderleri karşılamaktan çok uzaktır. Mahalli devlet giderleri gelirlerin 10 katı civarındadır. İlçede zikre değer vergi kaçakçılığı mevcut değildir.

B. Mahalli Gelirler :

1. Özel idare gelir ve giderleri :

GELİR

<u>Yıllar</u>		<u>Tahakkuk</u>	<u>Tahsilat</u>	<u>Tahsilat oranı</u>	<u>GİDER</u>
1967	Haliye	111.595	109.086	% 98	359.563
1968	»	116.627	113.246	97	270.463
1969	»	156.873	153.855	98	216.958

Son 3 yıldanberi özel idare gelirlerinde artma olduğu ,ancak bu artışa rağmen gelirlerin giderleri karşılayamadığı görülmektedir.

2. Belediye Gelirleri : İlçemiz belediyelerinin 1969 yılında tahakkuk ve tahsil olunan gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

<u>Belediye</u>	<u>Yılı</u>	<u>Tahakkuk</u>	<u>Tahsilat</u>	<u>Tahsilat oranı %</u>
Lapseki	1969	305.196	301.216	99
Çardak	»	375.626	371.962	99
Umurbey	»	206.102	205.043	99

Belediye gelirleri daha ziyade cari giderleri karşılamakta, yatırım giderlerine pek az tahsisat ayrılmaktadır.

3. Köy Gelirleri : 1969 yılında tasdik edilen köy bütçelerine nazaran köylerin tahakkuk ve tahsil olunan gelir miktarları şöyledir :

<u>Yıl</u>	<u>Tahakkuk</u>	<u>Tahsilat</u>	<u>Tahsilat oranı %</u>
1969	407.307	365.078	90

Tahakkuk eden gelire göre 1969 da bir köyü düşen ortalama gelir 10.000 lira civarındadır. Bütçede para olarak değerlendirilen imece gelir miktarı da bu hesaba dahildir. Salma ve imece haricinde hiçbir geliri olmayan köyler bütçe gelirleri ile köyün ancak aylıklı personelinin ücretlerini karşılayabilmektedir.

VII. EĞİTİM DURUMU :

1. İlçede okur yazar durumu :

1965 nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye’de okuma çağındaki nüfusun okur yazar oranı % 48,7 dir. Bu oran Lapseki ilçesinde % 58,7 dir.

2. İlçede öğrenci durumu :

Bütün ilçede ilk ve orta okullara devam eden öğrenci sayısı 3620 olup ilçe nüfusunun % 15,4 ünü teşkil etmektedir.

3. İlçede okul durumu :

Merkez, Çardak ve Umurbey kasabalarında birer orta okul mevcuttur. Merkez ve Umurbey kasabalarında birer ilkokul, Çardak kasabasında ise 2 ilk okul vardır. 40 köyün 37 sinde devletçe yapılan ilk okul, 3 köy ve 2 obada ise 5 geçici bina mevcuttur. Lapseki ilçesinde okulsuz köy yoktur. İlk okulların bina durumları çok çeşitlidir. İlçede mevcut 46 ilk okulun 5 adedi geçici bina, 11 adedi eski tip bina (1950 den evvel yapılmış), 13 adedi 4. A, 4. B, 5. A, 5. B tipinde bina (1950 - 1960 arasında yapılmış), 17 adedi de yeni tip bina (1960 dan sonra yapılmış) şeklindedir.

İlk okullara öğrenci devamı memnuniyet verici şekildedir. 46 ilk okuldan 11 inde ikili öğretim yapılmaktadır.

4. Halk Eğitimi :

ilçede halk eğitim merkez müdürlüğü 1963 yılında Kızılay'a ait bir binada faaliyete başlamıştır. İlçe köylerinden 21 tanesinde eğitim odaları açılmamışsa da, bina ve gereç bakımından yetersiz olan bu odalardan ancak 9 adedi faal durumda görülmektedir. Merkez ve Umurbey kasabaları ile Balçılar, Eçialan ve Güreci köylerinde 5 adet biçki dikiş kursu faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Umurbey bucak merkezinde bir kütüphane mevcut olup, yeni bir kütüphane binası inşa edilmektedir.

VIII. EKONOMİK DURUM :

A. Tarım :

İlçe ekonomisi genellikle tarım ve kollarına dayanır. İlçe arazisinin 1/4 ü tarıma elverişli arazidir. Bu arazinin 3/4 ünden fazlasını tarla ziraatı arazisi, geri kalan kısmı ise bağlar, meyvelikler, zeytinlikler ve sebzelikler teşkil eder.

2021 hektarlık tarım arazisinde en fazla ekilen ürünlerle, ekildikleri saha miktarı ve yıllık üretim aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

<u>Ürünler</u>	<u>Ekili Saha (hektar)</u>	<u>Üretim (ton)</u>
Buğday	5500	8900
Yulaf	4500	6900

Arpa	2000	3400
Çavdar	2000	2900
Bağ	1500	7000
Meyva	1000	5300
Karpuz	700	8000
Domates	300	5000
Zeytin	200	250

Görülüyor ki ilçede hemen her çeşit tahıl bitkisi, meyva, sebze ve bağ yetiştirilmektedir. Tahıl ürünleri ilçe ihtiyacını karşılamakta olup, meyva ve sebzenin büyük bir kısmı dış pazarlarda satılmaktadır.

İlçede 4300 çiftçi ailesinde 23 traktör, 108 atomizör, 20 triyör 120 santrafuj, 479 pulvarizatör, 2445 adet de pulluk bulunmaktadır. İlçede 2 sabit ve bir seyyar tohum temizleme makinesi mevcuttur. Lâpseki, Çardak, Umurbey kasabalarında tarım kredi kooperatifleri vardır.

Bölgede ileri bir hayvancılık var sayılabilir. İlçe arazisinin % 24 ünün mera olması, kışların mutedil geçmesi, çoğu zaman orman sahalarından da istifade edilmesi hayvancılığı kolaylaştırmaktadır.

İlçe dahilindeki hayvan cinsleri ve miktarları aşağıda gösterilmiştir.

Cinsi	Miktarı	İlçe hayvan varlığı
Kıl keçi	34.772	
Koyun	34.081	
Sığır	11.201	
Merkep	2.689	
At	1.671	
Manda	969	
Deve	254	
Katır	73	

İlçede arıcılık ve balıkçılık büyük yer tutar. Memnuniyet verici yönü arıcılığın genellikle fenni şekilde yapılmasıdır. İlçe merkezi ile Suluca ve Şevketiye köylerinde 3 adet balık tarlası (dalyan) vardır.

B. Sanayi ve el Sanattan :

Lâpseki sanayi bakımından ölü bir ilçedir. Resmî ve özel ağır sanayi kuruluşu olmayan ilçede hafif sanayi kuruluşları da normal ölçülerin altındadır. Halkın Fakirliği, müteşebbüs şahısların yokluğu, kredi imkânsızlığı, birlik ve sermaye terakümünün sağlanamaması, zen-

ginlerin büyük şehirlere gitmeleri sanayi tesislerinin kurulmamasında akla gelen sebeplerdir.

İlçe dahilinde 8 salça, 8 peynir, 3 gazoz, 2 zeytinyağı, 2 tuzlu balık, 1 şarap, 1 meyva suyu, 1 turşu, 2 tuğla imalâthanesi, 5 oto ve araba tamircisi, 20 hızar, 18 marangoz, 5 kaynakçı ve 1 tüfekçi bulunmaktadır. Ayrıca 12 su, 4 motor ve 2 yeldeğirmeni mevcuttur.

İlçede el sanatları yok denecek derecededir.

C. Ticaret :

İlçenin ticari hayatı daha ziyade tarım mahsullerinin satışına dayanır. Sanayinin gelişmemiş olması ilçede faal bir ticari hayatın doğmasına imkân vermemektedir. İlçede üretilen 25.000 ton sebze ve meyvanın 1/3 ü mahallen sarf edilmekte, 2/3 ü ise komşu ile ve ilçelere, özellikle Trakya bölgesine sevk edilmektedir.

Köyler sürekli alış verişlerini Lâpseki, Çardak ve Umurbey kasabalarından yaparlar. Haftanın Cumartesi günleri Lapseki'de, Cuma günleri Umurbey'de, Perşembe günü ise Eçialan köyünde pazar kurulur. Çardak ve Lâpsekide her yıl emtia ve hayvan panayırı kurulmaktadır. İlçe merkezinde ticaret ve sanayi odası mevcut değildir. İlçe dahilinde gelir vergisi mükellefi olarak 708 tüccar, esnaf ve diğer serbest meslek erbabı mevcuttur.

Lâpseki - Gelibolu ve Çardak - Gelibolu arasında deniz motorları ile yolcu ve eşya taşınır.

IX. SOSYAL DURUM :

A. İlçe halkının menşei :

İlçe halkı mütecanis değildir. Halkın takriben % 60 mı yerli halk, % 40 mı ise sonradan gelenler teşkil eder. Sonradan gelip tamamen veya kısmen 15 köye yerleşen kimseler 93 göçmenleri, 1932 göçmenleri 1951 göçmenleri ve mübadil ahaliden olan kimselerdir.

İlçe halkı tamamen müslümandır. Azınlık veya azınlık dini yoktur.

B. tice halkının yaşantı, karakter, örf ve adetleri :

Birçok dağ köyleri fakirlik ve ulaşım güçlüğü sebebiyle sosyal ve medeni ihtiyaçlarından mahrumdur. Su ve yol problemi halledilmemiş köylerin sayısı tüm köylerin yarısına yakındır.

İlçe halkı genel olarak uysal, fedakâr ,kanuna ve devlet memuruna saygılıdır. Bu vasıflarına karşılık gelenekçi olup müteşebbis değildir. Halkın sahip olduğu karakterin tabii sonucu olarak ilçede asayiş son derece iyidir.

Halkın örf ve adetleri genellikle kanuna, mantığa, dine ve hür düşünceye aykırı değildir. Bu vasıflara aykırı yegane mahalli adet kız kaçırma olaylarıdır.

Hıdırellez ilçede 6 Mayıs'ta değil de ,bu tarihi takip eden ilk pazar günü kutlanır. Düğünler masraflı olur ve bir hafta kadar sürer. Düğünlerde silâh atma adeti yoktur.

C. Sosyal organizasyonları :

Köylerde muhtarlık, çiftçi malları koruma başkanlığı gibi mecburi teşkilât dışında sosyal organizasyonlara rastlanmaz. Birkaç köyde cami yaptırma derneği mevcuttur.

Sosyal organizasyonlar konusunda Çardak ve Umurbey kasabası nisbeten faal görülmekte, bu kasabalarda muhtelif dernekler ve organize topluluklar kendini derhal hissettirmektedir.

Her üç kasabada birer gazete ve mecmua bayii vardır.

D. Sosyal Tesisler :

1. Kasabalar :

a — Yol : Her üç kasaba asfalt devlet yolu üzerinde olup, dış ulaşımında yol problemi yoktur.

b — Su : Her üç kasabanın tazyikli içme suyu mevcuttur.

c — Elektrik : 3 kasaba da 1969 yılında Soma termik santralinden gelen daimi cereyana kavuşmuşlardır.

d — Mezbaha : Lâpseki mezbahası plâna uygun iyi bir yapıdır. Çardak ve Umurbey mezbahaları basit ve ihtiyaca yeterli olmayan binalardır.

e — P.T.T. : Lâpseki'de 50 lik santralli bir P.T.T. binası, Çardak ve Umurbey'de ise P.T.T. şubeleri vardır.

f — Hamam : Lâpseki'de 2, Umurbey'de 2, Çardak'ta ise 1 hamam vardır.

g — İmâr Plânı : Kasabaların tasdikli imâr plânları mevcuttur.

- h — İtfaiye : Her 3 kasabada da itfaiye teşkilâtı yoktur.
- i — Kanalizasyon : Kasabalarda fenni kanalizasyon yoktur.
- j — Sinema : Lâpseki’de 1 kapalı 3 açık, Çardak’ta 2 kapalı 1 açık, Umurbey’de 2 kapalı 1 açık sinema mevcuttur.
- k — Kütüphane : Umurbey’de 1 halk kütüphanesi mevcuttur. Lâpseki ve Çardak’ta kütüphane yoktur.
- l — Hâl : 3 kasabada da hâl yoktur.
- m — Motel - Gazino : Lâpseki’de 4 odalı bir motel ve ayrıca 2 gazino, Çardak’ta ise 1 gazino mevcuttur.
- n — Otel : Lâpseki’de 3, Çardak’ta 2, Umurbey’de 2 adettir .
- o — Park : Çardak’ta sahilde belediyeye ait büyük ve güzel bir (çamlık parkı) mevcuttur.
- p — Soğuk hava deposu : Lâpseki’de 500 tonluk bir soğuk hava depo binası ikmâl edilmek üzeredir.
- r — Garaj : Her 3 kasabada garaj tesisleri yoktur.
- s — Sanayi çarşısı : Lâpseki’de basit bir sanayi çarşısı vardır.
- t — Cami : Her 3 kasabada ikişer tane cami vardır.
- u — Dernek ve kulüpleri : Kasabalarda 31 dernek ve 8 kulüp mevcuttur.
- v — Kahvehane : Lâpseki’de 6, Çardak’ta 10, Umurbey’de ise 9 kahvehane vardır.

2 — Köyler :

Köylerde sosyal tesis olarak 1 hamam, Suluca köyünde turistik gazino ve motel tesisleri, hepsinde birer cami, 26 adet kahvehane ve her köyde muhtarlık veya misafir odası bulunur. 7 köy orman telefonu, 4 köy de jandarma telefonu vasıtası ile ilçe merkezi ile muhabere imkânına sahiptir.

9 köyün elektrik keşifleri yapılmış olup, proje ve inşaat programına alınmaları Bakanlığa sunulmuştur.

X. SAĞLIK DURUMU :

Lâpseki’de 10 yataklı bir sağlık merkezi mevcuttur. Hükümet tabibliği ve sağlık merkezi baştabibliği aynı binada görev yapmaktadır.

Sağlık merkezinde 1969 yılında 4575 hasta muayene edilmiş, 485 hasta yatarak, 4.090 hasta ise ayakta tedavi görmüştür. Sağlık merkezinde operatör ve tıbbi levazım bulunmadığından ameliyat yapılmamaktadır.

İlçede tahribat derecesinde bulaşıcı hastalıklar görülmemektedir.

Sağlık Merkezinin 1965 model jeep arabası mevcuttur.

İlçede eczahane olmayıp, 2 tabibi ait 2 ecza dolabı mevcuttur.

XI. BAYINDIRLIK DURUMU :

A. Yollar : Lapseki’de 55 Km. devlet yolu, 60 Km. il yolu ve 135 Km. köy yolu mevcuttur.

1 — Devlet ve il yolları : İlçe hudutları dahilinde bir devlet yolu ile 2 il yolu mevcuttur. Devlet yolunun 1969 da asfaltlanması tamamlanmıştır. 20 köyün kılçık yollarla bağlı olduğu 2 il yolu da yeterli değildir. Biran evvel bakımının yapılması bölgenin en büyük dileğidir.

2 — Köy yolları : Lapseki köy yolları bakımından tahminlerin üzerinde geri kalmış bir ilçedir.

İlçenin 40 köyünden 4 tanesi devlet yolu, 3 tanesi de il yolu üzerinde olduğundan bu köyler yolunun, yapımı karayolları teşkilatına ait bulunmaktadır. Geri kalan 33 köyün il YSE müdürlüğünün, görevine giren 135 Km. lik hali hazır yol durumu şöyledir :

Cinsi	Köy yolu		Köy adedine	
	Km.	uzunluğuna oranı	Köy adedi	oranı
Yapılmamış köy yolu	60	% 45	8	% 24
Yapılmış, bakılmamış köy yolu	34	% 25	7	% 21
Yapılmış, kısmen bakılmış köy yolu	41	% 30	18	% 55

Tablodaki görüldüğü gibi ilçe köylerinin 1/4 ü yıldan tamamen mahrum olup, dozerle açımı gerekli köy yollarının uzunluğu bütün köy yollarının yarısına yakındır.

B. Köy içme suları : Köylerin 3/4 ü temiz ve yeterli içme suyuna sahiptir. 13 köyden bir kısmının içme suları yok, bir kısmının ise yetersiz ve gayri sıhhiştir. Taştepe ve Yenice köylerinde memba suları mevcut olup, köylüler tarafından ilçede satılmaktadır.

C. Resmi Yapılar :

İlçede 1959 da yapılan bir hükümet konağı mevcuttur. Resmi dairelerin çoğu bu bina içindedir. 1960 yılından itibaren yapılan ziraat bankası orman bölge şefliği, tekel binası, özel idare hizmet binası ve kaymakam evi ile belediye ve sağlık merkezi binaları ilçenin önemli resmi yapılarındandır.

XII. TURİZM DURUMU

Marmara bölgesinin mutedil iklimine, çeşitli bitki örtüsü ve tabiat güzelliklerine sahip Lapseki, Boğaz boyunca uzanan tabii plajları ile turizm yönünden parlak istikbâl vaatmektedir. Çanakkale - Bandırma yolunun ilçeden geçmesi, her türlü meyva ve sebzenin yetişmesi ve sakin tabiatlı ilçe halkının turistlere gösterdiği yakınlık Lapseki'yi aranacak turistik merkezlerden biri haline getirmiştir.

İlçenin halihazır turistik sahaları Suluca köyü plajı, Lapseki dalyan köyü plâjı, Çardak plajı ve Şevketiye köyü plâjıdır.

Lapseki; moteller, gazinolar, mokamlar, tatil köyleri gibi her türlü turistik tesisler yapımına elverişli bir ilçedir. Dalyan köyünde Devlet Malzeme Ofisine ait barakalar mevcut olup, bu teşkilât burada turistik tesisler kurmak için ön çalışmalara başlamıştır. Diğer resmi teşekküllerin de aynı yola gitmeleri faydalı olacaktır.

Lapseki, Çardak ve Umurbey kasabalarında turizm dernekleri mevcut ise de, etkili bir çalışma yaptıkları görülmemektedir.

XIII. LAPSEKİ'NİN ÖNEMLİ PROBLEMLERİ ve KALKINMA YOLLARI

A. Ekonomik Problemler :

1. Meyva ve sebzelerin değerlendirilmesi :

İlçede istihsal edilen yıllık 25.000 ton kadar her çeşit sebze ve meyveyı müstahsil İstanbul, Ankara ve İzmir pazarları ile civar kasabalara göndermekte ise de ,daha çok toptancı hallerine gönderilen mahsüller değer fiatının çok altında satılmaktadır. İlçe çapında sebze ve meyva istihsalinin pazarlanması ve sanayie intikali sağlanırsa oldukça büyük kazanç temin edilir. Bunun için halk uyandırılmak, kooperatifler ve şirketler yolu ile (birleştirilmek ve mahsüllerin sanayie intikal ettirilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda Umurbey'de kurulan (uztaş) isimli şirket faydalı olmaktadır. Lapseki'de geçen yıl sebze ve üzüm kooperatifleri kurulmuş

ve Ankara'daki Kooperatifler Birliği haline sebze ve meyva sevkياتına başlanmıştır.

2. Fabrika zarureti :

Meyva ve sebzenin ilk ve son turfanda 6mrü ortalama 6ç aydır. Yurdun doğu b6lgesi ile b6y6k şehirlerin meyva ihtiyaçı b6t6n yıl devam eder. O halde yapılacak iş bu b6lgeler halkının her mevsimde meyva ve sebze ihtiyacını gidermek i6in her 6eşit meyva ve sebzenin yetiştiği Lapseki'de meyva suyu, konserve ve vakumlu sal6a fabrikaları yapılmasıdır. Ayrıca standardizasyonu sağlamak ve meyveyı uzun s6re muhafaza ederek kiş aylarında daha iyi fiyatla satabilmek i6in il6ede bir meyva tasnif atelyesi ile mevcuda il6veten bir6ař soğuk hava deposu daha yapılması gerekmektedir.

3. Hayvancılığın geliştirilmesi :

6evre hayvancılığa m6saittir. Ancak hayvancılığı iptidai usullerden kurtarmak l6azımdır. 6evrede kara sığır fazla miktarda beslenir. Ancak damızlık ineklerde suni tohumlama yapılmamaktadır. Bu bakımdan il6ede aşım durakları tesis edilerek Montofon ve Hollanda tipi y6ksek verim kabiliyetli ırkların yetiştirilmesi gereklidir.

Dağlı6 ve kıvrıcık cinsi b6lgenin en fazla yetiştirdiği koyunlardır. Merinos cinsinin de denenmesi ve kıl ke6isi azaltma 6areleri aranması l6zumlu g6r6lmektedir.

66 adet dalyan tesisi olan il6ede balık6ılığın istikbali a6ıktır. Bunun i6in L6apseki'de ve şevketiye k6y6nde 2 balık6ı barınağı yapılmalı, balık6ılara uzun vadeli ve d6ř6k faizli kredi sağlanmalı ve balık6ıların kooperatifleşmesi i6in gayret sarfedilmelidir.

4. El Sanatlarının geliştirilmesi :

il6ede el sanatları yok denecek derecededir. Halbuki orman ve dağ k6yl6leri kişı boş oturarak ge6irmektedir. Bir6ař istekli k6y se6ilerek halıcılık, battaniyecilik, trikotaj, hasır 66rg6 ve tahta hatıra eşya kursları a6ılmalı ve k6yl6n6n boş zamanları değerlendirilmelidir.

B. Ulaşım Problemleri :

1. Araba vapuru tahsisi :

L6apseki'de yetişen sebze ve meyva ya motorla veya 180 Km. yol kat edilerek kamyonla Gelibolu'ya ge6irilmektedir. Bu ise zaman kaybına, nakliye 6retinin artmasına, meyva ve sebzenin bozulmasına sebep olmakta-

dır. Lapseki ve Çardak'ta araba vapurlarının yanaşabileceği kapasitede iskeleler mevcut olduğundan, Gelibolu ile Lapseki arasında araba vapuru işletilmesine acil zaruret vardır.

2. İl yollarının ikmâli :

İlçenin 20 köyünün kılçık yollarla bağlanacağı (Lapseki - Beyçayır) ve (Umurbey - Eçialan - Bakacak) il yollarının kara yolları genel müdürlüğünce biran evvel bakımının yapılması gereklidir.

3. Köy yolları yapım ve bakımı :

İlçenin 40 köyünden 8 köyün yolu hiç açılmamış, 7 köyün yolu ise açılmış fakat henüz kumlanmamıştır. Böylece 15 köy bilhassa kışın kapalı ünite durumunda kalmaktadır. Köy yollarının biran önce ikmâli köylerin çeşitli ihtiyaçlarını temin ve ekonomik güçlerini arttırma yönünden büyük zaruret göstermektedir.

C. Turizm Problemi :

İlçenin kalkınmasında turizm büyük rol oynayacaktır. Bölge, iklim, yol, sebze ve meyva, tabiat güzelliği, deniz ve plajlar bakımından turistik tesisler yapımına elverişli olan ilçeyi; turizm derneklerinin, ilçe halkının, resmi görevlilerin ve Lapseki'yi seven herkesin her türlü usullerle tanıtması şarttır. Resmî daireler, mahallî belediyeler, kooperatifler ve turistik tesis işletmecilerinin ilçede tesisler kurmaları veya kurulmuş tesisleri genişletmeleri gerek kendileri gerek Lapseki turizmi yönünden çok faydalı olacaktır.

D. Eğitim Problemleri :

1. İlk öğretim :

İlçe merkezinde ikinci bir ilk okul yapılması zaruridir.

Köylerde hepsinde öğretim yapılmakta ise de 8 obada hiç okul yoktur. Bu obaların yakın köylere nakli, mümkün olmadığı takdirde kısmi devlet yardımları ile mahallen tek derslikli binalar yaptırılarak veya gezici okullar usulünden faydalanılarak ilk öğretim dışı kalan 200'e yakın çocuğun ilkokula kavuşturulması lüzumludur. İlçenin geçici binada öğretim yapan 3 köyüne ilk okul yapılması, 11 ilk okulun onarılması, 10 ilk okula derslik ilâvesi, 18 köye öğretmen lojmanı yapılması, 31 köy ilk okuluna içme suyu temini ve 30 ilk okula ihata duvarı yapılması gereklidir.

2. Orta Öğretim :

Lâpseki, Çardak ve Umurbey kasabalarında birer orta okul mevcuttur. Mevcut orta okullara genellikle kendi kasaba merkezlerinin öğrencileri devam etmektedir. 3 orta okula köylerden gelen öğrenci sayısı 40'ı geçmez. Köylerin fakirliği ve ulaşım güçlüğü bunun başlıca sebepleridir. Köy çocuklarının orta okula devam edebilmesi için aralarında 3 Km. mesafe bulunan Lâpseki ile Çardak arasına bir bölge yatılı orta okulu yaptırılması veya Lâpseki orta okulunun genişletilerek pansiyonlu hâle getirilmesi lüzumlu görülmektedir.

ilçede lise açılması pek yakın ihtimal olarak gözükmemektedir. Orta okulu bitiren öğrencilerin çoğu Çanakkale ve Biga liselerine devam etmektedir. Halbuki ilçenin 5 Km. karşısında Gelibolu vardır. Öğrencilerin bu liseye devamı daha kolaydır. Ancak bunun için Lâpseki - Gelibolu arasında araba vapuru işletilmesi gereklidir.

E. Şehircilik Problemleri :

1. Lâpseki - Çardak birleşmesi :

Lâpseki, Çardak ve Umurbey 2.500 — 3.500 nüfuslu küçük kasabalar. Bu bakımdan köylerin alış veriş merkezleri dağılmaktadır. Halbuki bu üç merkezden Lâpseki ve Çardak birleşmeye ve her türlü ihtiyaca cevap verecek bir şehir hüviyeti kazanmaya müsaittir. Bu birleşme bugüne kadar kasabaların manâsız egoizmi yüzünden tahakkuk etmemiştir. Ancak kaçınılmaz bir zarurettir. İki belde arasına orta okul, sağlık merkezi devlet binaları, kurumlar ve özel şahıslar tarafından plâj tesisleri ve evler yapıldığı takdirde bu birleşme kısa zamanda tahakkuk edecektir.

2. Kasabaların medeni ve sosyal ihtiyaçları :

a. Lâpseki : İlâve tazyikli içme su tesisine, modern kapalı sinemaya, itfaiye arabasına, kanalizasyona, garaja, yeni bir P.T.T. binasına, kütüphaneye, parka, sıhhi ve temiz otel ve lokantalara, ilâve motel tesislerine, hale, şehir içi yollara ve spor sahasına ihtiyacı vardır.

b. Çardak : İlâve içme su tesisine, modern kapalı sinemaya, mezbahaya, soğuk hava deposuna, kütüphaneye, garaja, kanalizasyona, hale, şehir içi beton ve parke yollara ihtiyacı vardır.

c. Umurbey : Mezbahaya, kanalizasyona, garaja, hale, parka, soğuk hava deposuna, otele ve spor sahasına ihtiyacı vardır. 13/5/1970

HABERLER

Hayrettin Ersöz işleri Bakanlığı Müsteşarı Oldu

İşleri Bakanlığı Müsteşarlığına Mahallî İdareler Genel Müdürü Hayrettin Ersöz getirilmiştir.

21 Ocak 1972 tarih ve 14079 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan müşterek kararname ile bu göreve atanan Ersöz daha önce bu görevi vekâleten ifa etmekte idi.

Hayrettin Ersöz’ün biyografisi şöyledir :

1926 yılında Sivas’ta doğan Hayrettin Ersöz, ilk ve ortaokul tahsilini bitirdikten sonra 1943 yılında Sivas lisesinden mezun olmuştur.

1947 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesini bitiren Ersöz, 28 Temmuz 1947 de Sivas Maiyet Memurluğuna atanmıştır. 8 Şubat 1948 tarihinde Amasya Maiyet Memurluğuna nakledilen İve 11 Nisan 1948 de tekrar Sivas Maiyet Memurluğuna alınan Hayrettin Ersöz, Tekman ve Şarkışla ilçelerinde Kaymakam Vekilliği yapmıştır.

Yiğit KIZILCAN

Yayın Müdürü

Baha sonra Sivas’ın Zara İlçesine bağlı Şerefiye Bucakında nahiye stajını bitiren Ersöz, Kaymakamlık stajını da bitirdikten sonra Kasım 1949 tarihinde 14. Dönem Kaymakamlık Kursuna katılmıştır.

Kaymakamlık Kursunu bitirdikten sonra Mart 1950 tarihinde Siirt İlinin Sason ilçesi kaymakamlığına atanan Ersöz, Mayıs 1951 tarihinde askerlik hizmetini yapmak üzere silah altına alınmış ve Nisan 1952 de Yedek Teğmen rütbesiyle terhis edilmiştir.

Mayıs 1952 tarihinde Nevşehir İlinin Gülşehir İlçesi Kaymakamlığına, Mart 1955 tarihinde Ağrı İlinin Doğubayazıt Kaymakamlığına, Mart 1957 tarihinde Kastamonu İlinin Taşköprü İlçesi Kaymakamlığına atanan Hayrettin Ersöz, Mart 1959 tarihinde Mülkiye Müfettişliğine getirilmiştir.

14 Aralık 1967 tarihinde Gaziantep Valiliğine atanan Ersöz, 1970 yılında İşleri Bakanlığı

Müsteşar Muavinliğine getirilmiş ve daha sonra 1971 yılında da Mahallî İdareler Genel Müdürlüğüne atanmıştır.

Ferit Kubat'ın İçişleri Bakanlığına getirilmesi üzerine boşalan Müsteşarlığa 13 Aralık 1971 tarihinde vekâleten atanan Ersöz yukarıda tarihini belirttiğimiz Resmî Gazetede neşredilen kararname ile Müsteşarlığa asaleten getirilmiştir.

İdarî reform çalışmalarını incelemek üzere 1964 yılında Fransa'ya gönderilen Ersöz burada 5 ay kalmıştır.

Fransızca bilen Ersöz evli ve iki oğlan, bir kız babasıdır.

Sayın Hayrettin Ersöz'ü kutlar, mesleğin ve meslekdaşların dertlerini yakından bilen bir idareci olarak kendisinden çok şey beklerken başarı dileklerimizizin içtenliğini belirtmek isteriz.

İçişleri Bakanlığı Merkez Teşkilâtında Yeni Atamalar Yapıldı.

İçişleri Bakanlığı Merkez Teşkilâtında yeni bir takım atamalar yapılmıştır.

14 Ocak 1972 tarihli olup 21 Ocak 1972 tarih ve 14079 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan kararnameye göre, açık bulunan İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığına, Mahallî İdareler Genel Müdürü

Hayrettin Ersöz'ün almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile atanması uygun görülmektedir.

Aynı kararnamede, Emniyet Genel Müdürlüğüne, Kars Valisi Orhan Alâaddin Erbuğ'un almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile :

Açık bulunan Müsteşar Muavinliğine, Rize Valisi A. Nazif Demiröz'ün almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile :

Mahallî İdareler Genel Müdürlüğüne, Aydın Valisi İ. Turgut Kılıçer'in almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile ;

İller İdaresi Genel Müdürlüğüne, Bakanlık Müsteşar Muavinini Ahmet Gümüşlünün almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile atanmaları uygun görülmektedir.

Ayrıca söz konusu kararname ile, Bakanlık Hukuk Müşaviri iken daha önce İller İdaresi Genel Müdürlüğüne atanmış olan A. Kemal Özgüney'in almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile Bakanlık Hukuk Müşavirliğine tekrar atanması uygun görülmektedir.

Birinci sınıf Mülkiye Müfettişi olan ve onayla Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdürü olarak görev yapan Ziya Çoker'in 657 sayılı Devlet Me-

murları Kanunun 1327 sayılı Kanunla değiştirilen 68 inci madde hükmüne göre I inci derece, I inci kademe aylığı ile Bakanlık Müsteşar Muavinliğine atanması sözü edilen kararname ile uygun görülmektedir.

Değerli meslekdaşlarımızı kutlar yeni görevlerinde başarılı olmalarını temenni ederiz.

Valiliklere Yeni Atamalar Yapıldı.

1 Şubat 1972 tarih ve 14086 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulunun 12 Ocak 1972 tarih ve 7/3654 sayılı karar ile boş olan vilâyetler Valiliklerine yeni atamalar yapılmış ve bazı Valilerin yerleri değiştirilmiştir.

Sözü edilen kararnamede, Emniyet Genel Müdürü Sedat Kirtepe almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile Aydın Valiliğine,

Kütahya Valisi Nezh Okuş almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile, Adana Valisi Osman Meriç'in Danıştay Üyeliğine seçilmesi ^nedeniyle boşalan, Adana Valiliğine,

Bolu Valisi Suat Ergimek almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile Kütahya Valiliğine atanmaktadırlar.

Bu yer değiştirmelerden başka kararname ile bazı yeni atamalar da yapılmaktadır. Buna göre, Tetkik Kurulu Üyesi Ziya Kasnakoğlu, I inci derecenin 4 üncü kademesi ile terfian Trabzon Valiliğine,

Ankara Vali Muavini Alâeddin Hüsnü Özkiper, I inci derecenin 2 nci kademe aylığı ile terfian Kars Valiliğine,

Hatay Vali Muavini Kemal Kalender, I inci derecenin I inci kademe aylığı ile terfian Rize Valiliğine,

İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyesi A. Ragıp Gerçek, I inci derecenin 3 üncü kademe aylığı ile terfian Bolu Valiliğine atanmaları kararlaştırılmaktadır.

Gerek yeri değişen ve gerekse yeniden atanan değerli meslekdaşlarımızı kutlar yeni görevlerinde başarılı olmalarını dileriz .

İçişleri Bakanı Ferit Kubat, Bakanlığın 1972 Malî Yılı Bütçesinin Bütçe Karma Komisyonunda Görüşülmesi Nedeniyle Bir Konuşma Yaptı.

İçişleri Bakanı Ferit Kubat Bakanlığın 1972 malî yılı bütçesinin Bütçe Karma Komisyonunda görüşülmesi nedeniyle bir konuşma yapmıştır.

Bakanlık mensuplarının tarafsızlık ve dürüstlüğünden söz eden Kulbat bu konuda şöyle konuşmuştur :

«İdare ve Zabıta hizmetlerinde, Anayasa ve kanunlar çerçevesinde tam bir tarafsızlık ve dürüstlük hasleti, Bakanlığın mensupları tarafından her vesile ile ortaya konacak bir çalışma ilkesi olacaktır.»

Vatandaşa iyi ve eşit muamele temel ilkemiz olacak, kendimize yapılmasını istemediğimiz muamele, vatandaşımıza yapılmıyacaktır.

«Şerefli ve başarılı maziye sahip bir teşkilâtın fedakâr temsilcileri olarak çaba ve hedefimiz, halkın yanında ve hizmetinde olmaktır.» diyen Bakan, Nizamsever halkımızın sağduyusuna ve kanunlara riayet şuuruna olan güvenin tam olduğunu, kamu düzenin sağlanmasında görev alan idarecilerin ve zabıta teşkilâtının her kademesindeki vazifelilerin de hukuk devletinin icaplarını yerine getirmekte azamî titizlik göstereceklerinden emin bulunduğunu, vatandaşa karşı saygılı ve müşfik olunacağını beyan ederek bu konuda şunları ifade etmiştir :

«— Kanun hakimiyetinin sağlanması, demokratik hürriyet düzeni içinde, vatandaş hak ve hürriyetlerinin muhafazası gibi çok

hassas ve önemli bir hizmetin mesuliyetini omuzlarında taşıyan bir teşkilât olarak görevimizi vatandaşa karşı saygılı ve müşfik, ama asla taviz vermeden ve devlet otoritesini zedelemekten en iyi şekilde yapmak olacaktır.»

İdarenin tarafsızlığına da değinen Ferit Kubat, bu konuda şöyle konuşmuştur :

«— Bakanlık olarak hukuk devleti ilkesine yaraşan bir hüviyet içerisinde idarenin mutlak tarafsızlığını sağlamak azim ve kararındayız.

İdare âmirlerimizin ve zabıtamızın, halkın yanında ve halkla beraber olması, demokratik idarenin gerçek ve tabîî sonucudur.»

İdarecinin halkın hizmetinde ve halkla beraber olması gerektiğini söyleyen Bakan,

«— Başarılı idareci, halkın içinde bulunmak ve halkla beraber, halkın hizmetinde olmak zorundadır.

Halkın ızdıraplarını ve onun (meselelerini) bilmedikçe ona çözüm yolları bulmanın bir değer ifade edemeyeceği muhakkaktır.

Halkı iyi bilen ve tanıyan idareci, gerçek manada, hizmet etmenin yolunu da bulmuş demektir.» demiştir.

İdarecinin, Atatürk ilkelerinin ve Atatürk devrimlerinin savunucusu ve yürütücüsü olmak,

emrindeki kuruluşlar vatandaşa daima en iyi örnekleri vermek ve bu uğurda gereken her türlü fedakârlığı göstermek mevkiinde cılan kişi olduğunu söyleyen Kubat idarede reform konusunda şunları beyan etmiştir :

«— Osmanlı İmparatorlğundan devralınan, işbölümü ve koordinasyon bakımından tamamen yetersiz, güç ve ağır işliyen bugünkü kuruluşlarla, ekonomik ve sosyal alanlarda ileri atılımların yapılması mümkün değildir.

Bakanlık Teşkilâtı, bugünün modern anlamı içinde İdarî ve sosyal ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Bu sebeble İçişleri Bakanlığını, modern kamu yönetimi esaslarına uygun bir kuruluş ve işleyişe sahip kılmak amacıyla 1967 yılında Bakanlığın bütün hizmet dallarında başlanan, tamamen bilimsel metod ve teknik esaslara göre sürdürülen (İÇ-DÜZEN) çalışmaları bu yıl sonuçlanmıştır.»

Konuşmasının bundan sonraki bölümünde, aşırı uçların faaliyetlerinin tamamen bertaraf edileceğini söyleyen Bakan, bu konuda şöyle konuşmuştur :

«— Vatan ve Cumhuriyetimize karşı girilen, ülkenin ve milletimizin bölünmezliğini tehlikeye düşürmek eğilimi gösteren, demokratik düzen ile vatandaşın temel hak ve hürriyetleri ile rejimimizin ortadan

kaldırmaya yönelen aşırı uçların faaliyetleri, bir daha geri gelmemek üzere en kısa zamanda kesinlikle bertaraf edilecek, Devletimizin güçlü varlığı, vatandaşın özlemini duyduğu huzur ve sükûnu mutlaka sağlayacak, demokratik, lâik Türkiye Cumhuriyetinin geleceği teminat altına alınmış olacaktır.»

Ferit Kubat konuşmasında, trafiğin hayatı öneminden ve meydana gelen kazalardan da söz ederek, bu konudaki konuşmasını şöyle sürdürmüştür :

«— Ekonomik ve sosyal alanlardaki kalkınmaya paralel olarak karayolu ulaşımında da kaydedilen gelişmeler, trafik yoğunluğunu artırmıştır.

Memleketimizde yolcu taşımasının % 86,6 sı, yük taşımasının % 73,7 si uzunluğu 61.500 km. olan karayollarımız üzerinden yapılmaktadır.

Son beş yıl içinde 14.358 i ölümle, 44.985'i yaralama ile, 32.671 i maddî hasarla sonuçlanan 92.614 trafik kazası olmuş, bu kazalarda, 18.981 kişi ölmüş, 80.459 kişi yaralanmış ve 196.838.655 TL. lık maddî hasar meydana gelmiştir.

Burada Bakanlığımıza, düşen görev, karayolları trafiğini en etkin bir biçimde kontrol altında bulundurmak ve mevcut imkânlarıyla en iyi sonuca ulaşabilmektir.»

Bu arada hazırlanan kanun taşanlarından da söz eden Bakan, güvenlik ve idare hizmetleriyle ilgili bulunan Bakanlığının Dernekler Kanunu, Emniyet Teşkilâtı Kanunu, Polis Görev ve Yetki Kanunu, Özel İdare Kanunu, Köy Kanunu, Belediye Kanunu, Belediye Cezaları Kanunu, Mahallî İdareler Mali Denetim Kurulu Kanunu, Mahallî İdareler Arttırma, Eksiltme ve İhâle Kanunu, Mahallî İdareler İktisadî Kurumları ve İştirakleri Kanunu, İşyerlerinin Hafta Tatili - Öğle Dinlenmesi ve Kapanış Saatleri Kanunu, Taşocakları Kanunu, Metropol Alanlar Kanunu ve Mahallî İdareler Memurları Kanunu tasarıları üzerinde çalışmalar yaptığını, bir çoğunun son safhaya gelmiş bulunduğunu, açıklamıştır.

Bakan daha sonra Mülkî Taksimatta yapılacak revizyondan bahisle şunları söylemiştir :

«— İdarede bütünlüğü sağlamak, illerimizi yurt hizmetinde güçlü ve başarılı bir düzeye ulaştırmak amacı ile hazırlanan (İl İdaresi Kanunu Tasarısı) meyanında mülkî taksimatın revizyonu üzerinde de çalışılmaktadır.

Coğrafi, İdarî, ekonomik, sosyal ve (kültürel zorunluluklar olmadıkça, yeni köyler kurulması yoluna gidilmiyecek aksine küçük yerleşme yerlerinin, en yakın birimler etrafında birleştirilmesi

teşvik edilecektir.»

Mülkî İdare Amiri Sınıfı ihdasının zorunlu olduğundan söz eden Kubat, bu konuda şunları ifade etmiştir.

«— Bakanlığım personelinin yüklenmiş olduğu görev ve sorumluluğun ağırlığı açıktır. Buna rağmen mülkî idare âmirlerimizin, 657 ve bunu uygulayan 1327 sayılı Kanunla maruz kaldıkları durum, sür'atle düzeltilecektir.

Ayrı bir MÜLKÎ İDARE ÂMİRİ sınıfı ihdası zorunluluğu ortaya çıkmış bulunmaktadır. 657 sayılı Kanunun uygulamasından doğan aksaklıkların İslahına yönelmiş bulunan çalışmalar sırasında, Bakanlığımız personelinin, ayrı bir sınıf olarak bütün sorunlarını çözümlmek başlıca arzumuzdur. Bunda da olumlu sonuçlara ulaşacağımıza kesinlikle inanıyorum.»

Olayları önlemede güçlü ve uyanık olunacağını belirten Bakan sözlerine şöyle devam etmiştir :

«— Atatürk ilkelerine gönülden inanmış, onun bekçiliğini ve öncülüğünü yapmaya kararlı İçişleri Bakanlığı mensupları ve zabıta kuvvetleri olarak, vatan-daşlarımızın huzur ve güvenliğini sağlayacak her türlü tedbiri almak, kardeş kavgasına müncer olan anarşik ortamı bütün gücümüzle yok etmeye çalışmak ve tekrarlanmaması için gerekli üs-

tün başarılı çabayı sarf etmek vatanımıza ve demokratik rejimize yönelmiş ve yöneltilecek olan her türlü menfur gayreti yenmek için güçlü, uyanık ve azimle daima ayakta olacağız.»

Bakanlığın felsefe ve uygulamasına da değinen Kubat konuşmasını şöyle sürdürmüştür :

«— İdare ve zabıta kuvvetleri olarak esas görevimiz; her türlü takdir ve sevgiye lâyık, asil Türk evlâtları vatandaşlarımızın emrinde, yanında ve hizmetinde olmaktan zevk ve gurur duyan insanlar olarak, onun yardımında olmak, devletin ve hükümetin müşfik elini daima ona uzatmak olacaktır.

İdare ile vatandaş gönül birliği içinde 36 milyonu hep beraber idareye iştirak ettirmek kararındayız.

Felsefemiz ve uygulamamız, genç, yaşlı bütün vatandaşlarımızla birlik beraberlik sevgi ve saygı duygularıyla bağlı ,arasında açıklık ve boşluk olmadan kaynaşmış bir kütle idaresi, kollektif idare kurmaktır.»

Bakan, konuşmasında Parlâmento ve Basın'ın tenkitlerinin kendilerine ışık tutacağını söyleyerek bu konuda şunları ifade etmiştir :

«— Başta Parlâmento olmak üzere bütün Anayasal güçlere saygılı olacağız.

36 milyonun kalplerini ve güvenlerini kazanmış temsilcileri, değerli parlamenterlerimizin ikaz, irşat ve müzaheretleriyle hizmetlerimizin, arzulanan yönü bulacağına inanıyor ve bu hususta işbirliklerini esirgememelerini bilhassa içten rica ediyoruz.

Güvenlerine lâyık, eşit, tarafsız ve vatandaşın arzuladığı idareyi bu koşullar içinde kurmaya kararlıyız.

Değerli hizmetlerini daima ıftiharla dile getirmeyi zevkli bir vazife telâkki ettiğimiz basın mensuplarımızı da daima yanımızda ve işbirliği içinde göreceğimize ve bize ışık tutup rehber olacak tenkitlerini bizden esirgemiyeceklerine gönülden inanıyorum.»

Türk Silâhlı Kuvvetlerine şükran borçlu olduklarını söyleyen Kubat, konuşmasına şöyle devam etmiştir :

«— Atatürk ilkelerinin tavizsiz bekçisi ,demokratik rejimimizin yurt bütünlüğünün daimi teminatı ve her Türk'ün sevgilisi Türk Silâhlı Kuvvetlerine güvenimiz sonsuzdur. Vatan ve milletimizi son badireden büyük bir dirayet ve uyanıklığıyla kurtarmış olmasından dolayı şükran ve minnetlerimizi de buradan arz etmeyi yerine getirilmesi gereken bir vacibe telâkki ederim.»

Konuşmasının sonunda, idarecinin tek rehberinin Atatürk ilkeleri olduğunu belirten Bakan, sözlerini şu şekilde bitirmiştir :

«— İdare ve zabıta mensubu arkadaşlarımızın yukarıdan beri bahsettiğim anlayışımız içinde vatandaşlarımızın huzur ve güvenliğini sağlayacaklarına, ona arzuladığı idareyi getireceklerine, eşitlik ve tarafsızlıktan ayrılmayacaklarına tek rehberlerinin, Atatürk ilkeleri ve kanunlarımız olduğuna, aziz vatandaşlarımızın hizmetinde olmaktan iftihar ve gurur duyacaklarına tam inancımı burada belirtmek isterim.

Müzaharetlerinizin daima bizimle olacağı inancı içinde Sarın Başkan ve Değerli Üyelere en içten saygılarımı sunarım.»

İçişleri Bakanlığı Maiyet Memuru Almak İçin İmtihan Açtı

İçişleri Bakanlığı halen boş olan 25 adet Maiyet Memurluğu kadrosunu doldurmak için imtihan açmıştır.

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde yapılan yazılı imtihana 143 kişi katılmıştır. Bunlardan 116 sı İstanbul ve Ankara Hukuk Fakültelerinden, 27 si ise Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olmuştur.

27 Aralık 1971 tarihinde

yapılan yazılı imtihanda sorulan sorular şu şekilde hazırlanmıştır :

1 — 1924 ve 1961 Anayasalarında idarenin merkez ve taşra teşkilâtının düzenlenmesi hakkındaki hükümleri karşılaştırmalı olarak anlatınız.

2 — (Kamu Yönetiminde Emir Verme) bu konuyu idare hukuku ve yönetim açısından tartışınız.

3 — Türkiye’de gelir dağılımının genel görünümü nedir, dengesizlikleri önleme bakımından kalkınma plânlarında öngörülen tedbirleri ve bunların sizce yeterli olup olmadığını anlatınız?

Bu imtihanda puan durumuna göre ilk 50 kişi arasına girenler İçişleri Bakanlığında yapılan mülâkata katılmışlardır.

İçişleri Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürü Hizmet Baloğlu, Tetkik Kurulu Başkanı Naci Babacan, Tetkik Kurulu Üyesi Şükrü Kenanoğlu ve Türkiye ve Orta Doğu Amme idaresi Enstitüsü Öğretim Üyesi Selçuk Yalçındağ’dan kurulu mülâkat Komisyonu Bakanlık Encümen Odasında adayları teker teker yoklamış sonuçta aldıkları puan durumuna göre kazanan 25 kişiyi tesbit etmiştir.

Alınan neticeye göre kazananlardan 21 i Siyasal Bilgiler

Fakültesi mezunu ve 4 ü Hukuk Fakülteleri mezunlarından olmuştur.

Yeni Maiyet Memuru arkadaşlarımızı tebrik eder meslekde başarılı olmalarını dileriz.

İçişleri Bakam Ferit Kubat, Bakanlığın 1972 Mali Yılı Bütçesinin Cumhuriyet Senatusunda Görüşülmesi Nedeniyle Bir Konuşma Yaptı.

İçişleri Bakanı Ferit Kubat, Bakanlığın 1972 mali yılı bütçesinin Cumhuriyet Senatusunda görüşülmesi münasebetiyle bir konuşma yapmıştır.

Bu konuşmasında;

«— Şerefli ve başarılı maziye sahip bir teşkilâtın fedakâr mensupları olarak gaye ve amacımız, halkın yanında ve hizmetinde olmaktadır.» diyen Bakan, halkımızın nizamsever ve kanunlara muti olduğunu ifade ederek bu konuda şunları söylemiştir :

«— Nizamsever halkımızın sağduyusuna ve kanunlara riayet suuruna olan güvenimiz tamdır.

Kamu düzenin sağlanmasında görev alan idareci arkadaşlarımız ile zabıta teşkilâtımızın her kademesindeki görevlilerin de, hukuk devletinin icaplarını yerine getirmekte azami dikkat ve hassasiyeti göstereceklerine eminim.»

Bakan, başarılı idarecinin halkın içinde, halk hizmetinde ve halkla beraber bulunması gerektiğini, halkın ızdıraplarını ve sorunlarını bilmedikçe çözüm yolları bulunamayacağını söyleyerek, konuşmasına şöyle devam etmiştir :

«— İdareci, Atatürk ilkelerinin ve devrimlerinin savunucusu ve yürütücüsü olmak, vatandaşa ve maiyetine daima en iyi örnekleri veren ve bu uğurda gerekcek her türlü fedakârlığı göstermek mevkiinde olan kişidir.

Atatürk ilkelerine gönül bağlamış, devrimlerinin (bekçiliğini ve öncülüğünü yapmaya kararlı Bakanlığım mensupları, idareci ve zabıta kuvvetleri olarak vatandaşlarımızın huzur ve güvenliğini sağlayacak her türlü tedbiri elden bırakmadan çalışacaktır.»

Ferit Kubat, anarşik ortamı yenecek güçte olduklarını belirterek bu konuda şunları söylemiştir :

«Mazide kalan kardeş kavgalarına müncer olacak, anarşik ortamı yaratacak her türlü gayreti, bütün gücümüzle yok etmeye çalışacak vatan bütünlüğümüze ve demokratik rejimimize yöneltilecek menfur gayretleri anında yenecek için güçlü ve daima uyanık olacağız.»

Vatandaşın bak ve hürriyetlerine, idare ve zabitanın halkla ilişkilerine değinen Bakan konuşmasını şöyle sürdürmüştür :

«— Kanun hakimiyetinin sağlanması, demokratik hürriyet düzeni içinde, vatandaşın hak ve hürriyetinin korunması gibi kutsal bir görevin sorumluluğunu yüklenmiş bir teşkilât olarak gayemiz, vatandaşa saygılı ve müşfik, ancak taviz vermeden ve devlet otoritesini zedelemekten görevimizi, en uygun şekilde yapmak olacaktır.

İdare ve zabıta kuvvetleri olarak temel ilkemiz, her türlü takdir ve saygıya lâyık asil Türk milletinin emrinde, yanında ve hizmetinde olmak iyi ve eşit muamelede bulunmaktadır.»

İçişleri Bakanı Ferit Kubat kendilerine yapılmasını hoş görmedikleri bir muamele tarzının vatandaşa yapılmayacağını belirterek :

«— Gaye ve uygulamamız bütün vatandaşlarımızla el ele, birlik ve beraberlik, sevgi ve saygı duygularıyla, merbut, arada açıklık olmadan kaynaşmış bir kolektif idare kurmak olacaktır.» demiştir.

İdare ve zabıta mensuplarının, vatandaşın huzur ve güvenliğini sağlayacakların, arzuladığı tarafsız ve adil idareyi getireceklerin tek rehberlerinin

Atatürk ilkeleri ve yasaları olduğunu ifade eden Kupa, devletin ve hükümetin güçlü ve müşfik elinin hiçbir zaman vatandaştan uzak olmayacağını söylemiş ve Bakanlıktaki çalışmalar konusunda şunları (belirtmiştir:

«— Osmanlı İmparatorluğundan devr alınan koordinasyon bakımından yetersiz, güç ve ağır işleyen mevcut kuruluşlarla ekonomik ve sosyal alanlarda ileri atılımlar yapılması mümkün değildir.

Bakanlık teşkilâtı, bugünün modern anlamı içinde İdarî ve sosyal ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Bu sebeple Bakanlığın bütün hizmet dallarında 4 yıl önce başlanan (İÇ-DÜZEN) çalışmaları sonuçlandırılmıştır. »

Bu arada trafik sorununa da değinen Bakan, memleket için hayatı bir sorun olan trafik konusunda Bakanlığına düşen görevin, karayolları trafiğini en etkin bir biçimde kontrol altında bulundurmak ve mevcut olanaklarla en iyi sonuca ulaşmak olduğunu açıklamıştır.

Konuşmasının sonunda, güvenlik ve idare hizmetleriyle ilgili olarak Bakanlığının mevzuat çalışmalarına ve Meclislere sunmak üzere hazır olan kanun

tasarılarına değinen Kubat sözlerini şöyle bitirmiştir :

«— Milletimizin gönül ve güvenliğini kazanmış değerli Parlamenterlerimizin ikaz, irşat ve değerlendirmeleriyle hizmetlerimizin arzulan seviyeyi bulacağına, bu arada değerli hizmetlerini daima iftiharla dile getirmeyi zevkli bir vazife telâkki ettiğimiz basın mensuplarımızı da daima yanımızda ve işbirliği içinde göreceğimize ve bize ışık tutup rehber olacak tenkitlerini bizden esirgemeyeceklerine gönülden inanıyorum.

Güveninize layık, eşit, tarafsız ve vatandaşın arzuladığı idareyi bu koşullar içinde kurmaya kararlıyız.»

İçişleri Bakam Ferit Kubat Ağır Geçen Kış Şartları Nedeniyle Valiliklere bir genelge gönderdi.

İçişleri Bakanı Ferit Kubat, bu yıl anormal derecede ağır geçen kış mevsimi nedeniyle, ihtiyaçların zamanında karşılanması hususunda, valiliklere bir genelge göndermiştir.

Genelgesinde vatandaş ihtiyaçlarının zamanında karşılanması için gereğinde devlet vasıtalarından yararlanılmasını isteyen İçişleri Bakanı, yakacak tahsis ve nakli işlerinde gecikmelere

meydan verilmemesini belirterek, bu konuda şunları ifade etmiştir :

«Kış şartlarının ağır geçtiği bazı illerimizde özellikle yakacak ihtiyacının karşılanmasında bazı aksamaların vukubulduğu anlaşılmaktadır. İhtiyacın zamanında karşılanması, yakacak tahsis ve nakli işlerinde gecikmelere meydan verilmemesi için Vali arkadaşlarımızın konu ile şahsen ilgilenmelerini ve ilgili Bakanlarla telefonla direkt temas kurmalarının lüzumlu bulmaktayım.

Tahsis edilen yakıtın, nakli hususunda il ve bölge kuruluşlarıyla yakın temas sağlanarak gerekli hallerde devlet vasıtalarından yararlanılmasının da göz-önünde bulundurulması yerinde olacaktır.

Gereğinin buna göre yapılmasını ve aksaklıklara meydan verilmemesini önemle rica ederim.»

Orhan Alâeddin Erbuğ Emniyet Genel Müdürlüğüne Atandı.

Kars Valisi Orhan Alâeddin Erbuğ, Resmî Gazetenin 21 Ocak 1972 tarih ve 14079 sayılı nüshasında yayınlanan 14 Ocak 1972 tarihli kararname ile Emniyet Genel Müdürlüğüne atanmıştır.

Yeni görevine başlamış bulunan Erbuğ'un biyografisi şöyledir :

1926 yılında İstanbul'da doğan Orhan Alâeddin Erbuğ, 1943 de Ankara Atatürk Lisesini bitirmiş ve aynı yıl Siyasal Bilgiler Fakültesine girerek 1947 yılında buradan mezun olmuştur.

Temmuz 1947 tarihinde İzmir, Şubat 1948 tarihinde Çanakkale Maiyet Memurluğuna atanan Erbuğ, Çanakkale İlinin Ayvacık İlçesine bağlı Küçük kuyu Bucağında nahiye stajını bitirmiş ve Ayvacık Kaymakam Refikliği, Eceabat Kaymakam Vekilliği yaptıktan sonra Kaymakamlık stajını ikmal ederek Ocak 1950 tarihinde açılan Kaymakamlık Kursuna katılmıştır.

Kaymakamlık Kursunu bitirdikten sonra Nisan 1950 tarihinde Antalya'nın Kaş İlçesi Kaymakamlığına atanan Orhan A. Erbuğ, Askerlik görevini yapmak üzere Kasım 1950 tarihinde silâh altına alınmıştır. Ekim 1951 de Yedek Teğmen rütbesiyle terhis edilmiş ve Aralık 1951 tarihinde Eğridir Kaymakamlığına atanmıştır.

Nisan 1955 tarihinde İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü 2. Daire Muamelât

Şubesi Müdürlüğüne getirilen Erbuğ, Mart 1961 de aynı yer 2. Daire Reisliğine getirilmiş ve daha sonra Mart 1962 tarihinde Mülkiye Müfettişliğine, aynı yıl Mülkiye Müfettişliği uhdesinde kalmak üzere İçişleri Bakanlığı Özel Kalem (Müdürlüğüne atanmıştır.

1964 yılı Aralık ayında Bingöl Valiliğine atanan Erbuğ, 8 Mayıs 1967 tarihinde İçişleri Başkanlığı Müsteşar Muaviniğine getirilmiş, 1970 te Kars Valiliğine atanmıştır.

Kars Valiliğinden Emniyet Genel Müdürlüğüne atanan Erbuğ, Almanya, Fransa, İspanya ve İsviçre'de tetkikler yapmak üzere 1967 yılında Avrupaya gönderilmiş, 1968 yılında Avrupa Mahallî İdareler (Konferansına katılmış ve Konsey Üyeliğine seçilmiştir.

İncelemelerde bulunmak üzere, 1969 yılında Amerika'ya gönderilen Erbuğ, 1972 yılında sınır ihtilâfi nedeniyle İran'a gitmiştir.

Orhan A. .Erbuğ evli ve üç kız babasıdır.

Değerli meslekdaşımızı tebrik eder (başarılı olmasını yürekten dileriz.

**İstanbul Kemalettin Eröge
Polis Okulu Mezunları Diploma
Töreni Nedeniyle İçişleri Bakanı
Ferit Kubat Bir Mesaj Gönderdi.**

İstanbul'da geçen yıl açıldığını yazdığımız Kemalettin Eröge Polis Okulu'nun I inci dönem mezunları için 8 Şubat 1972 günü düzenlenen tören nedeniyle İçişleri Bakanı Ferit Kubat bir mesaj göndermiştir.

Mesajında, polisin Atatürk ülkelerinin ışıdığı altında vatandaş hergün daha iyi hizmet etme çabası içinde, kanun ve nizamları uygularken eşitlik prensibinden ayrılmaması gerektiğini belirten Bakan, polis mesleğinin kutsal ve şerefli olduğundan söz ederek bu konuda şunları ifade etmiştir :

«Memleketin emniyet ve asayişini, halkın can ve mal güvenliğini koruyan ve bu koruma esnasında devlet otoritesiyle yasaları uygularken halkımızla ilişkiler kurmakta ilk kademe olan Emniyet personelimizin gördüğü hizmet hem kutsal, hem de hizmetlerin en şerefliisidir.»

Ferit Kubat mesajında, 28 yıllık memuriyet süresinde, Emniyet camiası içinde geçen 11 yılın hayatında çok değerli müstesna bir yer işgal ettiğini ve şerefli bir safha olarak daima

muhafaza edeceğini belirtmiştir.

Emniyet camiasının, bugünkü şerefli mevkiine, üstün bir gayret, sarsılmaz bir inanç ve fedakârlık örneği vererek kavuştuğunu belirten Kubat, genç mezunların hayatlarında her zaman muhafaza edeceklerinden emin olduğu, çalışmalarında daima gözönünde bulunduracakları prensipleri şöyle sıralamıştır :

«— Herşeye lâyık olan vatandaşımızı severek ona hizmet edeceksiniz.

— Meşaleniz Atatürk ilkeleri olacak ve taviz vermeden her ilkenin savunucusu ve yürütücüsü olacaksınız.

— Kanunların müsamahasız tatbikçisi olacak ve uygulamada eşitlik prensibinden ayrılmayacaksınız.

— Dayanağınız, daima kanunlar ve tarafsız hizmetiniz olacak, yan tesirler asla kapınızdan içeri girmeyecektir.

— Yolunuz Atatürk yolu, hedefiniz vatandaş hizmet ve geleceğiniz aydınlık olsun.

Teçhiz edildiğiniz bilgi ile muvaffak olacağımıza inandığım şerefli mesleğiniz, millete huzur ve mutluluk getirsin.

İçişleri Bakanlığı Emniyet Sorunları ile ilgili Bir Toplantı Yapıldı

İçişleri Bakanı Ferit Rabat'ın Başkanlığında 7 Şubat 1972 Pazartesi günü Bakanlıkta, Emniyet Teşkilâtının eğitim sorunları ile ilgili bir toplantı yapılmıştır.

İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Hayrettin Ersöz, Emniyet Genel Müdürü Orhan Erbuğ ile diğer ilgililerin katıldığı toplantıda, yılda 2700 kişinin eğitimini öngören, özellikle toplum polisinin temel ve meslekî bilgilerinin geliştirilmesini amaç edinen eğitim plânı gözden geçirilmiştir.

Plâna göre Ankara Yusuf Kahraman Polis Okulu, münhasıran yılda 1.000 toplum polisinin temel ve meslekî bilgiler yönünden geliştirilmesini sağlayacaktır.

İstanbul ve İzmir'deki 3 polis okulu da, genel polis hizmetlerinin ihtiyacını karşılamak ve yılda 1.700 kişiyi eğitmek üzere teşkilatlandırılmıştır.

Ayrıca, orta kademedeki âmirler noksanını karşılamak için Ankara'da 120 kişilik bir Orta Öğretim Şubesi devamlı surette faaliyete geçirilecektir.

Altı aylık bir eğitimden sonra polis okullarından bu ay içinde mezun (olanlardan 400'ü toplum

polisinin takviyesi için bu teşkilât emrine verilmiştir.

Toplum polisi eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve kadrosu - nun takviye edilmesi için mevcut kadro ve eğitim plânında gerekli değişikliklerin yapılması ve 1.350 kişinin yeniden polis mesleğine alınması hususu da kararlaştırılmıştır.

Polis Pazarı (POLZAR) Açıldı

Emniyet Teşkilâtı mensuplarının sosyal dayanışma kuruluşu olan Polis Bakım ve Yardım Sandığı Ankara Maltepe'deki binasının mağazalarında Polis Pazarını POLZAR adı ile hizmete açmıştır.

Şarküteri, züccaciye, gıda ve temizlik maddeleri reyonlarını içine alan POLZAR'ın açılış töreni, Polis Lokalinde yapılmıştır. Törene Emniyet Genel Müdürü Orhan A. Erbuğ, Ankara Emniyet Müdürü İ. Hakkı Demirci, emniyet teşkilâtı ileri gelenleri ve kalabalık sayıda emniyet mensubu katılmıştır.

Açılış töreninde bir konuşma yapan Emniyet Genel Müdürü, Orhan A. Erbuğ, Genel Müdürlük görevine henüz başladığı günlerde Polis Pazarı'nın açılmış olmasından duyduğu memnuni-

yeti, bu hizmetin emniyet mensupları için taşıdığı değeri ifade ettikten sonra, POLZAR'ın hizmete girmesinde görev alanlara ve yönetim kurulu üyelerine çalışmalarından dolayı teşekkür etmiş ve POLZAR'ın emniyet mensuplarına hayırlı ve uğurlu olmasını dilemiştir.

Törenin açılış konuşmasını yapan Polis Bakım ve Yardım Sandığı Yönetim Kurulu Başkanı Ünal Erkan, Sandığın sermayesinin 30 milyon lirayı aştığını, üyelerine çeşitli şekillerde ikrazda bulunduğunu ve mesken kredisi verdiğini doğum, ölüm, maluliyet ve emeklilik gibi hallerde karşılıksız yardımlar yapıldığını, Sandığın, dinlenme kampı, lokal, misafirhane ve öğrenci yurtları gibi tesislerle emniyet mensupları ve yakınlarının hizmetinde olduğunu açıklamış ve POLZAR'ın bu hizmetlere bir yenisinin ilâvesi olduğunu, mensuplarına hayırlı olmasını dilediğini söylemiştir.

Polis Lokalinde yapılan bu törenden sonra Emniyet Genel Müdürü Orhan A. Erbuğ POLZAR'ı hizmete açmıştır.

Türk İdareciler Derneği İçişleri Bakanı Ferit Kubat'a Meslekî Sorunlarla İlgili bir Not Verdi

Türk İdareciler Derneği Yönetim Kurulu meslekî sorunlarla ilgili olarak hazırladığı bir notu

İçişleri Bakanı Ferit Kubat'a sunmuştur.

Bu notta, kamu hizmetlerinin süratli, verimli ve kaliteli yürütülmesinde en önemli rolün personelde olduğu, personelin güvenli ve arzulu bir çalışma ortamı içinde bulunabilmesi için öncelikle onun sorunlarına eğilmek zorunluluğu bulunduğu açıklanarak, Bakanlıkta görev almış ve diğer personele nazaran özellik taşıyan mülkî idare amirlerinin kısa ve uzun vadeli çözümlemesi gereken problemlerine hemen ve İçişleri Bakanlığı Hizmet ve Teşkilâtının düzenlenmesi ile ilgili diğer konularına daha sonra değinilmesinin uygun görüldüğü Bakanlığın, personel sorunları ile ilgili çalışmalarına yardımcı olur düşüncesiyle hazırlanan ilk bilgilerin sunulduğu belirtilmiştir.

Not'da «İçişleri Bakanlığı Personelinin Problemleri ile bu Konuda Alınacak Kısa ve Uzun Vadeli Tedbirlere Ait Özet Bilgiler» başlığı altında gösterilen bu bilgilerde, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda değişiklikler yapan 1327 sayılı Kanunun, personel arasında sorumluluk eşitlik ve kazanılmış haklar bakımından açık haksızlık ve dengesizlikler doğurduğu, bu Kanuna müsteniden çıkarılan 1-4 derecelere göre-

cek memurlarla [bunlara verilecek ek göstergeleri belirten 13 Kasım 1971 gün ve 7/3434 sayılı kararnamenin uygulanması ile mevcut haksızlık ve eşitsizliklerin bir kat daha artmış bulunduğu açıklanarak, söz konusu kararnamenin uygulanması sonucunda ortaya çıkan ve çözümlenmesi gereken problemler şöyle sıralanmaktadır :

«1 — Kararname, Bakanlıklar arası iyi bir koordinasyon sonucu hazırlanmadığından muhtelif Bakanlıklardaki aynı unvanlı memuriyetler için değişik dereceler ve ek göstergeler kabul edildiğı ve intibakların mecburen birbirinden farklı olduğu görölmüştür.

Bu farklı durumu; Enerji ve Tabii Kaynaklar, Dış Ekonomik İlişkiler, Köy İşleri, Sağlık ve Sosyal Yardım, Tarım, Maliye, Bayındırlık ve İçişleri Bakanlıkları Genel Müdürlerinde, Müşavirlerinde, Yardımcılarında, Daire Başkanlarında ve Şube Müdürlerinde görmek mümkündür.

2 — Vali Muavinleri, Mülkiye Müfettişleri, Kaymakamlar, Hukuk İşleri Müdürleri, Genel Müdür Yardımcıları, Daire Başkanları ve Şube Müdürleri arasında haksız ve farklı durumlar yaratılmış, sicil ve liyakat bakımından aynı durumda olan görevliler değişik derece ve kademelere intibak etmişlerdir. Hatta kıdemsiz kıdemli ile aynı olmuş veya geçmiştir. Bu durum

meslekte kıdemi manâsız bir hale getirmiştir.

3 — Vali Muavini, Kaymakam ve Hukuk İşleri Müdürlerinin intibakları için tesbit edilen yersel esas, keza hatalı ve haksız sonuçlar doğurmuştur. Çünkü gerek Vali Muavinleri ve gerekse Hukuk İşleri Müdürleri için yürürlükte bulunan bir atama ve nakil yönetmeliğı yoktur. Kıdemli bir görevli, büyük bir vilâyette bulunduğu gibi küçük bir vilâyette de bulunabilir. Kararname uygulanmasında tesadüfen küçük bir vilâyette bulunan görevliler, kıdemli dahi olsalar intibaklarında zarar görmüşlerdir. Ayrıca Bakanlık Müdürler Encümeninin 30/11/1971 gün ve 515 sayılı kararında, görev yerlerinin önemine göre il ve ilçelerin tesbitinde de tam bir objektiflik görölmemiştir. Nitekim; Kartal ilçesine birinci derece kadro verildiğı halde Eminönü ve Beşiktaş'a ikinci derece kadro verilmiştir. Hukuk İşleri Müdürleri bakımından Tekirdağ ili 3 ncü derece kabul edildiğı halde Zonguldak ili 4 üncü derece kabul edilmiştir.

4 — Kararnamede İl Hukuk İşleri Müdürleri 2-4 dereceler arasında kabul edildiğı halde 422 Kaymakam 4 üncü derecenin aşağısına düşürölmüştür.

5 — Bazı Bakanlıklarda (Millî Eğitim ve Maliye Bakanlığı gibi) Merkez Şube Müdürleri 4 üncü dereceye alındığı halde İçişleri Bakanlığında tamamı 4 üncü derecenin aşağısına alınmıştır. Bunun, taşra ile rotasyon bakımından büyük mahzarları aşıkârdır.

6 — Mülkiye Müfettişlerine, Vali Muavinleri ve Kaymakamlarda olduğu gibi I inci dereceye kadar yükselme imkânı verilmemiş ve en son olarak 2 inci derece kabul edilmiştir.

7 — 5442 ve 5439 sayılı Kanunlara göre Bakanlar Kurulu Kararı ile Vali olmuş görevliler arasında intibaklar yönünden bariz haksızlık ve eşitsizlikler yaratılmıştır.

8 — Eylemli eylemsiz, küçük ve büyük il valisi, önemli önemsiz Genel Müdürlük şeklinde ayrıcalık yapılmayarak kül halinde düşünülmesi gereken Valiler ile Genel Müdürlere; 50 - 200 liralık ek göstergeler farklı olarak tesbit edilmiştir.

9 — Vali Muavini ve Kaymakamların bir kısmı 1-4 üncü dereceye girdikleri halde ek göstergeye dahil edilmemişlerdir.

10 — Bakanlığımızın muhtelif kuruluşlarında kendi bünyelerinde hizmet müddetleri eşit ve aynı veya değişik unvanlarla çalışanlar arasında haksız durumlar

yaratılmıştır.

Bunun bir tipik misâli :

Aynı yıl Kaymakam olan (1957 mezunu) 5 meslekdaştan halen birisi Şube Müdürü, birisi Vali Muavini, birisi Mülkiye Müfettişi, birisi Kaymakam ve birisi Hukuk İşleri Müdürü bulunmaktadır. Bunlardan Şube Müdürü 6 ncı derecenin 3 üncü kademesine, Vali Muavini 4 üncü derecenin 2 nci kademesine, Mülkiye Müfettişi 6 ncı derecenin 1 inci kademesine, Kaymakam 3 üncü derecenin 1 inci kademesine ve Hukuk İşleri Müdürü 3 üncü derecenin 1 inci kademesine intibak etmişlerdir.»

Yukarıda sözünü ettiğimiz notun «Kısa Vadeli Tedbirler» başlığını taşıyan kısmında sayılan bu problemlerin acilen çözümlenmesi için yapılması önerilen işler şöylece sıralanmıştır :

«1 — İntibakların; eşitliğe ve kazanılmış haklara (meslekî kidede) göre yapılması,

Bunu sağlamak maksadıyla Bakanlıkça, personelin bugünkü maaş durumlarına uygun ve yetecek miktarda kadro alınması,

2 — Bakanlıklar arasında ve aynı Bakanlığın muhtelif kuruluşlarında ve bu kuruluşların kendi içlerinde memuriyet unvanları, yetişme tarzları ve kı-

demleri aynı olan personel hakkında haksız ve farklı intibak durumları yaratan son Bakanlar Kurulu Kararının süratle düzeltilmesi,

3 — İntibaklarda, Maliye Bakanlığının açıklamasına müsteniden yersel esasa göre uygulama yapılması hatalı ve gayri adil sonuçlar doğurmuştur. Bunun yerine fiili maaş durumunun yani kıdem esasının alınması ve görev yerinin maaşta değil yalnız. yan ödemelerde düşünülmesi,»

Ayrıca not'da uzun vadeli tedbirlerden söz edilerek bunlar şu şekilde sıralanmıştır :

«1 — 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda değişiklik yapan 1327 sayılı Kanunun intibak ile ilgili hükümlerinin ve bilhassa (Ek geçici madde 2) nin en kısa bir zamanda değiştirilmesi gerekmektedir. Bu maksatla; personel arasındaki eşitliği, adaleti sağlamak ve mevcut huzursuzluğu kaldırmak için subaylarda hakim ve savcılarda (Ek geçici madde 8) olduğu gibi intibakların behemehal fiili maaş esasına yani alınan aylığın gösterge tablosundaki derecesine göre yapılması ve kanun değişikliğinde bu hususun göz önünde bulundurulması,

2 — Mülkî İdare Amirliğinin (genel idare hizmetleri sınıfı içinde) genel olarak düşünülmesi tamamen yanlıştır.

Bilindiği gibi Türk Devletinin kuruluşundan bugüne kadar geçen devrede kamu hizmetleri ve devlet varlığı bakımından 3 sınıf memuriyet diğerlerinden daima ayrı mütalâa edilmiştir.

Bunlar: 1 — Mülkî İdare Âmiri, 2 — Hâkim, 3 — Kumandandır. Mülkî İdare Amirliğinin meslekî bir sınıf olduğu ve bunun kaynağını kaymakamlığın teşkil ettiği şeklinde hem 1327 sayılı kanunun tesis edilen sınıflara ait 36 ncı maddesinde ve hem de 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanununun 1 inci maddesinde bir değişiklik yapılması,

Uygun görülmektedir.»

Sayın Bakan bu notu aldıktan sonra Kabinede, meclis ve komisyonlarda gerekli temaslara hemen başlamıştır.

Dernek yetkililerinin verdikleri bilgiye göre yukarıda sözü edilen notun verilişinden evvel Yönetim kurulu topluca Bakanı ziyaret ederek kutlamışlardır. Bu arada, Ferit Kubat, Meslek teşekküllerinin ve meslekdaşların her zaman konuşacağı, görüşeceği, dert ve dileklerini dinliyeceği unsurlar olduğunu, söylemiş ve şu şekilde devam etmiştir :

«Bana destek ve yardımcı olacaksınız. Sizlerden kuvvet ala-

rak, sizlerle konuşarak meselelerimizi müştereken halledeceğiz? Personel Kanununun bu mesleği nasıl yaraladığını biliyorum? Çeşitli mevzuatın, görev ve yetki itibariyle bizlerden neler götürdüğünü ve hikmet şartlarımızı ne derece ağırlaştırdığını da biliyorum. Bu sebeple karşı karşıya bulunduğumuz şartların güçlüklerini hesaba katmak suretile çalışacağız. Lütfen beni içinizden bir insan olarak kabul ediniz. Birbirimize karşı yabancılaşmamak, her zaman görüşmek, konuşmak,, meselelerimizi karşılıklı tartışmak el ele, kol kola çaba göstermek, şiarımız olmalıdır. Ben bu inanç ve samimiyet duyguları içinde olduğumu sizlere bir kere daha ifade ederken, bütün meslekdaşlarıma da sevgilerimi ve saygılarımı sunmaktan mutluluk duyarım.»

İçişleri Bakanlığı Memurları Yardımlaşma Derneği Genel Kurulu Toplandı

İçişleri Bakanlığı Memurları Yardımlaşma Derneği Genel Kurulu 19 Ocak 1972 Çarşamba günü saat 14.00 te Bakanlık Konferans salonunda toplandı.

Kongrenin açılışı Yönetim Kurulu Başkanı Nihat Üçyıldız tarafından yapıldıktan sonra gündem gereğince kongre divan başkanlığı seçimi yapıldı. Bu seçim sonunda, Divan Baş-

kanlığına Mülkiye Müfettişi Orhan Akbay, İkinci Başkanlığa İdarî Hizmetler Daire Başkanı Hüsnü Salapçıgil, katipliğe Rasim Peker ve Mehmet Durgun'un seçildikleri görüldü.

Atatürk için 3 dakikalık saygı duruşunda bulunulduktan sonra gündemdeki maddelerin görüşülmesine geçildi.

Dernek Yönetim Kurulu faaliyet raporu Başkan Nihat Üçyıldız tarafından okundu.

Raporda, Derneğin geliştiği ve güvenilir bir müessese haline geldiği, milyonu aşan varlığıyla durumunu kendisine inanan üyelerine borçlu bulunduğu bu inanç ve destek sayesinde derneğin çok yakın bir gelecekte üyelerine her türlü olanağı sağlayan bir kuruluş haline geleceğine inanıldığı açıklandı.

Dernek Başkanı faaliyetleri dernek ve lokanta faaliyetleri şeklinde ayırarak arzedeceğini belirterek, 18 Ocak 1972 tarihi itibariyle bankalarda ki dernek mevcudunun 286.615,00 lira olduğunu, üye adedinin 530 olarak tesbit edildiğini, üye tasarruflarının genel kurulca tesbit edilen nisbet üzerinden yüzde bir oranında alındığını ve bunun bir yıl içinde 162.401,00 lira artış göstererek 890.198,38 liraya ulaştığını ve % 23 oranında bir artış ol-

duğunu, emeklilik fonu gelirinde de üye tasarruflarına paralel bir artış meydana geldiğini, genel kurul kararı gereğince % 0,5 olarak alınan bu fon gelirinin yıl içinde 78.570,00 lira artış göstererek 264.488 liraya ulaştığını, emekli olan 16 kişiye ve muhtelif nedenlerle dernekten ayrılan 7 kişiye bu fondan toplam olarak 15.537.00 liralık ödeme yapıldığını açıkladı.

Sosyal yardım fonu mevcudunun kârdan ilâve edilen % 20 dahil yıl sonunda 93.322,00 liraya ulaştığını belirten Nihat Üçyıldız, yılı içinde 33 üyeye doğum yardımı, İki üyeye çocuk ölüm yardımı, 3 üyenin varislerine ölüm yardımı iki üyeye karşılıksız evlenme yardımı muhtelif üyelere

36.531.00 lira ilâç yardımı dahil toplam olarak bu fondan 47.181,65 lira karşılıksız yardım yapıldığını ve halen bu fonda 46.038,95 lira bulunduğunu, ilâç parası olarak verilmekte olan 200 liranın kifayetsiz olduğunu, bunun hastahane ve ilâç parası olarak ayrılması gerektiğini, bu hususun yeni seçilecek idare heyetine bırakıldığını söyledi.

Üçyıldız, mesken fonu mevcudunun yıl içinde 10 bin liraya yakın bir artış göstererek 29.100 liraya ulaştığını, şimdiye kadar sadece 1 kişiye bu fondan 8.100,00 lira kredi açıldığını, mesken fonu için önceden tesbit edilen limitin bugünün şartlarına göre düşük hale

geldiğini, bu itibarla isteyenlerin fon aidatlarını %50 arttırmak şartıyla taban kredi limitinin de % 50 oranında arttırılmasının uygun olacağını bu konuda idare heyetlerine yetki verildiği takdirde bu hususun gerçekleştirileceğini, ödünç verme işlerinin aralıksız devam ettiğini yatırım yapanları desteklemek ve müşkül duruma düşmüş üyelere yardım etmek amacıyla borç verildiğini, yıl içinde 860 kişiye bu maksatla kredi açılarak 1.453.130,00 lira dağıtıldığını, geçen yıldan devreden 731.433,03 lira ile birlikte üyelere dağıtılan borç miktarının 2.184.563,03 liraya balığ olduğunu, yılı içinde bu meblağın 1.310.316,25 lirasının tahsil edildiğini, geri kalan 874.246,78 liranın yeni yıla devredildiğini, dernek üyelerine Ayvalık Deniz ve Dinlenme tesislerinde bir kontenjan ayıran Türk İdareciler Derneğine bir yıl vade ve % 9 faizle 30.000,00 lira ödünç verildiğini açıkladı.

Mal mübayaası işlerinden de söz eden Başkan, yıl içinde 145.338,74 liralık mal satın alınıp üyelere verildiğini, derneğin bir yıl içinde elde ettiği gelirin 98.398,31 lira olduğunu bundan idare masrafları ile diğer giderler çıkıldıktan sonra yıllık net kârın 84.962,01 lira olduğunu bunun % 20 sinin sosyal yardım fonuna (bu nisbet tüzükte yapılan bir değişiklikle %30'a çıka-

rıldı. Fon durumuna göre yardım miktarının yönetim kurulu kararı ile bir misline kadar arttırılması ve bu miktarın her yılın ilk yönetim kurulu toplantısında tesbit edilmesi ve bütün yıl boyunca (değiştirilmeden uygulanması kabul edildi.) ayrıldığını, %30 unun emeklilik fonuna aktarıldığını ve geriye kalan % 40 mm da üyelere tasarrufları nisbetinde ve % 5 olarak tevzi edildiğini beyan etti.

Bundan sonra lokanta işletmesinden söz eden Üçyıldız, 971 - 972 yılları içerisinde Bakanlık lokantasının İslah ve geliştirme faaliyetlerine devam edildiğini, mutfağın modern bir hale getirildiğini, lokanta gelirlerinin geçen yıldan devreden miktarla birlikte 205.721,88 liraya ulaştığını bunun 25.038,00 lirasının 1971 yılı Ocak ve Şubat aylarına ait devlet yardımı olduğunu bu duruma göre yıllık öz gelirin 157.666,65 lira tuttuğunu, aynı dönemdeki lokanta giderlerinin ise 191.858,28 lira olduğunu, yeni yıla 13.863,60 lira nakit ve 9.102 35 liralık mal devredildiğini derneğe olan borcu düşüldüğü takdirde lokantanın yeni yıla 7.681,10 lira devrettiğini açıkladı.

Devletçe yapılmakta olan yemek yardımının kesilmesi ve piyasa (fiyatlarındaki anormal artışlar nedeniyle, yemek

fiyatlarında iki defa ayarlama yapıldığını söyleyen Nihat Üçyıldız, yemek fiyatlarının 4 liraya çıkarıldığını lokantanın yükünün azaltılması ve yemek maliyetinin düşürülebilmesi için gerekli bütün tedbirlerin alındığını, lokantada fiilen görevli olanlar dışında idare heyeti üyelerinin de fişle yemek yemelerinin karara bağlandığını, lokanta idaresinin yeni bir esasa göre düzenlendiğini, ambar mubayaa ve lokanta müdürü olarak görevlendirilecek 3 kişinin Bakanlıkça verilmesi şar- tiyle lokanta işletmesinin dernekçe yürütülmesinin kabul edildiğini bu yıl yemek yardımının tekrar yapılacağını, bunun için bütçeye gerekli ödeneğin konduğunu, bu takdirde yemek fiyatlarının yeniden ayarlanacağını ifade etti.

Daha sonra derneğin hızla geliştiğini belirten Üçyıldız, dernek sermayesinde yılda ortalama olarak 300.000,00 lira artış olduğunu, bunun % 30 luk bir gelişme hızına tekabül ettiğini, bu nedenle derneğin artan sermayesini kıymetlendirebilmek için yeni ve emin yatırım sahaları bulmak gerektiğini, bugünkü tüzük hükümleriyle bunun mümkün görülmediğini, bu itibarla tüzükte gelişmelere paralel değişikliklerin yapılması gerektiğini, bu konuda genel kumrun yeni idare heyetlerine ışık tutacak görüşle-

ri olabileceğini derneğin bugünkü kadro ve olanakları ile işlem ve muamelatı muntazam ve eksiksiz olarak yürütmesinin zor bir duruma geldiğini, personel bakımından takviyesi gerektiğini, dernek yöneticilerine ciddi çalışmalarından dolayı teşekkür ettiğini söyleyerek sözlerini bitirdi.

Daha sonra Denetçiler Kurulu raporu Kurul Başkanı Mülkiye müfettişi Naci Doğançay tarafından okundu. Burada, bütün işlemlerin, harcamaların, tutulan defterlerin alınan yönetim kurulu kararlarının denetlendiği, değişik tarihlerde kasanın sayıldığı, defterlerle mutabakat arandığı, lokanta hesaplarının yönetim kurulunca sık kontrol edildiği, lokantanın derneğe bir mali külfet yüklediği, malî yönden katkısı bulunduğu, dernek muamelelerinin küçük bir banka şubesi kadar olduğu, yerinin dar olduğu sandığın her geçen gün emin şekilde geliştiği bu bakımdan dernek Başkanı Nihat Üçyıldız ve muhasibe teşekkür ettiklerini bildirdi.

Bundan sonra her iki rapor üzerinde söz alan olmadığı için raporlar oylanarak kabul edildi.

Gündem gereğince yönetim kurulunun ibrası da oylanarak kabul edildikten sonra gündemde değişiklik yapılması, dilek ve temennilerin seçimlerden önceye alınması teklif edildi. Bu teklif

üzerinde yapılan konuşmalardan sonra teklif oylanarak kabul edildi.

Dilek ve temenniler mad-desine geçildiği sırada bir çok üyeler söz alarak muhtelif konularda görüşlerini ifade ettiler. Bu arada tüzükte değişiklik yapılması hususunda bir takım önergeler de verildi. Sosyal yardım fonunun artırılması yolunda verilen önerge üzerinde lehte ve aleyhte konuşmalar yapılarak neticede yukarıda belirttiğimiz şekilde bir hal şekline bağlandı.

Bundan sonra dernek ve lokanta bütçeleri okunarak kabul edildi.

Yönetim Kurulu ve Denetçiler Kurulu seçimi için bir tasnif heyeti seçilerek seçime geçildi. Yapılan seçim ve bunun tasnifi sonunda Dernek Yönetim Kuruluna ,Nihat Üçyıldız, Cezmi Vural, Süleyman Devecioğlu, Muzaffer Yıldırım, Şevki Dede, Fuat Eren ve Mustafa Dural'ın asil üye olarak; Beyhan Bingöl, Nuray Kortel, Mahmut Aktaş, Fuat Telatar, Satılmış Coşkun, İbrahim Kuday, Nihat Kaner'in yedek üye olarak seçildikleri görüldü.

Yapılan seçim sonunda, Naci Doğançay, Fikri Gökçeer, Ertuğrul Öztürk'ün Denetçiler Kurulu asil üyeliğine, Hüsnü Salepçigil, İbrahim Kuday ve Mustafa Dural'ın yedek üyeliğe seçildikleri anlaşıldı

Seçilen üyeler aralarında yaptıkları görev bölümünde, Dernek Yönetim Kurulu Başkanlığına Nihat Üçyıldız'ı, Muhasipliğe Süleyman Devocioğlu'nu, Veznedarlığa Muzaffer Yıldırım'ı, Kâtip üyeliğe Cezmi Vural'ı getirmişlerdir.

Denetçiler Kurulu da Başkanlığa Mülkiye Müfettişi Naci Doğançay'ı getirmiştir.

Taşradaki İçişleri Bakanlığı mensuplarının da katılabileceği Derneğin yeni yöneticilerini kutlar başarılı olmalarını dileriz.

Kitaplığımıza Gelen Kitaplar İllerde - İlçelerde İdare Kurulları

Atabey Kaymakamı Haşan Fehmi Konyalı tarafından yazılan «İllerde - İlçelerde İdare Kurulları» adlı eser, il ve ilçe idare kurullarının görevleri üzerinde yapılan incelemeler sonucunda, idare kurullarına görev yükleyen kanun, tüzük ve yönetmelik maddelerini içine almak suretiyle hazırlamıştır.

Kitapta, idare kurullarının azımsanmıyacak İdarî görevleri yanı sıra yargısal görevlerinin önemi de göz önünde bulundurularak, ilk bölümde İdarî yargı ve Danıştayın gelişiminin özet biçiminde de olsa yer aldığı, 2. bölümde idare kurullarının tarihçe ve kuruluş biçiminin ve hukukî durumlarının incelendiği önsözde belirtilmektedir.

Kitabın önsözünde, ayrıca, idare kurullarının yargısal ve İdarî görevlerinin ayrı bölümlerde ve bölümde uygulaması çok görülen görevlerin birer konu olarak ele alındığı, konunun taşıdığı öneme ve uygulamadaki durumuna göre yer verildiği, idare hukukunun bir bakıma «İçtihatlar Hukuku» olduğu göz önüne alınarak uygulaması çok, ya da uygulamada önemli bir yeri görülen konulara yüksek mahkemelerin karar özetlerini ve ilgili Bakanlıkların genelgelerinin de alındığı, kitapta dörtyüzü aşkın karar özeti bulunduğu, sıkıntılı bir durum yaratmamak için, kararların tarih ve sayılarının dipnotlarla belirtilmesi yönüne gidildiği açıklanmaktadır.

Ele alınan konuların bütünlüğünün bozulmaması bakımından, bazı yargısal görevlerin İdarî görevlerle veya İdarî görevlerin yargısal görevlerle birlikte incelenmesi yönüne gidildiği belirtilen önsözde, örnek verilerek, yargısal görevlerden olan sınır uyumsuzluklarının giderilmesi, «Sınır İşleri» konusunun bütünlüğü yönünden ayrılmadığı, askerlik para cezaları için de aynı yöne gidildiği ifade edilmektedir.

Kitabın Birinci Bölümü «İdarî Yargı ve Danıştay» başlığını taşımakta ve burada, tarihçe, Meşrutiyet öncesi, Meşrutiyet dönemi, Cumhuriyet dönemi, özel-

likleri, kapsamı ve istisnaları, hükümet tasarrufları, vatandaşlık işlemleri, mukabelei bilmisil, iskân ve yer değiştirme, yasama kısıntısı gibi konular ayrıntılı olarak İncelenmektedir.

Bu bölüm içinde ayrıca, İdarî Yargı Yerleri genel başlığı altında, Danıştay, ilk derece mahkemesi olarak Danıştay, temyiz yeri olarak Danıştay, İdarî yargı ile ilgili kuruluşlar, dava daireleri, dava daireleri kurulu, içtihadı birleştirme kurulu, Danıştay meslek mensupları, sayıştay, İdarî yargı yeri olarak Sayıştay, teşkilât, alt kademe İdarî yargı yerleri, İtiraz ve Temyiz Komisyonları, Gümrük Hakem Kurulu, İl ve İlçe İdare Kurulları gibi konular işlenmektedir.

İkinci Bölümde, İl ve İlçe İdare Kurullarının tarihçesi, Tanzimattan sonra, Meşrutiyet dönemi, Cumhuriyet dönemi olarak ayrı ayrı İncelenmekte ve İl İdaresi Kanunu, Kuruluş biçimi, sürekli üyeler, diğer üyeler, toplanma ve karar çoğunluğu hukukî durumları, «İdare Kurulları Anayasa'ya Aykırı Değildir.», «Anayasa Mahkemesinin Görüşü» konuları etrafı olarak işlenmektedir.

Kitabın Üçüncü Bölümünde «İdare Kurullarının Yargısal Görevleri» başlığı altında, memur yargılama işleri, soruşturma açma şartları, soruşturma usulü, karar verilmesi, uyuşmazlık, idare

kurullarında görev ve yetki uyuşmazlığı, idare kurulları ile adli yargı yerleri arasında uyuşmazlık, olumlu (isabi) görev uyuşmazlığı, olumsuz (selbi) görev uyuşmazlığı, örnek Danıştay, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi kararlarından özetler verilerek İncelenmekte ve iptal davası, iptal davasının şartları, işlem, çıkar, kanuna aykırılık, yetki, şekil, neden (sebeb), konu, maksat, iptal davalarında süre, iptal davasının sonucu, idare kurullarında iptal davası, mahallî idareler işleri, belediye işleri, köy işleri, mahalle işleri gibi konular Danıştay kademelerinden örnekler verilerek ve konuları ilgilendiren kanunlardan söz edilerek ayrıntılı bir şekilde işlenmektedir. İdare Kurullarının diğer yargısal görevleri de bu bölümde İncelenmekte ve burada, Nüfus para cezaları, diğer işler ilgili kanunlar ve tüzükler ele alınarak işlenmektedir.

Kitabın Dördüncü Bölümlü İdare Kurullarının İdarî Görevlerine hasredilmekte ve burada, sınır işleri; İl İdaresi Kanununa göre ele alınmakta, genelgeler ve Danıştay kararlarından örnekler vermek suretiyle konunun daha belirgin hale gelmesi sağlanmaktadır. Yine bu bölümde yeniden kuruluşlar başlığı altında, bucak ve köy kuruluşları işlenmekte ve

genelge ve Danıştay kararlarından örnekler gösterilmektedir. Belediye Kanununa göre sınır işleri, genel tesbitin nasıl yapılacağı anlaşmazlık çıkması halinde yapılacak işler, uyuşmazlığın aynı ilçe veya aynı ilçe belde ve köyleri arasında olması hallerinde uygulanacak hükümler, Danıştay kararları ,Belediye sınırları tesbitinde gözönünde bulundurulacak hususlar ayrı ayrı ve etraflı bir şekilde işlenmekte ve Köy Kanununa göre sınır işleri, sınırın doğrudan doğruya tesbiti, uyuşmazlık çıkması halinde sınırın tesbiti, istek üzerine sınır değişikliği, sınır tesbitinde dikkat edilecek hususlar, genelgeler, Danıştay kararları incelenmektedir.

Sözü geçen bölümde, Kamulaştırma işleri başlığı altında, 6830 sayılı Kanuna göre kamulaştırma, kamu yararı, kamu yararı kararı, onay yerleri, konu ile ilgili Danıştay ve Yargıtay kararları, değer takdir komisyonları, bilirkişiler, hak ve yükümlülükleri, Anayasa Mahkemesi kararları, idarî yargıya başvurma ve bununla ilgili Danıştay kararları işlenmekte ve 7478 sayılı Kanuna ve 4373 sayılı Kanuna göre kamulaştırma konusu açıklanmaktadır. Yine aynı bölümde, Askerlik ve Asker Ailelerine Yardım İşleri başlığı altında, 1111 sayılı Askerlik Kanunu, 4109 sayılı Kanun incelenmekte ve Danıştay örnek

kararları gösterilmektedir. Ayrıca bu bölümde, Mahallî idareler işleri, başlığı altında, Özel idare işleri, Vergi Usûl Kanunu, bununla ilgili genel tebliğ ve Danıştay kararları, 6183 sayılı Kanun, Taş Ocakları Nizamnamesi, Bina Vergisi Tüzüğü, Bina Vergisi Defter ve Muamele Talimatnamesi, Belediye işleri başlığı altında, Belediye Kanununa göre belde adı, belediye şubeleri mahalle kurulması, borç alma ve verme işleri, bazı ihtiyaç maddelerinin fiyat tesbit işleri, 6785 sayılı Kanun, 4541 sayılı Kanun gibi konular işlenmektedir.

Sözü geçen bölümde il ve ilçe İdare Kurullarının diğer İdarî görevleri de inceleme konusu yapılmış ve burada, Tarımla ilgili işler başlığı altında, 4753 sayılı Kanun, 5254 sayılı Kanun ve 3202 sayılı Kanun'un ilgili maddeleri işlenmekte ve Tapu - Kadastro ve iskân işleri başlığı altında, 781 sayılı Kanun, 2644 sayılı Kanun, Kadastro ve Tapu Tahrir Nizamnamesi, Tapu Sicili Nizamnamesi, Tapu kayıtlarından Hukukî Kıymetlerini Kaybetmiş Olanların Tasfiyesine Dair Nizamname gibi mevzuatın ilgili hükümleri işlenmektedir.

Ayrıca bu bölümde, sağlık işleri, millî eğitim işleri, konu ile ilgili Hususî Mektepler Talimatnamesi, Sağırlar Okulu Yö-

netmeliği, Vakıflar Yüksek Öğrenim Öğrenci Yurtları Yönetmeliği İncelenmekte, sivil savunma işleri, diğer işler başlığı altında, Sicilli Nüfus Kanunu, 1334 sayılı Kanun,, 1336 tarihli Kanun 2490 sayılı Kanun, 5202 sayılı Kanun, Emekli Sandığı Kanunu, Tebligat Kanunu, Cern'i İnat Nizamnamesi, gibi mevzuatla Özel Hükümlü olan, 1151 sayılı Kanun, 2502 sayılı Kanun, 3653 Sayılı Kanun, 5594 sayılı Kanun ve Konut Yönetmeliği etrafı olarak işlenmektedir.

Kitabın son bölümünü teşkil eden Beşinci Bölümü «Diğer İşler» başlığı altında, danışma görevleri ve teftişte aranacak hususlar İncelenmektedir. Sonuç kısmında İdare Kurullarının bugün için yapma olanağı kalmamış olan görevleri ile İl İdaresi Kanunu ile belirlenmiş bulunmasına rağmen İdare Kurullarına yönetmelik ve hatta genelgelerle görev verildiği söz konusu edilerek idare kurullarının memur yargılama işlerinde değişiklik yapılması gerektiği, idare kurullarına verilen görevlerin başka kurul veya

komisyonlar tarafından yapılmasını önermenin nedeninin güç anlaşıldığı, İdare Kurullarının işleriyle orantılı olarak personel yönlünden takviyelerinin gerektiği, İdare Kurulu Üyelerinin yetiştirilmeleri için kısa süreli kurs ve seminerlerden ve konferanslardan yararlanılması gerektiği, İdare Kurullarına bugünün şartlarına göre görev verilmesi ve bu şartlara aykırı düşen mevzuatın kaldırılması veya değiştirilmesi icabettiği açıklanmaktadır.

Kitabın baş tarafına kısaltmaların karşılıkları konarak aramada kolaylık sağlandığı gibi, kitabın sonuna istifade edilen kaynakları gösteren bir bibliyografya eklenmiş ve böylece daha da yararlı hale getirilmiştir.

362 sayfa hacminde olan kitap 40 lira bedelle satılmaktadır. Uygulamacılar ve meslekdaşlarımız için yararlı olduğuna inanılan kitaptan edinmek isteyenler, yazarından temin edebilirler.

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllığı	: 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllığı	: 750 kuruş

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye’de :

Bulunan yerin Malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla;

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara

adresine gönderilmelidir.

B — Yabancı memleketlerde :

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etüdler kabul edilir.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü**’ne müracaat edilmelidir.

Sahibi : **İçişleri Bakanlığı**

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mesul Müdürü ; **Yiğit KIZILCAN**